

Nr 69

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena; given Stockholms slott den 10 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I syfte att öka det vetenskapliga stödet åt jordbruks- och trädgårdsnäringsarna framlägges i propositionen förslag till upprustning och effektivare organisation av forskningen, försöksverksamheten och den högre undervisningen på dessa näringars område. Förslaget bygger i huvudsak på jordbrukshögskoleutredningens betänkande angående högre utbildning, forskning och försök på lantbrukets område (SOU 1960: 2).

I propositionen föreslås, att lantbrukshögskolan från och med den 1 juli 1962 omorganiseras, så att såväl försöksverksamhet som forskning och högre undervisning kommer att ingå i gemensamma institutioner. Försöksverksamheten skall handläggas av försöksavdelningar, som ingår i institutionerna. Ansvaret att leda och samordna verksamheten vid lantbrukshögskolan föreslås i sin helhet komma att åvila rektor, som för vissa uppgifter vid ledningen av försöksverksamheten till sitt förfogande får en särskild befattningshavare, benämnd försöksintendent i lönegrad Bo 1. Rektor avses bli ordförande i såväl lärar- och försökskollegierna som i en för dessa båda kollegier gemensam kollegienämnd. Försökskollegiet förutsättes i huvudsak arbeta på tre sektioner: jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektionerna. Ordförandena för dessa tre sektioner skall inom respektive sektions område leda försöksverksamheten ävensom svara för samordningen dels mellan försöksavdelningarna, dels mellan dessa och ute i landet belägna försöksstationer.

I syfte att erhålla en ändamålsenlig organisation för den lokalt förlagda försöksverksamheten (fältförsöksverksamheten) föreslås landet bli indelat i fyra jordbruksförsöksdistrikt, tre trädgårdsförsöksdistrikt och tre husdjursförsöksdistrikt. Försöksverksamheten inom varje sådant distrikt skall ledas av en distriktsförsöksledare i lönegrad Ao 24. I varje försöksdistrikt

skall vidare finnas en distriktsförsöksnämnd, i vilken representanter för bland annat hushållningssällskapen och berörda näringar ingår. Det nuvarande försöksgårdssystemet föreslås bli avvecklat i samband med omorganisationen. Vidare föreslås i propositionen, att lantbrukshögskolan erhåller en till Alnarp förlagd sektion för forskning, försök och högre utbildning inom trädgårdsområdet. Med hänsyn till att de trädgårdsstuderande först skall genomgå omkring två års grundläggande utbildning vid Ultuna föreslås, att trädgårdssektionen inrättas den 1 juli 1963. Vid trädgårdssektionen skall bland annat finnas tre professorer och tre statshortonomer.

För att få till stånd en något kortare och bättre utnyttjad utbildningstid för agronomerna föreslås, att den propedeutiska utbildningen begränsas till ett år och förlägges till vissa lantmannaskolor. En motsvarande förberedande utbildning skall för hortonomerna ordnas vid trädgårdsskolan i Alnarp. Högskolestudierna föreslås bygga på ett system med fritt ämnesval. I vissa grundläggande ämnen skall samundervisning ske med Uppsala universitet.

Lantbrukshögskolans personella resurser föreslås redan från den 1 juli 1961 förstärkta med nya tjänster för en forskardocent, fyra forskarassistenter, tre assistenter i reglerad beföringång, två förste amanuenser samt nio kansli-, kontors- eller institutionsbiträden. Den 1 juli 1962 inrättas bland annat en professur i genetik i stället för en nuvarande laboratur, en professur i arbetsmetodik och teknik i stället för en nuvarande arvodesavlönad professur i maskinteknik, tre nya laboratorsbefattningar i virologi, husdjurens utfodring och vård samt lantbrukets strukturekonomi, tre nya statsagronombefattningar i jordbearbetning, i husdjurens utfodring och vård samt i husdjursförädling vid försöksavdelningen vid Wiad. Därutöver föreslås en statsagronombefattning vid försöksavdelningen i täckdikning i stället för den hittillsvarande arvodesavlönade försöksledaren. Den 1 juli 1963 föreslås vid trädgårdssektionen i Alnarp skola inrättas en ny professur i köksväxt- och prydnadsväxtodling samt en statshortonombefattning i prydnadsväxtodling i stället för en nuvarande försöksledarbefattning. Den 1 juli 1964 föreslås en professur i trädgårdskonst och naturvård bli inrättad.

Samtliga statsagronom- och statshortonombefattningar placeras i samband med omorganisationen i lönegrad Bo 1. För att få med universiteten överensstämmande villkor för forskarutbildningen föreslås, att förste assistentbefattningar och assistentbefattningar i reglerad beföringång inom forskning och undervisning skall kunna överföras till forskarassistentbefattningar respektive assistentbefattningar av universitetstyp.

Slutligen äskas i propositionen medel för budgetåret 1961/62 under lantbrukshögskolans och alnarpsinstitutets olika anslag. Därvid föreslås — utöver en ökning av automatisk karaktär om cirka 1 030 000 kronor — förstärkningar eller andra öknings av icke-automatisk karaktär till ett belopp av i runt tal 1 075 000 kronor. Av sistnämnda belopp hänförs sig omkring 110 000 kronor till förstärkning av resurserna vid mejeriavdelningen och statens mejeriförsök i Alnarp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter frågor angående *upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena* och anför därvid följande.

Inledning

Genom beslut den 27 januari 1956 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst tio sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande undervisningen, forskningen och försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök ävensom vid högskoleavdelningarna vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades nyssnämnda dag såsom sakkunniga numera framlidne landshövdingen T. Å. Hovgard, tillika ordförande, professorn och t. f. överinspektören Y. H. Gustafsson, dåvarande ledamoten av riksdagens första kammare S. Larsson, dåvarande rektorn vid lantbrukshögskolan, professorn N. R. Nilsson, rektorn vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, professorn F. W. Nilsson, ledamoten av riksdagens andra kammare P. E. Sköld samt direktören i hushållningssällskapens förbund S. J. G. Zachrison. På egen begäran befriades Hovgard den 27 november 1957 från uppdraget att vara utredningens ordförande samt att vara ledamot av utredningen. Till ny ordförande förordnades samma dag ledamoten av utredningen N. R. Nilsson.

De sakkunniga, som antagit benämningen jordbrukshögskoleutredningen, har avlämnat ett den 16 december 1959 dagtecknat *betänkande angående högre utbildning, forskning och försök på jordbrukets område* (SOU 1960: 2).

Över betänkandet har *remissyttranden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd, statens sakrevision, statens lö-

nenämnd, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, styrelsen för statens växtskyddsanstalt, styrelsen för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, styrelsen för statens maskinprovningar, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, jordbrukets forskningsråd, styrelsen för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, styrelsen för veterinärhögskolan, styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut, skogs- och lantbruksakademien, nämnden för täckdikningsförsök, domänstyrelsen, jordbrukstekniska föreningen, Sveriges utsädesförening, W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt, hushållningssällskapens förbund, samtliga hushållningssällskap, arbetsmarknadsstyrelsen, statens institut för folkhälsan, byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, kanslersämbetet för rikets universitet (efter hörande av vederbörande universitetsmyndigheter), överstyrelsen för de tekniska högskolorna (efter hörande av vederbörande vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola), statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens tekniska forskningsråd, 1955 års universitetsutredning, veterinärhögskoleutredningen, 1955 års lantbruksundervisningskommitté, utredningen rörande den vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök på växtnäringsområdet bedrivna forskningens och försöksverksamhetens objektivitet, jordbruksupplysningskommittén, trädgårdsnäringsutredningen, lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska mejeriernas riksförening, Sveriges handels-trädgårdsmästareförbund, Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förening, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Sveriges pomologiska förening, Sveriges fröodlareförbund, Svensk husdjursskötsel, Svenska svinavelsföreningen, Svenska fåravelsföreningen, Sveriges fjäderfäavelsförening, Sveriges biodlares riksförbund, Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation, Sveriges förenade studentkårer, lantbrukshögskolans studentkår, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Tjänstemännens centralorganisation samt Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter. Vidare har Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges industriförbund, Skånes handelskammare och Civilförvaltningens personalförbund beretts tillfälle att yttra sig.

I anledning av betänkandet har skrifter inkommit från Centralstyrelsen för Malmöhus läns försöks- och växtskyddsringar, professorerna Å. Gustafsson, K. G. Luning och A. Münzing, agronomie licentiaten L. Fredriksson, Svenska lantmannaskolornas lärareförbund, Akademien för de fria konsterna, Boteå kommun samt Svenska pälsdjursuppfödarens riksförbund.

Vidare torde i förevarande sammanhang få anmälas en av styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut den 16 augusti 1956 gjord framställning om godkännande av avtal rörande en försöksstation vid Söråker.

I ett den 28 juni 1960 dagtecknat *betänkande angående objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet* (SOU 1960: 30) har den särskilt förordnade utredningsmannen, direktören Olof Söderström upptagit vissa frågor berörande bl. a. verksamheten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. *Remissyttranden* över betänkandet i nämnda delar har avgivits av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, jordbrukets upplysningsnämnd, skogs- och lantbruksakademien samt Hushållningssällskapens förbund. Jordbrukets forskningsråd har beretts tillfälle att yttra sig.

I årets statsverksproposition (bil. 11 p. 46—59) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1961/62 under driftbudgeten beräkna

a) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avlöningar ett förslagsanslag av 7 675 000 kr.;

b) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.;

c) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Materiel ett reservationsanslag av 620 000 kr.;

d) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Nyanskaffning och underhåll av utrustning ett reservationsanslag av 258 000 kr.;

e) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 100 000 kr.;

f) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Lokal och fast försöksverksamhet ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.;

g) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Jordbruksdriften vid statens försöksgårdar ett förslagsanslag av 1 000 kr.;

h) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 093 000 kr.;

i) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Omkostnader ett förslagsanslag av 830 000 kr.;

j) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Materiel ett reservationsanslag av 48 000 kr.;

k) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Nyanskaffning och underhåll av utrustning ett reservationsanslag av 100 000 kr.;

l) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 17 000 kr.;

m) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Trädgårdsekonomisk byrå ett förslagsanslag av 18 000 kr.;

n) till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Lokal och fast försöksverksamhet ett reservationsanslag av 45 000 kr.

Jag torde nu få återkomma till dessa anslagsfrågor.

I det följande torde få lämnas en redogörelse för omförmälda utredningsförslag samt för innehållet i däröver avgivna yttranden jämte omförmälda

skrifter. Beträffande det närmare innehållet i betänkandena och yttrandena däröver samt förenämnda skrifter torde få hänvisas till dessa. Framställningen kommer att i huvudsak följa den i jordbrukshögskoleutredningens betänkande gjorda kapitelindelningen, varefter anslagsfrågorna för budgetåret 1961/62 behandlas.

Historik

Angående den av jordbrukshögskoleutredningen lämnade redogörelsen för lantbrukshögskolans och statens lantbruksförsöks samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutts uppkomst och utveckling torde få hänvisas till betänkandet s. 6—22.

Lantbrukshögskolans och statens lantbruksförsöks samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutts nuvarande organisation

I anslutning till vissa av jordbrukshögskoleutredningens i det följande redovisade förslag lämnas en redogörelse för nuvarande organisation. I övrigt torde få hänvisas till betänkandet s. 23—31.

Bakgrunden till upprustningsbehovet

I. UTREDNINGEN

A. Vetenskapens betydelse för lantbruksområdet

1. Utvecklingen i jordbruket ökar behovet av utbildning, forskning och försöksverksamhet

Jordbrukshögskoleutredningen erinrar inledningsvis dels om den tekniska utvecklingen, som lett till att åtskilliga produktionsuppgifter, som förr omhänderhades av jordbruket, numera övertagits av industrien, dels om konsumtionsutvecklingen, vilken närmast medfört en krympning av avsättningsutrymmet för inom landet framställda jordbruksprodukter. Nu nämnda förhållanden utgör i väsentliga avseenden bakgrunden till den mycket genomgripande omställningsprocess, som jordbruket genomgått under efterkrigstiden. Härom anföres vidare i huvudsak följande.

Då jordbruket inte kunnat kompensera bortfallet av vissa produktionsuppgifter genom att låta den kvarvarande produktionen expandera, har det i stället gått in för en kostnadsreducerande effektivisering. Utvecklingen i jordbruket under de två senaste årtiondena karakteriseras sålunda främst

av en mycket omfattande reduktion av det dyraste produktionsmedlet, nämligen arbetskraften. Sedan åren före det senaste världskriget har jordbrukets arbetskraftsvolym reducerats till nära hälften. Maskiner och andra billigare produktionsmedel har ersatt denna arbetskraft. Samtidigt har jordbruksproduktionen effektiviserats på många andra sätt (högre avkastande sorter, nya växtslag, ökad användning av handelsgödsel, djurfödning m. m.). Sammanlagt har de mycket genomgripande förändringar, som ägt rum, medfört en betydande effektivisering av jordbruksproduktionen.

Beräkningar har gjorts för att fastställa det ekonomiska resultatet av de förändringar, som berört jordbruksproduktionen under perioden 1938/39—1954/55. Dessa beräkningar visar, att den sammanlagda vinsten av förändringarna i produktionstekniken vid periodens slut uppgick till ca 1 200 milj. kr. per år. Utan den utveckling och de framsteg, som ägt rum i jordbruket, hade jordbrukarna sålunda fått nöja sig med en avsevärt mycket lägre inkomst- och levnadsstandard än som nu varit fallet, för såvitt den högre produktionskostnaden till följd av en utebliven eller lägre rationaliseringstakt ej kunde ha överförts på konsumenterna i form av höjda livsmedelspriser. Dock torde möjligheterna till sådana höjningar särskilt under senare år ha varit mycket begränsade, eftersom marknaden för jordbrukets produkter totalt sett varit mättad.

Under åren efter 1954/55 har produktionsvolymen i jordbruket varit i stort sett oförändrad, men den kostnadsreducerande effektiviseringen främst i form av utbyte av arbetskraft mot andra billigare produktionsmedel har fortsatt.

Utredningen framhåller, att vetenskapens och teknikens medverkan i jordbrukets rationaliseringsprocess varit av väsentlig betydelse. Angående frågan, vilka bidrag vetenskapen och tekniken kan förväntas komma att ge jordbruket i framtiden, anföres bl. a. följande.

Inom jordbruksvetenskapen göres oavbrutet nya rön och upptäckter, som så småningom kan komma den praktiska jordbruksdriften tillgodo. Utvecklingen inom jordbruket tyder också på, att detta i högre grad än hitintills blir i stånd att snabbare tillgodogöra sig nya landvinningar inom vetenskap och teknik. Övergången till mer industriellt betonade metoder, till drift i större produktionsenheter etc. får sålunda anses öka möjligheterna att snabbt utnyttja forskningens resultat. Detta medför emellertid samtidigt, att jordbruket blir mer beroende av fortlöpande och intensifierad forsknings- och försöksverksamhet, d. v. s. av att ökade resurser ställs till denna verksamhets förfogande från samhällets sida. Jordbruksföretagen är nämligen, till skillnad från industrien, alltför små för att kunna bedriva forskning och utvecklingsarbete på egen hand. Att forskningsverksamheten inom jordbruksområdet så gott som helt måste åvila samhället kan alltså utgöra en nackdel, eftersom forskningsinsatserna härigenom inte alltid får den omfattning, som skulle vara motiverat ur produktionsekonomisk synpunkt.

Belräffande frågan om det verkligen är nödvändigt, att Sverige har en egen omfattande forskningsverksamhet på jordbrukets område, understryker utredningen betydelsen av att man följer forskningens utveckling i utlandet. Utredningen framhåller emellertid, att våra möjligheter att till Sverige överföra och här utnyttja utländska forskningsresultat är beroende av i vad mån vårt land har tillgång till vetenskapligt utbildade specialis-

ter, som kan göra dessa resultat tillämpbara för svenska förhållanden. Vidare anföres, att jordbruket på grund av olika klimat, jordförhållanden m. m. i mindre grad än industrien kan bygga på utländska forskningsresultat.

Utredningen framhåller vidare, att nya produktionsmetoder och produktionsmedel samt ett större antal produktionsalternativ ökar betydelsen av yrkesutbildning och produktionsrådgivning inom jordbruket. Detta medför ökade krav på lärarnas och konsulenternas utbildning och förmåga att hålla sig à jour med utvecklingen.

Välutbildade specialister med jordbruksvetenskaplig skolning behövs enligt utredningen i ett växande antal vid de industrier, som framställer jordbrukets produktionsmedel. Detsamma gäller de industrier, som tar hand om jordbrukets produkter för vidare förädling. Utredningen erinrar om att utvecklingen inom näringslivet i stort medför ett successivt ökat behov av högskoleutbildade tekniker och ekonomer och menar, att samma utveckling kommer att följa inom jordbruket i och med att produktionsmetoderna inom denna näring alltmer förlorar sin särart och blir mera lika industriens. Samtidigt som jordbruksnäringen ur befolkningsmässig synpunkt måste betecknas som vikande kan sålunda ett ökat behov av högskoleutbildad arbetskraft förutses.

Den insats jordbruksforskningen i framtiden kan komma att göra beror emellertid i betydande grad också på i vilken utsträckning dugliga och begåvade ungdomar attraheras till det jordbruksvetenskapliga området. Av allt att döma kommer till följd av utvecklingstendenserna inom industrien konkurrensen om den intellektuella arbetskraften att ytterligare öka. Antalet studenter, som sökt inträde såsom ordinarie studerande vid lantbruks-högskolan, har varit jämförelsevis lågt under senare år, vilket i hög grad begränsat möjligheterna till urval. Med hänsyn till den centrala betydelse forskningen samt försöks- och upplysningsverksamheten m. fl. andra verksamheter, som handhas av agronomiskt utbildad personal, har för hela jordbrukets framåtskridande, anser utredningen det synnerligen betydelsefullt, att högskoleutbildningen inom detta område göres lika lockande som motsvarande utbildning på andra områden. Som ett led i dessa strävanden framlägger utredningen vissa förslag till omläggning av undervisningen.

2. Forskningen och den jordbrukspolitiska målsättningen

Jordbrukshögskoleutredningen erinrar om att 1942 års jordbrukskommitté (SOU 1946: 42) som riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken uppställde tre huvudmålsättningar, som sedan dess kommit att bli vägledande för jordbrukspolitiken i vårt land, nämligen att jordbruket skulle vara i stånd att vid avspärrning sörja för landets minimibehov av livsmedel (beredskapskravet), att jordbrukarna skulle erhålla en inkomst, som

låg i nivå med övriga jämförbara grupper i samhället (inkomstlikstälighetskravet) samt att jordbruket skulle inriktas på en så rationell produktion som möjligt (rationalitetskravet).

Om jordbruksforskningens roll för att uppnå och bibehålla dessa målsättningar anför jordbrukshögskoleutredningen bl. a. följande.

Av nyssnämnda målsättningar framgår, att landet först och främst måste ha ett jordbruk av sådan omfattning, att det kan tillgodose det svenska folkets minimibehov av livsmedel. Även för att säkra denna minimiförsörjning fordras emellertid, att en betydande del av nationens produktiva resurser måste engageras i jordbruksproduktionen. Redan därav följer att det är ett samhällsintresse, att jordbruksproduktionen bedrivs på ett rationellt sätt. Detta förutsätter i sin tur en jordbruksforskning med uppgift att söka effektivisera jordbruksproduktionen.

I nyssnämnda målsättningar ingår också, att jordbrukarna skall garanteras en inkomststandard, som ligger i nivå med vissa andra befolkningsgruppers. Jordbruksbefolkningens inkomster och därmed sammanhängande levnadsstandard kan höjas på två principiellt skilda sätt, nämligen antingen genom högre priser på jordbruksprodukterna eller genom lägre produktionskostnader.

Möjligheterna att ge jordbruket inkomstförstärkning genom högre priser är emellertid begränsade till vad övriga samhällsgrupper anser sig kunna gå med på. Den andra vägen, d. v. s. åtgärder, som leder till sänkta produktionskostnader, utgör ett reellt bidrag till höjandet av jordbrukets och landets levnadsstandard. På något längre sikt är det i regel begränsade möjligheter att ge en näringsgren mer betydande fördelar genom de subventioner eller importavgifter, som den första vägen till inkomsthöjning förutsätter. En bestående och fortlöpande standardförbättring kan i huvudsak uppnås enbart genom en effektivisering av näringen. Levnadsstandarden bland utövarna inom en viss näringsgren beror därför främst på hur pass effektivt produktionen bedrivs i denna näringsgren i jämförelse med motsvarande produktion i utlandet. En ytterligare standardhöjning för jordbruksbefolkningen kan därför enligt utredningen i huvudsak förväntas gå över en fortsatt rationalisering av produktionen. Forsknings- och försöksverksamheten, som har till uppgift att arbeta för en effektivisering av de olika produktionsprocesserna i jordbruket, kommer att bli ett betydelsefullt led i en fortsatt framtida rationalisering och därmed också för höjandet av jordbruksbefolkningens levnadsstandard.

Utredningen tar också upp frågan, om landet skall satsa mera på jordbruksforskning i ett läge, då ett av jordbrukets stora problem är svårigheten att avsätta den nuvarande produktionen. Härom anföres i huvudsak följande.

Ökade insatser i jordbruksforskning leder ju oftast till ökad produktion. Forsknings- och försöksverksamhetens primära syfte är emellertid att rationalisera jordbruksproduktionen d. v. s. sänka kostnaderna för denna produktion. Att denna sänkning av produktionskostnaderna ibland uppnås genom produktionshöjningar kan i vissa lägen vara en nackdel för jordbruket i dess helhet därigenom att produktionshöjningen kan verka pristryckande. Att av denna anledning minska takten i jordbrukets framtidskridande skulle emellertid få mycket allvarliga konsekvenser för det svenska jordbruket, då effektiviseringstakten där bleve långsammare än i utlandet. Då skulle det svenska jordbruket riskera att trängas ut inte bara på världs-

marknaden utan i allt större omfattning även på den inhemska marknaden, eftersom gränsskyddets möjligheter att skydda den svenska jordbruksproduktionen är begränsade. Därtill kommer att forskningen också kan bidra till att lösa avsättningsproblemen genom att anvisa andra produktionsalternativ och genom att få fram nya användningsområden för jordbruksprodukter. Den erforderliga anpassningen av jordbrukets produktionsvolym får i stället ske på så sätt att den minst rationella produktionen avvecklas.

3. Upprustningstakten vid lantbrukshögskolan i jämförelse med universiteten och de tekniska högskolorna

Under perioden 1938/39—1958/59 har medelstilldelningen till lantbrukshögskolan ungefär 6-dubblats, medan universiteten erhållit en 10-dubbling och de tekniska högskolorna en 17-dubbling av sina anslag. Utredningen framhåller, att den stora eftersläpningen i anslagen till lantbrukshögskolan får anses anmärkningsvärd med hänsyn till den betydelse som högre utbildning samt forskning och försöksverksamhet har för jordbrukets effektivisering. Stora delar av industrien expanderar visserligen snabbt och är därför i stort behov av ökad forskning och mer högskoleutbildad arbetskraft, men en mycket betydande del av forskningen inom industriområdet utföres och bekostas av industriföretagen själva. I utlandet föreligger i regel inte samma eftersläpning för det lantbruksvetenskapliga området som i vårt land. I Amerika har jordbruksforskningen sedan gammalt haft en gynnad ställning och i exempelvis Holland, Storbritannien samt Västtyskland har man, inte minst under senare år, till följd av jordbrukets pressade läge satt in betydande resurser för en förstärkning av jordbruksforskningen i syfte att stärka jordbrukets konkurrenskraft.

4. Trädgårdsodlingens utveckling och betydelse för folkhushållningen

Utredningen anför, att den höjda levnadsstandarden och de förändrade kostvanorna medfört en väsentligt ökad konsumtion av trädgårdsprodukter. Särskilt har konsumtionen av färska grönsaker samt frukter och bär ökat. Det sammanlagda konsumtionsvärdet av trädgårdsprodukter beräknades år 1958 uppgå till 1 326 milj. kr. Sammanlagt svarar den inhemska trädgårdsodlingen för hälften av detta konsumtionsvärde. Trädgårdsodlingens produktionsvärde torde utgöra 10—15 procent av jordbrukets produktionsvärde.

Under senare tid har den förbättrade konserverings- och kyltekniken lett till en kraftig industrialisering på området och i samband härmed har de fältmässiga odlingarna av köksväxter ökat betydligt, eller från 3 900 ha år 1930 till 11 100 ha år 1959. Bland övriga förändringar, som ägt rum under senare tid, framhålles bl. a., att odlingen under glas ökat avsevärt, att verksamheten för iordningställande och vård av park- och prydnadsanläggningar fått en mera framskjuten plats samt att moderna synpunkter på natur- och landskapsvård kräver större omsorg vid industriplaneringar,

väganläggningar o. d. Den stigande levnadsstandarden har även tagit sig uttryck i en ökad förbrukning av blommor och andra prydnadsväxter. Angående behovet av en intensifierad forsknings- och försöksverksamhet inom trädgårdsområdet anföres vidare bl. a. följande.

Den yrkesmässiga trädgårdsodlingen har framförallt under senare år haft att brottas med ekonomiska svårigheter som en följd av intensiv utländsk konkurrens. Förutsättningarna för en ekonomiskt bärkraftig trädgårdsodling i vårt land synes dock vara förhållandevis goda. Dels kan konsumtionen väntas fortsätta att öka till skillnad från vad som gäller för övriga lantbruksprodukter och dels synes relativt goda naturliga förutsättningar föreligga för en sådan odling. Betydelsen av en inhemsk odling i händelse av en ny avspärrning bör ej heller underskattas. Samtidigt måste dock alla möjligheter till en rationalisering tillvaratas. Härför talar framför allt den konkurrens, som odlingen måste möta från importerade produkter och som kan förväntas öka, om planerna på en friare handel inom ett europeiskt frihandelsområde kommer till stånd. Vidare föreligger bl. a. ett starkt behov av förbättrat odlingsmaterial för att höja produkternas kvalitativa egenskaper och av nyare odlingstekniska metoder. Liksom i fråga om jordbruksområdet erfordras också på trädgårdsområdet en egen svensk forsknings- och försöksverksamhet för att anpassa utomlands vunna resultat till svenska förhållanden.

B. Angelägna forsknings- och försöksuppgifter inom lantbruket

Jordbrukshögskoleutredningen har i ett särskilt avsnitt av betänkandet lämnat en specificerad redogörelse avsedd att belysa behovet av forskning och försök inom olika delar av lantbruket. Angående denna redogörelse torde få hänvisas till betänkandet s. 43—63.

C. Det framtida behovet av arbetskraft med högskolemässig utbildning inom jordbruks- och trädgårdsområdena

1. Behovet av agronomer

Till ledning för bedömningen av det framtida behovet av agronomer har *arbetsmarknadsstyrelsen* på utredningens framställning gjort en särskild undersökning. Vid denna undersökning har räknats med två alternativ, nämligen intagning av 40 resp. 55 nya elever per år vid lantbrukshögskolan. Enligt arbetsmarknadsstyrelsen förefaller det knappast troligt, att det senare alternativet med 55 intagna per år skulle komma att ge något nämnvärt överskott vid mitten av 1960-talet.

Jordbrukshögskoleutredningen framhåller, att endast ett fåtal av de utexaminerade agronomerna numera ägnar sig åt praktisk jordbruksdrift som företagsledare m. m. Å andra sidan har för de vid högskolan utbildade agronomerna öppnats nya verksamhetsfält. Utredningen anför härom bl. a. följande.

Den utveckling inom det tekniskt-naturvetenskapliga området, som vi nu upplever, medför ständigt stegrade krav på antalet personer med högre utbildning inom dessa områden. Även om jordbruksnäringens betydelse krymper i jämförelse med övriga näringsgrenar, genomgår den dock en utveckling av liknande slag. Nödvändigheten av en fortsatt och intensifierad rationalisering av jordbruksdriften medför otvivelaktigt ett ökat behov av personer med högre utbildning. Icke minst torde detta gälla inom forsknings- och försöksverksamheten.

Utredningen erinrar vidare om att det årliga behovet av agronomer vid högskolans tillkomst uppskattades till 20 à 30, medan intagningen fr. o. m. 1946 varierat mellan 40 och 50. Utredningen har kommit till den slutsatsen, att man för den närmaste tioårsperioden bör räkna med en årlig intagning av ca 50 elever. Det torde få ankomma på lantbrukshögskolans styrelse att efter statsmakternas godkännande fastställa det antal, som bör intagas varje år. Resurserna för undervisningen torde emellertid böra dimensioneras för en något större intagning.

Utredningen framhåller vidare betydelsen av fortlöpande prognosundersökningar inom de av utredningen berörda utbildningsområdena. Högre utbildning kräver så stora kostnader för såväl den enskilde som samhället, att det är angeläget att någorlunda säkra prognoser rörande behovet av sådan arbetskraft finns tillgängliga och fortlöpande förnyas.

2. Behovet av högskolemässig trädgårdsutbildning samt erforderligt antal hortonomer med sådan utbildning

Behovet av arbetskraft med högskolemässig utbildning på trädgårdsområdet har successivt gjort sig allt starkare gällande. Detta gäller icke blott beträffande önskvärldheten att kunna rekrytera personer till forsknings- och försöksinstitutioner inom detta område utan även för rekrytering av konsulenter, lärare m. fl. Utomlands, bl. a. i Norge och Danmark, har denna utbildning, i många fall sedan lång tid, lagts på en högskolemässig nivå. Förslag till en sådan omläggning av den högre trädgårdsundervisningen även i vårt land framfördes av 1946 års *trädgårdsundervisningskommitté*.

Bristerna hos den nuvarande högre trädgårdsutbildningen ansåg trädgårdsundervisningskommittén främst vara: 1) att den högre trädgårdskursen är för kort, 2) att kraven på teoretisk förutbildning är för låga, 3) att undervisningen delvis blir blott en repetition av vad eleverna förut lärt i trädgårdsskolan, 4) att kursen inte ger kompetens för befattningar, där vetenskaplig skolning inom trädgårdsområdet krävs, såsom inom försöksverksamheten, växtförädlingen m. m. samt 5) att lärare och konsulenter på trädgårdsområdet erhåller en sämre utbildning än motsvarande befattningshavare på jordbruksområdet.

Föreliggande rekryteringsbehov av högskoleutbildad arbetskraft bedömde trädgårdsundervisningskommittén på grundval av en särskild undersökning till minst 15 personer per år.

Mot bakgrund av nu anförda synpunkter föreslog kommittén, att en särskild trädgårdshögskola vid Alnarp skulle inrättas. Vid denna högskola skulle meddelas en på vetenskaplig grund vilande undervisning i syfte att utbilda tjänstemän och enskilda företagare inom trädgårdsnäringen. Vid högskolan skulle därjämte bedrivas forskning och utbildas vetenskapsmän. Trädgårdsundervisningskommitténs förslag anmälades i proposition nr 79 till 1948 års riksdag. Föredragande departementschefen anslöt sig därvid till kommitténs förslag, att den önskade förbättringen av den högre trädgårdsundervisningen borde åvägabringas på så sätt, att undervisningen erhöll högskolemässig karaktär. Närmast till följd av den investeringsbegränsning, som vid denna tidpunkt måste iakttagas, konstaterade departementschefen att förutsättningar att uppföra för ändamålet erforderliga byggnader icke förelåg utan föreslog därför, att ett förverkligande av planen skulle få anstå tills vidare.

Jordbruksutskottet anförde i sitt utlåtande (nr 44) över propositionen, att utskottet delade åsikten, att behov förelåg att förstärka den högre trädgårdsundervisningen samt att undervisningen borde erhålla högskolemässig karaktär. Av de skäl, som anförts i propositionen, ansåg sig emellertid utskottet böra tillstyrka, att utbyggandet av undervisningen fick anstå tills vidare. Häremot hade riksdagen icke något att erinra.

För att erhålla en närmare kännedom om det nu aktuella behovet av arbetskraft med högskolemässig trädgårdsutbildning har jordbrukshögskoleutredningen låtit *arbetsmarknadsstyrelsen* verkställa en särskild undersökning häröver. Arbetsmarknadsstyrelsen anför sammanfattningsvis bl. a. följande.

Ett tillskott med 10 personer vartannat år skulle innebära att ej ens ersättningsbehovet bleve tillgodosett. Med ett tillskott uppgående till 15 personer vartannat år skulle ersättningsbehovet bli något så när tillgodosett, men för utvidgningsbehov skulle ej finnas något utrymme. Med ett tillskott på 10 personer varje år skulle finnas utrymme för en utvidgning med 25 å 30 personer under tiden t. o. m. 1975, och med ett tillskott på 15 personer varje år skulle motsvarande utrymme för utvidgning uppgå till inemot 100-talet. Det är möjligt att en examination av sistnämnda storleksordning skulle vara alltför stor för att motsvara behovet åtminstone under de närmaste årtiondena. Däremot synes en utexamination av ett 10-tal personer varje år vara ganska väl avpassad med hänsyn till såväl ersättnings- som utvidgningsbehov under den närmaste tiden. Därest en trädgårdshögskola kommer att inrättas, synes det vara rimligt att avpassa dennas kapacitet för en examination av 10 personer årligen men med möjlighet att utvidga kapaciteten, för den händelse detta visar sig vara önskvärt framdeles.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter har på jordbrukshögskoleutredningens förfrågan framhållit, att ett stort behov av personer med trädgårdsarkitektutbildning föreligger. Föreningen uppskattar rekryteringsbehovet till enbart trädgårdsarkitektområdet till ca tio personer per år.

Jordbrukshögskoleutredningen anser icke, att utvecklingen under det decennium, som förflutit sedan 1946 års trädgårdsundervisningskommitté

framlade sina förslag, kullkastat nämnda utredningens slutsatser utan snarare givit ytterligare belägg för dem. Bristerna i den nuvarande högre utbildningen framstår utan tvekan nu ännu klarare.

Beträffande behovet av arbetskraft med högskolemässig trädgårdsutbildning finner utredningen, att det är ytterst svårt att ange några säkra data, enär större delen av de tänkbara arbetsgivarna nära nog helt saknar erfarenhet av dylik arbetskraft. Utredningen är därför tveksam, huruvida det kan påräknas att exempelvis samtliga nuvarande hortonomtjänster kommer att återbesättas med högskoleutbildad arbetskraft, eller om viss del av detta ersättningsbehov kommer att fyllas av personer med annan utbildning, då främst av personer med utbildning vid trädgårdsskolorna. Även om tveksamhet råder finns likväl starka skäl, som talar för att behovet av högskoleutbildad arbetskraft inom trädgårdsområdet är i växande, bl. a. inom sådana områden som landskapsvård och landskapsplanering. Den fortgående standardökningen kan bl. a. väntas medföra ett ökat behov av olika fritidsanläggningar och fritidsområden, vilka för sin utbyggnad kräver biträde av personer med högre utbildning i trädgårdsanläggning och trädgårdskonst.

Även om utredningen understryker osäkerheten beträffande vissa av de i arbetsmarknadsstyrelsens undersökning dragna slutsatserna, anser den dock att sagda utredning otvivelaktigt påvisat ett tydligt behov av högskoleutbildad arbetskraft. Överläggningar med företrädare för hortonom- och trädgårdsarkitekter har givit ytterligare belägg för denna uppfattning.

Jordbrukshögskoleutredningen förordar därför, att möjligheter till en högskolemässig utbildning inom trädgårdsområdet snarast möjligt åstadkommes. Utredningen anser, att man f. n. försiktigtvis torde böra räkna med ett årligt behov av tio personer med dylik utbildning. Utbildningen bör enligt utredningen liksom nu kunna specialiseras på två utbildningsinriktningar nämligen trädgårdsodling och trädgårdsarkitektur. Undervisningsinstitutionerna bör emellertid redan från början dimensioneras så, att man utan svårighet kan öka intagningen om behovet så påkallar.

D. Lantbrukshögskolans benämning

Redan i detta avsnitt torde få anmälas, att jordbrukshögskoleutredningen anfört, att det på 1945 års jordbruksförsöksutrednings förslag fastställda namnet, »Kungl. Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök», även vid ett förverkligande av utredningens förslag på ett riktigt sätt återger arten av den samlade verksamheten. Detta namn bör därför enligt utredningen bibehållas. För att komma ifrån den praktiska olägenhet, som onekligen ligger i en så lång beteckning, anser utredningen, att i skrift förkortningen KLSL genomgående bör kunna användas.

I ett särskilt yttrande av herrar Sigfrid Larsson och Fredrik Nilsson anföres bl. a., att utredningen, trots utvidgningen av lantbrukshögskolans verksamhetsfält till att omfatta den akademiska utbildningen, forskningen och försöksverksamheten även inom trädgårdsområdet likväl bibehåller det långa och otympliga namnet »kungl. lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök». Med hänsyn till att namnet redan nu är långt och skulle bli ännu längre och otympligare, om även trädgårdsverksamheten skulle avspeglas i namnet, yrkas i det särskilda yttrandet på att den samlade högskole- och försöksverksamheten vid Ultuna och Alnarp kallas »kungl. lantbrukshögskolan» och att i dennas statuter, första paragrafen, redogöres för verksamhetens omfattning.

II. YTTRANDEN

A. Synpunkter på upprustningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten

Så gott som samtliga remissinstanser har starkt understrukt angelägenheten av en snabb upprustning av den lantbruksvetenskapliga verksamheten. Även de remissinstanser, som av olika skäl inte ansett sig kunna biträda utredningens organisationsförslag, har i flertalet fall framhållit, att deras ställningstagande i organisationsfrågan icke får föranleda att upprustningen fördröjes. De i remissyttrandena anförda skälen för en snabb upprustning av ifrågavarande verksamhet kan sammanfattas i följande punkter.

1. Forskning, försök och utbildning spelar en avgörande roll för jordbruksnäringens effektivisering. En fortgående och intensifierad effektivisering av jordbruksproduktionen utgör i sin tur en förutsättning för att jordbruksbefolkningen skall kunna följa med i den allmänna standardhöjningen.

2. Den snabba utvecklingen inom de tekniska, naturvetenskapliga och ekonomiska områdena har framskapat nya produktionsmetoder och produktionsalternativ, vilket medfört att jordbruksproduktionen inte längre på ett lönsamt sätt kan bedrivas i traditionella former. Denna utveckling har gjort jordbrukarna mera beroende av att den jordbruksvetenskapliga verksamheten tillhandahåller data som underlag för deras val av produktionsinriktning, produktionsmetoder etc. för att kostsamma misstag och felinvesteringar skall kunna undvikas.

3. Den begränsade företagsstorleken inom jordbruket gör att forsknings- och utvecklingsverksamheten i huvudsak måste vara en samhällets angelägenhet.

4. Den lantbruksvetenskapliga verksamheten bedömes vara förhållandevis lönsam. Trots den betydelse, som denna verksamhet har för jordbrukets effektivisering och framåtskridande, utgör kostnaden för den endast några tiondels procent av produktionsvärdet i jordbruket. Man anser det vara ett

mindre kostsamt alternativ för staten att satsa på en ökad effektivisering av jordbruksproduktionen än att på andra vägar sörja för jordbrukets inkomstlikställighet.

5. Det finnes, framhåller vissa remissinstanser, ingen saklig motivering för att på det sätt som skett låta den lantbruksvetenskapliga verksamheten släpa efter i förhållande till den upprustning, som sker i fråga om övrig vetenskaplig verksamhet.

Ur remissyttrandena torde följande böra återges.

Jordbrukets forskningsråd framhåller, att forskning och försöksverksamhet utgör ett nödvändigt underlag för jordbrukets fortsatta utveckling. Dessa hjälpmedel torde vara ofrånkomliga, om jordbruket skall kunna i erforderlig grad hävda sig i den utländska konkurrensen och vid sidan av andra näringar. Fortgående och intensifierad rationalisering är en förutsättning för att jordbruksbefolkningen skall kunna följa med i den allmänna standardhöjningen.

Veterinärhögskoleutredningen framhåller, att forskningen utgör en väsentlig förutsättning för det allmänna framåtskridandet och att vidgade statliga insatser på detta område därför har ansetts påkallade. Veterinärhögskoleutredningen fortsätter.

Det är dock angeläget, att insatserna i forskning i första hand göres på de områden, där en produktionsbefrämjande effekt synes mest närliggande. Veterinärhögskoleutredningen anser, att ett synnerligen rikt fält föreligger för forsknings- och försöksverksamhet på jordbruksområdet. Jordbrukets rationalisering medför ständigt nya problem, som kräver snabb lösning. För att fylla sin uppgift i det svenska näringslivet och för att nedbringa samhällets kostnader för jordbruksstödet behöver jordbruksnäringen bistånd av en forskning, väl förberedd att lösa skiftande arbetsuppgifter. Enligt veterinärhögskoleutredningens uppfattning talar således starka skäl för att en upprustning på ifrågavarande område kommer till stånd. Den begränsade storleken hos de enskilda jordbruksföretagen gör, att samhället nästan helt måste svara för forskningsverksamheten på jordbruksområdet, medan på exempelvis industriområdet en betydande forskningsverksamhet även sker vid en del större företag. Vidare har industrien på många områden lättare att tillgodogöra sig utländska forskningsresultat. De mera särpräglade förhållandena på jordbruksområdet kräver däremot i annan omfattning speciella forskningsinsatser icke endast begränsade till riket i dess helhet utan t. o. m. till skilda delar av detsamma. Den med allmänna medel bedrivna forsknings- och försöksverksamheten på jordbruksområdet måste följaktligen täcka ett särskilt mångskiftande arbetsfält. Det skulle därför också ställa jordbruksnäringen i ett avsevärt sämre läge än andra näringsgrenar, därest jordbruksforskningens möjligheter att ta upp olika aktuella problem begränsades av otillräckliga resurser eller mindre effektiv användning av tillgängliga forskningsmedel.

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), som erinrar om att 1950-talets senare del har präglats av en intensiv reformverksamhet på universitets- och högskoleområdet, anför bl. a. följande.

Denna reformverksamhet har ej berört jordbrukets tre högskolor. Behovet av ökade resurser torde emellertid för dessa högskolor vara lika stort som

för övriga högskolor inte minst när det gäller den vetenskapliga forskningen. Det är därför med stor tillfredsställelse som SACO hälsar de förslag till upprustning av utbildnings-, forsknings- och försöksverksamheten på lantbrukets område, som jordbrukshögskoleutredningen framlagt. Det är angeläget, att den långa period av osäkerhet rörande den högre lantbruksutbildningens, forskningens och försöksverksamhetens framtida ställning nu brytes, så att de provisorier i fråga om anslagens fördelning och tjänstetillsättningar, som hittills tillämpats, snarast kan avvecklas. En fortsatt snabb rationalisering av jordbrukets produktion förutsätter en intensifierad forskning och försöksverksamhet. Det har ibland ifrågasatts, om landet kan satsa mera på jordbrukets forskning i ett läge då ett av jordbrukets stora problem är svårigheten att avsätta den nuvarande produktionen. Ökade insatser i jordbrukets forskning leder ju oftast till ökad produktion. SACO vill därför understryka vad utredningen anfört i denna fråga, nämligen att den erforderliga anpassningen av jordbrukets produktionsvolym bör ske på så sätt, att den minst rationella produktionen avvecklas. En förutsättning för sådan rationalisering är en intensifierad forskning och försöksverksamhet i syfte att effektivisera produktionen och anvisa andra produktionsalternativ och nya användningsområden för jordbrukets produkter.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund hälsar den av utredningen föreslagna upprustningen med stor tillfredsställelse och framhåller, att den lantbruksvetenskapliga verksamheten, sedan jordbrukshögskoleutredningen började sitt arbete år 1956, fått arbeta med praktiskt taget oförändrade anslag. Det är därför av största vikt, framhåller förbundet, att statsmakterna nu så snabbt som möjligt tar ställning till de organisationsändringar eller de åtgärder, som kan föranledas av utredningens betänkande, så att verksamheten inom området kan återgå till mera normala arbetsbetingelser och en sund utveckling och utbyggnad. Sedda i ett större sammanhang utgör såväl forskningen och försöksverksamheten som utbildningen relativt billiga produktionsfaktorer och en upprustning långt utöver den av utredningen föreslagna kan säkert ske, innan ett ekonomiskt optimum uppnås i detta avseende.

Svenska lantarbetsgivareföreningen anför beträffande upprustningsbehovet bl. a. följande.

Av den översikt, som i betänkandet lämnas över vetenskapens och teknikens medverkan i jordbrukets rationaliseringsprocess, framgår hur utomordentligt angeläget det är, att medel i erforderlig omfattning ställes till förfogande för forskning och försök. Likväl har medelsbehovet för denna verksamhet icke i nöjaktig omfattning tillgodosetts vare sig för jordbruket eller för dess binärningar. Anslagsutvecklingen har sålunda varit mycket otillfredsställande i fråga om den lantbruksvetenskapliga verksamheten. Vid jämförelse med de resurser, som staten satsat in på andra näringars utveckling synes uppenbart, att lantbruket eftersatts. Detta kan få en menlig inverkan i vårt framtida samhälle. Det må här erinras om att de relativt små företagenheterna inom jordbruk och trädgård saknar praktiska möjligheter och resurser att själva sörja för kvalificerat utvecklingsarbete. Den fortgående snabba utvecklingen på teknikens område liksom de snabbt skiftande problemställningarna på grund av ändrade marknadsförhållanden och genomgripande socialpolitiska beslut ställer ökade krav på anpassningsförmåga samt teknisk och ekonomisk kunnighet hos brukarna inom jordbruks- och

trädgårdsnäringarna. Därmed ökar även betydelsen av forskning, försök och rådgivning i fråga om produktionens effektivisering och följsamma anpassning i olika led, sålunda även vad avser förädling och marknadsförande. Icke minst väsentliga är frågor om ekonomisk kalkylering och planering samt rationellt utnyttjande av den mänskliga arbetskraften.

Med hänvisning till de skärpta krav, som sålunda kan förväntas bli ställda på produktionsprocessens effektivisering i framtiden, understryker lantarbetsgivareföreningen angelägenheten av att en stark upprustning utan dröjsmål kommer till stånd i fråga om forskning och försök på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden.

Lantbruksstyrelsen vill med hänsyn till den lantbruksvetenskapliga verksamhetens grundläggande betydelse för jordbrukets utveckling framhålla det såsom ytterst angeläget, att det snarast företages en grundlig upprustning av de resurser, som erfordras för denna verksamhet. Icke minst mot bakgrunden av de aktuella problemen och svårigheterna för jordbruksnäringen framstår klart angelägenheten av att det allmännas insatser ökas i syfte att förbättra jordbrukets produktivitet.

Ur yttrandena från *hushållningssällskapen* må i förevarande spörsmål anföras, att *Kalmar läns södra hushållningssällskap* framhåller, att ett lands materiella och kulturella standard sedan gammalt i hög grad är beroende av den nivå, på vilken landet upprätthåller sin vetenskapliga forskning och utbildning.

Det måste därför anses som en angelägenhet av största vikt, att rådande eftersläpning av upprustningstakten inom jordbruksvetenskaperna i jämförelse med landets universitet och övriga högskolor snarast möjligt bringas ur världen. Om detta icke sker, måste följderna obönhörligen bli, att jordbruket kommer i ett allt ogynnsammare läge i förhållande till andra näringsgrenar och kommer att få allt större svårigheter att följa utvecklingen och att hävda sig i konkurrensen inom landet och i utlandet. Dylika konsekvenser blir givetvis till skada icke endast för jordbruket utan för landet i dess helhet.

Hushållningssällskapet vill följaktligen livligt förordas, att jordbrukshögskoleutredningens förslag snarast möjligt lägges till grund för proposition till riksdagen.

Västernorrlands läns hushållningssällskap framhåller, att det torde kunna förutsägas, att utvecklingen på jordbrukets område under 1960-talet inte kommer att försiggå i långsammare takt än vad som skedde under 1950-talet. Man får säkerligen räkna med förändringar i jordbruksdriften, som med hänsyn dels till internationella handelsförbindelser, dels till det befolkningspolitiska läget inom landet kommer att bli genomgripande. Denna utveckling kommer att ställa kraftigt ökade krav på jordbrukets förmåga till rationalisering och därigenom på dess utövers kvalifikationer. Det är då ett oeftergivligt villkor, att forskning, undervisning och försöksverksamhet på jordbrukets område inte kommer i efterhand i förhållande till det praktiska jordbrukets krav utan snarare ligger före.

Kristianstads läns hushållningssällskap framhåller att en upprustning och förstärkning torde vara särskilt betydelsefull med tanke på att vår jordbruksnäring kämpar med betydande svårigheter. Denna fortfarande så betydelsefulla näring behöver säkerligen allt det stöd, som vetenskaplig forskning och tillvaratagande av praktiska erfarenheter kan ge för att kunna hävda sig konkurrensmässigt sett såväl inom det egna landet som internationellt. I jämförelse med det stöd för utbildning och forskning, som andra grenar av vårt näringsliv och kulturliv kommit i åtnjutande av, är eftersläpningen på jordbruksnäringens område anmärkningsvärd.

Hushållningssällskapens förbund finner det särskilt betänkligt med eftersläpningen inom det jordbruksvetenskapliga området med hänsyn till att det moderna jordbruket blir alltmera beroende av en effektiv forsknings- och försöksverksamhet.

Statskontoret är praktiskt taget den enda remissinstans, som ifrågasätter en upprustning av den omfattning, som jordbrukshögskoleutredningen föreslår. Statskontoret framhåller, att de sammanlagda kostnaderna för en upprustning av hela den högre utbildningen och forskningen i landet torde komma att bli högst betydande. Det är därför nödvändigt med en mycket noggrann avvägning mellan olika utgiftsbehov. Detta kan enligt ämbetsverket föranleda, att flera av jordbrukshögskoleutredningens förslag måste ges en lägre prioritet än åtskilliga andra nu aktuella förslag till förstärkning av den högre undervisningen. Statskontoret framhåller emellertid, att ämbetsverket med det anförda dock icke velat göra gällande, att en viss upprustning inom förevarande område icke skulle vara motiverad, utan har allenast velat framhålla, att förhållandena i förevarande avseenden måhända icke är så entydiga, som utredningen ansett.

B. Högskolemässig trädgårdsutbildning

Remissinstanserna hälsar överlag med tillfredsställelse, att en högskolemässig trädgårdsutbildning föreslagits skola komma till stånd. Endast statskontoret och de båda hushållningssällskapen i Älvsborgs län avstyrker förslaget härom. Ur yttrandena torde följande böra återges.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium betonar nödvändigheten av att en högskolemässig trädgårdsutbildning kommer till stånd för att i ökad omfattning kunna utnyttja vetenskapen i trädgårdsnäringens tjänst och därmed säkra näringens fortbestånd och konkurrenskraft.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd hälsar med tillfredsställelse, att en högskolemässig trädgårdsutbildning kommer till stånd i vårt land, särskilt med hänsyn till trädgårdsodlingens under senare år starkt ökade betydelse.

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), som med tillfredsstäl-

lelse hälsar utredningens förslag att göra hortonomutbildningen högskolemässig, framhåller att detta förslag ligger helt i linje med den allmänna utveckling på utbildningsområdet under 1960-talet, som SACO anser önskvärd, nämligen att studentexamen i allt större utsträckning lägges till grund för de längre utbildningsvägarna. Även *Sveriges förenade studentkårer* anser den förstärkning av hortonomutbildningen, som utredningen rekommenderar, vara tillfredsställande.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt har mottagit förslaget om utbyggd undervisning och forskning på trädgårdsområdet med tillfredsställelse.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund framhåller, att man inom trädgårdsnäringen med största tillfredsställelse hälsar förslaget om högskolemässig utbildning och utbyggd forskningsverksamhet och att man räknar med att förslaget denna gång förverkligas i motsats till det förslag i samma ärende, som framlades av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund framhåller, att behovet av högskoleutbildningen inom trädgårdsområdet är mycket stort och att sådan utbildning därför bör komma till stånd så fort som möjligt.

Hushållningssällskapen understryker praktiskt taget enhälligt önskvärdheten av att trädgårdsutbildningen blir högskolemässig.

Statskontoret är jämte *hushållningssällskapen i Älvsborgs län* de enda remissinstanser, som helt avstyrker högskolemässig utbildning på trädgårdsområdet. Enligt statskontoret är skälen för att ställa den akademiska hortonomutbildningen på framtiden lika starka nu som tidigare.

C. Det framtida behovet av agronomer och hortonomer

Endast ett mindre antal remissinstanser har yttrat sig i denna fråga. Flertalet av dessa anser att möjligheterna för en något större intagning av studerande i varje fall fram emot mitten och slutet av 1960-talet bör hållas öppen.

Arbetsmarknadsstyrelsen förordar mot bakgrunden av nytt statistiskt material, att resurserna för undervisningen dimensioneras på ett sådant sätt, att ett något större antal studerande kan antagas för agronomutbildning än vad jordbrukshögskoleutredningen föreslår. Styrelsen framhåller, att bristen på naturvetenskapligt utbildad arbetskraft under det närmaste årtiondet liksom svårigheterna att bygga ut universitetens utbildningsinstitutioner för de naturvetenskapliga ämnena tillräckligt snabbt medför, att samhället måste ta i anspråk varje möjlighet att höja utbildningskapaciteten inom dessa utbildningsområden. Genom den friare studiegång, som utredningen rekommenderar, med en mera individuellt inriktad specialisering torde agronomernas anställningsområden kunna vidgas, varvid de i viss utsträckning kan erhålla befattningar inom de biologisk-kemiska om-

rådena i konkurrens med personer utbildade vid universiteten eller vid de tekniska högskolorna. En friare övergång mellan olika fackhögskolor och universitet torde samtidigt underlätta möjligheterna till kompletterande studier.

1955 års universitetsutredning anser, att utredningens förslag om intagningen av agronomie studerande är hållet i underkant. Sålunda synes det enligt universitetsutredningen sannolikt, att den utbyggnad av undervisnings-, forsknings- och försöksverksamheten på lanthbrukets område, som jordbrukshögskoleutredningen föreslår, kommer att leda till att behovet av personal med agronomutbildning blir större än vad jordbrukshögskoleutredningen beräknat på basis av den inom arbetsmarknadsstyrelsen för några år sedan genomförda undersökningen.

Jordbrukets forskningsråd framhåller, att med utvidgad forsknings-, undervisnings- och rationaliseringsverksamhet inom jordbruket måste följa ökat behov av agronomer. Forskningsrådet ifrågasätter, om utvecklingen inom jordbruket tillräckligt beaktats av utredningen, som tycks räkna med att statiska förhållanden skall vara rådande på agronomernas arbetsmarknad under 1960-talet.

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) tillstyrker den av utredningen föreslagna årliga intagningen av ca 50 studerande för de närmaste åren. Det bör dock påpekas, framhåller SACO, att agronomkåren därigenom kan beräknas öka endast med ca tio procent under 1960-talet, under det att akademikerantalet i övrigt torde komma att nästan fördubblas. Icke minst mot bakgrunden härav är det angeläget, att prognoserna på detta område successivt överarbetas. SACO understryker starkt vikten av att en kontinuerlig prognosverksamhet kommer till stånd rörande behovet av högskoleutbildad arbetskraft på jordbruksområdet. Beträffande den högskolemässiga trädgårdsutbildningen tillstyrker SACO, att den anpassas så, att man i inledningsskedet kan utbilda tio personer om året.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund delar helt utredningens uppfattning om svårigheterna att beräkna det framtida behovet av högskoleutbildad personal inom de aktuella områdena och understryker kraftigt vikten av att de mera långsiktiga och fasta resurser, som kräves för utbildningen, avväges så, att de ej utgör ett alltför snävt tilltaget tak, om en ökad utbildningskapacitet eventuellt blir erforderlig. Förbundet framhåller även betydelsen av en kontinuerlig prognosverksamhet inom området.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund framhåller, att ett rekryteringsbehov av tio hortonomer årligen synes mycket sannolikt. De senaste åren har vid flera tjänstetillsättningar förelegat svårigheter att erhålla trädgårdsutbildad personal med erforderliga kvalifikationer, varför ett utvidgningsbehov jämfört med den nuvarande kapaciteten otvivelaktigt finnes.

Norrbottens läns hushållningssällskap delar utredningens uppfattning om att ett ökat behov av vetenskapligt utbildad arbetskraft för att jordbrukets krav på yrkeskunnande skall kunna tillgodoses.

Älvsborgs läns södra hushållningssällskap anser, att utredningen underskattat riskerna för att efterfrågan på agronomer kommer att minska inom väsentliga områden. Sällskapet påpekar, att minskat behov av högskoleutbildad arbetskraft föreligger inom lantbruksnämnderna samt eventuellt också vid lantmannaskolorna och hushållningssällskapen. Sällskapet anser sålunda, att man snarare bör räkna med något minskad intagning av elever vid lantbrukshögskolan och att det inte kan anses helt osannolikt, att minskningen kan behöva bli relativt stor. Även beträffande intagningen av hortonomie studerande har utredningen enligt sällskapet räknat i överkant beträffande behovet. Skulle intagningen få den föreslagna omfattningen torde det som en följd härav bli nödvändigt att tillskapa nya tjänster — t. ex. för naturvård vid vägförvaltningarna — eller på annat sätt lösa uppkommande sysselsättningsproblem för de utexaminerade. Liknande synpunkter framhålls i yttrandet från *Älvsborgs läns norra hushållningssällskap*.

1955 års lantbruksundervisningskommitté framhåller, att någon utökning av antalet agronomer verksamma inom den lägre lantbruksundervisningen icke är trolig under de närmaste åren ens vid en viss utökning av skolornas verksamhet. Skulle verksamheten vid skolorna till sin omfattning bli oförändrad, kan behovet av agronomer vid skolorna snarare väntas minska. Enligt kommitténs uppfattning bör en del av undervisningen övertas av icke akademiskt utbildade lärarkrafter, nämligen yrkeslärare. Kommittén avser i enlighet härmed att framlägga förslag om inrättandet av yrkeslärartjänster i lantbrukets skolor. Då agronomernas verksamhetsområden är många och kommittén saknar möjlighet att bedöma utvecklingen på andra områden, vill kommittén icke därmed ifrågasätta riktigheten av att högskolan dimensioneras för 50 studerande per år. Intagningen måste dock framdeles bli föremål för kontinuerliga överväganden, varvid hänsyn bör tagas till utvecklingen inom de olika verksamhetsområdena.

D. Lantbrukshögskolans benämning

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig i frågan om vilket namn lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök bör erhålla, sedan också den trädgårdsvetenskapliga verksamheten inordnats i denna organisation.

Alla remissinstanser, som yttrat sig härom, har emellertid ansett, att den kortare benämningen lantbrukshögskolan bör väljas. Denna uppfattning framföres av *Riksförbundet Landsbygdens folk* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*, vilka anser, att den nuvarande benämningen på högskolan är alltför lång och otymplig samt av *veterinärhögskoleutredningen* och *Svenska lantmannaskolornas lärareförening*.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

Det torde inte råda någon tvekan om att forskningen och försöksverksamheten inom såväl jordbruksområdet som övriga områden varit av väsentlig betydelse för den omdaning och rationalisering av det svenska jordbruket, som skett under de senaste årtiondena. Såsom jordbrukshögskoleutredningen framhållit, har vinsterna av denna rationalisering inte endast lett till en högre inkomst- och levnadsstandard för jordbruksbefolkningen och billigare livsmedel för konsumenterna än eljest skulle ha varit fallet utan den har även genom arbetskraftens överflyttning underlättat den expansion, som skett inom andra näringar. Rationaliseringsprocessen har sålunda spelat en betydelsefull roll för den standardstegring överhuvudtaget, som ägt rum i vårt land under tiden efter det andra världskriget.

Möjligheterna för forskningen och försöksverksamheten på jordbruksområdet att bidra till fortsatta framsteg är emellertid inte därmed uttömda. Snarare torde få förväntas att ifrågavarande forskning i framtiden kan lämna ännu större bidrag till jordbrukets förkovran än hittills. En dylik utveckling är också nödvändig, för att jordbruket på ett ur samhällselig synpunkt önskvärt sätt skall kunna hävda sig i näringslivet. Omdaning inom jordbruket har därjämte medfört, att nya forskningsresultat i högre grad och snabbare än hifintills kommit att utnyttjas av näringen. Denna utveckling torde i framtiden komma att gå än fortare.

En av förutsättningarna för en fortsatt och stegrad framstegstakt inom jordbruket är sålunda en fortlöpande och intensifierad forsknings- och försöksverksamhet. För att utföra denna erfordras tillgång till vetenskapligt utbildade specialister inte endast för att bedriva grundläggande forskning inom landet utan även för att följa jordbruksforskningens utveckling i utlandet och göra dennas resultat tillämpbara på svenska förhållanden. Här för kräves emellertid ökade resurser. Därvid bör erinras om att redan ett forskningsarbete av nuvarande omfattning på grund av forskningens alltmera kostnadskrävande natur fordrar ökade ekonomiska insatser.

Det torde i första hand ligga i jordbrukets intresse, att forsknings- och utvecklingsverksamheten inom jordbruksområdet ges sådana resurser, att den kan bedrivas med erforderlig intensitet. Såsom jordbrukshögskoleutredningen framhållit är emellertid jordbruksföretagen alltför små för att i nämnvärd omfattning kunna bedriva forskningsarbete i egen regi. Detta medför, att inom jordbruksområdet forskningsverksamheten så gott som helt måste åvila samhället. Ur samhällselig synpunkt är det emellertid också av intresse att jordbruksproduktionen effektivieras. Såsom jag framhållit i andra sammanhang torde man nämligen få utgå ifrån att Sverige alltför under överskådlig tid kommer att ha en jordbruksproduktion, som täcker vårt huvudsakliga behov av jordbruksråvaror och att jordbrukspolitiken även framdeles kommer att syfta till att bereda inkomstlikställighet åt dem, som driver ett med hänsyn till rådande tekniska och ekonomiska be-

tingelser rationellt jordbruk. En dylik jordbrukspolitik synes även för framtiden kräva en inte obetydlig samhällelig insats i form av prisstöd. Därför bör det ur det allmännas synpunkt vara angeläget att befrämja alla åtgärder, som syftar till att förbättra jordbrukets produktivitet och som därmed förbilligar livsmedlen för konsumenterna och minskar behovet av statligt stöd för att upprätthålla den avsedda inkomststandarden i jordbruket.

Med beaktande av dessa omständigheter kan jag för min egen del helt ansluta mig till den av jordbrukshögskoleutredningen framförda och av remissinstanserna vitsordade uppfattningen, att en upprustning av forskningen och försöksverksamheten på jordbrukets område bör komma till stånd.

Såsom utredningen framhållit, är emellertid den insats, som jordbruksforskningen kan komma att göra i framtiden, i hög grad beroende av i vilken utsträckning det jordbruksvetenskapliga området kan intressera duggliga och begåvade ungdomar. För att jordbruket snabbt skall kunna tillgodogöra sig och draga fördel av forskningens landvinningar är det vidare av betydelse, att undervisnings- och upplysningsverksamheten på området handhaves av härför lämpad och väl utbildad personal. För att bättre nå dessa syften har utredningen föreslagit vissa omläggningar av den högre undervisningen på jordbruksområdet. I likhet med flertalet remissinstanser vill jag uttala tillfredsställelse med dessa förslag.

Frågan om en omläggning av den högre trädgårdsutbildningen till högskolemässig standard var i slutet av 1940-talet föremål för prövning av statsmakterna. Närmast till följd av den investeringsbegränsning, som vid denna tid måste iakttagas, kom omläggningen emellertid inte till stånd. Såväl Kungl. Maj:t som riksdagen uttalade emellertid, att behov förelåg att förstärka den högre trädgårdsundervisningen och ge den högskolemässig karaktär.

Efter denna tid har betydelsen av en förstärkning av den vetenskapliga verksamheten på trädgårdsområdet fått ökad aktualitet. Konsumtionen av trädgårdsprodukter är i snabbt tilltagande och det kan därför förutses, att den svenska trädgårdsnäringsens betydelse kommer att öka. Näringens möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen är emellertid starkt beroende både av de resultat, forskningen kan ge genom såväl inländska rön som anpassning av utomlands vunna resultat till svenska förhållanden, och av en höjning av utbildningsstandarden. Särskilt inom vissa grenar av näringen, såsom den fältmässiga trädgårdsodlingen, pekar utvecklingen mot en expansion och en förhållandevis betydande export på grundval av denna odling har redan vuxit fram.

Enligt min mening synes alltså trädgårdsnäringen numera kunna göra anspråk på det stöd från samhällets sida, som en högskolemässig utbildning och forskning utan tvivel ger. Jag anser mig därför böra förorda, att en högskolemässig trädgårdsundervisning nu kommer till stånd i huvud-

saklig överensstämmelse med jordbrukshögskoleutredningens förslag och att forskningen och försöksverksamheten på trädgårdsområdet ges ökade resurser.

Såsom närmare framgår av det följande, har remissinstanserna i huvudsak ansett sig kunna biträda jordbrukshögskoleutredningens förslag till förstärkning av resurserna för forskningen, försöksverksamheten och den högre undervisningen inom lantbruksområdet samt till reformering av agronom- och hortonomutbildningen. I fråga om utredningens förslag till vissa organisatoriska förändringar inom den lantbruksvetenskapliga verksamheten har uppslutningen kring utredningens förslag varit betydande men av olika skäl inte lika enhetlig som i övrigt.

För egen del anser jag, att utredningen framlagt ett i huvudsak godtagbart program för upprustningen på det lantbruksvetenskapliga området. På vissa punkter har jag emellertid funnit mig med hänsyn till bland annat vad som framkommit vid remissbehandlingen av betänkandet böra förorda vissa jämkningar i de av utredningen framlagda förslagen. Vidare har jag i något fall ansett det lämpligt att föreslå ytterligare utredning, innan slutlig ställning tages. Beträffande det närmare ställningstagandet till de olika förslagen torde jag få återkomma i det följande.

Såsom närmare framgår av det följande har jag inte ansett mig böra utarbeta något detaljerat program för den årliga upprustningen under en viss längre tidsperiod framöver. Ej heller har jag ansett mig nu kunna taga ställning till samtliga utredningens förslag. Till motivering härav vill jag framhålla bland annat, att utvecklingen inom forskningen numera går så snabbt, att en detaljerad plan redan inom få år kan visa sig vara i väsentliga delar föråldrad. Därtill kommer att från pågående utredningar på jordbrukets område kan förväntas förslag, vilka får konsekvenser för i vart fall vissa av de i nu föreliggande förslag behandlade frågorna. I anledning av förslag eller påpekanden av jordbrukshögskoleutredningen har också i några fall ytterligare utredning ansetts böra förebringas.

Det bör vidare framhållas, att bedömningen av i vilken takt forskningsresurserna på lantbruksområdet bör utvidgas givetvis måste ske mot bakgrunden av det statsfinansiella läget och möjligheterna att vid den årliga budgetprövningen inrymma anslagsökningar för detta ändamål. Såsom framgår redan av årets statsverksproposition har det vid budgetavvägningen för nästa budgetår befunnits möjligt att för ifrågavarande ändamål — utöver en automatisk utgiftsökning av drygt en miljon kronor — avdela en förhållandevis betydande sammanlagd anslagsökning av icke-automatisk karaktär eller drygt en miljon kronor.

De av mig i det följande förordade förslagen till bland annat omorganisation av lantbrukshögskolans centrala ledning, omläggning av den lokala försöksverksamheten samt sammanföring av försöksanstalterna med forskning och undervisning vid högskolan anser jag lämpligen böra genomföras

den 1 juli 1962. Från och med denna tidpunkt bör vissa nu vakantsatta och ett antal nytillkommande ledande befattningar, såsom professurer, laboratorer, statsagronombefattningar m. fl., vilka är nödvändiga för den nya organisationen, besättas. För att innehavarna av nytillkommande befattningar skall kunna träda i tjänst vid avsedd tidpunkt är det nödvändigt, att beslut om inrättandet av dylika tjänster fattas redan vid årets riksdag. Inom trädgårdsområdet synes det emellertid lämpligast, bland annat med hänsyn till att grundutbildningen föreslås skola ske vid Ultuna, att genomföra omorganisationen den 1 juli 1963 och på så sätt att erforderliga befattningar kan tillträdas från detta datum.

Intagningen av studenter enligt den av utredningen föreslagna nya ordningen, d. v. s. utan föregående praktik, vilken ordning jag, såsom i det efterföljande närmare kommer att motiveras, ämnar förorda, bör ske första gången redan hösten 1961, då sålunda två årskurser måste antagas vid lantbrukshögskolan, den ena med och den andra utan praktisk utbildning. Den årskurs, som skall genomgå praktisk utbildning, fördelas efter intagningen i enlighet med ett i det följande förordat förslag på olika lantmannaskolor. Även trädgårdsstuderande för högskolemässig utbildning bör antagas hösten 1961. Den propedeutiska utbildningen för dessa bör förläggas till Alnarps trädgårdsskola. Efter ett års propedeutisk utbildning kommer de att studera omkring två år vid lantbrukshögskolan i Ultuna och att därefter förflyttas till Alnarp för utbildning i de tillämpade trädgårdsämnena. Senast hösten 1964 bör alltså samtliga institutioner inom trädgårdssektionen vara organiserade, så att de kan övertaga undervisningen av de hortonomie studerande.

För den högskoleorganisation, som i framtiden skall svara för forskningen, försöksverksamheten och den högre utbildningen inom jordbruks- och trädgårdsområdena har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit den hitillsvarande benämningen Kungl. Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, förkortat KLSL. De remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, har emellertid förordat den i det särskilda yttrandet till betänkandet föreslagna benämningen Kungl. lantbrukshögskolan. För egen del vill jag för att få en kort men ändock tillräckligt täckande beteckning på ifrågavarande högskoleorganisation föreslå benämningen *lantbrukshögskolan*.

Jag torde i detta sammanhang även få behandla frågan om det framtida behovet av agronomer och hortonomer. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att vid lantbrukshögskolan intages minst 50 agronomie studerande per år. Flertalet av de remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga, har ansett, att en intagning av denna omfattning förmodligen är något i underkant. Det framhålles sålunda bland annat, att med en utvidgad forsknings-, undervisnings- och rationaliseringsverksamhet inom jordbruket måste följa ett ökat behov av agronomer. Även bristen på naturvetenskapligt utbildad arbetskraft överhuvudtaget liksom svårigheterna att utöka denna utbildning

tillräckligt snabbt anses tala för att samhället bör taga i anspråk varje möjlighet att höja utbildningskapaciteten inom det naturvetenskapliga området. Vidare torde den friare studiegång, som utredningen rekommenderat, med en mera individuellt inriktad specialisering i någon mån komma att vidga agronomernas anställningsområden.

Å andra sidan framhålles i några yttranden, att det föreligger en tendens att inom vissa typiska agronomområden såsom lantbruksnämnderna, lantmannaskolorna och hushållningssällskapen överföra de mindre kvalificerade arbetsuppgifterna på befattningshavare, som inte är högskoleutbildade. Sammanlagt torde dock efterfrågeökningen på agronomiskt utbildad arbetskraft inom vissa områden överstiga efterfrågeminskningen inom andra. Såsom ett karakteristiskt drag för utvecklingen inom näringslivet som helhet anföres, att efterfrågan på högskoleutbildad arbetskraft alltmera ökar. Det ligger därför nära till hands att räkna med en ökning i efterfrågan även på agronomer från näringslivets sida. De aktuella utvecklingstendenserna inom jordbruket, inte minst integrationssträvandena, förutses vidare medföra ett ökat behov av agronomutbildad arbetskraft.

I likhet med utredningen anser jag, att intagningen av agronomie studerande under de närmaste åren bör utgöra minst 50 per år. Samtidigt bör man dock hålla möjligheterna öppna för en större intagning på längre sikt. Skulle den svenska insatsen i fråga om teknisk expertis på jordbruksområdet till de underutvecklade länderna bli av mer betydande omfattning bör detta beaktas även vid intagningen till vissa utbildningsanstalter. För att så snabbt som möjligt kunna anpassa utbildningen av agronomer efter föreliggande behov bör prognoser utföras med relativt täta intervall.

Inom trädgårdsområdet, där högskolemässig utbildning tidigare inte funnits i Sverige, är det helt naturligt svårare att uppskatta behovet av högskoleutbildad arbetskraft. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att tio trädgårdsstuderande intages per år. I likhet med remissinstanserna har jag intet att invända häremot under ett inledande skede, till dess ytterligare erfarenheter om behovet av personer med en sådan utbildning föreligger. Jag vill emellertid framhålla det angelägna i att kontinuerliga prognoser utföres även inom detta område.

Sambandet mellan högre undervisning, forskning och försöksverksamhet

I. UTREDNINGEN

A. Jordbruks- och husdjursområdena

Under *nuvarande förhållanden* är verksamheten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök organiserad dels på en högskoledel, inom vilken undervisning och forskning bedrivs, dels på två försöksanstalter (statens jordbruksförsök och statens husdjursförsök), inom vilka försöksverksamhet och i viss utsträckning forskning äger rum. Högskoledelen är i sin tur uppdelad på institutioner efter ämnesområden och försöksanstalterna på stats-agronomavdelningar likaledes efter ämnesområden. För ytterligare redogörelse över den nuvarande organisationen av lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök hänvisas till betänkandet s. 23—27.

I betänkandet erinras om att frågan om försöksverksamhetens ställning i förhållande till lantbrukshögskolans övriga verksamhet icke är ny utan varit föremål för många överväganden såväl från *tidigare utredningar* som från statsmakternas sida. Beträffande den av jordbrukshögskoleutredningen lämnade redogörelsen för dessa tidigare utredningar och förslag jämte statsmakternas beslut i frågan torde få hänvisas till betänkandet s. 74—78.

Jordbrukshögskoleutredningen tar inledningsvis upp frågan i vad mån utvecklingen inom det lantbruksvetenskapliga området påverkar de organisatoriska formerna och anför därvid bl. a. följande.

Att frågan om försöksverksamhetens organisatoriska ställning i förhållande till den övriga vetenskapliga verksamheten inom lantbruksområdet nu ansetts böra tas upp till behandling torde bl. a. få tillskrivas den utveckling de naturvetenskapliga disciplinerna genomgått åren efter det senaste världskriget. Forskningen har utsträckts till nya områden och ny vetenskaplig teknik har kommit till användning. Samtidigt har gränsen mellan grundforskning och tillämpad forskning blivit mindre distinkt. Steget från de rena grundforskningsresultaten till praktiskt-ekonomiskt betydelsefulla tillämpningar har blivit kortare. Inom den naturvetenskapliga forskningen torde det härvid räcka med att peka på utvecklingen inom några områden såsom atomenergi, plastkemi och antibiotika. Inom lantbruksområdet har tillkomsten av kemiska ogräsutrottningspreparat, växtskyddspreparat, handelsgödselmedel, ensileringsmedel samt mineral- och vitaminpreparat m. m. medfört närmare anknytning till och ökat beroende av den övriga naturvetenskapen.

För att få underlag för en bedömning av vilken organisationsform som skapar de bästa förutsättningarna för en rationell verksamhet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök söker utredningen först klargöra, vilka skillnader som föreligger mellan högskolans s. k. undervisnings-

institutioner och de båda försöksanstalterna beträffande verksamhetens inriktning, omfattning och arbetsmetoder. Ur utredningens redogörelse för *undervisningsinstitutionerna* må följande anföras.

Verksamheten vid undervisningsinstitutionerna består av undervisning och forskning. Forskningen är inom detta område såväl som inom övriga områden, där högre undervisning bedrivs, ett nödvändigt underlag för denna undervisning. Genom att lantbrukshögskolan inom sitt område är den enda högre utbildningsanstalten i vårt land bär den ensam ansvaret för forskning och vetenskaplig utbildning inom stora och viktiga delar av sitt ämnesområde.

Forskningen vid högskolans undervisningsinstitutioner är i princip fri, d. v. s. de vid institutionerna anställda lärarna—forskarna har rätt att inom institutionens ämnesområde själva välja sina forskningsuppgifter och inom ramen för tillgängliga resurser bearbeta desamma. Denna princip om forskningens frihet har utredningen icke funnit anledning att ifrågasätta för lantbrukshögskolans del. Utredningen vill dock understryka, att lantbrukshögskolan är en fackhögskola med bestämd inriktning, vilket visat sig leda till en viss avgränsning i de arbetsuppgifter, som de vid institutionerna anställda forskarna tar upp. Vidare har tillkomsten av de statliga forskningsråden och andra fonder och stiftelser, som lämnar medel till forskning, fått inflytande på forskningsverksamhetens inriktning och uppläggning därigenom att dessa i sin anslagsbeviljning tar stor hänsyn till vad slags forskningsprojekt vederbörande forskare framlägger. Härigenom har i praktiken i viss utsträckning en forskjutning ägt rum mellan »fri» och »mål bunden» forskning till förmån för den senare. Detta har dock, i varje fall för lantbrukshögskolans del, kunnat ske utan konflikter, vilket enligt utredningens uppfattning utgör belägg för att forskarna vid högskolans institutioner även vid fritt val företrädesvis i sin forskning tar upp sådana problem, som är av praktisk betydelse för jordbruksnäringens utveckling. Men även forskningens organisatoriska uppläggning har påverkats av forskningsrådets anslagspolitik, därigenom att denna ofta gynnat projekt, vilkas genomförande krävt lagarbete mellan forskare från flera fackområden. Denna utveckling har enligt utredningens uppfattning varit befruktande även för den fria forskningen vid lantbrukshögskolan.

Även om den antydda utvecklingen varit i stort sett likformig för högskolans samtliga institutioner är den i detta sammanhang av särskilt intresse för institutionerna i högskolans s. k. tillämpade ämnen, enär dessa institutioner i stort sett omfattar samma ämnesområden som de båda försöksanstalterna. Genom de ökade anslag, som institutionerna för dessa tillämpade ämnen sålunda fått, har såväl dessa institutioner som försöksanstalterna i icke oväsentlig omfattning ofta kommit att syssla med i stort sett samma eller mycket närgränsande spørsmål. Denna utveckling har således medfört, att högskoleinstitutionerna medverkat vid lösandet av sådana aktuella problem av mer eller mindre »försökskaraktär», som enligt tidigare uppfattning närmast åvilat försöksanstalterna.

Verksamheten vid *statens jordbruksförsök* utgöres av försöksverksamhet samt som underlag för denna även forskning i viss omfattning. Utredningen söker först klarlägga vad försöksverksamhet innebär och i vad mån den skiljer sig från forskning och anför därvid bl. a. följande.

För att främja utvecklingen inom jordbruksnäringen började man redan på 1700-talet även i vårt land intressera sig för s. k. praktiska försök. Avsikten med dessa försök var att på erfarenhetsmässig väg få fram resultat

av direkt användbarhet för det praktiska jordbruket. Någon analys i syfte att förklara de bakomliggande orsakerna till de erhållna resultaten var det på grund av naturvetenskapens dåvarande läge ej fråga om. Så småningom, jämsides med naturvetenskapens och främst då kemiens nya landvinningar, började man även inse vikten av att dels ge vetenskapliga förklaringar till de i försöken erhållna resultaten, dels införa vetenskaplig metodik även i sådana försök, där icke en vetenskaplig förklaring utan endast rättvisande jämförelsevärden åsyftades.

Genom beslut av riksdagen år 1936 överfördes den tidigare centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet jordbruks- och husdjursavdelningar till Ultuna och samordnades med lantbrukshögskolan i form av två försöksanstalter. Avsikten med omorganisationen torde ha varit den, att försöksverksamhetens uppgift skulle vara att omsätta den grundläggande forskningens resultat till skilda praktiska förhållanden samt inrikta sig mot lösandet av bestämda praktiska spörsmål inom växtodlingens och jordbrukslärans samt utfodringens områden (målforskning). Den skulle därvid i sitt arbete använda sig av vetenskapliga metoder och i övrigt nära samarbeta med högskolans övriga institutioner. Dessa sistnämnda avsågs skola bedriva främst grundforskning men även försöksverksamhet i mindre omfattning närmast avsedd för undervisningsändamål.

Utredningen konstaterar, att den ursprungligen tänkta *gränsdragningen* i arbetsuppgifterna mellan högskolans institutioner och försöksanstalterna inte helt upprätthållits och anför i anslutning härtill bl. a. följande.

I allt större utsträckning har särskilt högskolans institutioner i de tillämpade ämnena och försöksanstalterna kommit att närma sig varandra beträffande arbetsuppgifternas art. För institutionernas del har å ena sidan utvecklingen genom de ökade anslag, som de på olika sätt erhållit, medfört att de, förutom mer teoretiskt grundforskningsbetonade uppgifter, även kunnat ta upp större problem av praktisk-aktuell natur till undersökning. Å andra sidan har försöksanstalterna förutom sina uppgifter av mer omedelbart praktiskt betonat slag även tagit upp problem av mer teoretiskforskningsbetonad karaktär. Denna utveckling torde i själva verket vara ganska naturlig, enär lösandet av de problem, som föreläggs försöksmännen, ofta måste innefatta såväl mer teoretiska undersökningar som praktiska försök i fältmässig skala. Men utvecklingen av försöksanstalternas arbetsuppgifter har ej enbart gått mot en mer forskningsbetonad verksamhet. Jordbrukets allt större beroende och inköp av kommersiella produktionsmedel har även medfört en utvidgning av den verksamhet, som syftar till att fastställa ur produktionssynpunkt viktiga egenskaper för nyssnämnda i handeln inköpta produktionsmedel.

Genom utvecklingens gång har sålunda försöksanstalternas verksamhetsfält kommit att inrymma uppgifter av skiftande karaktär. Begreppet försöksverksamhet som beteckning för anstalternas verksamhet har därför kommit att användas i mycket vid bemärkelse. Bland de olika typer av verksamheter, som bedrivs vid dessa anstalter, kan enligt utredningen mer eller mindre klart utskiljas dels undersökningar av mera teoretisk karaktär, som syftar till att klarlägga de djupare orsakssammanhangen, dels försök avsedda att belysa ur praktisk synpunkt aktuella problem (driftsfrågor inom jordbruket m. m.), dels försök för prövning av laboratoriemässigt

framkomna forskningsresultat i fält- och djurförsök, dels provning av ur produktionssynpunkt viktiga kommersiella produktionsmedel. Om dessa olika typer av verksamheter inhämtas ur utredningen bl. a. följande.

De *teoretiskt betonade undersökningarna* är till sin natur och metodik likartade med annan forskning — »fri» eller »programbunden». Att försöksanstalterna upptagit dylika arbetsuppgifter synes naturligt, enär vissa av de frågor, som anstalterna haft att klarlägga, ej annars kunnat tillfredsställande besvaras.

En betydande del av verksamheten vid försöksanstalterna består i att medelst försök söka *klarlägga praktiska driftsfrågor* till ledning för det praktiska handlandet. Genom den snabba utveckling, som jordbruksnäringen genomgår, tillkommer ständigt nya problem. Den enskilde jordbrukaren har i regel ej möjlighet att själv systematiskt belysa dessa frågor. Här måste därför forskare och försöksmän komma till hjälp. För att jordbrukarna skall kunna rationalisera sina produktionsmetoder erfordras tekniskt-biologiska data så beskaffade, att en objektiv jämförelse och en i möjligaste mån riktig ekonomisk bedömning kan göras. Orsakssammanhangen bakom dessa data är för den praktiske jordbrukaren ett andrahandsintresse. Väsentligt är härvid, att dessa data kan framläggas snabbt för att i möjligaste mån kunna utnyttjas, innan frågorna mist sin aktualitet. En verksamhet av denna mer erfarenhetsmässiga inriktning har sålunda en stor dagsaktuell uppgift att fylla, även om det ständigt måste vara ett önskemål att förr eller senare kunna utbygga en dylik verksamhet, så att det blir möjligt att få en inblick i de orsakssammanhang, som ligger bakom de erhållna resultaten.

Prövningen av laboratoriemässigt framkomna forskningsresultat i fält- och djurförsök är nödvändig för att den inverkan, som olika mängdförhållanden och olika miljöer (klimat, jordmån m. m.) har, skall kunna studeras och fastställas.

Den vid försöksanstalterna bedrivna verksamhet, som är av *provningsskara*, syftar till att fastställa ur produktionssynpunkt viktiga egenskaper för i handeln förda produktionsmedel. Denna verksamhet har hittills i anstalternas arbete benämnts »prövning» (jämförande prövning). Enligt vad utredningen inhämtat, synes beträffande statens jordbruksförsök delar av främst den nuvarande sortprövningen men även i viss utsträckning prövningen av olika gödselmedel samt kemikalier för ogräsbekämpning vara av denna typ. Beträffande statens husdjursförsök torde vissa delar av den försöksverksamhet, som sysslar med olika foderkonserveringsmedels, fodermedels och vitaminpreparats egenskaper ha en liknande karaktär. Beträffande arbetsmetoder m. m. skiljer sig den av försöksanstalterna bedrivna provningsverksamheten ej i sak från de metoder, som används för att lösa övriga försöksuppgifter. Den väsentliga skillnaden består dock i att uppgifterna inom den övriga försöksverksamheten ej direkt har att göra med enskilda handelsintressen utan med intressen, som är gemensamma för hela lantbruket eller olika grenar därav.

Sammanfattningsvis konstaterar utredningen att de nuvarande arbetsuppgifterna vid de båda försöksanstalterna grovt sett kan uppdelas på nämnda fyra kategorier. De tre förstnämnda har utredningen i sak ansett ha karaktär av forskning i detta begrepps vidare bemärkelse. I den följande framställningen kommer för dessa kategorier att användas benämningen *egentlig försöksverksamhet*, medan den sista kategorien benämnes *prov-*

ningsverksamhet. Utredningen övergår därefter till att behandla *formerna för provningsverksamhetens framtida bedrivande* och anför i anslutning här till bl. a. följande.

Utvecklingen inom jordbruket karakteriseras bl. a. därav att det blir allt mer beroende av kapitalinsats i form av inköpta produktionsmedel av olika slag. Allt större mängder utsäde samt »industriellt» framställda produktionsmedel köps sålunda av jordbrukarna. Det rör sig här om handelsvaror, varav nya varianter framkommer för varje år. Såväl för den enskilde jordbrukaren som för den rådgivande konsumenten blir det allt svårare att ta ställning till vilka av dessa varor som bör väljas resp. tillrådас. Behovet av en verksamhet, som syftar till att vägleda jordbrukarna vid deras inköp av dessa varor, är därför stort och kan i framtiden väntas öka. Insikten om detta behov har medfört att en verksamhet redan kommit till stånd för vissa av de varugrupper, som användes i jordbrukets produktionsprocesser.

För provning av maskiner och redskap finns inrättat ett särskilt organ, statens maskinprovningar, varför utredningen saknat anledning att närmare beröra denna verksamhet och dennas behov. Beträffande provningen av övriga kommersiella grupper av produktionsmedel ingår som nämnts f. n. en verksamhet av denna karaktär under begreppet »provning» i försöksanstalternas arbetsuppgifter. En liknande verksamhet förekommer bl. a. vid statens växtskyddsanstalt och statens trädgårdsförsök. Enligt vad utredningen funnit, torde behovet av försök inom ifrågavarande områden — med undantag för utsädesgruppen — redan nu vara väsentligt större än vad nämnda institutioner och anstalter med nuvarande resurser kan fylla. Vidare synes enligt utredningen i vissa fall ej tillräckliga garantier föreligga för att den vid provningen tillämpade metodiken är fullt enhetlig. Det föreligger därför ett behov att ytterligare utbygga och säkrare utforma denna verksamhet.

Redan i utredningens direktiv framhålles, att uppgifter av provningskaraktär knappast hör hemma inom en vetenskaplig institution utan bör förläggas på annat håll. Även utredningen anser det vara av väsentlig betydelse, att den framtida provningsverksamheten utformas på ett sådant sätt, att den enskilde försöksmannen avlastas från ansvaret att värdesätta olika firmapreparat och märkesvaror, eftersom kommersiella intressen beröres därvid. Vidare bör kostnaderna för en verksamhet, som avser att prova kommersiella produktionsmedel, av principiella skäl ej i sin helhet bestridas av allmänna medel.

Bl. a. med utgångspunkt från vad som sålunda anförts finner utredningen, att provningsverksamheten erfordrar en annan organisationsform än den övriga verksamheten vid lantbrukshögskolan. Provningsverksamheten bör därför enligt utredningen organisatoriskt åtskiljas från försöksverksamheten. En sådan organisatorisk åtskillnad behöver dock ej innebära att själva provningens utförande eller utarbetandet av nya provningsmetoder måste överflyttas till andra organ eller anstalter. Såväl av kostnadsskäl som på grund av avsaknaden av större erfarenheter rörande verksamhetens lämpliga bedrivande synes det tvärtom lämpligt, att provningsverksamheten åtminstone tills vidare utföres vid de institutioner och anstalter, som nu bl. a. sysslar med densamma. Ansvaret för och ledningen av denna verksamhet samt dess ekonomiska redovisning bör dock redan från början anförtros åt ett särskilt härför inrättat organ. Detta organ bör i administrativt och förvalt-

ningsmässigt hänseende vara skilt från de institutioner, som bedriver forskning eller egentlig försöksverksamhet.

Beträffande *formerna för den egentliga försöksverksamhetens framtida bedrivande* meddelas i utredningen bl. a. följande.

Som framgått av den föregående redogörelsen, innefattar den egentliga försöksverksamheten uppgifter alltifrån bearbetning av aktuella driftsproblem inom det praktiska jordbruket till sådana grundläggande teoretiska undersökningar, som har betydelse ur produktionssynpunkt och som antingen i sin tillämpning kan användas i jordbrukets produktionsprocesser eller annars medverka till att lösa problem i anknytning till dessa. Väsentligt för den egentliga försöksverksamheten är dess praktiska målsättning. En praktisk målsättning bör i princip gälla för all tillämpad forskning och således även för lantbrukshögskolans övriga institutioner. Särskilt för högskolans s. k. tillämpade institutioner måste konsekvenserna härav bli att dessa institutioners arbetsuppgifter i många avseenden blir av liknande slag, som uppgifterna inom den egentliga försöksverksamheten. Givetvis måste också arbetsmetoderna därvidlag vara likartade. Så är f. n. också fallet i betydande utsträckning. Verksamheterna vid dessa institutioner och försöksanstalter skiljer sig i dessa avseenden ej väsentligt åt.

Om sålunda arbetsuppgifter och metoder är tämligen likartade vid försöksanstalterna och högskolans tillämpade institutioner, finns dock skillnader i verksamhetens omfattning. Tyngdpunkten i de tillämpade institutionernas arbetsuppgifter har sålunda legat på mer teoretiska laboriemässiga undersökningar, medan försöksanstalternas verksamhet till sin huvuddel bestått i fältmässiga undersökningar. Delvis är denna skillnad betingad av nu rådande fördelning av resurserna i form av försöksfält och försöksdjur samt personal för försökens skötsel. En annan skillnad ligger i det sätt, på vilket forsknings-försöksprogrammet på längre sikt upplägges och fastställs. Lantbrukshögskolans institutioner har en i princip fri och obunden forskning, medan försöksanstalternas verksamhet fullgöres efter årligen utarbetade och av styrelsen fastställda program. Denna sistnämnda skillnad är betingad av bl. a. önskemålet att ge det praktiska jordbruket tillräcklig garanti för att aktuella och ekonomiskt betydelsefulla frågor i erforderlig omfattning blir föremål för undersökningar.

Sammanfattningsvis konstaterar utredningen, att den fria forskningen vid lantbrukshögskolans institutioner i tillämpade ämnen och den vid de båda försöksanstalterna bedrivna programbundna försöksverksamhet, som ej har provningskaraktär, till sin allmänna inriktning och sättet att arbeta knappast nu längre väsentligen skiljer sig åt. Vad valet av problem och verksamhetens omfattning beträffar torde existerande skillnader i mycket vara betingade av att institutionerna ej besitter försöksresurser i samma omfattning som försöksanstalterna. Många försöksuppgifter inom den egentliga försöksverksamheten kräver dock en kontinuerlig rutinmässig tillsyn, som ej så lätt låter sig förenas med institutionernas större frihet och rörlighet.

Utredningen understryker emellertid, att den funnit, att en programhunden försöksverksamhet alltjämt är nödvändig, dels ur praktiskt-administrativ synpunkt, dels för att skapa fullgoda garantier för att bearbetningen av problem av omedelbar aktualitet och betydelse för jordbruksnäringens utveckling på ett för jordbruket betryggande och fullt tillfredsställande sätt

kontinuerligt tillgodoses bland den egentliga försöksverksamhetens arbetsuppgifter. Utredningen sammanfattar de förutsättningar, som måste finnas för att försöksverksamheten skall kunna fylla sin uppgift, på i huvudsak följande sätt.

Av utredningens syn på den programbundna egentliga försöksverksamheten följer, att densamma, förutom försöksresurser av olika slag såsom djurstallar, försöksfält etc. måste ha tillgång till olika vetenskapliga hjälpmedel såsom laboratorier, växthus m. m. av i huvudsak samma slag, som finns eller måste tillkomma vid högskolans tillämpade institutioner. Den måste dessutom ha möjlighet till nära kontakt med företrädare för grundvetenskapligt betonade ämnen såsom kemister, botanister, fysiologer etc. Överhuvudtaget torde en sådan kontakt vara en av förutsättningarna för att den egentliga försöksverksamheten håller sig i nivå med utvecklingen på det naturvetenskapliga området och därigenom erhåller impulser och rön, vilka kan omsättas i dess verksamhet. Genom dessa ständiga impulser motverkas att den egentliga försöksverksamheten blir slentrianmässig och stagnerar i utvecklingen — en risk, som torde vara allvarigare att räkna med vid en isolerad försöksverksamhet. En från lantbrukshögskolan fristående, funktionsduglig försöksanstalt i modern mening, är således icke tänkbar utan tillgång till grundforskningsresurser såväl i form av personal som utrustning. Samtidigt måste lantbrukshögskolans tillämpade institutioner för sin forskning ha försöksresurser av väsentligen samma slag som den egentliga försöksverksamheten.

Mot bakgrund av nu anförda förhållanden framlägger utredningen vissa alternativ för den programbundna egentliga försöksverksamhetens organisation. Ur utredningens redogörelse härför torde följande böra framhållas.

I princip synes två skilda anordningar kunna ifrågakomma för den programbundna egentliga försöksverksamhetens organisation. Den ena innebär, att all programbunden försöksverksamhet, oavsett ämnesinriktning, sammanföres till en eller flera anstalter (alt. I), organisatoriskt antingen helt åtskilda från lantbrukshögskolan (alt. I a) eller med erforderligt samband upprätthållet genom gemensam styrelse (alt. I b). Den andra tänkbara anordningen är att den programbundna verksamheten anknyts ämnesvis till lantbrukshögskolans institutioner i de tillämpade ämnena (alt. II).

Alternativ I a. En särskild lantbruksförsöksanstalt, organisatoriskt helt skild från lantbrukshögskolan, lämnar ur lämplighets- och effektivitetssynpunkt sådana fördelar, som kan följa med att anstalten dels får en administrativt enhetlig uppgift, dels i viss utsträckning kommer att utgöra ett med lantbrukshögskolan konkurrerande organ. Alternativet ger goda garantier för att sådana aktuella problem, som bör försöksmässigt prövas så snart ske kan upptas i försöksprogrammet.

Alternativet är å andra sidan behäftat med mycket påtagliga nackdelar. En sådan nackdel är att å ena sidan de studerande vid lantbrukshögskolan icke skulle komma i kontakt med den programbundna försöksverksamheten, medan å andra sidan lantbruksförsöksanstalten skulle komma att sakna den stimulans, som kontakten med de studerande utgör, och samtidigt få minskade möjligheter att utvälja lämpliga adepter för sin rekrytering. Mest väsentligt är dock, att förevarande organisationsalternativ innebär en splittring av tillgängliga resurser och uppenbara risker för

ett mindre rationellt utnyttjande av resurserna till men för den samlade verksamheten.

Flertalet av de tidigare utredningar, som sysslat med denna fråga, likom även statsmakterna har haft den uppfattningen, att ett fast organiserat samarbete bör etableras mellan den programbundna försöksverksamhetens företrädare och motsvarande forskare vid lantbrukshögskolans institutioner. Förevarande alternativ har därför också vid upprepade tillfällen avvisats. Genom uppgifternas och verksamhetens inriktning till allt större samstämmighet mellan fri forskning och programbunden försöksverksamhet har det numera blivit allt mera angeläget att upprätthålla sambandet mellan dessa båda verksamhetsområden.

Ur effektivitets- och lämplighetssynpunkt synes därför detta alternativs nackdelar vara större än dess fördelar. Det skulle dessutom medföra avsevärt större kostnader än de övriga alternativen. Såväl högskolan som lantbruksförsöksanstalten måste således få egna grundforsknings- och försöksresurser samt administrativa organ, vilket skulle medföra kostsamma dubbelringar. Då samhällets medel för forskning och försök är begränsade, kan en dylik dubbling knappast komma i fråga utan men för den samlade verksamheten.

Alternativ I b. Detta alternativ utgöres av den nuvarande anordningen, vilken innebär, att den programbundna försöksverksamheten, bedriven vid statens jordbruksförsök och statens husdjursförsök, jämsides med högskolans institutioner är inlemmad i det gemensamma organet lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Ur effektivitets- och lämplighetssynpunkt synes detta alternativ uppvisa vissa av de för alternativ I a redovisade fördelarna, samtidigt som det ej har detta alternativs mest påtagliga nackdelar. Alternativet medför lägre kostnader än alternativ I a genom att försöksanstalterna kan repliera på högskolans institutioner i grundläggande ämnen samt på dennas administrativa och kamerala organ.

Även om detta alternativ synes ha påtagliga fördelar jämfört med en fristående lantbruksförsöksanstalt kvarstår dock många av de nackdelar, som tidigare påtalats för alternativ I a. Anstalterna kommer sålunda att innesluta ämnen av heterogen natur, vilka inbördes har mindre anknytning till varandra än till motsvarande ämnen vid högskolans tillämpade institutioner. Vidare torde en rationell arbetsfördelning och specialisering ej kunna uppnås. Framförallt innebär dock även denna organisationsform, att många resurser måste dubblas. Därigenom uppkommer lätt slitningar mellan anstalterna och högskolans tillämpade institutioner i fråga om medeltilldelning och resursanvändning. Erfarenheterna av den nuvarande organisationsformen bestyrker denna farhåga. Betecknande är att, när en programbunden försöksverksamhet tillkom på täckdikningsområdet (täckdikningsförsöksnämnden), denna icke har anslutits till statens jordbruksförsök. Lokalmässigt har den inplanerats i lantbrukshögskolans hydrotekniska institution. Nämnden har upprepade gånger hemställt om att täckdikningsförsöksverksamheten definitivt knytes till sagda institution i form av en särskild avdelning för dräneringsförsök. Den försöksverksamhet på jordbearbetningens områden, som kommit till stånd under senare år har ej samordnats med statens jordbruksförsök utan med högskolans institution för allmän jordbrukslära.

Alternativ II. Detta alternativ innebär, att den programbundna försöksverksamheten representerad av särskilda statsagronomavdelningar samorganiseras ämnesvis med avdelningar för programbunden undervisning och fri forskning i gemensamma institutioner. Genom en sådan anordning ges samhörigheten mellan fri forskning och programbunden försöksverksam-

het ett klart uttryck. Den till varje vetenskapligt ämnesområde anslutande verksamheten samordnas. Detta medför bättre hushållning med tillgängliga resurser till stärkande av effektiviteten ur såväl arbets- som kostnadsynpunkt. En rationell arbetsfördelning och specialisering mellan befattningshavarna blir således möjlig, samtidigt som verksamheten i sin helhet kan överblickas av institutionsföreståndaren. Resurserna kan vidare i betydande utsträckning användas gemensamt för undervisning, fri forskning och programbunden försöksverksamhet. Med detta alternativ sörjes också för att bästa möjliga vetenskapliga ledning ställes till förfogande för såväl forskningen som försöksverksamheten, enär det för varje ämnesområde kommer att finnas en institutionschef med professorskompetens. En intim kontakt skapas också på detta sätt mellan försöksverksamheten och de studerande. Många examens- och licentiatarbeten kan sålunda direkt inriktas på aktuella försöksproblem. Försöksavdelningarna får vidare härigenom ur rekryteringssynpunkt de bästa urvalsmöjligheter. Ibland har anförts att undervisningen vid denna organisationsform skulle kunna förorsaka intrång på försöksverksamheten. Riskens härför får dock anses ringa, då antalet befattningshavare vid institutionerna blir förhållandevis stort i relation till undervisningens omfattning. Dessutom torde huvuddelen av undervisningen komma att omhändertas av institutionernas undervisnings- och forskningsavdelningar. Även om befattningshavarna vid försöksavdelningarna ger kurser i sina specialfack, visar erfarenheten, att detta enbart utgör en stimulans för den övriga verksamheten.

I tidigare diskussioner i denna organisationsfråga liksom under utredningsarbetets gång har framhållits den risk, som kan föreligga för en överbelastning av framför allt institutionsföreståndarna vid de institutioner, som erhåller försöksavdelningar. En dylik argumentering saknar enligt utredningen reellt underlag. Med de anordningar, som förutses i alternativ II, avlastas nämligen institutionsföreståndaren de arbetsuppgifter, som ej är av den art, att de måste åvila honom personligen. Sålunda bör han befrias från den mera elementära undervisningen genom att dylik undervisning fördelas mellan laboratorn och övriga tjänstemän. Inom försökssidan kommer den närmaste ledningen av arbetet att åvila statsagronomerna. Genom en sådan arbetsfördelning torde det vara helt och fullt möjligt att bereda institutionsföreståndaren tillräcklig tid både att kontinuerligt följa utvecklingen inom sitt ämnesområde och att ha den samlade överblicken och ledningen inom institutionens olika delområden. Internationell erfarenhet, kanske främst från USA, visar vidare, att man med ett dylikt system på ett lyckligt sätt kan hålla samman en verksamhet av här avsett slag inom betydligt större enheter än det här är fråga om.

Utredningen framhåller sammanfattningsvis, att i alternativ II har de flesta av de nackdelar eliminerats, som vidlåder de övriga alternativen utan att andra olägenheter framträder i nämnvärd grad. Vidare skapas genom detta alternativ förutsättningar för en tidsenlig utveckling av den programbundna försöksverksamheten. Utredningen, som sålunda anser att alternativ II innebär den bästa organisatoriska lösningen för den vid lantbrukshögskolan bedrivna undervisningen, forskningen och programbundna egentliga försöksverksamheten, förordar därför detta alternativ.

B. Trädgårdsområdet

Jordbrukshögskoleutredningens förslag om en högskolemässig trädgårdsutbildning medför, att vissa institutioner måste tillskapas för denna undervisning och den därmed förbundna forskningen. Denna högre trädgårdsutbildning skall enligt utredningens förslag organiseras så, att studierna i grundläggande ämnen förläggs till Ultuna, medan de egentliga trädgårdsämnena studeras vid ett antal till Alnarp förlagda institutioner i tillämpade trädgårdsämnena. Dessa institutioner har utredningen funnit böra organisatoriskt ingå i lantbrukshögskolan i form av en särskild till Alnarp förlagd trädgårdssektion. Inrättandet av en högskolemässig trädgårdsutbildning och en därmed förbunden forskning medför, att ställning måste tas till dessa undervisningsinstitutioners förhållande till statens trädgårdsförsök.

I betänkandet erinras om att frågan om sambandet mellan försöksverksamhet och en högskolemässig verksamhet på trädgårdsområdet tidigare behandlats av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté, som ansåg att en sammankoppling av trädgårdsförsök och högre trädgårdsundervisning ej medförde egentliga fördelar. I proposition nr 79 till 1949 års riksdag fann emellertid föredragande departementschefen det tveksamt huruvida man, såsom trädgårdsundervisningskommittén förordat, borde avskära det organisatoriska sambandet mellan trädgårdsförsöken och den högre trädgårdsundervisningen.

Jordbrukshögskoleutredningen konstaterar, att verksamheten vid statens trädgårdsförsök inrymmer såväl egentlig försöksverksamhet som provningsverksamhet. Av samma skäl, som utredningen anfört beträffande den nuvarande provningsverksamheten vid statens jordbruks- och husdjursförsök, finner den, att uppgifter av provningskaraktär ej bör vara organisatoriskt sammankopplade med de uppgifter, som har karaktär av egentlig försöksverksamhet. Provningsverksamheten på trädgårdsområdet bör i stället bedrivas under samma organisatoriska former, som föreslås för motsvarande verksamhet på jordbruks- och husdjursområdet. Även den egentliga försöksverksamheten inom trädgårdsområdet bör enligt utredningen ges en motsvarande organisatorisk utformning, som i det föregående föreslagits för jordbruks- och husdjursförsöksverksamheten. Ej heller kan utredningen finna, att bärande skäl föreligger för att organisera den programbundna egentliga trädgårdsförsöksverksamheten på annat sätt än det, som utredningen förordat för den programbundna jordbruks- och husdjursförsöksverksamheten. De argument, som bl. a. av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté anförts gentemot en sådan organisation, torde numera ej, på grund av utvecklingen, kunna tillmätas större betydelse. Utredningen föreslår därför, att den programbundna trädgårdsförsöksverksamheten, i form av särskilda försöksavdelningar, ämnesvis samorganiseras med de av utredningen förordade institutionerna för undervisning och forskning.

I ett till jordbrukshögskoleutredningens betänkande fogat särskilt yttrande av ledamoten av utredningen herr Yngve Gustafsson anføres i organisationsfrågan bl. a. följande.

En genomgång av utredningens förslag till lantbrukshögskolans uppbyggnad ger vid handen, att en organisation enligt utredningens riktlinjer skulle bli mycket komplicerad. Den föreslagna organisationen ter sig invecklad och i vissa hänseenden oklar. Högskolans institutioner skall företrädas i styrelsen av rektor, samtidigt som verksamheten vid institutionernas försöksavdelningar skall övervakas och samordnas av en annan med rektor jämställd befattningshavare och styrelseledamot, försöksdirektören. Den senare skall emellertid icke utöva något chefskap över försöksavdelningarna. Dessa skall i sin administrativa och fackliga verksamhet intaga en självständig ställning gentemot honom. Han skall dock inneha ledarskap över en försöksverksamhetens serviceavdelning med stora resurser och uppgift att gå försöksavdelningarna tillhanda vid försöksarbetets bedrivande. In i bilden kommer sedan en rad beslutande och rådgivande kollektiva organ. Antagligen blir följden av allt detta en avsevärd tungroddhet. Vidare blir troligen effektiviteten i arbetet nedsatt, eftersom en stor del av de högst kvalificerade befattningshavarnas arbetstid kommer att gå åt för sysselsättning inom de talrika administrativa och kamerala organen. Faran är så mycket större som organisationens invecklade och svåröverskådliga mekanism lätt kan ge många tillfällen till friktion och slitningar.

Att den föreslagna organisationen blivit så invecklad och svåröverskådlig, beror väsentligen på att utredningen försökt kombinera två i organisatoriskt avseende helt olika verksamhetsgrenar, samtidigt som den i möjligaste mån försökt bibehålla deras organisatoriska särarter. Grenarna är dels en högskola med högre undervisning och därtill ansluten fri forskning, f. n. uppbyggd enligt traditionellt, från universiteten nedärvt mönster och med viss grad av akademiskt självstyre, dels en försöksverksamhet f. n. administrativt sammanhållen i två anstalter, uppbyggda efter samma regler, som gäller för andra organ med likartade vetenskapligt betonade arbetsuppgifter.

Som bakgrund till sitt förslag i organisationsfrågan lämnar Gustafsson en översikt över *vissa enligt hans mening karakteristiska drag hos och skillnader mellan forskningen och försöksverksamheten*. För denna översikt hänvisas till jordbrukshögskoleutredningens betänkande s. 470—475. Sammanfattningsvis framhåller Gustafsson bl. a. följande.

Försöksverksamheten och forskningen vid högskoleinstitutionerna kan icke anses vara så likartade, att bärande skäl för en samorganisation finns. Snarare är det så, att rådande olikheter starkt försvårar en samorganisation. Försöksverksamheten måste vara starkt bunden till den praktiska jordbruksnäringen och ständigt vara beredd att bearbeta dennas aktuella problem. För att kunna arbeta ändamålsenligt måste den vara organisatoriskt väl sammanhållen och följa vissa program, som göres upp i nära samråd med jordbrukets företrädare. Forskningsverksamheten vid högskoleinstitutionerna å andra sidan skall vara fri och obunden för att så väl som möjligt kunna fylla sin uppgift. Frihetskravet är också tillgodosett i den traditionella organisationsform som våra högskolor, bland dem lantbrukshögskolan, har.

Vad som nu sagts får inte tolkas så, att forskningen och försöksverksamheten på lantbrukets område icke skulle vara i behov av en mycket god in-

bördes kontakt. Tvärtom kan ett nära samarbete och ett samgående vid lösandet av olika arbetsuppgifter visa sig vara av allra största värde. Samarbetet bör emellertid vara frivilligt och etableras från fall till fall, exempelvis på så sätt, att lag bildas av forskare och försöksmän. En tvångsmässig, permanent sammankoppling kan bli till större skada än nytta bl. a. genom den organisatoriska oreda, som uppstår.

Vad som nu sagts om skillnaderna mellan forskningen och försöksverksamheten får inte heller tolkas så, att gränserna mellan arbetsområdena i alla avseenden skulle vara klart uppdragna och fullständigt urskiljbara. Tvärtom kan en försöksman på grund av personligt intresse eller andra skäl ofta komma in på djupgående forskningsbetonade arbetsuppgifter, medan en forskare inom en högskoleinstitution ibland kan begagna sin frihet till att syssla med en praktiskt betonad försöksverksamhet. Dessa förhållanden innebär emellertid inte, att de bägge arbetsformerna skulle ha samma inriktning i stort.

Beträffande *kostnaderna vid olika organisationsformer* anför Gustafsson bl. a. följande.

Frågan är svårbedömbär, eftersom någon ekonomisk analys av de olika alternativen ej finns. Anslagsberäkningarna för sammanslagningsalternativet har emellertid visat, att ett additivt förhållande föreligger i stor utsträckning, d. v. s. att om försöksverksamhet byggs in i en institution medför detta, att så gott som allt vad försöksavdelningen behöver i fråga om personal, byggnader och utrustning måste läggas till det som undervisnings- och forskningsavdelningen behöver. Det är därför inte utan vidare givet, att en uppdelning på två organ blir väsentligt dyrare, framför allt inte om en inbördes servicetjänst mellan dem ordnas på så sätt, att högskolans institutioner vid behov av exempelvis lokala försöksresurser kan vända sig till försöksorganisationen och denna i sin tur till högskolan, när exempelvis speciallaboratorier kräves för särskilda undersökningar.

Utredningens uppfattning, att *de studerande genom en samorganisation skulle få god kontakt med försöksverksamheten* vill Gustafsson inte tillmätta någon större betydelse utan menar, att även en fristående försöksverksamhet utan svårighet skulle kunna ställa lämpligt arbetsmaterial till förfogande för exempelvis licentiander och doktorander och likaså låta sina anställda använda egna lämpliga arbetsresultat för examensmeritering.

Bland övriga skäl, som utredningen anfört för försöksverksamhetens samorganisation med högskoleinstitutionerna, tar Gustafsson också upp argumentet, att *försöksverksamheten behöver ha en nära kontakt med företrädare för grundvetenskapligt betonade ämnen* såsom kemister, botanister, fysiologer etc. och anför därvid bl. a. följande.

För egen del är jag klar över värdet av en sådan kontakt. Emellertid må det erinras om att ifrågakarande grundvetenskaper näppeligen finns företrädade inom högskoleinstitutionerna för tillämpade ämnen, och då det enligt erfarenhet torde vara lika lätt för en fristående försöksanstalt som för institutioner med tillämpade ämnen att etablera en förtroendefull kontakt och ett samarbete med institutioner för grundläggande ämnen, kan det anförda samarbetsbehovet inte vara något bärande skäl för den föreslagna samorganisationen.

En av de svaga punkterna i utredningens organisationsförslag är enligt Gustafssons uppfattning *institutionsföreståndarnas ställning*. Härom anföres bl. a. följande.

I sin uppgift att svara för de tre olika verksamhetsgrenarna undervisning, forskning och försöksverksamhet kommer institutionsföreståndarna att få ett mycket utbrett och tillika splittrat arbetsområde, även om det faller inom ett och samma ämnesområde. Om dessa tre verksamhetsgrenar samorganiseras och ansvaret för dem inom ett ämnesområde lägges på en och samma person, föreligger enligt Gustafsson en fara för att denne inte helhjärtat kan ägna sig åt dem alla. Om föreståndaren utvalts enligt de gängse reglerna för akademisk befordran — någon genomgripande förändring härutinnan kan knappast förutsättas bli genomförd — ligger det väl nära till hands, att han i främsta rummet kommer att ägna sig åt de egentliga högskoleuppgifterna, högre undervisning och forskning. Om detta sker, kommer statsagronomavdelningarna att mer eller mindre få sköta sig själva. Följden blir, att samorganisationen i avseende på sitt realinnehåll sättes ur spel. Endast ett formellt yttre skal återstår, där institutionsföreståndaren i sämsta fall kan komma att bli ett administrativt hinder. Om å andra sidan professorn skulle välja att lägga sitt huvudintresse vid försöksverksamheten, uppstår fara för att hans arbete med undervisningen eftersättes och framförallt att hans personliga insatser inom forskningen blir små.

En annan svag punkt i utredningens förslag är enligt Gustafssons mening, att *försöksorganisationen blir starkt uppdelad*, vilket medför att arbetet med varje enskilt försök kommer att bli splittrat på ett flertal från varandra mer eller mindre fristående organ. Gustafsson anför därvid bl. a. att, om försöksorganisationen skall kunna fungera tillfredsställande måste de olika arbetsenheter, som handhar försöksarbetets skilda delar, flyttas närmare varandra organisatoriskt sett och ställas under enhetlig ledning. Sålunda måste statsagronomavdelningarna, de statliga delarna av den lokala organisationen, analysverksamheten och den statistiska verksamheten ges möjlighet att arbeta i direkt anslutning till varandra. Den enskilde försöksledaren måste ha möjlighet att nära följa och övervaka sina försök, om arbetsresultatet skall bli gott. Vikten härav är större ju mera komplicerade försöken är.

En sådan uppsplittring av försöksorganisationen som utredningen föreslagit kan befaras få svåra konsekvenser. Om de olika arbetsmomenten skall fördelas på olika organ och vissa av dessa därtill skall ha ekonomisk gottgörelse för sina deluppgifter ligger det alltför nära till hands att verksamheten blir slentrianmässig och urartar till en mekanisk hantering av arbetsmaterialet.

Som bakgrund till sitt eget förslag i organisationsfrågan framlägger Gustafsson några *synpunkter på den nuvarande organisationen*. Sammanfattningsvis anför han bl. a. att även om den nuvarande organisationen innehåller vissa principiella felaktigheter, har dessa inte gjort sig gällande i så hög grad, att anledning i och för sig finns att riva upp den från grunden, framförallt inte, om de olägenheter, som en större omorganisation skulle åsamka det löpande arbetet, toges i beaktande. I varje fall är den nuva-

rande organisationen enligt Gustafssons mening avgjort att föredraga i jämförelse med den som utredningen föreslagit.

Å andra sidan har, framhåller Gustafsson, de senaste årens utveckling medfört, att synen på organisationen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten i stort har förändrats. Den långtgående uppsplittringen av verksamheten på en rad små och mycket små arbetsenheter, som föreligger i vårt land, har kommit att te sig allt mera hinderlig för en rationell utveckling. Ett sammanförande av åtminstone en del av de små enheterna till större mera tidsenligt utrustade sådana förefaller oundvikligt, om inte stagnation skall uppkomma. En sådan integration kan inte tänkas bli genomförd utan att den nuvarande organisationen av lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök beröres. Med hänsyn härtill och då ett omfattande utredningsarbete f. n. är igång inom olika avsnitt av den lantbruksvetenskapliga verksamheten, vill Gustafsson — trots vad som nyss sagts och efter en viss tvekan — föreslå, att organisationen i fråga omprövas i ett vidare sammanhang. Huvudriktlinjerna bör härvid vara, att försöksverksamheten och högskoleverksamheten inom lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök åtskiljes organisatoriskt, varefter försöksverksamheten sammanföres med annan försöksverksamhet på jordbruksområdet till större enheter och högskoleverksamheten på lämpligt sätt anknytes till annan högskoleverksamhet.

I det följande utvecklar Gustafsson vissa synpunkter på de fördelar, som han anser vara förknippade med dels fristående högskola och försöksanstalt, dels en samorganisation av olika försöks- och kontrollanstalter. Beträffande *fristående högskola och försöksanstalt* anföres bl. a. följande.

Om försöksverksamheten skildes ut från högskoleverksamheten inom lantbrukshögskolan, skulle detta omedelbart medföra, att högskoleverksamheten kunde ges en enkel och redig organisatorisk uppbyggnad efter traditionellt mönster. Den likhet i organisatoriskt avseende, som lantbrukshögskolan skulle få i jämförelse med andra högskolor och i viss mån med universiteten, skulle vara till stor fördel ur samordnings- och samarbetsynpunkt. Likaså skulle en fristående försöksorganisation med egen styrelse och chef kunna göras enkel och överskådlig i organisatoriskt hänseende. Dess olika delar skulle kunna sammanfogas till en effektivt arbetande enhet.

Ett åtskiljande av högskoleverksamheten och försöksverksamheten borde, som förut antytts, kunna åtföljas av sådana bestämmelser, att de bägge från varandra fristående organisationerna i viss utsträckning kunde begagna varandras resurser.

Beträffande behovet av en *samorganisation av olika försöks- och kontrollanstalter* anför Gustafsson bl. a. följande.

Som förut framhållits, är försöksverksamheten och annan vetenskapligt betonad programbunden verksamhet (förädlingsverksamhet, provningsverksamhet och kontrollverksamhet) inom lantbrukets, trädgårdsnäringens, skogsbrukets och veterinärväsendets områden starkt splittrad i vårt land. Genom den historiska utvecklingen har vi fått ett antal små och från varandra oftast fristående enheter. Den starka uppsplittringen är föga ra-

tionell och man kan räkna med att olägenheterna av den kommer att öka, allt eftersom utvecklingen kräver ökat samgående mellan olika discipliner.

Med hänsyn till att stora delar av försöks- och kontrollverksamheten på jordbrukets område ligger under utredning anser Gustafsson, att tidpunkten just nu är lämplig att undersöka de möjligheter, som kan finnas att inbördes sammanföra en del av de olika verksamhetsgrenarna i avsikt att erhålla någon eller några större och mera effektivt och billigare arbetande organisatoriska enheter. Gustafsson betvivlar, att det försöksråd, som utredningen föreslagit i avsikt att befordra samarbetet mellan olika försöksanstalter, kan bli till nämnvärd nytta.

Gustafsson behandlar fortsättningsvis (betänkandet s. 490—493) vilka anstalter som närmast borde ingå i den av honom förordade gemensamma försöksorganisationen och vilka fördelar som skulle uppnås därmed. Självva den organisatoriska uppbyggnaden skisserar Gustafsson på följande sätt.

Den föreslagna samorganisationen innebär, att statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök, statens trädgårdsförsök, statens växtskyddsanstalt, statens lantbrukskemiska laboratorium, statens centrala frökontrollanstalt, statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, statens mejeriförsök och verksamheten vid Wiad sammanföres till en enda större, i fackavdelningar uppdelad organisation. Var och en av de olika fackavdelningarna skulle i huvudsak komma att motsvara de nuvarande anstalterna och var och en av dem skulle ha sin fackavdelningschef. Organisationen i dess helhet skulle ledas av en chef i förslagsvis överdirektörs ställning och vidare skulle en styrelse finnas. Det förefaller naturligt, att styrelsen genom anstaltschefen även skulle fungera som inspekterande och samordnande myndighet för verksamheten vid de statsunderstödda växtskyddsanstalterna, Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Vidare skulle det vara naturligt, att styrelsen genom anstaltschefen finge möjlighet att följa och influera på verksamheten vid jordbrukstekniska institutet, vid det föreslagna halvstatliga institutet för växtförädling av fruktträd vid Balsgård samt eventuellt vid andra halvstatliga institut med försöksuppgifter på jordbrukets område, som kan tillkomma.

Beträffande samorganisationens fördelar anför Gustafsson bl. a. följande.

De ofta återkommande frågorna om gränsdragningen mellan de olika anstalterna skulle lätt kunna lösas i en gemensam organisation. Samarbete mellan olika fackavdelningar och deras specialister skulle lätt kunna etableras. De olika avdelningarna skulle på ett gynnsamt sätt kunna influera på varandras verksamhet. Vidare skulle vissa kostnadsbesparingar otvivelaktigt kunna göras. Sålunda borde administrationskostnaderna kunna bli lägre vid ett gemensamt, större kansli och en gemensam ekonomiavdelning, där en effektiv kontorsorganisation kunde skapas jämfört med kostnaderna för de olika mindre administrativa enheter, som nu finns. Besparingar borde också kunna göras genom att vissa centrala resurser såsom växthus, kärlförsöksgårdar, fältförsöksresurser, djurbesättningar och maskinell försöksutrustning kunde användas gemensamt av åtminstone vissa fackavdelningar. Bättre garantier för fullföljandet av de olika fackavdelningarnas arbetsprogram skulle erhållas, och effektiviteten i arbetet skulle bli större, därigenom att välutvecklade stödjearbetsavdelningar skulle kunna inrättas. För-

utom förstklassiga resurser för kemisk analysverksamhet skulle underlag finnas för exempelvis en välutrustad avdelning för statistik och försöksteknik. Inom en större anstalt skulle vidare åtgärder kunna vidtagas för arbetsresultatens snabba publicering i en för jordbruket lämplig form, exempelvis genom att en upplysningsavdelning arbetande i omedelbar anslutning till de olika fackavdelningarna upprättades. Vidare må framhållas, att en samorganisation skulle ge möjlighet till en enhetlig och inbördes avvägd behandling av avdelningarnas olika ärenden, såsom fastställandet av arbetsprogram samt anslags-, byggnads-, personal- och publiceringsfrågor. Slutligen skulle gemensamma och enhetliga regler för beställningsarbeten för jordbruket, handeln och industrien kunna utarbetas, likaså regler för provningsbetonade arbetens utförande och för resultatens publicering.

Gustafsson tar i sammanhanget också upp frågan om vilka återverkningar en samorganisation av olika huvudanstalter får på dessas lokala organisationer och anför härvid bl. a. följande.

En samorganisation av lantbruksförsöksverksamhetens centrala resurser enligt nu angivna riktlinjer skulle självfallet motsvaras av en liknande samorganisation på det lokala planet. Detta skulle ge helt nya utgångspunkter och ett fastare underlag för uppordnandet av svårlösta och under årtionden diskuterade frågor rörande den lokala organisationen, såsom statens försöksgårdars och de fasta försöksstationernas ställning, utbyggnaden och utrustningen vid statens växtskyddsanstalts och statens centrala frökontrollanstalts filialer och vid statens trädgårdsförsöks stationer samt vidare statsstödet till de lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna och frökontrollanstalterna.

II. YTTRANDEN

Jordbrukshögskoleutredningens förslag att försöksverksamheten skall samorganiseras med forskningen och undervisningen inom resp. ämnesområden har diskuterats mycket ingående av flertalet remissinstanser. Av de remissinstanser, som tagit ställning till denna fråga, har ungefär hälften tillstyrkt utredningens förslag, medan den andra hälften av olika skäl förordat antingen reservantens förslag eller nuvarande organisationsform.

De remissinstanser, som i sina yttranden förklarat sig tillstyrka jordbrukshögskoleutredningens förslag, grundar sitt ställningstagande främst på att forskningsverksamheten inom de tillämpade ämnesområdena vid högskolan är så likartad försöksverksamheten inom motsvarande ämnesområden, att en samorganisation medför ökade möjligheter för ett rationellt utnyttjande av de resurser, som kan disponeras för lantbruksvetenskaplig verksamhet. Den föreslagna samorganisationen har också ansetts värdefull för forskningen och undervisningen genom den närmare kontakt med det praktiska jordbrukets problem, som förläggningen av försöksverksamheten till de vetenskapliga institutionerna medför. Man menar, att jordbruket icke är betjänt av en motsatsställning eller konstlad gränsdragning mellan forskning och försök. Samtidigt hyser dock även en del av de tillstyrkande remissinstanserna vissa farhågor för att de praktiskt betydelsefulla jordbrukspro-

blem, som försöksverksamheten vill lösa, kan bli satta åt sidan för mera teoretiskt betonade forskningsuppgifter.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, som i ärendet inhämtat yttranden från bl. a. lärarkollegiet och försökskollegiet, framhåller att ett beslut om ändrad organisation även måste innefatta att de förslag, som utredningen framlagt om upprustning i form av ökade personalresurser och ökade driftsanslag liksom förslagen om nya byggnader, genomföres utan dröjsmål. Endast på så sätt kan forskningen och försöksverksamheten få möjligheter att tillfredsställande tjäna det svenska jordbruket.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium erinrar först om att 1935 års jordbruksförsöksutredning kraftigt underströk det nära sambandet mellan försöksverksamhet och forskning. Kollegiet påminner även om att departementschefen i propositionen nr 161 till 1948 års riksdag betonade betydelsen av organisatoriskt samband mellan forskning och försök och anförde att, därest försöksverksamheten i organisatoriskt hänseende skiljes från forskningen och undervisningen, den personella och materiella utrustningen i flera avseenden till avsevärda kostnader skulle behöva dubbleras utan att detta kunde väntas medföra förbättrade resultat av verksamheten. Lärarkollegiet framhåller vidare, att det instämmer i jordbrukshögskoleutredningens uttalande, att forskningen vid lantbrukshögskolans institutioner i tillämpade ämnen och den vid de båda försöksanstalterna bedrivna programbundna försöksverksamheten i fråga om allmän inriktning och sättet att arbeta icke längre väsentligen skiljer sig åt, och hänvisar till att utvecklingen i vårt land medfört ett allt närmare samgående i organisatoriskt hänseende mellan försöks- och forskningsverksamheten. Lärarkollegiet anför fortsättningsvis bl. a. följande.

På ett område — jordbearbetningen — har försöksavdelningen redan före sin tillkomst legat under forskningsinstitutionen. På ett annat område — täckdikningen — har försöksverksamheten varit självständigt organiserad under en särskild nämnd. Lokalmässigt har verksamheten emellertid varit knuten till institutionen för agronomisk hydroteknik och man har eftersträvat en fastare anknytning dit. Man har uppenbarligen i dessa fall ansett samhörigheten klar med forskningsinstitutionen på området. En av utredningens experter, laborator E. Emilsson, har påvisat hur gränsdragningen på mejeriområdet mellan den »fria» forskningen vid institutionen för mejeriprodukternas teknologi och den »programbundna» verksamheten vid statens mejeriförsök icke visat sig ändamålsenlig och icke kunnat upprätthållas. Erfarenheterna från andra länder visar att ett samgående kan innebära väsentliga fördelar. Försöksverksamheten erhåller härigenom den teoretiska bakgrund, som den behöver för att kunna angripa ett praktiskt problem med vetenskaplig metodik. Ifrågavarande behov kan givetvis tillgodoses genom särskilda forskningsavdelningar inom ett försöksinstitut. Enligt kollegiets uppfattning behöver det dubbelarbete, som därvid skulle äga rum, i och för sig icke innebära något felaktigt. Det kan många gånger vara av stor betydelse och verka stimulerande både för forskning och försöksverksamhet. Det är emellertid kollegiets bestämda uppfattning, att en tillfredsställande och välutbyggd organisation inte kan skapas, om man skall bygga upp en

fristående anstalt för försöksverksamheten vid sidan av och helt skild från forsknings- och undervisningsinstitutionerna. Erfarenheten har visat, att vårt land icke har ekonomiska resurser att på ett tillfredsställande sätt bygga upp två skilda sådana organisationer.

Kollegiet vill vidare påpeka, att ett närmare samgående mellan forskning och försöksverksamhet skulle tillföra den förra värdefulla erfarenheter rörande det praktiska jordbrukets problem och samtidigt garantera en fullgod anknytning av agronomutbildningen till praktikens behov. Liksom högskoleutredningen vill lärarkollegiet emellertid kraftigt understryka, att en programbunden försöksverksamhet är en nödvändig förutsättning för jordbruksnäringen, inte minst för bearbetning av problem med omedelbar aktualitet för jordbruket. Enligt lärarkollegiets uppfattning är den organisation, som jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, väl ägnad att i princip fylla olika krav vad avser såväl den programbundna försöksverksamheten som den fria forskningen och den programbundna undervisningen. De synpunkter, som utredningen anfört i dessa avseenden, vill kollegiet ansluta sig till.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut anser, att försöksverksamheten bör på det sätt utredningen föreslagit samordnas med undervisnings- och forskningsverksamheten men att den föreslagna administrativa organisationen bör förenklas. Styrelsen anför härom i huvudsak följande.

Institutionsföreståndarna hör till landets främsta experter inom sina resp. områden och det är av denna anledning naturligt och ändamålsenligt, att de får utöva ett avgörande inflytande på försöksverksamhetens uppläggning och genomförande. Försöksdirektörens befogenheter att övervaka framgår icke klart av utredningen men styrelsen vill framhålla, att övervakning av arbetet inom institutionerna är olämpligt. De övriga arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag skall åvila försöksdirektören, bör kunna handhavas av chefen för serviceavdelningen och styrelsen ifrågasätter, om en befattning som försöksdirektör är behövlig. Även i övrigt bör alla möjligheter tillvaratagas för att göra försökens administration enkel och effektiv. Styrelsen vill också särskilt understryka betydelsen av att försöksverksamheten erhåller tillräckliga ekonomiska resurser.

Statens sakrevision tillstyrker utredningens förslag, att försöksverksamheten skall samordnas med undervisnings- och forskningsverksamheten och anför därvid bl. a. följande.

En sådan samordning synes viktig med hänsyn till bl. a. det naturliga sambandet mellan forskning och försöksverksamhet på lantbrukets område. Som utredningen framhållit torde genom en dylik samordning även vissa garantier skapas för att forsknings- och försöksverksamhetens resurser kommer att utnyttjas på ett såväl från vetenskaplig som ekonomisk synpunkt ändamålsenligt sätt. En förutsättning för att den åsyftade effektiviseringen av försöksverksamheten skall ernås är enligt sakrevisionens mening, att försöksdirektören erhåller tillräckliga instruktionsenliga befogenheter för att kunna samordna och ekonomiskt leda försöksverksamheten.

1955 års universitetsutredning understryker den boskillnad, som utredningen gjort i avseende på den fria forskningen å ena sidan och den programbundna försöksverksamheten å den andra sidan och menar, att en sådan boskillnad torde vara nödvändig oavsett vilken organisationsform

man än väljer. Universitetsutredningen framhåller vidare, att om en akademisk lärartjänst åläggs — förutom undervisning och forskning — även annan verksamhet, bör detta förhållande klart regleras vid tjänstens inrättande. Universitetsutredningen redovisar också ett exempel från en annan del av vårt högskoleväsen, där en programbunden verksamhet förenas med undervisning och fri forskning samt anför därvid bl. a. följande.

Ett sådant arrangemang torde i och för sig vara fullt möjligt och kan sägas ha motsvarigheter på andra håll inom universitets- och högskoleväsendet. Särskilt synes man härvidlag kunna peka på organisationen av universitetssjukhusens kliniker, vilkas chefer har ställning som både professor och överläkare och vilka i vissa hänseenden sorterar under sjukhusadministrationen och i andra hänseenden under universitetsmyndigheterna.

Veterinärhögskoleutredningen anför bl. a. följande.

Vid en förstärkning av forskningsresurserna kommer även frågan om ändamålsenliga organisatoriska former för forskningsverksamheten i brännpunkten. Det är nämligen ur såväl samhällets som ur forskningens egen synpunkt nödvändigt, att förefintliga forskningsresurser utnyttjas på bästa sätt och att allt effektivare arbetsformer användes. Endast härigenom kan en allmän förståelse vinnas för att förse forskningen med önskvärda ekonomiska resurser. Eftersom forskningens arbetsformer i många fall har tillkommit under ett skede, då forskningen bedrevs under helt andra villkor och med betydligt mera begränsade medel än f. n., är mot tidens krav svarande ändringar i åtskilliga fall påkallade.

Beträffande den vetenskapliga verksamheten på jordbrukets område har man traditionellt skiljt mellan forsknings- och försöksverksamhet. Den moderna försöksverksamheten måste dock ske som del av ett samspel mellan praktiska försök i fältmässig skala och undersökningar av mer teoretisk art. Forskningen vid lantbrukshögskolans olika institutioner kan samtidigt till stor del icke begränsa sin verksamhet enbart till teoretiska och laboratoriemässiga undersökningar utan är starkt beroende av fältförsök. Varken beträffande forskningsfält eller arbetsformer föreligger således någon grundläggande skillnad mellan forskning och försöksverksamhet. Den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna samordningen av försöksverksamheten med undervisnings- och forskningsinstitutionerna synes därför enligt veterinärhögskoleutredningens uppfattning i princip motiverad med hänsyn till önskemålet om ett effektivare utnyttjande av tillgängliga forskningsresurser.

Genom den föreslagna organisatoriska uppdelningen med bl. a. både rektor och försöksdirektör förloras en del av de fördelar, som den samtidigt föreslagna sammanföringen av forsknings- och försöksverksamheten synes medföra. Vidare kan ett så stort antal skilda kollegier och nämnder, som föreslagits, befaras minska effektiviteten hos forsknings- och försöksverksamheten. Veterinärhögskoleutredningen vill således förorda en mer enhetlig organisation, varvid av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna befogenheter för försöksdirektören bör överföras på rektor.

Trädgårdsnäringsutredningen, som inte har något att invända mot förslaget att försöksverksamheten på trädgårdsområdet samorganiseras med undervisnings- och forskningsinstitutionerna, anför bl. a. följande.

En närmare sammankoppling mellan den till sitt ämnesval friare grundforskningen och den programbundna försöksverksamheten ger enligt utred-

ningens uppfattning goda garantier för att de resurser, som ställs till forsknings- och försöksverksamhetens förfogande, på bästa sätt utnyttjas och att de för näringen aktuella problemen ägnas nödvändig uppmärksamhet.

Utredningen rörande den vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök på växtnärlingsområdet bedrivna forsknings- och försöksverksamhetens objektivitet framhåller, att den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna samordningen av forsknings- och försöksverksamheten icke möter någon erinran, samt anför vidare.

Då till följd av olika omständigheter den icke programbundna forskningen kommit att alltmer inriktas på problem av omedelbar praktisk betydelse för jordbruket, synes den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna samordningen vara en naturlig åtgärd. De insatser från olika servicevetenskaper, som erfordras för klarläggandet av orsakssambandet mellan ett iakttaget försöksresultat och en i försöket insatt åtgärd, kan enligt utredningsmannens mening lättast ernås vid en sådan organisationsform.

Jordbrukets forskningsråd är delat beträffande utredningens organisationsförslag men rådets majoritet ansluter sig till den principiella huvudlinjen i utredningens organisationsförslag och framhåller, att denna linje ger den lämpligaste lösningen av föreliggande problem.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd har utifrån sina synpunkter intet att erinra mot utredningens organisatoriska reformer. Några konsekvenser av betydelse för forskningens del synes de enligt rådet ej kunna medföra.

Sveriges lantbruksförbund har efter ingående prövning funnit det särskilt betydelsefullt med ett nära samband mellan forskning och försöksverksamhet och biträder därför utredningsmajoritetens organisationsförslag.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt förordar — ehuru med viss tvekan — utredningsmajoritetens organisationsförslag. Motiveringen härför är enligt anstalten främst, att jordbrukets forskning och försöksverksamhet har mycket nära samband med varandra och därför bör kunna utveckla större slagkraft tillsammans än om grenarna verkar var för sig. Anstalten betonar emellertid, att vid en omorganisation garantier måste skapas för att försöksverksamheten får väsentligt förbättrade arbetsmöjligheter och att lokala initiativ får goda möjligheter att göra sig gällande vid försöksverksamhetens planering. Anstalten framhåller vidare, att jordbrukets försöksverksamhet är omistlig för näringens praktiska utövare och att den utgör en nödvändig förutsättning för jordbrukets rationalisering.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund ansluter sig i organisationsfrågan helt till utredningens förslag. Förbundet anser, att den föreslagna samordningen av undervisning, forskning och försöksverksamhet erbjuder de bästa förutsättningarna för att tillgängliga resurser utnyttjas så väl som möjligt.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund tillstyrker utredningens förslag om samorganisation mellan försöksverksamheten och forskningen under förutsättning, att odlingens utövare får möjlighet att framföra sina syn-

punkter på försöksverksamheten genom att odlarna blir företrädare i de planerade försöksnämnderna. Vidare bör de resultat, som erhålles, bringas till odlarnas kännedom så snabbt som möjligt.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter tillstyrker, att statens trädgårdsförsök upphör och att de olika försöksavdelningarna inordnas i de institutioner, som avses bli inrättade vid Alnarp. Försöksavdelningarna bör enligt föreningen tillförsäkras en självständig ställning, ehuru de organisatoriskt bör underordnas institutionscheferna.

Sveriges pomologiska förening framhåller, att det vill synas som om en samordning av försöksverksamheten med forskningen-undervisningen ger möjlighet till ett bättre utnyttjande av såväl personal som teknisk utrustning. Försöksverksamheten bör emellertid få inta en så självständig ställning som möjligt gentemot forskningen-undervisningen. För att försöksverksamheten skall ta hänsyn till de behov, som föreligger inom odlingen, krävs att den blir strängt programbunden.

TCO delar utredningens uppfattning beträffande bl. a. de föreslagna organisatoriska förändringarna.

Hushållningssällskapens förbund, som anser, att en samorganisation av den programbundna försöksverksamheten med institutionerna vid lantbrukshögskolan innebär åtskilliga fördelar, anför bl. a. följande.

Förbundet delar utredningens uppfattning, att det inte längre föreligger några väsentliga eller klara skillnader mellan forskning och programbunden försöksverksamhet. Detta är i och för sig naturligt, eftersom lantbrukshögskolan är en fackhögskola med bestämd inriktning. Viss programbunden försöksverksamhet, t. ex. beträffande täckdikning och jordbearbetning, har redan förlagts till lantbrukshögskolans institutioner eller tillkommit på dessas initiativ. Inom dessa liksom inom andra områden måste forskningen och efter praktikens förhållanden upplagda försök gå hand i hand. Vid en omorganisation enligt utredningens förslag skulle vidare högskolans institutioner i ökad utsträckning komma i mer direkt kontakt med jordbrukets aktuella problem. Detta torde enligt förbundsstyrelsens mening vara av stort värde. Eftersom i stort sett likartad utrustning numera erfordras vid en försöksanstalt som vid motsvarande högskoleinstitutioner, skulle med all sannolikhet en sammankoppling av organen innebära ett betydligt rationellare utnyttjande av tillgängliga resurser. Av kostnadsskäl synes det för övrigt knappast vara realistiskt att räkna med en fullt utbyggd och utrustad försöksanstalt vid sidan av högskolans institutioner.

Å andra sidan kan man enligt styrelsens åsikt inte bortse från att det vid en samorganisation i föreslagen form finns risk för att sådana aktuella och praktiska problem inom jordbruket, som kräver en snabb och omedelbar försökmässig behandling, inte blir beaktade i tillräcklig omfattning. Det kan nämligen tänkas, att resurserna i alltför hög grad tas i anspråk eller bindes för långsiktiga undersökningar. Kritik av denna innebörd har från jordbrukarhåll i någon mån riktats mot den nuvarande verksamheten vid Ultuna. Om man nu går ännu ett steg längre i fråga om integration mellan forskning och försök, måste därför enligt styrelsens bestämda uppfattning fullgoda garantier skapas för att jordbrukets aktuella problem inte åsidosättes.

Av de *hushållningssällskap*, som tagit ställning till organisationsfrågan, har ungefär hälften anslutit sig till utredningens förslag, medan övriga av olika skäl inte ansett sig kunna biträda detsamma. Några sällskap har lämnat organisationsfrågan utan erinran eller avstått från att intaga en bestämd ståndpunkt i spörsmålet.

Utredningens förslag i organisationsfrågan har sålunda i huvudsak biträttts av *hushållningssällskapen i Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs samt Jämtlands län*.

De hushållningssällskap, som tillstyrkt utredningens organisationsförslag, har som skäl härför framhållit bl. a., att ett närmare samgående mellan forskning och försöksverksamhet kan tillföra forskningen värdefulla erfarenheter rörande det praktiska jordbrukets problem, samtidigt som samgåendet kan berika försöksverksamheten och undervisningen. Vidare har anförts att den av utredningen föreslagna organisationen torde medföra ett rationellare utnyttjande av de i ett litet land som vårt sannolikt även i framtiden begränsade resurserna på området. Den hittillsvarande uppdelningen mellan forskning och försöksverksamhet har ej ansetts kunna logiskt motiveras med den olikhet, som man velat se mellan fri och programbunden forskning. All forskning är nämligen, framhålles det bunden så snart beslut om forskningsuppgiften fattats. Skillnaden ligger däri att beslutet i det förra fallet fattas av en enda person men i det senare fallet av ett flertal personer. Det har emellertid också framhållits, att viss oklarhet synes råda om vissa befattningshavares och instansers ställning och befogenheter. Detta gäller särskilt den av utredningen föreslagne försöksdirektören och serviceavdelningen.

De remissinstanser, som icke ansett sig kunna biträda jordbrukshögskoleutredningens förslag i organisationsfrågan, grundar sitt ställningstagande bl. a. på att den av utredningen föreslagna organisationsformen synes komplicerad och tungrodd. Den anses vidare lätt kunna ge anledning till meningsmotsättningar och friktion till följd av att vissa av de olika befattningshavarnas kompetensområden inte kunnat klart avgränsas. Splittningen av försöksverksamheten på ett flertal institutioner betraktas också som en betydande organisatorisk olägenhet. Det kan vidare noteras, att samtidigt som vissa remissinstanser uttrycker farhågor för att forskningen äventyras, andra befarar att forskningen skall förtrycka försöksverksamheten. Nu ifrågavarande remissinstanser anknyter i stor utsträckning till de synpunkter, som anförts i det av herr Yngve Gustafsson avgivna särskilda yttrandet.

Statskontoret uppger sig inte ha någon mera ingående kännedom på området och att det därför möter svårigheter för ämbetsverket att ta ställning till det framförda reformförslaget.

Även om vissa fördelar förefaller statskontoret vara förenade med den av utredningen föreslagna organisationsformen, kan man dock ej bortse ifrån

att densamma — såsom framhållits i det särskilda yttrandet av herr Yngve Gustafsson — kan komma att bli mycket komplicerad. Före ett genomförande av utredningens förslag måste därför vissa svagheter elimineras. Även andra utvägar torde enligt statskontoret böra prövas. Därvid synes främst två alternativ böra diskuteras. Det ena bygger på det förslag till koncentration av undervisning, forskning och försök som skisserats av reservanten. Det andra är att i stort sett bibehålla den nuvarande organisationen. Nuvarande tidpunkt är enligt statskontoret synnerligen lämplig för att pröva en samförläggning av jordbrukets tre olika högskolor.

För att icke föregripa en sådan samorganisation är statskontoret icke nu berett att tillstyrka den organisatoriska utformning av försöksverksamheten, som jordbrukshögskoleutredningen föreslagit.

Lantbruksstyrelsen anser, att den av utredningen föreslagna organisationen icke torde ha förutsättningar att fungera utan friktion. Enligt styrelsen torde vidare risk föreligga för en överbelastning av framförallt institutionsföreståndarna vid de institutioner, som erhåller försöksavdelningar. Den komplicerade organisation, som utredningens förslag innebär, inger farhågor för att man måste räkna med betydande tungroddhet och tidsödande insatser av de högre befattningshavarna för att maskineriet överhuvudtaget skall kunna fungera. Styrelsen förordar i stället, att all programbunden försöksverksamhet sammanföres till en enhet.

Med anledning av att utredningen åberopar internationell erfarenhet för sitt organisationsförslag, redogör lantbruksstyrelsen för de organisatoriska förhållandena inom det lantbruksvetenskapliga området i USA och anför därvid bl. a. följande.

I USA torde i princip två organisationsformer finnas företrädde. Karakteristiskt för båda dessa organisationer är, att såväl högre utbildning, forskning och försöksverksamhet som upplysningsverksamhet samorganiseras. I den ena av dessa organisationer bedrivs undervisning, forskning och försöksverksamhet inom institutionerna utan att dessa är uppdelade på särskilda avdelningar. I den andra är undervisning och forskning å ena sidan samt försöksverksamhet å den andra underställda var sin chef, som dock står under gemensam ledning. Full överensstämmelse råder sålunda icke mellan dessa organisationssystem och utredningens förslag. Härtill kommer att i vårt land upplysnings- och rådgivningsverksamheten är organisatoriskt skild från högre undervisning och forskning.

Statens jordbruksnämnd förordar, att försöksverksamheten även i fortsättningen organiseras i fristående försöksanstalter och anför till stöd här för bl. a. följande.

Endast en sådan organisation synes kunna ge tillräcklig garanti för det ingående samarbete mellan olika specialister eller specialistgrupper, som med den fortskridande specialiseringen blir alltmer nödvändigt. Samarbetet mellan ett flertal, till olika forskningsinstitutioner förlagda försöksgrupper, synes i praktiken knappast kunna bli tillräckligt effektivt, även om de olika samordningsorgan inrättas, som föreslagits av utredningens majoritet.

Lantbrukshögskolans försökskollegium framhåller bl. a. följande.

Utredningen har som skäl för sitt ställningstagande anført, att det icke föreligger någon principiell skillnad mellan försöksverksamhet och forskning i egentlig mening och drar härav slutsatsen, att ett sammanförande av de båda verksamhetsgrenarna och specialisterna inom området till en och samma institution skulle innebära den bästa lösningen. Det bör dock understrykas, att denna synpunkt främst bör tillmätas betydelse, om verksamheten har relativt liten omfattning och sålunda endast företrädes av ett fåtal forskare. Utredningens förslag synes också medföra vissa fördelar med hänsyn till undervisning och forskarutbildning, då erfarenheter och resultat, vunna inom försöksavdelningarna skulle kunna utnyttjas bättre. Utredningen framhåller vidare, att de olika grenarna inom försöksverksamheten icke har något närmare samband med varandra och att de därför utan olägenhet kan särskiljas. Detta argument kan dock icke accepteras. Tvärtom föreligger ett intimt samband mellan t. ex. växtnäringsförsök, jordbearbetningsförsök och egentliga växtodlingsförsök. Även när det gäller försök med olika foderväxter och deras värde och användbarhet som foder finns ett nära samband. Det är exempelvis uppenbart att en betesförsöksverksamhet utan direkt anknytning till husdjursverksamheten icke kan arbeta rationellt.

När det gäller den verksamhet, som f. n. bedrives vid statens jordbruksförsök, finner kollegiet nackdelarna med den föreslagna organisationen vara alltför framträdande för att kunna acceptera förslaget. Härvid kan främst anföras splittringen av en verksamhet som naturligen bör hållas ihop inom en institution. Konsekvenserna för den lokala försöksverksamheten är särskilt iögonfallande, eftersom resurserna skall utnyttjas av flera olika institutioner, varigenom en samordning av verksamheten torde helt omöjliggöras.

Däremot synes förslaget beträffande verksamheten vid statens husdjursförsök icke medföra samma olägenheter, eftersom de nuvarande försöksavdelningarna även enligt utredningens förslag kommer att sammanhållas inom en och samma institution. Därigenom bortfaller nyss anförda problem beträffande den lokala försöksverksamheten. Det kan vidare anföras, att forskningen och försöksverksamheten på husdjursområdet kräver stora investeringar i stallbyggnader och djurbesättningar. Det är enligt kollegiets mening tveksamt, om man vid Ultuna kan skapa så stora djurresurser som erfordras för att täcka ej blott husdjursförsökens utan även två eller tre undervisningsinstitutioners behov. Problemet är svårlöst men utredningens förslag skulle i detta avseende måhända innebära en bättre lösning.

Försökskollegiet är av den uppfattningen, att förutberörda olägenheter genom splittring av en verksamhet, som naturligen hör samman inom en institution, väger betydligt tyngre än de av utredningen angivna fördelarna. Kollegiet instämmer härvid i de synpunkter och förslag, som herr Yngve Gustafsson framfört i sitt särskilda yttrande.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt är av den uppfattningen, att majoritetsförslaget bättre tillgodoser lantbrukshögskolans än försöksväsendets behov. Ett sammanförande av försöksverksamhetens olika grenar till en och samma organisation anser anstaltsstyrelsen vara mera ändamålsenligt än en sammanblandning av undervisning, forskning och praktisk försöksverksamhet inom skilda institutioner av en högskola. Anstaltsstyrelsen föreslår sålunda, att lantbrukshögskolan och försöksverksamheten organisa-

toriskt skiljes åt på det sätt herr Yngve Gustafsson föreslagit i det särskilda yttrandet. Statens centrala frökontrollanstalt och originalutsädesnämnden bör emellertid fortfarande i möjligaste mån få behålla sin fria ställning.

Styrelsen för statens växtskyddsanstalt kan ej biträda utredningens förslag att försöksverksamheten skall handhas av särskilda försöksavdelningar ämnesvis samorganiserade med motsvarande undervisnings- och forskningsinstitutioner. En samlad och fristående försöksorganisation skulle enligt anstaltsstyrelsen fungera som ett mera effektivt serviceorgan. En samorganisation med forskningen medför en icke önskvärd splittring av försöksverksamheten. Anstaltsstyrelsen ansluter sig sålunda till vad herr Yngve Gustafsson anfört i sitt särskilda yttrande. Växtskyddsanstalten bör dock icke infogas i den av Gustafsson föreslagna försöksorganisationen.

Universitetskanslern, som inhämtat yttranden från universitetens fakulteter, redovisar bl. a. följande.

Humanistiska fakulteten i Uppsala anser, att utredningen tagit för lätt på frågan att å ena sidan tillgodose behovet av institutionell samverkan inom försöksverksamheten och å andra sidan garantera principen om forskningens frihet. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala har inte ansett sig böra ta ställning till organisationsfrågan. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund anser, att utredningen överdrivit skillnaden mellan grundforskning och sådan målforskning, som icke har provningskaraktär. Fakulteten är mycket tveksam, huruvida den komplicerade dubbelorganisationen verkligen är ändamålsenlig och nödvändig. Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid dåvarande Stockholms högskola ansluter sig till de av herr Gustafsson uttalade betänkligheterna.

Universitetskanslern uttalar som sin egen mening, att forskningen och forskarna vid jordbrukets högskoleinstitutioner principiellt bör inta samma fria och obundna ställning som forskningen och forskarna vid övriga högskolor och vid universiteten. Från denna synpunkt anser universitetskanslern, att utredningsmajoritetens förslag är ägnat att inge betänkligheter av den art, som närmare belyses i herr Yngve Gustafssons särskilda yttrande.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna inskränker sig beträffande betänkandets huvudlinjer till att uttala, att den ställer sig ytterligt tveksam till förslaget att anknyta försöksverksamheten till lantbrukshögskolans institutioner.

Styrelsen för veterinärhögskolan hyser allvarliga farhågor för att den fria forskningen äventyras genom att sammanföra forsknings- och undervisningsinstitutioner med försöksinstitutioner. Ett sammanförande av undervisning och fri forskning med en mycket omfattande programbunden försöksverksamhet, dirigerad av en i viss mån utanför institutionen och forskningen stående försöksdirektör, skulle enligt högskolestyrelsen komma att ålägga institutionsföreståndaren ansvar för alltför omfattande och heterogena arbetsuppgifter.

Skogs- och lantbruksakademien anser, att utredningens förslag i organisationsfrågan icke innebär någon tillfredsställande lösning och avstyrker bestämt detsamma. Den organisation, som enligt utredningens förslag skall

uppbyggas för försöksverksamhetens samordning, blir mycket komplicerad. Akademien har svårt att föreställa sig, att denna organisation skall bli funktionsduglig. Hur de olika samordningsorganen skall förhålla sig till försöksavdelningarna, ter sig oklart. Akademien befarar, att många anledningar till friktioner och samordningssvårigheter här skall uppkomma. Institutionsföreståndaren ålägges vidare ansvar för och ledningen av alltför omfattande och olikartade uppgifter. Akademien anser, att försöksverksamheten i stället bör sammanföras i en institution.

Sveriges utsädesförening anser, att den av utredningen föreslagna kombinationen av undervisning, fri forskning och programbunden försöksverksamhet är synnerligen olämplig och vill i stället förorda herr Yngve Gustafssons i det särskilda yttrandet framlagda förslag. Som motivering härför anför utsädesföreningen bl. a. följande.

Den organisation, som i betänkandet föreslås för att åvägabringa erforderlig kontakt mellan de olika institutionernas försöksavdelningar inbördes samt mellan dessa å ena sidan och andra utom högskolan stående försöksorgan å den andra, synes utsädesföreningen synnerligen komplicerad och tungrodd och torde, som herr Gustafsson framhåller, leda till bristande effektivitet och risk för intressebetsningar, vilka kan hämma verksamheten. Det stora antalet råd och nämnder måste också — om dessa verkligen i praktiken skall fungera och inte endast finnas till på papperet — medföra, att de för försöksverksamheten ansvariga tjänstemännen får ägna en onormalt stor del av sin tid åt administration och konferenser och får föga tid över för produktivt arbete.

Jordbruksupplysningskommittén framhåller, att en försöksorganisation, som nära ansluter till nuvarande fristående organisation, bättre än den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna organisationen skulle tillgodose jordbruksupplysningens behov.

Svenska lantarbetsgivareföreningen kan icke ansluta sig till utredningens förslag i organisationsfrågan. Med hänsyn till den omfattning, som såväl forskning och undervisning som programbunden försöksverksamhet har, torde det föreligga betydande risk för att den föreslagna organisationsformen får ogynnsamma verkningar, vilka kan ha sin orsak i institutionschefens intresseinriktning och svårigheten att göra en full insats på samtliga områden. Föreningen framhåller, att de synpunkter som herr Yngve Gustafsson anför i sitt särskilda yttrande väl överensstämmer med föreningens uppfattning.

Riksförbundet Landsbygdens folk delar — trots att det avstyrker den föreslagna omorganisationen — i princip utredningens uppfattning, att den programbundna försöksverksamheten och den fria forskningen vid lantbrukshögskolan har ett nära samband. Förbundet anför bl. a. följande.

Lantbrukshögskolan är en fackhögskola, vilket måste sätta sin prägel på forskningen och medföra, att den blir mer eller mindre programbunden. Detta behöver inte innebära någon inskränkning i den fria forskarens arbete utan bör närmast vara en naturlig riktpunkt för den, som önskar ägna sig åt jordbruksforskning. Det synes riksförbundet uppenbart, att de olika förslag till organisation, som kommit fram inom utredningen, har

såväl fördelar som nackdelar. Därmed torde också ha visats, att en lösning, som ur alla synpunkter är överlägsen alla andra tänkbara alternativ, knappast kan konstrueras. I den föreliggande situationen finner riksförbundet det vara mest angeläget, att statsmakterna snarast bestämmer sig för vilken linje som skall väljas och därefter konsekvent fullföljer den uppställda planen.

Riksförbundet har vid sina överväganden inte funnit, att de framlagda förslagen till omorganisation har sådana fördelar, att en dylik behöver genomföras. Riksförbundet förordar i stället, att den nuvarande organisationen med särskilda försöksinstitutioner för jordbruks-, husdjurs- och trädgårdsförsök, knutna till högskolan, bibehålls. Denna organisationsform har aldrig givits tillfälle att arbeta med tillräckliga resurser och med hänsyn härtill bör upprustningen av de olika verksamhetsgrenarna, undervisning, forskning och försök, ske i minst den takt och omfattning, som föreslås i utredningen.

Sveriges fröodlareförbund ansluter sig i princip till herr Yngve Gustafssons i det särskilda yttrandet angivna uppfattning, att högskolan och försöksverksamheten liksom hittills bör hållas åtskilda. Den uppsplittring av försöksverksamheten på ett stort antal institutioner, som skulle bli följden av utredningsförslaget, skulle enligt förbundet medföra en otymplig och föga arbetsduglig organisation.

Svensk husdjursskötsel är ense med utredningen om angelägenheten av att bästa möjliga samarbete etableras mellan forsknings- och undervisningsinstitutionerna och den programbundna försöksverksamheten men har dock funnit starka skäl tala för en organisatorisk uppläggning efter de principer som förordats i det av herr Yngve Gustafsson avgivna särskilda yttrandet. *Svenska svinavelsföreningen* ansluter sig också till de organisationsförslag som Gustafsson skisserat.

Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation (GKS) anser, att den föreslagna organisationen är invecklad och att den medför en alltför tungrodd administrationsapparat. GKS förordar i stället i likhet med herr Yngve Gustafsson, att försöksverksamheten får egen styrelse och helt skiljes från den högre lantbruksundervisningen.

SACO avstyrker utredningens förslag till organisation och ansluter sig till vad herr Yngve Gustafsson anfört i frågan.

Av de *hushållningssällskap*, som icke ansett sig kunna biträda utredningens organisationsförslag, har vissa funnit, att de nuvarande anordningarna fungerat så bra, att den nu existerande organisationen för försöksverksamheten i stort sett bör bibehållas, medan andra i huvudsak anslutit sig till vad herr Yngve Gustafsson anfört i frågan i sitt särskilda yttrande. Som skäl för sin ståndpunkt har nu ifrågavarande hushållningssällskap främst framhållit, att försöksverksamheten skulle komma i underläge vid en samorganisation med forskningen. Det har vidare anförts, att utredningens förslag skulle medföra stora risker för tungroddhet och kontroverser till men för hela verksamheten. Utredningens förslag i organisationsfrågan har sålunda av olika skäl icke kunnat biträdas av *hushållningssällskapen i Södermanlands, Gotlands, Malmöhus, Värmlands,*

Västmanlands, Västernorrlands och Västerbottens län samt i Kalmar och Älvsborgs läns norra och södra delar.

Flertalet av de övriga, nu icke nämnda remissinstanserna har icke alls behandlat organisationsfrågan i sina yttranden. Några har emellertid utan närmare motivering lämnat förslaget utan erinran. Andra åter har framfört vissa synpunkter i frågan utan att taga någon definitiv ställning till jordbrukshögskoleutredningens förslag. Av sistnämnda yttranden torde följande få återges.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund framhåller, att om man skall göra någon åtskillnad mellan fri och programbunden forskning, måste man lägga denna skillnad på frågan, om forskaren (försöksmannen) själv valt arbetsuppgiften eller ålagts viss uppgift. Med den utgångspunkten kan man i stället tala om en uppdragsfri och en uppdragsbunden forskning. Metodik och utförande blir samma i båda slagen av forskning. Det är uppenbart en fördel, om man kan utnyttja samma organisation och samma tekniska utrustning för forskningen, oberoende av hur initiativet till undersökningen framkommit. Förbundet framhåller vidare, att den föreslagna organisationen förefaller i vissa avseenden överdimensionerad och alltför komplicerad. Den närmare kontakt mellan forskning och försök, som åsyftas med omorganisationen, torde dock vara värdefull och efter en lämplig förenkling av organisationsförslaget torde en funktionsduglig organisation kunna genomföras även efter utredningens huvudlinjer. Förbundet anser emellertid, att den nuvarande organisationen av högskolan och försöksverksamheten knappast fått tillfälle att visa sin funktionsduglighet. Förbundet anför i avslutning härtill bl. a. följande.

Vad som är väsentligt och avgörande för organisationens funktionsduglighet och den totala verksamhetens resultat är vilka samlade resurser som ställs till förfogande. Organisationsformen är givetvis icke betydelselös, men det finns knappast någon anledning att tro, att man på en gång genom en radikal omvälvning kan skapa en idealisk och slutlig organisation. Den tanke på närmare organisatorisk samordning av forskning och försöksverksamhet, som anses ha givit impulsen till tillsättandet av den nu avslutade utredningen, kunde successivt ha fått prövas inom flera delområden och, om den befunnits lämplig, efter hand ha fått föra fram till en ny organisationsform.

Styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut har i avvaktan på 1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommittés betänkande icke ansett sig för egen del böra göra något uttalande om jordbrukshögskoleutredningens förslag. Styrelsen har emellertid bifogat yttranden av skogshögskolans lärarråd och statens skogsforskningsinstitut, i vilka anföres i huvudsak följande.

Skogshögskolans lärarråd tar inte någon definitiv ställning till organisationsfrågan men uttalar vissa farhågor beträffande verkningarna av den föreslagna nära samordningen mellan försöksverksamhet, forskning och högre undervisning. Lärarrådet befarar, att professorns ansvar för den programbundna försöksverksamheten kan inverka menligt på hans möjligheter att fullfölja sin huvuduppgift, vilken alltså får anses utgöra den högre

undervisningen med fri forskning. För att undvika denna olägenhet bör försöksverksamheten med en hög grad av självständighet skötas av de härför avsedda statsagronomerna, medan professorns uppgift väsentligen begränsas att vara av planerande och rådgivande natur.

Statens skogsforskningsinstitut kan icke biträda utredningens förslag om samorganisation mellan forskning och försök men är å andra sidan icke heller berett att följa herr Yngve Gustafsson i fråga om försöksverksamhetens organisatoriska åtskiljande från lantbrukshögskolan och dess sammankoppling med andra organ för jordbruksforskning och försök. Enligt institutet synes den nuvarande anordningen vara den lämpligaste organisationsformen.

Statens tekniska forskningsråd säger sig ha förståelse för önskvärdheten av nära samband mellan forskning och försöksverksamhet på jordbrukets område. Försöksverksamheten vid en högskoleinstitution bör emellertid enligt rådet aldrig ges sådan omfattning, att den skjuter undan eller eliminerar professorns möjligheter att bedriva fri forskning. Rådet betonar dock, att det endast syftar till en annan formulering av institutionsföreståndarnas befattning med försöksverksamheten. Rådet föreslår sålunda, att professorerna anlitas som konsulter för försöksverksamheten. Härigenom blir deras sakkunskap utnyttjad på ett naturligt och riktigt sätt och kontakten mellan forskning och försök, vilken senare verksamhet till stor del säkerligen bör bedrivas vid högskolans institutioner, tillgodoses smidigt och utan hämmande tvång.

Stockholms läns och stads hushållningssällskap framhåller, att om en samorganisation skall ske, måste det skapas garantier för att försöksverksamheten får väsentligt förbättrade arbetsmöjligheter och att det lokala initiativet får chanser att göra sig gällande vid arbetsplaneringen.

Det är enligt sällskapet en svår uppgift att avväga, vilken organisationsform som bäst tillgodoser nämnda garantikrav. I likhet med utredningens majoritet hyser sällskapet den uppfattningen, att den tillämpade jordbruksforskningen och försöksverksamheten har mycket nära samband med varandra. En förutsättning för att förslaget om inordnande av försöksverksamheten i högskolans institutioner skall kunna tillstyrkas synes därför vara att ökade möjligheter skapas för ett sådant samarbete. Sällskapet är dock inte helt övertygat om att den av utredningens majoritet föreslagna organisationsformen är den bästa utan anser, att detaljutformningen av utredningens förslag till försöksverksamhetens organisation är alltför komplicerad och tungrodd och bör kunna förenklas avsevärt.

Östergötlands läns hushållningssällskap framhåller, att även om en från lantbrukshögskolan fristående försöksanstalt enligt sällskapets åsikt är avgjort att föredraga, kan skäl andragas — ehuru efter sällskapets bedömande mindre tungt vägande — för ett inordnande av försöksverksamheten under institutionerna för tillämpade ämnen. Ett förverkligande härav förutsätter dock, att försöksavdelningarna får en relativt självständig ställning och att statsagronomerna och statshortonomerna placeras i sådana lönegrader, att tjänsterna blir av mera stadigvarande karaktär.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

Frågan om det organisatoriska sambandet mellan försöksverksamheten å ena sidan samt forskningen och den högre undervisningen å den andra har, inte minst till följd av det till betänkandet fogade särskilda yttrandet i ämnet, kommit att diskuteras rätt utförligt i flertalet remissyttranden. Det är för övrigt ganska naturligt, att detta spörsmål behandlats relativt ingående i samband med en så betydande upprustning, som jordbrukshögskoleutredningens förslag innebär. Det gäller ju därvid att i högre grad än tidigare få organisationen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten så utformad, att största möjliga utbyte av verksamheten kan nås.

Det kan förtjäna framhållas, att de arbetsformer, som hittills tillämpats inom den vetenskapliga verksamheten i stor utsträckning utformats under skeden, då forskningen bedrivits under helt andra villkor och med betydligt mer begränsade medel än som för närvarande sker och kan förutses för framtiden. Det är därför inte på något sätt anmärkningsvärt, att organisatoriska förändringar aktualiseras. Samhället satsar allt större belopp på forskning, försöksverksamhet och högre utbildning och det är självfallet av största betydelse, att dessa medel utnyttjas på ett rationellt sätt. Om arbetsformerna kan effektivieras, bör en större allmän förståelse kunna vinnas för att förse den vetenskapliga verksamheten med önskvärda ekonomiska resurser.

Jordbrukshögskoleutredningen har ingående diskuterat, vilka olika alternativa organisationsformer som kan tänkas komma i fråga för den lantbruksvetenskapliga verksamheten, och har därvid på de i betänkandet närmare redovisade skälen kommit till den uppfattningen, att den nu fristående försöksverksamheten bör samorganiseras med forskningen och den högre undervisningen inom motsvarande ämnesområden. Utredningens förslag innebär, att de institutioner för forskning och högre undervisning, inom vars ämnesområde försöksverksamhet förekommer, skall förse med särskilda försöksavdelningar, varvid de nuvarande försöksanstalterna statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök upphör som fristående anstalter. Högste målsman för den gemensamma administrationen och företrädare för forskning och högre undervisning skall vara rektor, medan försöksverksamheten skall företrädas av en försöksdirektör. Vidare skall enligt förslaget de uppgifter av provningskaraktär, som nu ingår i försöksanstalternas arbetsuppgifter i organisatoriskt och anslagsmässigt hänseende avskiljas från de av utredningen som egentlig försöksverksamhet betecknade arbetsuppgifterna. För ifrågavarande provningsverksamhet skall ett särskilt organ inrättas.

Som framgått av det föregående har ledamoten av jordbrukshögskoleutredningen herr Yngve Gustafsson inte ansett sig kunna ansluta sig till utredningens förslag i samorganisationsfrågan utan har i ett särskilt yttrande för sin del förordat, att forskningen och försöksverksamheten helt

åtskiljes, varvid forskningen skulle förläggas till högskoleinstitutionerna och försöksverksamheten till en fristående försöksorganisation.

Av de remissinstanser, som tagit ställning till organisationsfrågan, har ungefär hälften tillstyrkt utredningens förslag, medan den andra hälften av olika skäl förordat antingen det förslag, som framlagts i Gustafssons särskilda yttrande, eller den nuvarande organisationsformen.

De remissinstanser, som inte ansett sig kunna biträda utredningens organisationsförslag, grundar sitt ställningstagande bland annat på att de funnit detta förslag inrymma åtskilliga organisatoriska otympligheter och svagheter. Sålunda framhålles, att ledningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten skulle riskera att bli splittrad, om den företräddes av två så parallellställda högsta befattningshavare som enligt utredningsförslaget rektor och försöksdirektör skulle bli. Denna tudelning av ledningen för lantbrukshögskolan anses kunna ge upphov till oklara befälsförhållanden, samordningssvårigheter och friktioner, vilket skulle kunna störa och förlama verksamheten vid högskolan. Vidare synes ett ogillande av förslaget om provningsverksamhetens organisatoriska utformning ha legat bakom vissa remissinstansers avvisande inställning till utredningens organisationsförslag överhuvudtaget.

En betydande del av de remissinstanser, som avvisat utredningens organisatoriska förslag, har vidare uttryckt farhågor för att försöksverksamheten skulle komma i underläge i förhållande till den mer teoretiskt inriktade forskningen samt att den föreslagna organisationen skulle minska jordbruksnäringens möjligheter att öva inflytande på försöksverksamhetens inriktning. Härigenom skulle försöksverksamheten inte få den ur näringens synpunkt bästa anpassningen och därmed bli av mindre värde för denna. Andra däremot har befarat, att forskningen skulle komma att äventyras.

Vissa akademiska remissinstanser har avstyrkt den föreslagna samorganisationen mellan forskning, högre undervisning och försöksverksamhet med den motiveringen, att institutionsföreståndarna skulle bli så hårt belastade av uppgiften att leda både undervisning, forskning och försöksverksamhet, att de inte skulle få tid att ägna sig åt egen forskning. Vissa andra remissinstanser slutligen har framhållit det som en nackdel att den försöksverksamhet, som nu bedrivs vid statens jordbruksförsök, vid ett genomförande av utredningens förslag skulle komma att splittras på ett flertal institutioner.

De remissinstanser, som tillstyrkt utredningens förslag i samorganisationsfrågan, har främst pekat på att forskningen inom de tillämpade ämnesområdena vid lantbrukshögskolan är så likartad med försöksverksamheten inom motsvarande ämnesområden, att en samorganisation medför ökade möjligheter för ett ändamålsenligt utnyttjande av de resurser, som kan disponeras för lantbruksvetenskaplig verksamhet överhuvudtaget. Bland de svagheter, som ansetts vara förknippade med den nuvarande organisationsformen och med den av Gustafsson i det särskilda yttrandet föreslagna, synes

sålunda största avseende ha fästs vid den splittring och dubblering av personal och utrustning, som blir följderna av att de tillämpade ämnesområdena skall vara representerade dels vid en högskola, dels vid en försöksorganisation. Det har vidare framhållits som en allvarig nackdel vid en dylik dubbelorganisation, att forskningen och undervisningen vid en fristående högskola å ena sidan och den lokala försöksverksamheten och därmed det praktiska jordbruket å den andra blir isolerade från varandra till men för samtliga verksamhetsgrenar. Vissa remissinstanser har också ansett, att det inte torde vara möjligt att bära upp en högskolemässig trädgårdsutbildning, om resurserna splittras på en högskoledel och en försöksdel.

Med anledning av remissinstansernas delade uppfattningar om den lämpligaste organisationsformen, synes särskild genomgång vara påkallad för att söka klarlägga i vilken utsträckning påtalade svagheter kan undvikas.

Såvitt jag kunnat finna har den i remissvaren mot utredningens organisationsförslag framförda kritiken riktat sig mot bland annat uppdelningen av vissa ledande befogenheter för den lantbruksvetenskapliga verksamheten på en rektor och en försöksdirektör och mot provningsverksamhetens organisatoriska utformning. Vidare har uttalats allvarliga farhågor för att försöksverksamheten skall komma i underläge i förhållande till övrig forskning samt för att de institutionsföreståndare, som skall leda även programbunden försöksverksamhet, skall komma att överbelastas. Splittringen av försöksverksamheten på ett flertal institutioner har också betraktats som en betydande organisatorisk olägenhet.

Vad först angår uppdelningen av högskolans ledning på två närmast parallellställda befattningshavare, rektor och försöksdirektör, har vid remissbehandlingen framkommit vissa förslag att eliminera denna svaghet. Sålunda har lantbrukshögskolans lärarkollegium framhållit, att i och med att högskolans styrelse i fortsättningen inte skall fungera som överstyrelse för vissa andra anstalter på lantbrukets område, ett av motiven för att bibehålla en särskild befattning motsvarande den nuvarande överinspektören bortfaller. Lärarkollegiet har därför inte kunnat finna, att tillräckliga skäl föreligger för att inrätta en försöksdirektörsbefattning. Även veterinärhögskoleutredningen har förordat en mera enhetlig ledning, varvid de av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna befogenheterna för försöksdirektören borde överföras på rektor. Genom en lämplig fördelning av den tilltänkte försöksdirektörens arbetsuppgifter på rektor och övriga befattningshavare, synes det vara möjligt att ge högskolan en mera enhetlig ledning och därigenom eliminera bland annat den av ett betydande antal remissinstanser påtalade oklarheten beträffande ansvarsfördelningen inom ledningen för högskolan.

Som en annan svaghet i den av utredningen förordade organisationsformen har vissa remissinstanser betraktat förslaget om provningsverksamhetens organisatoriska utformning. Det synes i detta sammanhang böra klargöras, att ett avskiljande av provningsverksamheten inte utgör någon förutsättning för en samorganisation av forsknings- och försöksverksam-

heten. Även enligt utredningens förslag skulle provningsverksamheten avskiljas endast administrativt och anslagsmässigt. Den huvudsakliga verksamheten, nämligen utförandet av försöken skulle handhas av de tillämpade institutionerna. En samorganisation av forsknings- och försöksverksamheten synes därför mycket väl kunna genomföras utan att den av utredningen föreslagna provningsanstalten kommer till stånd.

Farhågor för att vid den av utredningen förordade organisationsformen försöksverksamheten skulle komma att eftersättas till förmån för den mera teoretiskt inriktade forskningsverksamheten synes ha spelat en förhållandevis stor roll vid åtskilliga remissinstansers ställningstagande i organisationsfrågan. Med hänsyn till den stora betydelse den praktiskt inriktade forskningen och försöksverksamheten har för jordbruksnäringens utveckling, får det enligt min mening betraktas som ett berättigat krav från jordbruksnäringens sida, att dennas inflytande på den lantbruksvetenskapliga verksamhetens inriktning inte minskas. Ehuru farhågorna för att utredningens organisationsförslag skulle få en dylik inte önskad effekt synes överdrivna, anser jag det dock angeläget, att åtgärder vidtages för att garantera jordbruksnäringen ett betryggande medinflytande på försöksverksamhetens och jordbruksforskningens inriktning. Detta synes kunna ske genom att jordbruket, såsom också föreslagits från flera remissinstanser, blir starkare representerat i högskolans styrelse och i försökskollegiet, i sistnämnda hänseende närmast genom de av utredningen föreslagna distriktsförsöksnämnderna.

Beträffande de farhågor, som framförts från framför allt akademiskt håll, för en alltför stor arbetsbörda för de institutionsföreståndare, som skall leda även programbunden försöksverksamhet, samt för att dessas möjligheter till egen forskning skall komma att beskäras torde kunna hänvisas till att närmast berörda akademiska instans, lantbrukshögskolan, inte befarar några olägenheter av detta slag till följd av en samorganisation av forskningen och försöksverksamheten. Den ursprungliga idén till en samorganisation har nämligen kommit just från de professorer inom de tillämpade ämnesområden, som enligt utredningens förslag skall handha även försöksverksamheten. Flera av dessa ämnesrepresentanter har också i olika sammanhang framhållit, att en samorganisation utgör en nödvändig förutsättning för att forsknings- och försöksverksamheten skall kunna bedrivas på ett rationellt sätt. Farhågorna för att en samorganisation enligt utredningens förslag skulle medföra en överbelastning av institutionsföreståndarna och ett hot mot deras egen forskning synes mig närmast vara en följd av bristande kännedom om förhållandena inom den lantbruksvetenskapliga verksamheten.

I detta sammanhang kan erinras om att det är en allmänt vedertagen uppfattning, att undervisning på högskolemässig nivå förutsätter, att lärarna också bedriver forskning inom sitt ämnesområde. Med utgångspunkt härifrån synes kunna göras gällande, att en lärare inom de tillämpade ämnena vid högskolan bör ha möjlighet att bedriva förutom forskning jämväl

försöksverksamhet inom sitt ämnesområde. Undervisningen i de tillämpade ämnesområdena vid lantbrukshögskolan bygger nämligen i hög grad på de erfarenheter och rön, som göres inom försöksverksamheten. Genom att denna verksamhet inordnas i institutionerna erhåller institutionsföreståndaren sålunda ett bättre underlag för sin undervisning.

Det kan också förtjäna nämnas, att den av utredningen föreslagna organisationsformen, som innebär, att institutionsföreståndarna förutom undervisning och forskning har en programbunden verksamhet, ingalunda är unik inom den akademiska världen. Ett sådant arrangemang har, såsom universitetsutredningen framhållit, motsvarigheter på andra håll inom universitets- och högskoleväsendet. Universitetsutredningen har härvidlag särskilt pekat på organisationen av universitetssjukhusens kliniker, vilkas chefer har ställning både som professor och överläkare och därvid i vissa hänseenden sorterar under sjukhusadministrationen och i andra hänseenden under universitetsmyndigheterna.

Slutligen har några remissinstanser menat, att utredningens förslag att dela upp de nuvarande försöksanstaltarnas verksamhet på olika institutioner medför för vissa ämnesområden en sådan splittring av försöksverksamheten, att de tillgängliga resurserna, särskilt inom den lokala försöksverksamheten, inte kan rationellt utnyttjas. De ämnesområden, som beröres av de påtalade olägenheterna, är hydroteknik, jordbearbetning, växtnäringslära, växtodlingslära, utfodringslära och husdjursgenetik. Frågan är emellertid, om dessa ämnesområden är mera beroende av kontakt inbördes än av kontakt med forskningen och undervisningen inom samma område. Det är nämligen inte möjligt att samtidigt fullt ut tillgodose kravet på en direkt organisatorisk anknytning såväl ämnesområdesvis, d. v. s. mellan undervisning, forskning och försök inom samma ämnesområde, som med avseende på verksamhetens art, d. v. s. samordning mellan de olika ämnesområdena på var för sig forsknings-, undervisnings- och försöksplanet.

Vid en organisatorisk anknytning ämnesområdesvis uppstår frågan om vilka möjligheter till samordning efter verksamhetens art som ändå kan finnas. Det kan därvid ifrågasättas, om uppdelningen i nya institutioner skall drivas så långt, som utredningen föreslagit. Inom utfodringsområdet har samtliga de tre försöksavdelningar, som ingår i statens husdjursförsök, föreslagits bli överförda till en och samma institution, vilket av vissa remissinstanser, inte minst ur samordningssynpunkt vid den lokala försöksverksamheten, betraktats som en betydande fördel. En liknande inordning under en och samma institution av även andra ämnesområden, som naturligt hör samman, synes möjlig och av andra skäl också lämplig. Om den av utredningen föreslagna uppdelningen av institutionen för växtodlingslära sålunda inte genomföres, vinnes bland annat, att de fyra försöksavdelningarna inom detta ämnesområde kommer att placeras vid samma institution. För en dylik samordning talar även andra skäl, bland annat svårigheten att dela upp detta ämnesområde på ett ändamålsenligt sätt. Hela den till växtodlingsområdet hörande försöksverksamheten synes därför kunna ingå i

en och samma institution. Skäl synes också kunna åberopas för att låta ämnesområdena växtnäringsslära och jordbearbetning ingå i en och samma institution, även om ämnena företrädes av var sin professor. Genom nu anförda jämkningar i utredningens förslag synes kontaktbehovet såväl mellan försöksavdelningarna inbördes som mellan forskningen och försöksverksamheten inom det egna ämnesområdet kunna i huvudsak tillgodoses.

Jag torde därefter få övergå till att granska den i det särskilda yttrandet av Gustafsson skisserade organisationsformen. Som särskilt framträdande svagheter i denna organisationsform kan, av remissvaren att döma, främst anges splittring och dubblering av personal och utrustning, sämre kontaktmöjligheter mellan å ena sidan forskning och undervisning och å den andra sidan det praktiska jordbruket samt minskade möjligheter att bära upp en högskolemässig trädgårdsutbildning vid en splittring av resurserna på en högskola och en försöksorganisation.

Den ur främst ekonomisk synpunkt allvarligaste svagheten med den av Gustafsson förordade organisationsformen har sålunda ansetts vara den splittring av personal och övriga resurser, som blir en följd av att de tillämpade ämnesområdena skall vara representerade såväl vid en högskola som vid en försöksorganisation. Åtskilliga remissinstanser befarar att denna splittring och dubblering skall bli till men för den samlade verksamheten genom ett mindre rationellt utnyttjande av de tillgängliga resurserna. Avsikten vid införandet av den nu existerande organisationsformen var att söka minska en dylik dubbeluppsättning. Detta syfte synes dock ha uppnåtts endast i begränsad omfattning. Den nuvarande samordningen begränsar sig nämligen i huvudsak till styrelsen och de administrativa organen.

Det bör i sammanhanget erinras om att flera remissinstanser, bland annat lantbrukshögskolas lärarkollegium, instämt i utredningens uttalande, att forsknings- och försöksverksamheten vid en tillämpad institution och vid motsvarande avdelning inom försöksanstalterna i fråga om allmän inriktning och sättet att arbeta inte längre väsentligen skiljer sig åt. Utvecklingen har vidare ansetts medföra att eventuellt kvarstående skillnader mer och mer suddas ut. Fördelarna av att sammanföra forskning och försöksverksamhet i samma institution har i första hand ansetts vara, att befattningshavarna kan specialisera sig i högre grad än vid andra organisationsformer, att arbetsfördelningen kan göras mera rationell genom att institutionsföreståndaren leder hela verksamheten inom ett ämnesområde samt att den alltmer omfattande och allt dyrbarare utrustningen, såsom instrument, maskiner, mark och djur, kan användas gemensamt.

Några större möjligheter att tillgodose nyss berört krav på samordning och specialisering och samtidigt undgå kostsamma dubbleringar synes inte föreligga i den av Gustafsson förordade organisationsformen.

Ett avskiljande av forskningen och undervisningen från försöksverksamheten och därmed från hushållningssällskapen och det praktiska jordbruket har av vissa remissinstanser bedömts vara en väsentlig nackdel med

den av Gustafsson förordade organisationsformen. Det har sålunda framhållits, att den vetenskapliga personalen vid en fristående högskola kommer att gå miste om den kontakt med det praktiska jordbruket, som den enligt utredningens förslag skulle få genom den till högskolan direkt knutna lokala försöksorganisationen. En på detta sätt vunnen kännedom om jordbruksnäringens aktuella problem har av åtskilliga remissinstanser framhållits såsom en nödvändig förutsättning för att forskarpersonalen skall finna lösningar, som är användbara i det praktiska jordbruket. Även för undervisningen har dylika kontakter ansetts vara av stor betydelse.

Det föreligger helt naturligt betydande möjligheter att på olika sätt skapa kontakt även mellan en fristående högskola och det praktiska jordbruket. Det förefaller mig emellertid rimligt att antaga, att en försöksorganisation, som har en nära förbindelse med hushållningssällskapen och det praktiska jordbruket och som dessutom ingår i högskoleorganisationen på det sätt utredningen föreslagit, bör ha större möjligheter att förmedla impulser och idéer i båda riktningar än andra kontaktorgan.

Vad särskilt gäller trädgårdsområdet är det uppenbart, att de resurser, som under nuvarande förhållanden kan tänkas komma att ställas till förfogande, inte medger uppdelning av den vetenskapliga verksamheten på en högskola och en försöksorganisation. En förutsättning för att en utbildning på högskolemässig nivå skall kunna komma till stånd inom detta område anses av många remissinstanser vara, att personalen inom varje ämnesområde har hand om såväl undervisning och forskning som försöksverksamhet. Undervisningen, som inom det tillämpade trädgårdsområdet kommer att bli av tämligen begränsad omfattning, kan härigenom meddelas av såväl forsknings- som försökspersonalen. Samtliga remissinstanser inom trädgårdsområdet har också beaktat detta förhållande och därför biträtt utredningens organisationsförslag.

Av den förda diskussionen torde framgå, att betydande möjligheter föreligger att undgå de brister, som enligt åtskilliga remissinstanser vidlåder utredningens organisationsförslag. Däremot synes det vara betydligt svårare att komma till rätta med de olägenheter, som ansetts vara förknippade med den av Gustafsson förordade organisationsformen. Det torde i sammanhanget böra erinras om att statsmakterna tidigare vid flera tillfällen uttalat sig mot en splittring av verksamhetsgrenarna och ävenledes sökt begränsa densamma. Senast har 1948 års riksdag vid behandlingen av förslagen från 1945 års jordbruksförsöksutredning avvisat alternativet med en från forskning och högre undervisning helt fristående försöksverksamhet.

Jordbrukshögskoleutredningens nu framlagda förslag innebär, att försöksanstalterna och högskolans institutioner i tillämpade ämnen fullständigt samorganiseras. Den i nuvarande organisation kvarstående dubbleringen kan därvid avvecklas, vilket får anses vara en avgörande förtjänst hos utredningens organisationsförslag. Vidare får den isolering av forskningen

och undervisningen samt det minskade underlag för bland annat en högskolemässig trädgårdsundervisning, som Gustafssons organisationsform medför, anses innebära väsentliga svagheter. Efter gjorda överväganden har jag därför kommit till den uppfattningen att utredningens organisationsförslag, med de i det föregående antydda och i det följande närmare behandlade jämkningarna, bör läggas till grund för den organisatoriska utformningen av den vetenskapliga verksamheten vid lantbrukshögsskolan.

I anslutning till vad som anförts angående sambandet mellan forskning, försöksverksamhet och högre undervisning, synes det lämpligt att redan nu ange vissa huvudlinjer för organisationen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten.

Jag torde därvid få erinra om att den av jordbrukshögskoleutredningen angivna gränsdragningen mellan rektors och försöksdirektörens arbetsuppgifter och kompetensområden av åtskilliga remissinstanser betecknats som oklar eller irrationell. Enligt utredningens förslag skall försöksdirektören vara försöksverksamhetens främste förespråkare och därvid bland annat tillse, att det praktiska jordbrukets och trädgårdsnäringens intressen inom lantbrukshögskolans försöksverksamhet beaktas på ett för näringarna gagneligt sätt. Även enligt min mening är det angeläget att tillse, att den praktiskt inriktade och betydelsefulla lantbruksvetenskapliga verksamheten i sin helhet utvecklas tidsenligt och till gagn för de berörda näringarna. Det synes mig emellertid inte ändamålsenligt att denna uppgift skall åvila endast den ene av de två högsta befattningshavarna. Därigenom riskeras ett motsatsförhållande, som är onödigt, eftersom hela lantbrukshögskolan bör stå i jordbrukets tjänst. En fastare organisation och en effektivare verksamhet vid högskolan med större möjligheter att tillvarata även det praktiska lantbrukets aktuella intressen synes enligt min mening bättre kunna uppnås med en högste befattningshavare än med två närmast parallellställda ledande befattningshavare. Den allmänna målsättningen och inriktningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten bör enligt min uppfattning ges av lantbrukshögskolans styrelse, i vilken jordbruks- och trädgårdsnäringarna följaktligen bör vara väl representerade. Det finnes sålunda ingen anledning att ha skilda chefer och förespråkare för å ena sidan forskningen och undervisningen och å andra sidan försöksverksamheten. Uppgiften att leda och samordna verksamheten vid lantbrukshögskolan anser jag därför böra anföras åt endast en befattningshavare, vilken bör benämnas rektor.

För att biträda rektor vid handläggningen av organisatoriska och förvaltningsmässiga uppgifter inom försöksverksamheten bör inrättas en särskild befattning, närmast motsvarande den av utredningen föreslagne chefen för serviceavdelningen. Såsom lantbrukshögskolans lärarkollegium förordat bör denne befattningshavare lämpligen benämnas försöksintendent.

Ledningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten synes i övrigt böra utformas så, att rektor blir ordförande såväl i den av utredningen före-

slagna kollegienämnden som i lärar- och försökskollegierna. För att lätta rektors arbetsbörda synes det lämpligt, att för såväl lärar- som försökskollegiet utses en vice ordförande. Vice ordföranden i lärarkollegiet bör närmast svara för undervisningen vid högskolan. Inom var och en av försökskollegiets tre sektioner — jordbruks-, husdjurs- och trädgårdssektionerna — bör utses en ordförande, på vilken bör ankomma att leda och samordna sektionens verksamhet såväl mellan försöksavdelningarna inbördes som mellan dessa och de lokala försöksstationer, som lyder under respektive sektion. Ordföranden för försökskollegiets jordbrukssektion kommer därvid att delvis fullgöra uppgifter som för närvarande handlägges av föreståndaren för statens jordbruksförsök. På motsvarande sätt bör vissa av de uppgifter, som nu handhavas av föreståndarna för statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök, i fortsättningen handläggas av ordföranden i husdjurs- respektive trädgårdssektionen.

För att stärka jordbruks- och trädgårdsnäringarnas medinflytande på försöksverksamhetens och jordbruksforskningens inriktning vill jag förordda, att dessa näringar blir direkt representerade i de av utredningen föreslagna distriktsförsöksnämnderna och i försökskollegiet. I försökskollegiet synes sålunda distriktsförsöksnämnderna böra representeras av förutom distriktsförsöksledaren även av en av nämnden vald ledamot, som är aktivt sysselsatt inom ifrågavarande näringar.

Vad därefter angår utredningens förslag till organisation av provningsverksamheten har jag redan tidigare klargjort, att ett sammanförande av forsknings- och försöksverksamheten inte förutsätter, att provningsverksamheten avskiljes. Jag är emellertid inte beredd att nu taga ställning till frågan om bland annat ledningen för och den organisatoriska utformningen av den särskilda provningsverksamheten. Som framgår av ett senare avsnitt, där dessa spörsmål närmare beröres, synes frågan om ifrågavarande provningsverksamhet böra bli föremål för ytterligare granskning.

Det är enligt min mening angeläget, att samorganisationen av forskningen och undervisningen med försöksverksamheten inte genomföres på ett sådant sätt, att försöksavdelningarna splittras på alltför många institutioner. Inom husdjursområdet kommer samtliga försöksavdelningar som nu ingår i statens husdjursförsök redan enligt utredningens förslag att förläggas till en och samma institution. Inom detta område bör således någon splittring av försöksverksamheten inte uppkomma. Vad beträffar jordbruksområdet har utredningen emellertid föreslagit, att den försöksverksamhet, som nu bedrivs vid statens jordbruksförsök, skall fördelas på fyra olika institutioner. Som tidigare framhållits, finnes likväl goda skäl att inte företaga en dylik uppdelning av de nuvarande institutionerna för växtodlingslära och jordbrukslära. Försöksverksamheten inom växtodlingsområdet med de av utredningen föreslagna fyra försöksavdelningarna bör sålunda enligt min mening ingå i en för hela växtodlingsområdet gemensam institution, medan försöksavdelningarna för växtnäringlära och jordbearbetning bör ingå i en för dessa ämnesområden sammanförd institution. Genom den nu föreslagna

sammanföringen inom institutionerna synes försöksavdelningarna få ökade möjligheter till inbördes kontakt, samtidigt som försöksverksamhetens behov av kontakter med forskningen och undervisningen inom motsvarande ämnesområden blir tillgodosett.

Den trädgårdsvetenskapliga verksamhetens förläggning och administrativa anknytning

I. UTREDNINGEN

Jordbrukshögskoleutredningen erinrar inledningsvis om att den avgivit remissyttrande över ett förslag till en »internordisk högskola för trädgårds-konst» i Köpenhamn. Förslaget gick ut på att de nordiska länderna gemensamt skulle bidra till att i Köpenhamn inrätta en ettårig påbyggnadskurs i trädgårds-konst. Kursen var avsedd för personer, som redan erhållit en högre trädgårdsundervisning och motsvarade närmast den utbildning, som ges vid Konstakademien för redan utexaminerade arkitekter inom byggnads-facket. Mot detta förslag hade jordbrukshögskoleutredningen intet att erinra. En sådan påbyggnadskurs skulle ej lägga hinder i vägen för inrättandet av en högre trädgårdsundervisning i vårt land.

Utredningen erinrar vidare om att den också diskuterat möjligheten att åstadkomma en internordisk högskola inom hela trädgårdsområdet, vilken i så fall skulle kunna erhålla helt andra resurser än en högskola i vart land för sig. Då emellertid såväl Danmark som Norge redan ordnat en sådan undervisning infogad i dessa länders övriga högre lantbruksutbildning, betraktade utredningen det som föga sannolikt att en sådan samverkan skulle kunna åstadkommas inom överskådlig tid. Utredningen ansåg därför, att ytterligare undersökningar i denna riktning inte skulle väsentligen belysa här ifrågavarande problem för vårt lands vidkommande, utan har i det följande utgått från att behovet av trädgårdsvetenskaplig verksamhet bör tillgodoses genom att det inom landet skapas därför erforderliga anordningar. Utredningen anför härom bl. a. följande.

Att tillgodose behovet av vetenskaplig verksamhet på trädgårdsområdet i form av en fristående trädgårdshögskola torde med tanke på det låga elevantalet inte vara en ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande lösning. Möjligheterna att utnyttja redan befintlig undervisning vid annat lärosäte bör därför noga beaktas. I här ifrågavarande utbildning på trädgårdsområdet måste, förutom rent tillämpade trädgårdsämnen, även ingå vissa grundläggande ämnen såsom kemi, botanik, marklära, statistik etc. Undervisningen i dessa grundläggande ämnen meddelas vid ett flertal redan existerande lärosäten. Kurserna vid dessa uppvisar en betydande variation men synes vid vissa av dem, främst lantbrukshögskolan, vara av sådan omfattning och

utformning, att de även skulle kunna utnyttjas för den högre trädgårdsutbildningen, varigenom kostnadsbesparingar för det allmänna kunde vinnas. Fördelarna av en sådan undervisning måste dock vägas mot eventuella nackdelar, som skulle kunna drabba de studerande i form av splittrad studietid, höga resekostnader m. m.

Rörande förläggningen av institutionerna i de tillämpade trädgårdsämnenas ansluter sig utredningen i stort sett till de synpunkter, som anfördes av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté, vilken förordade, att trädgårdshögskolan förlades till Alnarp, dels emedan trädgårdsodlingen i hög grad är koncentrerad till Sydsverige, dels emedan vissa investeringar redan hade gjorts vid alnarpsinstitutet.

Mot bakgrund av de nu anförda synpunkterna har utredningen prövat följande tre huvudalternativ till förläggning av den trädgårdsvetenskapliga verksamheten.

Alt. I. En helt fristående trädgårdshögskola.

Alt. II. Verksamheten förläggs (ev. såsom särskild fakultet eller avdelning) helt och hållet till förefintligt lärosäte (universitet eller fackhögskola).

Alt. III. En del av undervisningen — i första hand i de grundläggande ämnena (basämnena) — förläggs till annat befintligt lärosäte, medan för utbildningen och forskningen i de egentliga trädgårdsämnena särskilda institutioner inrättas vid därför lämplig plats. I första hand torde härvid Alnarp komma i fråga.

Beträffande för- och nackdelar med de olika alternativen anför utredningen bl. a. följande.

Alt. I. En fristående högskola, närmast då förlagd till Alnarp, skulle ur trädgårdsnäringens synpunkt innebära en god lösning, såtillvida att detta skulle medföra, att ett centrum för trädgårdsundervisning och trädgårdsforskning inrättades just där odlingen har sin geografiska tyngdpunkt och odlingarna sin mest skiftande karaktär. En dylik högskola måste emellertid, om den skall kunna meddela en kvalitativt högtstående undervisning, förutom institutioner inom de egentliga trädgårdsämnenas områden, även förses med vissa basinstitutioner för bl. a. kemi, botanik och marklära. Då det icke synes oundgängligen nödvändigt med en särskild forskning inom alla de grundvetenskaper, som måste företrädas vid en dylik högskola, har jordbrukshögskoleutredningen funnit att detta alternativ endast kan accepteras, om det visar sig omöjligt att åstadkomma andra mindre kostnadskrävande utvägar.

Alt. II. Om utbildningen, forskningen samt försöksverksamheten inom trädgårdsområdet helt skall förläggas till annat lärosäte finns flera olika möjligheter att välja på. Tänkbara sådana är lantbrukshögskolan, någon av de båda tekniska högskolorna eller ettdera av landets universitet.

Vid en fullständig samförläggning med *lantbrukshögskolan*, vilken övervägts redan av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté och tillämpas på många håll utomlands, bl. a. i Norge och Danmark, måste likväl särskilda institutioner inom de egentliga trädgårdsämnenas områden tillskapas. Mot en fullständig förläggning av den trädgårdsvetenskapliga verksamheten till lantbrukshögskolan talar vidare bl. a. den omständigheten att i dess omedelbara närhet saknas de studieobjekt i form av större trädgårdsodlingar och prydnadsanläggningar, vilka bedömts som nära nog oundgängliga för ut-

bildningens och i synnerhet för forskningens behov. Att anlägga dylika skulle medföra mycket stora kostnader. Visserligen kan mot detta argument anföras att det för agronomutbildningen ej ansetts nödvändigt att samtliga växtslag odlas i trakten av Uppsala. Förhållandena härvidlag torde dock ej vara direkt jämförbara särskilt med hänsyn till den mångfaldigt större artrikedomen och variationsbredden inom trädgårdsodlingen.

Beträffande en förläggning till någon av de *tekniska högskolorna* må först anföras, att tekniska högskolan i Hannover har en trädgårdsfakultet och att erfarenheterna därifrån synes vara gynnsamma. För de studerande på trädgårdsarkitektområdet finns också vissa beröringspunkter med den utbildning, som husbyggnadsarkitekter erhåller. Mot en förläggning till någon av de tekniska högskolorna talar likväl den omständigheten, att dessa högskolor i hela sin nuvarande verksamhet är inriktade mot icke biologiska ämnen. Vid en samförläggning med dessa högskolor skulle därför ny undervisning och forskning få tillskapas för större delen av trädgårdsområdet.

Vad slutligen beträffar en fullständig samförläggning av utbildningen och forskningen med ettdera av *universitetet*, vill utredningen endast beröra möjligheterna till en anknytning med Lunds universitet, enär de med en förläggning till Uppsala, Stockholm eller Göteborg förknippade för- och nackdelarna redan kan sägas ha behandlats i den föregående diskussionen.

En samförläggning med Lunds universitet erbjuder vissa fördelar. Utbildningen och forskningen skulle därigenom komma att förläggas till trädgårdsodlingens centrum. Vissa investeringar vid Alnarp torde dessutom kunna utnyttjas. Vidare skulle trädgårdsforskningen kunna repliera på ett flertal institutioner vid universitetets naturvetenskapliga fakultet även om, enligt vad utredningen inhämtat, för utbildningen i de grundläggande ämnena nya kurser finge läggas upp.

Ett gemensamt och enligt utredningens uppfattning mycket väsentligt argument mot en samförläggning med teknisk högskola eller universitet är emellertid det behov av samverkan mellan högre undervisning, forskning och försöksverksamhet på trädgårdsområdet, som utredningen funnit föreligga. Det torde vara svårt att få en naturlig förankring för försöksverksamheten vid något av dessa lärosäten. Alternativ II finner utredningen därför, om andra utvägar finns, ej böra förordas.

Alt. III. En förläggning av utbildningen, forskningen och försöksverksamheten i de tillämpade trädgårdsämnena till Alnarp, där redan vissa investeringar gjorts, medan undervisningen i de grundläggande ämnena meddelades vid annat högre lärosäte skulle — om i övrigt förutsättningar för alternativets realiserande finns — medföra många av de fördelar, som förbundits med alternativen I och II, samtidigt som sistnämnda båda alternativs nackdelar i stor utsträckning torde kunna undvikas. Genom samundervisning med annat lärosäte kan kostnaderna för den grundläggande undervisningen bli små. Samtidigt får forskningen och undervisningen i de tillämpade trädgårdsämnena intim kontakt med vårt lands främsta odlingsdistrikt. Vid detta alternativ kan de tillgängliga resurserna i huvudsak användas till uppbyggnad av institutionerna för de egentliga trädgårdsämnena. Otvivelaktigt medför dock detta alternativ vissa nackdelar för de studerande bl. a. i form av splittrad studietid. Då emellertid de ekonomiska synpunkterna måste tillmätas stor vikt, bör enligt utredningens uppfattning en lösning med uppdelning av undervisningen på två olika lärosäten allvarligt övervägas.

Av vad som anförts under alternativ II särskilt med avseende på försöks-

verksamhetens anknytning framgår, att övervägande skäl synes tala för en förläggning av den grundläggande utbildningen till lantbrukshögskolan.

Jordbrukshögskoleutredningen har närmare undersökt möjligheterna att förverkliga detta alternativ och därvid funnit att detta utan större svårigheter låter sig göras. Det ringa antalet trädgårdsstuderande kan medtagas vid lantbrukshögskolan utan att dess verksamhet därigenom belastas på ett besvärande sätt. Förutom undervisningen i de grundläggande ämnena, vilken synes ha en omfattning, som är avpassad även för de trädgårdsstuderande, skulle där också erbjudas möjligheter att erhålla undervisning i tillämpade jordbruksvetenskapliga ämnen. Därmed skulle uppnås en icke oväsentlig breddning av undervisningen för de trädgårdsstuderande, vilket skulle medföra avlastning för fackundervisningen vid Alnarp. Genom en sådan uppläggning av den högre trädgårdsundervisningens förberedande del skulle också en naturlig grund läggas till ett fastare organiserat samarbete mellan två områden, som har mycket gemensamt inom forskning och försöksverksamhet.

Jordbrukshögskoleutredningen förordar sålunda, att den högre trädgårdsutbildningen ordnas på så sätt att undervisningen i de grundläggande ämnen förläggs till lantbrukshögskolan och i de tillämpade trädgårdsämnena till särskilda vid Alnarp tillskapade nya institutioner. De av utredningen föreslagna institutionerna i tillämpade trädgårdsämnena vid Alnarp kan administrativt anknytas antingen till alnarpsinstitutet eller till lantbrukshögskolan. Utredningen anför härom bl. a. följande.

För en anknytning administrativt till alnarpsinstitutet talar enligt utredningen dels traditionella skäl, enär den högre trädgårdsutbildningen och statens trädgårdsförsök nu ingår i institutet, dels den omständigheten att någon form av samarbete måste etableras mellan institutet och de nya trädgårdsinstitutionerna beträffande vissa gemensamma frågor såsom vägar, vatten och avlopp, vissa byggnader m. m. För en anknytning till lantbrukshögskolan kan åberopas att den högre undervisningen, forskningen och försöksverksamheten inom trädgårdsområdet har mera gemensamt med övrig lantbruksvetenskaplig verksamhet än med den lägre lantbruksundervisningen vid Alnarp. Av stor betydelse är också att studenterna inom trädgårdsområdet kommer att genomgå utbildning i de grundläggande ämnen under ett par års tid vid Ultuna. En administrativ anknytning torde underlätta samordningen av trädgårdsstudenternas grundläggande utbildning vid Ultuna och den tillämpade utbildningen vid Alnarp. Även för högre studier och högre examina skulle ett organisatoriskt samgående med lantbrukshögskolan innebära vissa fördelar. Även ur forskningens och försöksverksamhetens synvinkel erbjuder ett fast organiserat samband med lantbrukshögskolan betydande fördelar. Vidare bör samma organisatoriska principer tillämpas såväl på jordbruksområdet som trädgårdsområdet beträffande försöksverksamhetens organisation.

På grundval av vad som nu anförts föreslår jordbrukshögskoleutredningen, att den högre undervisningen, forskningen och försöksverksamheten på trädgårdsodlingens område organisatoriskt-administrativt anknytes till lantbrukshögskolan i form av en särskild trädgårdssektion.

II. YTTRANDEN

Jordbrukshögskoleutredningens förslag beträffande förläggningen av den trädgårdsvetenskapliga verksamheten samt beträffande denna verksamhets administrativa anknytning till lantbrukshögskolan har tillstyrkts av flertalet av de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet. Några remissinstanser håller emellertid före, att den högre trädgårdsutbildningen borde samordnas för hela Norden. Ur de avgivna remissutlåtandena torde följande få återges.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium tillstyrker livligt utredningens förslag till den högre trädgårdsutbildningens ordnande liksom också förslaget om den trädgårdsvetenskapliga verksamhetens administrativa anknytning med hänsyn till den likhet, som föreligger i utbildningen för agronom- och hortonomexamina och med hänsyn till behovet av samordning av forskning och försöksverksamhet på jordbruks- och trädgårdsområdena.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund tillstyrker förslaget, att en del av undervisningen skall förläggas till Ultuna, medan de egentliga trädgårdsämnena läses vid nyinrättade institutioner i Alnarp. Det härigenom upprättade sambandet mellan trädgårdsodling och jordbruk finner förbundet lämpligt.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund finner förslaget att samordna trädgårdsutbildningen med lantbrukshögskolan medföra avsevärda kostnadsbesparingar och tillstyrker därför detsamma. Vid undervisningen i de grundläggande ämnena bör dock enligt förbundet beaktas de speciella synpunkter och krav, som fortsatta studier i tillämpade trädgårdsämnen ställer på denna del av utbildningen.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter framhåller, att föreningen är medveten om att ekonomiska förutsättningar torde saknas för ett förverkligande av en särskild trädgårdsskola i Sverige, varför en högre undervisning måste ordnas i samband med annan högskola. Föreningen finner, att av de utav utredningen redovisade möjligheterna framgår, att anknytning till lantbrukshögskolan har flera fördelar, och biträder därför detta förslag.

Sveriges pomologiska förening biträder helt utredningens förslag att göra den högre trädgårdsutbildningen analog med agronomutbildningen och anknyta den till lantbrukshögskolan organisatoriskt-administrativt. Föreningen förutsätter emellertid, att undervisningen i de grundläggande ämnena för de hortonomstuderande anpassas med inriktning på trädgårdsväxter.

Sveriges förenade studentkårer anser det riktigt att förlägga hortonomutbildningen till lantbrukshögskolan med vidgade möjligheter till samordning av agronom- och hortonomundervisningen.

Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk tillstyrker, att den högre trädgårdsutbildningen ordnas på det sätt utredningen föreslagit.

Hushållningssällskapen tillstyrker i flertalet fall en förläggning av den högre trädgårdsutbildningen enligt utredningens förslag. Ett par hushållningssällskap (Västernorrlands och Västmanlands läns), påpekar emellertid samtidigt att ett ännu bättre alternativ skulle vara att ordna trädgårdsutbildningen internordiskt. De båda hushållningssällskapen i Älvsborgs län avstyrker, att förslaget om en trädgårdssektion i Alnarp genomföres med hänsyn till att det enligt deras mening är överdimensionerat.

Trädgårdsnäringsutredningen kan icke helt dela jordbrukshögskoleutredningens uppfattning att föga sannolikhet skulle föreligga för att få tillstånd en internordisk samverkan för högre trädgårdsutbildning inom över-skådlig tid till följd av att Danmark och Norge redan ordnat en sådan undervisning, infogad i dessa länders högre lantbruksutbildning. Trädgårdsnäringsutredningen anser, att såväl principiella som praktiska skäl synes tala för en grundlig undersökning av möjligheterna för en internordisk samverkan på den högre trädgårdsutbildningens område. Med de förutsättningar, som jordbrukshögskoleutredningen utgick ifrån, är emellertid enligt trädgårdsnäringsutredningen en delvis förläggning av den högre trädgårdsutbildningen till Ultuna den mest ändamålsenliga.

Skogs- och lantbruksakademien ifrågasätter, om icke den högre trädgårdsutbildningen med fördel skulle kunna ordnas i samarbete med annat nordiskt land. I första hand torde härvid — bl. a. på grund av det nära grannskapet — Danmark komma i fråga.

Jordbrukets forskningsråd framhåller, att den föreslagna organisationen för forskning och utbildning inom trädgårdsområdet synes vara överdimensionerad och att det borde undersökas, om icke studerande på detta område för viss del av sin utbildning skulle kunna hänvisas till lantbrukshögskolan i Köpenhamn.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt anser, att mycket talar för en koncentration av hela den jordbruks- och trädgårdsvetenskapliga verksamheten till Ultuna, men ansluter sig dock till den av utredningen föreslagna förläggningen främst med den motiveringen, att det vid Alnarp redan existerar en rad anläggningar i form av byggnader, växthus, park, fruktodling etc. Det faktum att samarbete i fråga om arkitektutbildningen synes kunna ske med en till Lund förlagd teknisk högskola talar för en samorganisation med en sådan högskola och med Lunds universitet. Enligt anstalten bör därför en översyn av jordbrukshögskoleutredningens förslag utan dröjsmål ske i fråga om den högre trädgårdsutbildningen.

1955 års universitetsutredning framhåller, att en organiserad samverkan med den av universitetsutredningen föreslagna avdelningen för arkitektur i Lund troligen skulle vara av värde, särskilt för trädgårdsarkitektutbildningen vid Alnarp.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut anser, att starka skäl talar för att en fristående trädgårdshögskola inrättas vid Alnarp. Som skäl härför åberopas bl. a. det behov av kontakt, som de tillämpade

ämnesområdena har med grundvetenskapligt betonade ämnen. Institutsstyrelsen befarar annars, att den hortikulturella vetenskapen kan bli isolerad från grundforskningen. Undervisningen i vissa grundläggande ämnen skulle enligt institutsstyrelsen kunna förläggas till institutioner vid Lunds universitet, om så erfordras. Institutsstyrelsen hänvisar i detta sammanhang till det sätt, på vilket tandläkarhögskolan i Malmö och sydsvenska gymnastikinstitutet anknutits till Lunds universitet samt till de planer, som föreligger för den tekniska högskolan i Lund.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund framhåller, att de tillämpade trädgårdsämnena i Alnarp enligt utredningens förslag kommer att bli isolerade från forskningen i grundläggande ämnen vid Ultuna. Fakulteten avstyrker därför denna splittrade förläggning av hortonomutbildningen och föreslår i stället, att utbildningen i sin helhet förlägges antingen till Alnarp eller till Ultuna. Fakulteten anför i anslutning härtill följande.

Mot en förläggning till Ultuna talar, att Skåne, som är landets rikaste jordbruksbygd, i så fall skulle bli helt utan högre utbildning och forskning inom lantbruksområdet. En sådan anordning kan knappast anses vara rationell. En helt fristående trädgårdshögskola i Alnarp uteslutes av utredningen utan vidare, vilket är överraskande, då ännu år 1949 med den väsentligt svagare ställning hortikulturen då hade, en självständig högskola vann bifall i regeringen.

Fakulteten förordar Alnarps-alternativet med undervisningen i grundläggande ämnen tills vidare förlagd till Lunds universitet. *Universitetskanslern* ansluter sig till fakultetens yttrande.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

Jag har i ett tidigare avsnitt i enlighet med jordbrukshögskoleutredningens förslag och med tillstyrkan från övervägande antalet remissinstanser förordat, att en högskolemässig trädgårdsutbildning kommer till stånd i vårt land och att forskningens och försöksverksamhetens resurser på trädgårdsområdet förstärkes. I fråga om förläggningen och den administrativa anknytningen av den trädgårdsvetenskapliga verksamheten är meningarna delade.

Såsom förut anförts har jordbrukshögskoleutredningen, som övervägt flera alternativ, funnit övervägande skäl tala för en förläggning av den grundläggande utbildningen till lantbrukshögskolan i Ultuna och av utbildningen, forskningen och försöksverksamheten i de tillämpade ämnena till Alnarp. I organisatoriskt-administrativt hänseende föreslås den trädgårdsvetenskapliga verksamheten också skola anknytas till lantbrukshögskolan i form av en särskild trädgårdssektion.

Flertalet remissinstanser har anslutit sig till utredningens förslag. Några har emellertid som sin mening anfört, att de gärna skulle ha sett, att en

gemensam nordisk trädgårdsskola hade kunnat komma till stånd. Även för mig har tanken på en nordisk samverkan inom detta område framstått såsom tilltalande. Jordbrukshögskoleutredningen har emellertid bedömt det som föga sannolikt, att en sådan samverkan skulle kunna åstadkommas inom överskådlig tid med hänsyn till att Danmark och Norge redan ordnat en högskolemässig trädgårdsutbildning inom ramen för den övriga högre lantbruksundervisningen. Om man såsom utredningen föreslagit även i Sverige infogar trädgårdsutbildningen i övrig högre lantbruksundervisning, torde ur kostnadssynpunkt några ytterligare vinster knappast vara att vänta av en gemensam nordisk trädgårdshögskola. Oavsett var utbildningen förlägges, måste nämligen inom landet bedrivas forskning och försöksverksamhet som stöd för den svenska trädgårdsnäringen. De personer, som bedriver denna forskning och försöksverksamhet, kan samtidigt ha hand om undervisningen inom de tillämpade trädgårdsämnena. Härigenom vinnes också att de rön och erfarenheter, som erhålles från den svenska försöksverksamheten inom de aktuella odlingsområdena, direkt kan meddelas de studerande. Detta saknar inte betydelse vid den tillämpade odlingsutbildning, som det här är fråga om.

Några remissinstanser har varit inne på tanken att knyta trädgårdsutbildningen till Lunds universitet. Närheten till Alnarp skulle tala för en sådan lösning. En anknytning av trädgårdsutbildningen till Lunds universitet skulle dock enligt min mening kräva en ökning av det antal ämnesområden, som måste vara representerade vid Alnarp, eftersom undervisning inte meddelas vid Lunds universitet i vissa av de ämnen, som de hortonomie studerande enligt utredningens förslag skall läsa vid Ultuna. För den utbildning, som här avses, torde dessutom undervisningens inriktning och omfattning vid lantbrukshögskolan vara bättre anpassad efter trädgårdsnäringens krav än vid ett universitet. Ett av de starkaste skälen för en anknytning till lantbrukshögskolan är emellertid det nära samband, som råder mellan trädgårdsförsöksverksamheten och jordbruksförsöksverksamheten. Jag vill därför förordade den anknytning till lantbrukshögskolan av den trädgårdsvetenskapliga verksamheten, som utredningen föreslagit och som flertalet remissinstanser tillstyrkt.

Den av mig förordade principiella lösningen bör dock inte utesluta samverkan beträffande undervisningen i vissa ämnen också med Lunds universitet och med en framtida teknisk högskola i Lund. Tvärtom bör en sådan samverkan utbyggas i den mån så befinnes möjligt och lämpligt. Förläggningen av den högre trädgårdsutbildningen till Sverige bör ej heller utesluta en utbyggnad av de nordiska kontakterna inom ämnesområdet. Särskilt intresse förtjänar i detta sammanhang en nordisk samverkan i fråga om den ettåriga kurs i trädgårdskonst, som ges vid »Det kgl. Akademi for de Skønne Kunster» i Köpenhamn och som är avsedd såsom en påbyggnad på en grundläggande trädgårdsarkitektexamen.

Agronom- och hortonomutbildningens uppläggning och inre organisation

I. UTREDNINGEN

A. Agronomutbildningen

1. Nuvarande förhållanden

*Inträdesfordringar*¹. För inträde till lantbrukshögskolan fordras, att den sökande avlagt svensk studentexamen eller är likställd med den, som avlagt studentexamen, samt i studentexamen eller vid särskild prövning enligt fordringarna för studentexamen erhållit minst godkänt vitsord i vissa naturvetenskapliga ämnen på reallinjen eller i vissa fall på allmänna linjen, ävensom genomgått lantmannaskola med skolorbruk eller lantbruksskola samt förvärvat praktisk utbildning, som inberäknat lantmannaskola utgör två år.

Fordringar för agronomexamen. Enligt nu gällande föreskrifter kan agronomexamen avläggas på följande fem linjer: jordbrukslinjen, husdjurslinjen, ekonomiska linjen, maskintekniska linjen samt allmänna linjen.

För att examen skall kunna godkännas fordras på *jordbrukslinjen*, *husdjurslinjen* och *ekonomiska linjen*, att den studerande erhållit minst betyget med beröm godkänd i tre av de ämnen, som är upptagna såsom tentamensämnen på vederbörande linje, minst betyget godkänd i ytterligare fyra av dessa ämnen samt intyg om att i samtliga övriga i examen ingående ämnen kunskapsfordringarna för förhör resp. kurs inhämtats. Därjämte krävs ett examensarbete i form av självständig bearbetning av ett förelagt problem i ett såsom tentamensämne på linjen upptaget ämne, vari minst betyget med beröm godkänt erhållits.

För examen på den *maskintekniska linjen* krävs, att den studerande erhållit minst betyget med beröm godkänd i två av de ämnen, som är upptagna såsom tentamensämnen på linjen, minst betyget godkänd i ytterligare fem av dessa ämnen samt intyg om att i samtliga övriga i examen ingående ämnen kunskapsfordringarna för förhör resp. kurs inhämtats. I ett av de tentamensämnen på linjen, i vilket minst betyget med beröm godkänd erhållits, krävs ett examensarbete i form av självständig bearbetning av ett förelagt problem.

Studerande på den *allmänna linjen* skall ha erhållit minst betyget godkänd i sju av de ämnen, som är upptagna såsom tentamensämnen på linjen samt intyg om att i samtliga övriga i examen ingående ämnen kunskapsfordringarna för förhör resp. kurs inhämtats. För examens godkännande krävs dessutom en seminarieuppsats eller annat motsvarande examensarbete i ett tentamensämne, som finns upptaget på linjen såsom sådant ämne.

2. Agronomutbildningens framtida inriktning och omfattning

Jordbrukshögskoleutredningen har inhämtat synpunkter från lantbrukshögskolans lärarkollegium och studentkår, lantbruksstyrelsen, hushållningssällskapens förbund samt Sveriges lantbruksförbund rörande den framtida agronomutbildningens utformning, speciellt med avseende på behovet av prak-

¹ SFS 1957: 17.

tisk utbildning samt omfattningen och inriktningen av högskolestudierna. En redogörelse för de till utredningen inlämnade yttrandena återfinnes i betänkandet å s. 116—120, vartill torde få hänvisas.

Jordbrukshögskoleutredningen anser, att undervisningen vid lantbruks-högskolan främst bör syfta till utbildning av lantbrukslärare, konsulenter och tjänstemän inom olika verk och organisationer på jordbrukets område. Undervisningen bör dock vara så upplagd att den studerande, som så önskar, under agronomutbildningen skall kunna skaffa sig en grund för senare forskarutbildning. Enligt utredningen bör agronomutbildningen i princip organiseras så, att olika grader av specialisering möjliggöres men att samtidigt alla studerande ges en grundläggande agronomisk allmänbildning.

Utbildningstiden för en agronom, d. v. s. tiden från studentexamen till agronomexamen bör, framhåller utredningen, ej vara längre än motsvarande tid för annan jämförlig examen, såsom exempelvis filosofie magister-, juris kandidat- eller civilingenjörsexamen. Sålunda bör för utbildning till agronom ej åtgå mer än högst fem år från studentexamen. Enligt nu gällande bestämmelser åtgår för praktik (inkl. genomgången lantmannaskola) och egentlig högskoleutbildning sammanlagt ca sex år från studentexamen. Följaktligen bör antingen den förberedande delen eller den egentliga högskoledelen nedsäckas tidsmässigt med sammanlagt ca ett år.

Jordbrukspraktikens syfte bör enligt utredningen vara att ge de blivande agronomerna en allmän kännedom om praktisk jordbruksdrift och samtidigt låta dem få en inblick i jordbrukarnas vardagliga och sociala problem. Avsikten med jordbrukspraktiken är således ej att ge driftsledarutbildning. Härför skulle åtgå avsevärt längre tid. De fåtaliga agronomer (4 å 5 procent), som vill bli driftsledare i jordbruk, bör skaffa sig härför erforderlig praktisk utbildning utan något direkt samband med agronomexamen.

Mot bakgrund av den nu angivna målsättningen har utredningen undersökt, huruvida ej tiden för jordbrukspraktiken kan avkortas, om den samtidigt effektivteras. Utredningen har därvid kommit till den uppfattningen att, om jordbrukspraktiken upplägges och övervakas på ett ändamålsenligt sätt syftemålet med densamma i huvudsak synes kunna uppnås även vid en begränsning av praktiken till en växtodlingssäsong. Den sammanlagda tiden för den förberedande praktiska utbildningen skulle därigenom kunna avkortas till ett år. Utredningen framhåller, att en dylik rationellt upplagd jordbrukspraktik ger bättre garantier för de studerandes förtrogenhet med praktisk jordbruksdrift än den hittillsvarande längre men ej planlagda praktiken.

För att kunna organisera det föreslagna året av förberedande praktisk utbildning, så att det blir så väl utnyttjat som möjligt, föreslår utredningen, att denna utbildning normalt bör äga rum *efter intagningen vid lantbruks-högskolan*. De inträdessökande bör alltså antagas endast på grundval av studentbetyget. I övrigt finner utredningen ej anledning att föreslå någon ändring av nu gällande inträdesfordringar.

Den ettåriga förberedande praktiska utbildningen — i fortsättningen be-

nämnd *propedeutisk utbildning* — bör enligt utredningen omfatta dels en propedeutisk kurs med teoretisk utbildning i tillämpade jordbruksämnen av ungefär samma omfattning som lantmannaskolans huvudkurs, dels praktiskt arbete på lämpliga jordbruk.

En i princip liknande anordning för propedeutisk utbildning som den utredningen förordar tillämpas redan vid vissa lantmannaskolor, bl. a. Svalöv, där en ettårig praktisk-teoretisk utbildning ges för studenter, som ämnar söka inträde vid lantbrukshögskolan. Denna utbildning är upplagd så, att studenterna under vinterhalvåret deltar i skolans undervisning i tillämpade jordbruksämnen, medan de under sommarhalvåret praktiserar på av skolans ledning utvalda jordbruk. Sistnämnda praktik kontrolleras genom skolans försorg. Denna form av propedeutisk utbildning synes utredningen i många avseenden vara föredömlig och klart överlägsen den okontrollerade praktikutbildningen. Utredningen anser, att en framtida propedeutisk utbildning bör erhålla en liknande utformning dock med vissa modifieringar, som förväntas medföra ytterligare, väsentliga fördelar. De vid lantmannaskolorna vanliga huvudkurserna anses nämligen vara mindre väl anpassade för studenter, eftersom dessas studiekapacitet ej blir tillräckligt utnyttjad vid sådana kurser. Vid en förläggning av den propedeutiska utbildningen till praktisk-teoretiska helårskurser vid olika lantmannaskolor uppstår också enligt utredningen vissa svårigheter att samordna denna utbildning med den följande högskoleundervisningen. Utredningen föreslår i stället att en gemensam propedeutisk kurs motsvarande lantmannaskolekurs anordnas för samtliga nyintagna studenter vid lantbrukshögskolan. Vid en sådan kurs kan undervisningen helt anpassas till de förkunskaper studenterna har och läggas upp på ett sådant sätt, att den korresponderar med den följande högskoleundervisningen. Den föreslagna propedeutiska kursen avses därvid bli förlagd till Ultuna.

Vid kontakt med 1955 års lantbruksundervisningskommitté har konstaterats, att ett nedläggande av den nuvarande undervisningen vid Ultuna lantbruksskola på grund av det minskade behovet av arbetsledare inom jordbruket kan äga rum utan egentliga olägenheter för den lägre lantbruksundervisningens del. Jordbrukshögskoleutredningen föreslår därför, att Ultuna lantbruksskola nedlägges och att dennas lokaler får disponeras för den propedeutiska utbildningen. (Under den tid av året, då lokalerna icke disponeras för nämnda utbildning, föreslås lokalerna skola användas för fortbildningskurser för konsulenter, lärare m. fl. med möjligheter till inkvartering.) För att organisera och leda den propedeutiska utbildningen föreslår utredningen, att en särskild avdelning för propedeutisk utbildning inrättas vid lantbrukshögskolan. Om den propedeutiska utbildningen, som föreslås omfatta en propedeutisk kurs under vinterhalvåret och jordbrukspraktik under sommaren, anför utredningen bl. a. följande.

Den *propedeutiska kursen* bör omfatta ca sex månader och pågå från omkring den 1 september intagningsåret till mitten av mars efterföljande år. Kursen skall i huvudsak inriktas på undervisning i tillämpade agronomiska

ämnen. I denna undervisning bör även ingå vissa praktiska övningar och demonstrationer. Bl. a. av detta skäl har det ansetts lämpligt, att de studerande under den tid, kursen pågår, inkvarteras på Ultuna, där plats kan beredas dem i de byggnader, som nu användes för lantbrukshögskolans elever. Undervisningen föreslås omfatta sammanlagt ca 750 timmar med följande ungefärliga fördelning på olika ämnen.

Hydroteknik	60 timmar	Maskinlära och husbyggnadslära	130 timmar
Jordbrukslära	90 »	Lantbruksekonomi.....	130 »
Växtodlingslära och växtpatologi	130 »	Skogshushållning	70 »
Husdjurslära	140 »		
		Summa	750 timmar

Vid avdelningen för *propedeutisk utbildning* bör finnas en föreståndare, som ansvarar för den propedeutiska kursen samt den följande jordbrukspraktiken. Denne föreståndare kan samtidigt vara Ultuna egendoms förvaltare. För att biträda föreståndaren i undervisningen och vid planläggningen och övervakningen av jordbrukspraktiken samt vid Ultuna egendoms skötsel bör inrättas en befattning som förvaltarassistent. Övriga lärarkrafter vid den propedeutiska kursen bör utgöras av tjänstemän knutna till resp. högskoleinstitutioner eller av speciallärare.

Uppläggningsen av undervisningen i de olika ämnen, som skall ingå i den propedeutiska kursen, bör ske i samråd med företrädarna för resp. ämnen vid lantbrukshögskolan och fastställas av högskolans lärarkollegium för att säkerställa en direkt anknytning till den vid högskolan senare meddelade undervisningen.

Jordbrukspraktiken skall vidta omedelbart efter den propedeutiska kursens slut omkring den 15 mars och pågå till högskolestudiernas början omkring den 1 september. Denna praktik bör förläggas till jordbruk i olika delar av landet samt organiseras och övervakas av avdelningen för propedeutisk utbildning. Praktiken kan därigenom planläggas redan under den propedeutiska kursen på Ultuna. Därvid bör de studerandes specialintressen så långt möjligt tillgodoses, samtidigt som det bör eftersträvas, att praktiktiden ur allmän jordbrukssynpunkt blir så lärorik och effektivt utnyttjad som möjligt. Eleverna bör sålunda få en allsidig träning i förekommande praktiska göromål samt en fortlöpande information om driftens utformning på praktikgården och om motiven till de vidtagna åtgärderna. Vid praktiktidens slut bör varje student till föreståndaren vid avdelningen för propedeutisk utbildning avlämna en rapport över sina erfarenheter under praktiktiden och i samband därmed analysera de problem, som är förbundna med driften på den egendom, där vederbörande praktiserat.

Utredningen framhåller, att den föreslagna propedeutiska utbildningen är organiserad med tanke på sådana inträdessökande, som inte redan skaffat sig jordbrukspraktik och genomgått lantmannaskola. Man torde dock få räkna med att vissa inträdessökande, särskilt de som påbörjat sina studier för studentexamen först sedan de redan förvärvat en viss praktisk jordbruksutbildning, kan ha en jordbrukspraktik, som överstiger den förut föreslagna, och därjämte kan ha genomgått lantmannaskola. Det är utredningens mening, att dessa studenter efter intagningen vid lantbrukshögskolan skall få *befrielse från den propedeutiska utbildningen*, därest de i lantmannaskolans längre kurs erhållit kvalificerade betyg (minst AB) i de ämnen, som ingår i den propedeutiska kursen enligt nyss föreslagna plan. Sådana studenter bör tillåtas påbörja de egentliga högskolestudierna omedelbart ef-

ter intagningen. Skulle de ej ha erhållit kvalificerade betyg i nämnda ämnen, bör de beredas möjlighet att genomgå förhör, som kan berättiga dem att befrias från den propedeutiska utbildningen. Det bör tillkomma lärarkollegiet att besluta i ärenden angående befrielse från deltagande i den propedeutiska utbildningen.

För att göra det möjligt för de studerande att redan under studietiden komma i kontakt med de olika verksamhetsområden, som de möter efter agronomexamen, förordar utredningen omkring tre månaders *specialpraktik* förslagsvis förlagd till sommaren mellan det andra och tredje året av den egentliga högskoleutbildningen. Det bör tillkomma föreståndarna för de institutioner, inom vilkas verksamhetsområden specialpraktiken faller, att organisera och övervaka densamma.

I ett särskilt yttrande beträffande *inträdesfordringar* och *propedeutisk utbildning* anför herr Sigfrid Larsson bl. a., att han anser, att utredningen i fråga om den förberedande praktiska utbildningen i stället för den föreslagna till högskolan knutna propedeutiska kursen bort ha förordat denna utbildnings förläggning till förslagsvis tre lantmannaskolor i mellersta och södra Sverige. De nackdelar utredningen anser komma att vidlåda en dylik anordning, finner han konstruerade och knappast sakligt motiverade. Som skäl för sin ståndpunkt anför herr Larsson bl. a. följande.

Vid de kombinerade praktisk-teoretiska ettårskurser, som nu tillämpas vid några lantmannaskolor, kommer eleverna till skolan i slutet av september och fördelas sedan en och en på lantbruk i skolans närhet, där de tas om hand av »praktikvärdarna». Under dessas ledning arbetar de sedan på resp. gårdar till början på november, då de samlas på skolan för teoretisk undervisning. Denna pågår till medio mars då eleverna återgår till arbetet ute på gårdarna. Under ett par korta »arbetsdalar» under sommaren (två veckor i juni och tre veckor i juli) samlas eleverna också till skolan. Den övriga tiden arbetar de ute på gårdarna till i slutet på september, då kursen avslutas. Under vistelsen på skolan blir de i tillfälle att kollationera intrycken från sina resp. gårdar. Studentkursen kommer vidare i kontakt med skolans övriga elever. Det livliga tankeutbyte, som är karakteristiskt för elever i en internatskola, ger goda förutsättningar för eleverna att lära känna jordbrukarbefolkningens ekonomiska och sociala problem samt deras allmänna mentalitet, vilket otvivelaktigt är värdefullt för den blivande konsumenten och lantbruksläraren. Av det anförda torde framgå, att praktiken på gårdarna och undervisningen på skolan utgör en organisk enhet, som inte kan brytas sönder utan stor risk för att resultatet av kursen äventyras.

Den av utredningen anförda uppfattningen att undervisningen i lantmannaskolas huvudkurs är allt för elementärt upplagd för att vara anpassad för studenter är riktig i fråga om de grundläggande men ej beträffande de tillämpade ämnena. Undervisningen för studenterna i de senare ämnena måste i flera avsnitt göras mera elementär än för lantmannaskolornas vanliga elevklientel, som i regel har många års praktisk erfarenhet bakom sig. Andra delar av de tillämpade ämnena, särskilt sådana, i vilka kalkylationer ingår, inhämtas i regel betydligt snabbare av studenterna, på grund av deras större rutin att handskas med siffror, än av övriga elever.

Inom tidsramen för den teoretiska undervisningen är det möjligt att ut-

forma undervisningsplanen så, att den blir utpräglat propedeutisk med anpassning till de kommande studierna vid högskolan. Lantmannaskolans lärare bör vara väl skickade att meddela denna undervisning.

Uppläggningsen av de praktisk-teoretiska kurserna vid lantmannaskolorna bör givetvis grundas på direktiv från högskolan efter hörande av företrädarna för resp. ämnen. Det finnes därför ingen anledning befara, att det skulle uppstå svårigheter att samordna denna undervisning med efterföljande högskolestudier till följd av »att de studerande splittras på olika skolor». Med utgångspunkt från utredningens förslag om det antal studerande, som varje år skall intagas vid högskolan, torde det vara tillräckligt att ordna praktisk-teoretiska kurser för studenter vid tre av landets lantmannaskolor. Antalet elever i vardera kursen bör begränsas till 15, bl. a. med hänsyn till önskvärdheten av att samtliga praktikgårdar ligger relativt nära skolan.

Beträffande kostnadsfrågan kan anföras, att det otvivelaktigt blir billigare att förlägga den praktiska utbildningen till lantmannaskolorna än till en propedeutisk kurs vid Ultuna. Någon utökning av lokalutrymmena vid de lantmannaskolor, som skall anordna de praktisk-teoretiska kurserna, är sannolikt inte erforderlig och kostnaderna för den förstärkning av lärarkrafterna, som kan bli nödvändig, torde bli av blygsam omfattning. Ombyggnaden av Ultuna lantbruksskolas lokaler för den föreslagna propedeutiska kursen kommer att draga betydande kostnader. En föreståndare för nämnda kurs skall anställas och arvoden utgå till övriga lärarkrafter. Det ökade lokalbehovet enligt de förslag utredningen framlagt innebär, att den förutsatta nedläggningen av Ultuna lantbruksskola medför friställning av lokalutrymmen, vilka bör kunna komma till god användning för andra ändamål.

Utredningen föreslår, att sökande till högskolan antages enbart på grundval av studentbetyget. Om den förberedande praktiska utbildningen ordnas på det sätt jag antytt är det ur utbildningssynpunkt skäligen likgiltigt, om de antages och inskrives vid högskolan före eller efter praktikåret. Det får dock anses vara en onödig komplikation av högskoleorganisationen att i denna infoga preparandkurser med elementär undervisning. Jag anser därför, att definitivt antagande av studerande vid högskolan bör ske först efter fullgjord praktikantutbildning. Detta bör givetvis inte hindra, att en nybliven student med studentbetyg, som kvalificerar honom för inträde, kan erhålla intyg om att han följande år kan beräkna bli antagen som studerande vid högskolan under förutsättning att han erhåller tillfredsställande vitsord från genomgången, av högskolan anvisad praktisk-teoretisk kurs.

Vad därefter angår den *egentliga högskoleutbildningen* föreslår utredningen, att *terminsindelningen* vid lantbrukshögskolan ändras, så att den överensstämmer med den terminsindelning, som tillämpas vid universiteten. Härigenom underlättas det föreslagna samarbetet i fråga om undervisningen med Uppsala universitet. Höstterminen föreslås sålunda omfatta 1 september—15 december och vårterminen 15 januari—31 maj. Den undervisning, som nu är förlagd till 1—15 juni resp. 1—31 augusti föreslås bli förlagd antingen till terminerna eller till särskilda kurser under sommarmånaderna.

I fråga om *högskoleutbildningens principella utformning* anför utredningen, att det nuvarande linjesystemet med fem olika studieinriktningar för agronomexamen icke medger en tillräckligt snabb och smidig anpassning av utbildningen efter utvecklingens växlande krav. Fördelarna med linje-

systemet anges vara, att de studerande får vägledning i ämnes- och betygssval. Linjerna ger dessutom stadga åt studiernas uppläggning, samtidigt som de hos arbetsgivarna kommit att få karaktären av behörighetsvillkor. Utredningen har därför sökt finna en anordning, som i görligaste mån eliminerar linjeuppdelningens stelhet men ändå behåller systemets fördelar. En sådan anordning torde enligt utredningen kunna erhållas genom ett system med fritt ämnesval, varvid samtidigt särskilda behörighetsvillkor uppställas för vissa befattningar som lärare, konsulenter etc. Valmöjligheterna för de studerande ökas därigenom, medan behörighetsvillkoren ger sådana studerande, som inriktar sig mot vissa befattningar, vägledning i ämnes- och betygssval. Behörighetsvillkoren bör uppställas av vederbörande myndighet eller arbetsgivare.

Vad gäller *betygsfordringarna för agronomexamen* må erinras om att enligt nu gällande stadga för denna examen ämnena indelas efter studiernas omfattning i tentamensämnen, förhørsämnen och kursämnen. Ur flera synpunkter, bl. a. för att kunna ange en viss betygssumma för godkänd examen men även med hänsyn till ett på undervisningens område utvidgat samarbete med universiteten och övriga högskolor, är det enligt utredningen önskvärt, att varje betygsenhet motsvarar en viss genomsnittlig studietid.

Som utgångspunkt bör därvid väljas universitetens nuvarande betygssnormer, enligt vilka vid filosofisk fakultet ett betyg normalt bör medhinnas på en termin och två betyg på två terminer, varvid en studietid avses omfatta ca fem månader. Med hänsyn till det stora antal ämnen, som normalt ingår i agronomexamen bör emellertid betygsenhet i denna examen motsvara hälften av betygsenhet vid universiteten. Då skillnaderna mellan förhørs- och kursämne i många fall synes obetydliga, föreslår utredningen, att dessa skilda benämningar utgår och ersätts med den enhetliga beteckningen kursämne. Kursämnenas omfattning bör motsvara de nuvarande förhørsämnenas.

Ämnena vid högskolan bör sålunda enligt utredningens förslag indelas i tentamens- och kursämnen. Tentamensämne bör kunna studeras till ett, två, tre eller fyra betyg, varvid skilda fordringar bör uppställas för olika betyg. Fordringarna för kursämne bör motsvara ungefär hälften av ett betyg. Studietiden enligt det sålunda förordade systemet för ämne vid lantbruks-högskolan jämfört med universitetsämne belyses av följande tablå.

Betygsenhet vid lantbrukshögskolan	Motsvarande betygsenhet vid universiteten	Beräknad ungefärlig studietid (inkl. föreläsningar, kurser och tentamina)
4 betyg	2 betyg	ca 2 terminer
3 "	ingen direkt motsvarighet	» 1 1/2 termin
2 "	1 betyg	» 1 " »
1 "	1/2 " »	» 1/2 " »
Kurs = 1/2 betyg	ingen motsvarighet	» 1/4 " »

Utredningen föreslår, att följande minimifordringar skall gälla för godkänd examen.

I betygsämnen bör fordras sammanlagt tolv betygsenheter. I denna betygssumma bör ingå minst två ämnen för studier till två betyg eller högre. I något av de ämnen, som studeras för två betyg eller högre skall examensarbete utföras. Av kursämnen bör fordras studier motsvarande sammanlagt två betygsenheter. Då varje kursämne skall motsvara en halv betygsenhet innebär detta att fyra kursämnen kommer att ingå.

De för agronomexamen erforderliga tolv betygsenheterna motsvarar sex betygsenheter i en examen från filosofisk fakultet vid ett universitet. I agronomexamen ingår därjämte vissa kurser, vilka i tidsåtgång motsvarar ett betyg vid universiteten.

Utredningen föreslår, att som *studievägledning* för eleverna för var och en av dem utarbetas en plan över de egentliga högskolestudierna. Dessa studieplaner bör utarbetas under ledning av högskolans undervisningsnämnd och de personer, som denna nämnd utser. Högskolans undervisningsnämnd bör så långt möjligt organiseras i enlighet med bestämmelserna för undervisningsnämnderna vid rikets universitet. Det bör enligt utredningen ankomma på högskolans lärarkollegium, undervisningsnämnd och ämnesrepresentanter att tillse, att erforderliga föreskrifter beträffande studieordning m. m. fastställs och efterlevs.

Utredningens uppfattning om de *ämnen, som kan ingå i agronomexamen* redovisas i den i det följande intagna tabblån. För omfattningen av dessa ämnen lämnar utredningen en ingående redogörelse å s. 129—134 i betänkandet, till vilken torde få hänvisas. I detta sammanhang torde endast böra erinras om att ämnet pedagogik enligt utredningen ej bör fordras för avläggande av agronomexamen. Utredningen anser emellertid, att de studerande under sin studietid vid högskolan bör beredas möjlighet att genomgå en pedagogisk grundutbildning om ca 40 timmar i form av en allmän orientering och handledning i undervisnings- och rådgivningsverksamhet. Utöver denna pedagogiska grundutbildning föreslår utredningen — efter kontakt med lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå, överstyrelsen för yrkesutbildning, 1955 års lantbruksundervisningskommitté och jordbruksupplysningskommittén — att möjlighet beredes den, som inriktar sig på lärar- eller konsulentverksamhet att efter agronomexamen och viss anställningstid erhålla en vidgad och fördjupad pedagogisk utbildning i form av en särskild kurs på ca tre månader. Genomgång av en sådan kurs förutsättes bli ett kompetensvillkor för anställning som ordinarie lärare eller konsulent. För denna kurs i pedagogik bör enligt utredningen lantbruksstyrelsen vara huvudman.

Utredningen framhåller, att antalet föreläsnings- och övningstimmar för olika ämnen granskas och fastställs av lantbrukshögskolans undervisningsnämnd och lärarkollegium. För ämnen, i vilka undervisning meddelas av speciallärare redovisar utredningen i sitt betänkande å s. 135 vissa ungefärliga timantal. Undervisningen i ämnena fysik och nationalekonomi, som enligt utredningens förslag skall förläggas till Uppsala universitet, bör utformas i samråd mellan lantbrukshögskolans lärarkollegium och berörda institutioner vid universitetet.

Ämnen som kan ingå i agronomexamen

Ämne	Ämnet kan läsas till			Undervisning i ämnet meddelas av
	Kurs= $\frac{1}{2}$ betyg	1 betyg	2 eller högre betyg	
<i>Gemensamma grundläggande ämnen</i>				
Matematik.....	×	×		Speciallärare
Fysik		×	×	Inst. för fysik, Uppsala universitet
Lantbrukskemi.....	×	×	×	Institutionerna för lantbrukskemi
Mikrobiologi	×	×	×	Inst. för mikrobiologi
Genetik	×	×	×	Inst. för genetik
Statistik.....	×	×	×	Underavd. för statistik vid inst. för lantbrukets företagsekonomi
<i>Markämnen</i>				
Marklära		×	×	Inst. för marklära
Växtnäringslära och jord- bearbetning		×	×	{ Inst. för växtnäringslära Inst. för jordbearbetning
Jordbrukslära (sammanfatt- ningsämne)		×		{ Inst. för marklära Inst. för växtnäringslära
Lantbrukets hydroteknik ..	×	×	×	{ Inst. för jordbearbetning Inst. för lantbrukets hydroteknik; speciallärare i geodesi
<i>Växtodlingsämnen</i>				
Lantbruksbotanik	×	×	×	Inst. för lantbruksbotanik
Växtodlingslära	×	×	×	Inst. för allmän och speciell växtod- lingslära
Växtförädling	×	×	×	Inst. för växtförädling
Växtpatologi.....	×	×	×	Inst. för växtpatologi
<i>Husdjursämnen</i>				
Husdjurens fysiologi med anatomi		×	×	Inst. för djurfysiologi
Husdjursförädling		×	×	Inst. för husdjursförädling
Husdjurens näringsfysiologi samt utfodring och vård ..		×	×	{ Inst. för näringsfysiologi Inst. för utfodring och vård; special- lärare i hälso- och sjukvårdslära
Husdjurslära (sammanfatt- ningsämne)		×		Inst. för djurfysiologi, näringsfysiologi samt utfodring och vård
<i>Tekniska ämnen</i>				
Lantbrukets arbetsmetodik och teknik.....	×	×	×	Inst. för lantbrukets arbetsmetodik och teknik; speciallärare i husbygg- nadslära
<i>Ekonomiska ämnen</i>				
Nationalekonomi		×	×	Inst. för nationalekonomi, Uppsala universitet
Redovisningslära		×	×	Inst. för lantbrukets företagsekonomi
Lantbrukets driftsekonomi		×	×	» » » »
Lantbrukets fastighetseko- nomi	×	×	×	» » » »
Lantbrukets marknadslära		×	×	(jämte speciallärare)
Lantbruksekonomi (sam- manfattningsämne).....		×		{ Inst. för lantbrukets företagsekonomi Inst. för lantbrukets marknadslära
Rättskunskap	×	×		Speciallärare
Pedagogik (inräknas ej i be- tygsfordr. för agr. examen)	×			Speciallärare

Som tidigare framhållits syftar utredningens förslag till att den studerande skall få full frihet att välja den ämneskombination, som vederbörande själv önskar. För att vägleda sådana studerande, som avser att bli lärare, konsulenter etc. föreslår utredningen, att särskilda *ämneskombinationer för behörighet till dessa befattningar* fastställas av lantbruksstyrelsen eller det ämbetsverk, som handhar tillsynen av den av tjänsternas innehavare bedrivna verksamheten. Exempel på sådana ämneskombinationer för behörighet till vissa tjänster redovisas i betänkandet s. 135—137.

B. Hortonomutbildningen

1. Nuvarande förhållanden

I enlighet med beslut av 1931 års riksdag ombildades Alnarps lantbruksinstitut fr. o. m. den 1 november 1933 till ett lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, vilket emellertid icke gavs en högskolemässig karaktär.

I sitt betänkande år 1947 föreslog 1946 års trädgårdsundervisningskommitté att en trädgårdshögskola skulle inrättas vid Alnarp. Vid denna skulle kunna avläggas hortonomexamen resp. trädgårdsarkitektexamen samt hortonomie licentiatexamen. I propositionen 1949: 79 konstaterades emellertid, att förutsättningar för genomförande av förslaget saknades och att det borde anstå tills vidare med förverkligande av planen på en särskild trädgårdshögskola.

Inträdesfordringar. Den högre trädgårdskursen vid Alnarp är f. n. uppdelad på två linjer, en för allmän trädgårdsodling och en för trädgårdsanläggning. För antagning som ordinarie elev vid någon av dessa linjer krävs en ålder av 24 år samt beträffande praktisk utbildning att ha genomgått statlig eller statsunderstödd trädgårdsskola eller genom tentamen visat sig ha förvärvat motsvarande utbildning och att efter genomgången trädgårdsskola ha praktiserat sex månader, helst i utlandet, samt beträffande teoretisk utbildning att ha avlagt realexamen med kvalificerade betyg i särskilt angivna ämnen eller också kunna styrka, att motsvarande kunskaper förvärvats på annat sätt.

Fordringar för hortonomexamen. Enligt nu gällande föreskrifter kan hortonomexamen avläggas på endera av linjerna för trädgårdsodling och trädgårdsanläggning. Följande elva ämnen är obligatoriska för båda linjerna: matematik, fysik, meteorologi, kemi, geologi och marklära, botanik, zoologi, kulturteknik, ritning, redskapslära och ekonomisk trädgårdsodling. Dessutom är följande ämnen obligatoriska, nämligen *på linjen för trädgårdsodling* ärftlighetslära och växtförädling, nationalekonomi och handelslära, rättslära, trädgårdsekonomi, bokföring, trädgårdsanläggning, ekonomisk trädgårdsodling, försöksteknik, trädgårdsprodukternas användning som födoämnen samt pedagogik, samt *på linjen för trädgårdsanläggning* husbyggnadslära och växthuskonstruktion, trädgårdsanläggning samt plantskole-skötsel.

För examens godkännande fordras minst betyget med beröm godkänd i vissa huvudämnen och betyget godkänd i övriga förekommande ämnen.

2. Hortonomutbildningens framtida inriktning och omfattning

Jordbrukshögskoleutredningen har infordrat yttrande över hortonomutbildningens allmänna inriktning samt avvägningen mellan praktik och högskoleundervisning från lantbruksstyrelsen, hushållningssällskapens förbund

och Sveriges lantbruksförbund. En redogörelse härför lämnas i betänkandet å s. 139—140.

Som tidigare återgivits förordar jordbrukshögskoleutredningen att hortonomutbildningen görs högskolemässig samt att den i de grundläggande ämnena sker vid Ultuna och i de tillämpade ämnena vid Alnarp. Utredningen anser, att hortonomutbildningen liksom agronomutbildningen främst bör inriktas på en examen närmast av ämbetskaraktär, avsedd för befattningar som konsulenter, lärare, stadsträdgårdsmästare, trädgårdsarkitekter etc. Liksom för agronomutbildningen bör det för hortonomutbildningen finnas möjligheter till ett flertal ämneskombinationer inom den föreslagna ämbetsexamen. För befattningar som lärare, konsulenter m. m. föreslås behörighetsvillkor som ledning för de studerande vid deras val av ämnen och betyg. Praktik- och studietiden för hortonomexamen, liksom fördelningen mellan praktisk utbildning och egentlig högskoleutbildning, föreslås bli avvägd på samma sätt som för agronomexamen.

I fråga om *inträdesfordringarna* föreslår utredningen, att hortonomie studerande liksom agronomie studerande skall antagas på grundval av betyg, varigenom den inträdessökande kan styrka, att han dels avlagt svensk studentexamen eller är likställd med den, som avlagt studentexamen i fråga om rätten att inskrivas eller att antagas som studerande vid universitet och högskolor samt att där avlägga examina, dels i nämnda betyg visat sig ha kunskaper motsvarande godkänt vitsord i vissa naturvetenskapliga ämnen på reallinjen eller i vissa ämnen på allmänna linjen.

Utredningen anför i detta sammanhang, att specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande i framtiden bör göras tillgängligt även för trädgårdsstuderande.

Utredningen föreslår, att den *propedeutiska utbildningen* för hortonomexamen liksom för agronomexamen skall omfatta ett år. Den föreslås omfatta dels en teoretisk kurs i tillämpade trädgårdsämnen (motsvarande trädgårdsskolekurs), dels praktiskt arbete i trädgårdsföretag. Den propedeutiska utbildningen föreslås börja omkring den 1 september med en till Alnarp förlagd teoretisk kurs (propedeutisk kurs) i tillämpade trädgårdsämnen gemensam för samtliga studerande, oavsett om de avser att ägna sig åt trädgårdsodling eller trädgårdsanläggning. Utredningen räknar med att undervisningen i flertalet ämnen kan meddelas av personalen vid trädgårdssektionens institutioner. Följande ämnen och undervisningstimmar föreslås ingå i den propedeutiska kursen.

Fältmätning och hydroteknik.	60 timmar	Blomsterodling	110 timmar
Jordarts- och växtnäringslära ..	40 ”	Maskin- och redskapslära	30 ”
Fruktodling och plantskoleskötsel	110 ”	Trädgårdsekonomi med bokföring	150 ”
Köksväxtodling	120 ”	Trädgårdsanläggning.	130 ”
		Summa	750 timmar

Efter den propedeutiska kursens slut vid mitten av mars skall de studerande påbörja sin trädgårdspraktik, vilken bör få en allsidig inriktning. Praktiken föreslås bli organiserad och övervakad av trädgårdssektionens ordförande.

Sådana inträdessökande, som redan förvärvat praktisk trädgårdsutbildning motsvarande vad som erhålles under det propedeutiska året samt genomgått trädgårdsskola och där erhållit minst AB i de ämnen, som ingår i den propedeutiska kursen, skall enligt utredningens förslag få befrielse från den propedeutiska utbildningen. Möjlighet föreslås även skola finnas att komplettera betyg, som erhållits i trädgårdsskola.

Utredningen föreslår omkring tre månaders *specialpraktik* för de studerande vid högskolans trädgårdssektion. Denna praktik bör organiseras, övervakas och bedömas av föreståndarna för de institutioner, inom vilkas verksamhetsområden den faller.

Av samma skäl som förut anförts i fråga om agronomlinjens inträdesfordringar anser herr Sigfrid Larsson i sitt särskilda yttrande, att sökande till hortonomlinjen inte bör definitivt antagas förrän de uppfyllt *inträdesfordringarna* även beträffande praktisk förutbildning. Denna utbildning bör enligt Larsson omfatta minst en praktisk-teoretisk helårskurs analog med de, som redan nu finnes för blivande agronomer. Med hänsyn till att antalet studerande, som årligen avses att intagas på hortonomlinjen, är väsentligt lägre än på agronomlinjen, bör det vara tillräckligt med en praktisk-teoretisk helårskurs (*propedeutisk utbildning*) för blivande hortonomer. Det synes Larsson uppenbart, att en förläggning av denna kurs till Alnarps trädgårdsskola skulle innebära många fördelar. Undervisningsplanen för kursen bör utformas i samråd med högskolans företrädare för de tillämpade trädgårdsämnena och godkännas av sektionsskollegiet vid Alnarp.

Vad angår den *egentliga högskoleutbildningen* föreslår utredningen samma *terminsindelning* vid trädgårdssektionen som vid högskolan i övrigt, d. v. s. 1 september—15 december och 15 januari—31 maj. Därjämte bör under sommarmånaderna särskilda kurser kunna anordnas.

Hortonomutbildningen föreslås liksom agronomutbildningen skola utformas enligt principen om fritt ämneval men med vissa behörighetsvillkor som stöd för studenternas val av studieinriktning. Undervisningen i den propedeutiska kursen och i de tillämpade trädgårdsämnena sker vid Alnarp, medan undervisningen i de grundläggande ämnena sker vid Ultuna. Av praktiska skäl bör hela den till Ultuna förlagda undervisningen fullgöras under en sammanhängande period i början av de egentliga högskolestudierna. Härför torde genomsnittligt åtgå ca två år. Studietiden för de tillämpade trädgårdsämnena beräknas till ca två år.

Liksom för agronomie studerande bör för hortonomie studerande studieplaner uppgöras av högskolans undervisningsnämnd eller de personer, som denna nämnd utser. *Betygsfordringarna* för hortonomexamen föreslås av utredningen följa samma normer som för agronomexamen. De *ämnen som kan ingå i hortonomexamen* redovisas i tablan på nästa sida. För ämnenas omfattning lämnas i betänkandet s. 144 en redogörelse, till vilken torde få hänvisas.

Ämnen som kan ingå i hortonomexamen

Ämne	Ämnet kan läsas till			Undervisning i ämnet meddelas av
	Kurs= $\frac{1}{2}$ betyg	1 betyg	2 eller högre betyg	
<i>Gemensamma grundläggande ämnen</i>				
Matematik	×	×		Speciallärare
Fysik		×	×	Inst. för fysik, Uppsala universitet
Lantbrukskemi	×	×	×	Institutionerna för lantbrukskemi
Mikrobiologi	×	×	×	Inst. för mikrobiologi
Genetik	×	×	×	Inst. för genetik
Statistik	×	×	×	Underavd. för statistik vid inst. för lantbrukets företagsekonomi
<i>Markämnen</i>				
Marklära		×	×	Inst. för marklära
Växtnäringslära och jordbe- arbetning		×	×	{ Inst. för växtnäringslära Inst. för jordbearbetning
Jordbrukslära (sammanfatt- ningsämne)		×		{ Inst. för marklära Inst. för växtnäringslära
Lantbrukets hydroteknik ..	×	×	×	{ Inst. för jordbearbetning Inst. för lantbrukets hydroteknik (speciallärare i geodesi)
<i>Växtodlingsämnen</i>				
Lantbruksbotanik	×	×	×	Inst. för lantbruksbotanik
Växtförädling	×	×	×	Inst. för växtförädling
Växtpatologi	×	×	×	Inst. för växtpatologi
<i>Trädgårdsämnen</i>				
Frukt- och bärodling	×	×	×	Inst. för frukt- och bärodling
Köksväxtodling	×	×	×	Inst. för köksväxtodling
Prydnadsväxtodling	×	×	×	Inst. för prydnadsväxtodling
Trädgårdskonst och natur- vård	×	×	×	{ Inst. för trädgårdskonst och naturvård (speciallärare i stadsbyggnadslära)
Trädgårdsodlingens arbets- metodik och teknik	×	×	×	{ Inst. för lantbrukets arbetsmetodik och teknik (inkl. underavd. vid Aln- arp, speciallärare i vissa ämnesde- lar)
Trädgårdsodlingens ekonomi	×	×	×	{ Inst. för lantbrukets företagsekonomi (inkl. institutionens underavdelning i Alnarp)
Pedagogik (inräknas ej i be- tygsfor. för hortonomex.)	×			Inst. för lantbrukets marknadslära
				Speciallärare

Ämnet pedagogik bör — liksom i fråga om agronomexamen — ej fordras för avläggande av hortonomexamen eller medräknas i minimifordringarna för godkänd examen men däremot kunna ingå i behörighetsfordringarna för vissa tjänster såsom lärare och konsulentbefattningar. Även utexaminerade hortonomer bör beredas möjligheter att delta i den vidareutbildning i pedagogik, som föreslagits för agronomer.

För att vägleda sådana studerande, som efter avlagd examen avser att bli lärare, konsulenter etc., föreslår utredningen, att särskilda *ämneskombinationer för behörighet till dessa befattningar* fastställas av lantbruksstyrelsen

eller det ämbetsverk, under vilket tjänsterna sorterar. Exempel på sådana ämneskombinationer för behörighet till vissa tjänster redovisas i betänkan-
det s. 145, till vilket torde få hänvisas.

C. Vissa övriga utbildningsfrågor

Jordbrukshögskoleutredningen framhåller, att i den mån det finnes anledning till utbyten av kurser inom varandra närstående ämnen mellan agrom- och hortonomexamen, såsom exempelvis mellan växtodlingslära och köksväxtodling, får sådana fall särskilt prövas av undervisningsnämnden resp. lärarkollegiet eller trädgårdssektionens avdelningskollegium.

Frågan om att införa specialistexamina såsom agronomie kandidat- och scientific magisterexamen bör enligt utredningen anstå till dess hela problemet om sådana examina vid olika universitet och högskolor behandlats. Utredningen påpekar vidare, att dess förslag till ny studieordning för agrom- och hortonomexamina, bl. a. genom att ett ämne kan studeras till fyra betyg, medger avsevärda möjligheter till specialisering för sådana studerande, som så önskar.

Den utökade samundervisning mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet, som utvecklingen medfört och som även utredningens förslag kan komma att bidra till, motiverar enligt utredningen, att kurser motsvarande universitetens betygsfordringar utarbetas vid lantbrukshögskolan, så att studerande vid universitet kan medtaga sådana ämnen i sin examen. Studerande vid lantbrukshögskolan bör beredas liknande möjligheter att i sin examen medtaga ämnen från universitet eller annan högskola.

Beträffande högre agronomiska studier föreslår utredningen, att bestämmelserna för avläggande av agronomie licentiatexamen och agronomie doktorsgrad bör ändras så, att den, som avlagt hortonomexamen vid lantbrukshögskolan, skall ha samma behörighet att avlägga licentiatexamen och disputera för doktorsgrad, som tillkommer agronomer vid högskolan. För såväl agronomer som hortonomer bör därvid beteckningarna agronomie licentiat och agronomie doktor användas.

I agronomie licentiatexamen, vilken liksom universitetens filosofie licentiatexamen bör omfatta endast ett ämne, bör enligt utredningen fordringarna på betygsenheten motsvara universitetens fordringar för betygsenhet. Avhandling för vinnande av agronomie doktorsgrad bör bedömas efter samma grunder, som de vid universiteten tillämpade. Enligt nu gällande föreskrifter åsattes avhandling och försvar av avhandling vid lantbrukshögskolan var sitt betyg. Detta är ej fallet vid universiteten, där gemensamt betyg för avhandlingen och försvaret av denna utdelas. Utredningen föreslår, att det sistnämnda tillvägagångssättet i framtiden tillämpas också vid lantbrukshögskolan.

I ett avsnitt med vissa allmänna synpunkter på den högre undervisningens uppläggning, former m. m. finner jordbrukshögskoleutredningen de förslag härutinnan, som framlagts av universitetsutredningen (SOU 1957: 24, s. 78—90) tillämpliga även för lantbrukshögskolans del. I anslutning här till framhåller jordbrukshögskoleutredningen — för att stimulera lärarna vid lantbrukshögskolan att författa läroböcker och kompendier för undervisningen — att de bestämmelser rörande ledighet för läroboksförfattande, som i de nya universitetsstatuterna angivits som ett skäl för tjänstledighet med oavkortad lön, även bör äga sin tillämpning vid lantbrukshögskolan.

I samband med behandlingen av undervisningsfrågorna framhåller utredningen vidare, att utexaminerade agronomer (hortonomer) bör beredas möjlighet att förkovra sig genom fortbildningskurser i olika vid högskolan representerade ämnen. Detta motiveras bl. a. med den snabba utvecklingen på lantbruksområdet. Dessutom torde många agronomer (hortonomer) önska vidga sitt kunnande inom sådana ämnen, som de under sin studietid vid högskolan ej hade tillfälle att grundligare studera men som de utifrån sin senare yrkesverksamhet bedömer som erforderliga. Utformningen av dessa fortbildningskurser bör ske i samråd mellan berörda verk och organisationer samt lantbrukshögskolans styrelse och lärarkollegium.

II. YTTRANDEN

A. Propedeutisk utbildning

Remissinstansernas ställningstagande till utredningens förslag i samband med den propedeutiska utbildningen är förhållandevis klart och entydigt. Flertalet remissinstanser tillstyrker sålunda, att de studerande antages direkt efter studentexamen utan föregående praktik. Även nedskärningen av praktiktidens längd accepteras ganska allmänt, ehuru viss betänksamhet yppats från särskilt det praktiska jordbrukets sida. Däremot förkastar de remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga, så gott som enhälligt utredningens förslag om den propedeutiska utbildningens förläggning och förordar i stället den förläggning, som herr Sigfrid Larsson föreslagit i sitt särskilda yttrande.

Beträffande frågan om intagning på enbart studentbetyg anför *lantbruksstyrelsen* bl. a. följande.

Att antalet kvalificerade sökande till lantbrukshögskolan under de senare åren varit otillfredsställande torde sålunda till icke ringa del bero på att såväl den långa praktiktiden som ovissheten under denna om möjligheterna att vinna inträde vid lantbrukshögskolan verkat avskräckande. Det synes därför vara välbetänkt att som utredningen föreslår antaga de sökande som studerande vid högskolan enbart på studentexamen eller därmed jämfäst annan examen och att därefter hänvisa dem till ett års praktisk-teoretisk utbildning.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller, att det kan övervägas, om icke studentexamen på reallinjens matematiska gren skulle kunna godtagas för inträde vid lantbrukshögskolan, även om ämnet biologi ej ingår i examen.

1955 års *lantbruksundervisningskommitté* har intet att erinra emot att de studerande intages vid lantbrukshögskolan enbart på grundval av studentbetyget.

Sveriges förenade studentkårer hävdar, att avlagd studentexamen bör vara tillräcklig för tillträde till högre studier, och hälsar därför med tillfredsställelse utredningens förslag, att den obligatoriska praktiken förlägges efter intagningen vid högskolan.

I övrigt har *Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Hushållningssällskapens förbund* samt *Svenska lantmannaskolornas lärareförening* yttrat sig till förmån för intagning av de studerande enbart på grundval av studentbetyget.

Direkt intagning efter studentexamen avvisas av *hushållningssällskapet i Gotlands län*, som motiverar detta med att studenterna behöver viss praktik för att kunna tillgodogöra sig en lantmannaskolekurs. Även *Svenska lantarbetsgivareföreningen* ifrågasätter, om icke definitiv antagning bör anstå tills efter praktiken med hänsyn till att det icke kan förutses, hur många studenter, som på annat sätt skaffar sig erforderlig förpraktik.

Beträffande frågan om praktiktidens längd erinrar *lantbruksstyrelsen* om att den redan i sitt yttrande till utredningen framhållit, att praktiktiden borde kunna förkortas, om den utnyttjades effektivare än hittills.

Arbetsmarknadsstyrelsen ifrågasätter, om en förutbildning omfattande ett år är nödvändig och anför bl. a. följande.

Inom flertalet andra högskolemässiga utbildningsvägar fordras ingen som helst förpraktik. Detta gäller bl. a. de tekniska högskolorna, vid vilka de studerande under sommarferierna skaffar sig erforderlig praktik före examen. Enligt styrelsens mening vore en ytterligare nedskärning av kraven på förpraktik och förberedande kurser för inträde vid lantbrukshögskolan önskvärd från rekryteringsstimulerande synpunkt. Utredningens förslag, att studenterna antas som elever vid lantbrukshögskolan före förpraktiken, finner styrelsen värdefullt från samma synpunkt.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium finner det önskvärt, att praktiktiden något förkortas inte minst med hänsyn till betydelsen av att den sammanlagda tiden för agronomutbildningen icke väsentligt bör överstiga den tid, som i allmänhet åtgår för övriga ämbetsexamina.

Skogshögskolans lärarråd anser, att den föreslagna nedskärningen av den totala studietiden från sex till fem år genom minskning av praktiktiden är väl motiverad genom att utbildningens tyngdpunkt på jordbrukets liksom på skogsbrukets område undergår en successiv förskjutning från det praktiska till det teoretiska området, allteftersom forskningen ställer ökad kunskap om produktionen och dess förutsättningar till vårt förfogande.

1955 års lantbruksundervisningskommitté, som finner den föreslagna avkortningen av studietiden välbetänkt, anför bl. a. följande.

Utbildningstiden för agronomerna kommer härigenom i paritet med motsvarande tid för andra jämförliga examina. Vidare torde en förkortning av studietiden medföra en ökning av antalet kvalificerade sökande till högskolan, vilket är i hög grad angeläget med tanke på förhållandena under senare hälften av 1950-talet, då antalet kvalificerade sökande var påfallande litet.

Sveriges akademikers centralorganisation och *Sveriges förenade studentkårer* tillstyrker förslaget om förkortning av studietiden genom minskning av praktiktiden.

Riksförbundet Landsbygdens folk framhåller, att riksförbundet med hänsyn till de starka önskemålen om en förkortning av utbildningstiden för agronomerna kan godtaga utredningens förslag beträffande kraven på jordbrukspraktik före påbörjandet av de egentliga högskolestudierna. Riksförbundet förutsätter därvid, att utredningens förslag om tre månaders specialpraktik under studietiden samtidigt genomföres. *Svenska lantarbetsgivareföreningen* och *Hushållningssällskapens förbund* ansluter sig i princip till utredningens förslag rörande praktikens omfång och uppläggning.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening är synnerligen tveksam till förslaget att skära ned praktiken till ett enda år. Synes det emellertid helt ofrånkomligt att reducera praktiktiden, vill föreningen trots farhågor ej motsätta sig detta. Föreningen anser dock, att en sammanlagd praktiktid av ett och ett halvt år — inberäknat propedeutisk kurs och specialpraktik inom studietiden — är ett absolut minimikrav.

Skogs- och lantbruksakademien anser förkortningen av praktiktiden innebära icke obetydliga risker men anför samtidigt bl. a. följande.

Emellertid torde läget vara sådant, att uppehållandet av hittillsvarande inträdesfordringar vad beträffar praktik kan väntas medföra, att tillströmningen av sökande blir otillräcklig. Den bättre delen av de nyblivna studenterna väljer banor, där fordringarna på förpraktik är mindre och där man betydligt tidigare erhåller besked om intagning vid högskola.

Alnarpsinstitutets lärarkollegium instämmer i utredningens uppfattning, att tiden för agronomutbildningen ej bör överskrida den tid det tar att avlägga ämbetsexamen eller omkring fem år. Dock bör enligt kollegiet förkortningen av utbildningstiden inte enbart drabba praktiktiden utan även den teoretiska undervisningen.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund framhåller, att man från trädgårdshåll helt ansluter sig till uppfattningen, att samma villkor i fråga om inträdesfordringar och kurstid skall gälla för hortonomutbildningen som för agronomutbildningen. Större krav på praktisk utbildning före påbörjandet av studierna vid högskolan än den föreslagna propedeutiska kursen omfattande ett år torde inte kunna ställas, om man skall kunna räkna med en tillfredsställande rekrytering.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund anser, att utredningsförslaget om

förkortad praktiktid måste accepteras för att inte den långa utbildningstiden skall verka avskräckande på de studerande. Härvid förutsättes dock att den föreslagna propedeutiska kursen skall vara godkänd, innan den egentliga högskoleutbildningen skall få påbörjas. Likaså förutsätter riksförbundet, att de studerande under den praktiska utbildningen utplaceras i företag, som möjliggör en så allsidig och lärorik praktik som möjligt.

Sveriges pomologiska förening är medveten om att de nuvarande höga fordringarna på praktisk erfarenhet före inträdet vid hortonomkursen i Alnarp inte kan bibehållas, om studietiden vid högskolan förlänges som utredningen föreslagit. Föreningen anser dock, att tiden för den av utredningen föreslagna propedeutiska utbildningen är alltför snävt tilltagen. Den praktiska erfarenheten är enligt föreningen så viktig, att vissa minimikrav därpå bör ingå bland inträdesfordringarna. Föreningen beklagar bl. a., att utredningen för att få analoga inträdesfordringar vid högskolan för hortonomer och agronomer ansett sig böra stryka de hittillsvarande kraven på utlandspraktik för hortonomernas del. Den erfarenhet hortonomerna haft från denna utlandspraktik har enligt föreningens mening varit en tillgång i deras tjänstutövning.

Hushållningssällskapen finner det i rätt stor utsträckning beklagligt att praktiktiden måste minskas. Dock godtages utredningens förslag om praktiktidens nedskärning av 13 sällskap, medan sju sällskap anser, att praktiktiden bör vara längre. Resterande sex sällskap har lämnat utredningens förslag beträffande praktiktidens längd utan erinran eller inte tagit definitiv ställning till förslaget.

Karaktéristisk för åtskilliga hushållningssällsksaps syn på praktikfrågan är den uppfattning, som *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap* redovisar. Detta sällskap framhåller, att det ur vissa synpunkter kan synas betänkligt att minska den obligatoriska praktiktiden. Å andra sidan är det av stor betydelse, att studenter med goda betyg söker inträde vid lantbrukshögskolan. Med hänsyn till att övriga högskolor har lägre praktikkrav äventyras med nuvarande bestämmelser detta önskemål. Sällskapet har därför ansett sig böra tillstyrka utredningens förslag att förkorta praktiktiden. *Hushållningssällskapet i Kopparbergs län*, som tidigare varit emol en förkortning av praktiktiden, har funnit utredningens skäl för en förkortning så tungt vägande, att man nu accepterar en sådan. *Hushållningssällskapet i Kronobergs län* anser, att den teoretiska kursen under den propedeutiska utbildningen bör slopas och praktiken i stället göras längre. *Hushållningssällskapet i Västerbottens län* menar, att man i stället för att begränsa praktiktiden bör begränsa högskoletiden. *Hushållningssällskapet i Norrbottens län* ifrågasätter, om inte sådana studenter, som tidigare inte haft anknytning till jordbruket, skulle ha en längre praktiktid än de övriga studenterna. *Hushållningssällskapet i Gotlands län* anser, att specialpraktik under sommarferierna är bra, och pekar på att veterinärstuderandena har omfattande kliniktjänstgöring under utbildningen.

Beträffande frågan om förläggningen av den propedeu-

tiska utbildningen finner *lantbruksstyrelsen*, att övervägande skäl talar för att den förlägges till vissa lantmannaskolor i södra och mellersta delarna av landet och anför i anslutning härtill följande.

På sådana skolor skulle de studerande få tillfälle att vid undervisningen sammanträffa med skolelever från skilda jordbruksmiljöer, vilka med klar inriktning på praktisk jordbruksdrift genomgår skolornas allmänna kurser. De skulle där också få lära känna en arbetsmiljö, dit många av dem framdeles återvänder som lärare. Det torde vidare vara betydligt lättare för dessa lantmannaskolor än för en propedeutisk avdelning, förlagd till Ultuna, att välja ut lämpliga praktikgårdar och att under praktikperioderna uppehålla kontakt med dem och övervaka praktiken. *Lantbruksstyrelsen* vill därför föreslå, att den propedeutiska utbildningen på angivet sätt förlägges till lantmannaskolor, varvid den föreslagna avdelningen på Ultuna icke skulle komma att inrättas. Enligt styrelsens mening är det emellertid betydelsefullt, att lantbrukshögskolans undervisningsnämnd deltar i utformandet av kursplanen för den teoretiska undervisningen i nämnda kurser, så att samordningen med de fortsatta studierna på högskolan blir god. Detta bör kunna uppnås genom att metodanvisningar för undervisningen i de olika ämnena utarbetas av högskolans undervisningsnämnd i samråd med *lantbruksstyrelsen* och ifrågakommande lantmannaskolor.

Lantbruksstyrelsen motsätter sig vidare, att elever, som genomgått lantmannaskola och erhållit tillfredsställande jordbrukspraktik, skall få befrias från propedeutisk utbildning. Om sådan befrielse medges i någon större omfattning, får detta vissa olägenheter, dels genom att antalet elever, som påbörjar sina högskolestudier kommer att växla från år till år, dels därigenom att eleverna får en oenhetlig teoretisk grundutbildning.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök anför bl. a. följande.

Den föreslagna propedeutiska utbildningen tillgodoses enligt styrelsens uppfattning bättre, om man följer de riktlinjer som angives i det särskilda yttrande som bifogats betänkandet av herr Sigfrid Larsson och sålunda förlägger den till olika lantmannaskolor. *Styrelsen* vill kraftigt understryka betydelsen av att man vid ordnandet av förutbildningen väl tillgodoser behovet av en tillfredsställande jordbrukspraktik.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller, att det gärna sett, att den förberedande utbildningen även i fortsättningen hade kunnat ordnas som praktisk-teoretiska kurser vid vissa lantmannaskolor. Lärarkollegiet vill dock icke motsätta sig den anordning, som föreslagits av utredningen. Vid detaljuppläggningsen av den propedeutiska kursen bör man, framhåller kollegiet, ha möjlighet att erfarenhetsmässigt pröva olika anordningar, och det torde få ankomma på lärarkollegiet att närmare besluta om detaljerna i detta avseende. I likhet med utredningen anser lärarkollegiet det uppenbart, att studerande, som på annat sätt förvärvat tillfredsställande praktik och genomgått lantmannaskola, efter lärarkollegiets prövning skall kunna erhålla dispens från propedeutisk utbildning.

1955 års lantbruksundervisningskommitté föreslår, att den propedeutiska utbildningen förlägges till vissa lantmannaskolor och anför i anslutning härtill bl. a. följande.

En förläggning av utbildningen till lantmannaskolor ger enligt kommitténs mening ökade möjligheter att anknyta studierna till de praktiska förhållandena inom jordbruket och att anpassa de teoretiska studierna under vinterhalvåret till den efterföljande jordbrukspraktiken. För många av de blivande agronomerna innebär vistelsen vid lantmannaskola ytterligare fördelar genom att de får kontakt med den miljö, till vilken de senare kommer att återvända som lärare. Slutligen torde förläggningen av den propedeutiska kursen till lantmannaskolor vara förenad med betydligt lägre kostnader än förläggning av densamma till en särskild avdelning vid Ultuna. Utbildningens förläggning till lantmannaskolor innebär vidare fördelar med tanke på den jordbrukspraktik, som skall följa omedelbart efter de teoretiska studierna under vinterhalvåret. Det torde sålunda vara betydligt lättare för lantmannaskolorna att välja ut lämpliga praktikgårdar än för en propedeutisk avdelning vid Ultuna. Den senare kan inte förutsättas äga lika stora möjligheter att bedöma de många och vitt spridda praktikgårdarnas lämplighet som lantmannaskolorna. Nu nämnda förhållanden innebär också, att det blir betydligt lättare att övervaka praktiken, om den propedeutiska utbildningen förlägges till lantmannaskolor än om den förlägges till Ultuna. Lantmannaskolorna har stora möjligheter att hålla kontakt med eleverna under sommarmånaderna.

Ett flertal lantmannaskolor anordnar f. n. en kursform, benämnd kurs med hemkontakt. De erfarenheter, som vunnits på denna kursform, kan med fördel utnyttjas vid kurser för studenter. Detta skulle ge studenterna möjlighet att hålla kontakt med högskolans lärare även under jordbrukspraktiken samt att samlas på skolan några gånger under sommaren för diskussion och utbyte av erfarenheter.

Jordbruksupplysningskommittén framhåller, att särskilt för studenter, som inte tidigare haft någon nämnvärd kontakt med jordbruket, en propedeutisk utbildning förlagd till lantmannaskolor torde vara att föredraga. Härigenom erhålles bl. a. bättre möjligheter än vad utredningens förslag medger att komma i närmare kontakt med jordbrukets olika problem.

Lantbrukshögskolans studentkår kan inte ansluta sig till förslaget att förlägga den propedeutiska utbildningen till en särskild avdelning vid lantbrukshögskolan utan anser, att syftet med denna utbildning bättre uppnås genom en kombinerad praktisk-teoretisk helårskurs enligt den modell, som sedan några år prövats vid Svalövs lantmannaskola.

Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges förenade studentkårer samt *Skogs- och lantbruksakademien* delar denna uppfattning och tillägger, att kursplanerna dock bör fastställas av lantbrukshögskolans lärarkollegium.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund förordar en propedeutisk utbildning enligt de riktlinjer, som herr Sigfrid Larsson föreslagit i sitt särskilda yttrande. Intagningen av studenterna till högskolan bör likväl kunna ske före den propedeutiska utbildningen såsom utredningen föreslår. Detta bör enligt förbundet icke hindra, att dessa kurser i viss utsträckning blir öppna även för andra studenter, då dylik kurs uppenbarligen även kan vara lämplig för andra ändamål.

Riksförbundet Landsbygdens folk avstyrker förslaget om förläggning av den propedeutiska kursen till Ultuna och förordar i stället herr Sigfrid Lars-

sons förslag med förläggning till några olika lantmannaskolor. Kursplanerna bör enligt riksförbundet läggas upp efter direktiv från högskolan, varigenom garantier skapas för att undervisningen anpassas till den efterföljande högskoleutbildningen. Högskolan bör vidare lämnas viss inspektionsrätt.

Svenska lantarbetsgivareföreningen förordar, att den propedeutiska utbildningen icke koncentreras enbart till Ultuna (för jordbruk) och till Alnarp (för trädgård) utan i stället förlägges till vissa därför särskilt lämpade lantmanna- resp. trädgårdsskolor. Föreningen anför i anslutning härtill bl. a. följande.

Vid Ultuna torde nämligen de antagna studenterna icke på samma sätt komma i kontakt med praktiskt jordbruk. En propedeutisk utbildning parallell med en vanlig lantmannaskolas vinterkurs torde i synnerhet för studenter med annan hemmiljö än lantbruk däremot vara värdefull genom samvaron med jordbrukarungdomar och med lärare, som genom skolornas utåtriktade verksamhet har möjlighet att ge eleverna goda inblickar i det praktiska jordbrukets problem.

Alnarpsinstitutets lärarkollegium avstyrker särskild propedeutisk kurs vare sig den förlägges till Ultuna eller till speciella lantmannaskolor. Vid särskilda studentkurser och i synnerhet vid den föreslagna propedeutiska kursen vid Ultuna kommer undervisningen troligen ej att ge den helhetsbild av svenskt jordbruk som vanliga kurser vid vanliga lantbruksskolor ger.

Hushållningssällskapens förbund tillstyrker en förläggning av den propedeutiska utbildningen till Ultuna och Alnarp. Förbundet anser, att denna förläggning erbjuder åtskilliga fördelar, jämfört med alternativet att låta olika lantmanna- och trädgårdsskolor handha ifrågavarande utbildning. Med tanke på anknytningen till de egentliga högskolestudierna och önskvärdheten av att få en likformig grund för dessa synes den av utredningens majoritet förordade lösningen vara att föredraga.

Hushållningssällskapen har i den mån de yttrat sig beträffande den propedeutiska kursens förläggning avisat utredningens förslag och i stället förordat en förläggning till olika lantmannaskolor.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening ansluter sig i fråga om den propedeutiska kursens förläggning till vad herr Sigfrid Larsson anført i sitt särskilda yttrande. Antalet skolor, som skall anordna praktisk-teoretisk helårskurs, bör emellertid ej vara alltför litet. Ur undervisningssynpunkt är det en fördel, om antalet elever kan begränsas till högst tio vid varje kurs.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter anser det angeläget, att den blivande trädgårdsarkitekten får en god kontakt med sitt yrke redan från första studieåret. Det synes därför föreningen lämpligast, att för dessa studerande den propedeutiska kursen får en trädgårdsanläggningslinje, eventuellt förlagd till en trädgårdsanläggarsskola.

Utredningens förslag att nedlägga Ultuna lantbruksskola har med några få undantag lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Lant-*

brukshögskolans styrelse anför, att Ultuna lantbruksskola bör bibehållas och att förvaltaren på Ultuna egendom helt självständigt under styrelsen, såsom hitintills, bör leda såväl lantbruksskolan som egendomen. *Uppsala läns hushållningssällskap* anser sig förhindrat att tillstyrka utredningens förslag om lantbruksskolans nedläggande, innan lantbruksundervisningskommittén framlagt sitt betänkande.

Trädgårdsnäringsutredningen tillstyrker utredningens förslag att öppna specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande vid Vilan även för trädgårdsstuderande.

B. Den högskolemässiga agronom- och hortonomutbildningen

Jordbrukshögskoleutredningens förslag beträffande den högskolemässiga utbildningen, som bl. a. går ut på att den nuvarande linjeindelningen slopas för att möjliggöra ett friare ämnesval, har tillstyrkts över så gott som hela linjen. Endast Riksförbundet Landsbygdens folk och Svenska lantarbetsgivareföreningen har några väsentliga erinringar att göra gentemot detta förslag. Däremot har de av utredningen föreslagna kompetensvillkoren föranlett gensagor från vissa remissinstanser, som menar, att dessa villkor kan ifrågasättas eller att de i varje fall är alltför rigorösa. Beträffande samundervisningen med Uppsala universitet framhåller vissa remissinstanser, att en utvidgning av denna utöver vad utredningen föreslagit är önskvärd, medan andra instanser motsätter sig redan den samundervisning, som föreslagits av utredningen. Ur de olika yttrandena i förevarande frågor torde följande få återges.

Statskontoret ifrågasätter, om inte samundervisningen med Uppsala universitet bör drivas längre än vad utredningen föreslagit.

Lantbruksstyrelsen, som inte har några erinringar att göra, kommenterar utredningens förslag beträffande den egentliga högskoleutbildningen på följande sätt.

Den föreslagna uppläggningsen av studierna medger både en önskvärd specialisering för sådana studerande, som är klart inriktade på en forskningsverksamhet inom någon speciell del av jordbruksvetenskapen, och den mera allmänna agronomiska utbildning, som är nödvändig för bl. a. de agronomer och hortonomer, vilka skall syssla med undervisnings- och upplysningsverksamhet. Förslaget medför, att klara kompetenskrav med hänsyn till i agronom- och hortonomexamen ingående ämnen måste uppställas av berörda myndigheter, vilket också utredningen föreslagit. Lantbruksstyrelsen påpekar i anslutning här till, att det synes mera foljdriktigt att för hortonomer, som avlägger högre examina, använda beteckningarna hort. lic. och hort. dr i stället för agr. lic. och agr. dr.

Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker, att uppdelningen av agronomutbildningen på olika studielinjer upphäves, så att friare kombinationer av olika

ämnena alltefter vars och ens intresseinriktning möjliggöres, samtidigt som betygsskalorna göres fullt jämförbara med betyg, erhållna efter studier vid universitet. Beträffande samundervisning med Uppsala universitet anför styrelsen bl. a. följande.

Den samordning av utbildningsresurserna mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet, som utredningen förordar, anser styrelsen vara ett värdefullt initiativ, varvid dock bör undersökas, om inte undervisningen i ytterligare ett antal ämnen kunde göras gemensam. Styrelsen vill här erinra om de tankegångar, som förefinnes i 1955 års universitetsutrednings betänkande — Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle — där denna utredning förordar ett sammanförande till gemensamma utbildningsanstalter av sådana studievägar, som f. n. är uppdelade på å ena sidan universitet, å andra sidan fackhögskolor.

Styrelsen finner ej att bärande skäl anförts för de rekommendationer, utredningen framlägger, innebärande att myndigheter och andra arbetsgivare skulle fastställa vissa behörighetsvillkor (krav på vissa ämnen eller betyg i agronomexamen) för olika agronomtjänster. Den allmänna tendensen inom såväl stats- och kommunalförvaltning som i det privata näringslivet går mot ett avskaffande av formella kompetenskrav. Att fastställa vissa betygskrav i agronomexamen för behörighet till viss befattning skulle enligt styrelsens mening verka hindrande på möjligheterna för agronomerna att söka sig från ett verksamhetsområde till ett annat och kanske t. o. m. tvinga dem att flera år efter avlagd examen komplettera sina betyg i vissa ämnen. Styrelsen anser, att en arbetsgivare från fall till fall med ledning av examensbetyg och sökandens praktiska erfarenhet bör kunna avgöra dennes kompetens för vissa uppgifter. Studenternas behov av vägledning i ämnes- och betygssval, vilket utredningen anför som skäl för fastställande av behörighetsvillkor för olika befattningar, bör kunna tillgodoses genom en effektiviserad studierådgivning.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium ansluter sig i fråga om uppläggningen av agronomexamen i huvudsak till utredningens förslag. Kollegiet förutsätter, att detaljfrågor beträffande de olika ämnenas omfattning, benämning o. d. kommer att definitivt behandlas i samband med utarbetande av förslag till ny agronomstadga, varvid studieplaner i olika ämnen fastställas. Redan nu framför emellertid kollegiet vissa synpunkter.

Den av utredningen föreslagna terminsindelningen kommer att möjliggöra ordnandet av en effektiv specialpraktik för studerande under ferierna, vilket kollegiet anser utgöra en väsentlig fördel. Ämnet pedagogik bör få inräknas som kursämne i agronomexamen och den nuvarande ettbetygsundervisningen i pedagogik vid lantbrukshögskolan bör få fortsätta som hitintills.

Enligt lärarkollegiet finnes det inte någon anledning att frånga hittills gällande indelning och benämningar beträffande exempelvis de maskintekniska ämnena och husbyggnadsläran. De av utredningen använda benämningarna »lantbrukets» eller »lantbruks-» i samband med namn på vissa ämnesområden, såsom exempelvis lantbrukets hydroteknik eller lantbrukskemi, anser kollegiet obehövliga, eftersom det bör vara uppenbart, att ett ämne vid lantbrukshögskolan direkt anknyter till lantbrukets förhållanden. Dessa benämningar bör kunna slopas, utom beträffande lantbruksmaskiner och lantbruksekonomi.

Beträffande de av utredningen föreslagna behörighetsvillkoren synes det

Statens naturvetenskapliga forskningsråd finner förslaget om enhetlig betygssättning och terminsindelning vid lantbrukshögskolan och universiteten synnerligen välbetänkt med hänsyn till samarbetet mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet samt till önskvärdheten av att vid jämförelse av utbildningsmeriter ej behöva röra sig med sådana som är mera olika än vad som är motiverat.

Skogs- och lantbruksakademien konstaterar, att nuvarande agronomutbildning icke är särskilt väl lämpad för utbildning av driftsledare. Samtidigt framstår det enligt akademien såsom önskvärt, att befattningar som ledare för större jordbruksförvaltningar kan besättas av personer med agronomutbildning. Möjligheterna att tillgodose anförda önskemål anser akademien bör undersökas, varvid utvägar borde prövas för att underlätta genomgång av högskolan för lantmästare, för vilka utbildningen företrädesvis borde inriktas på tekniska och ekonomiska ämnen. Lantbruksakademien förordar vidare en förkortning av agronomutbildningen, varvid i stället licentiandstudierna skulle kunna utvidgas i motsvarande mån. Akademien menar också, att det är tänkbart, att en särskild agronomie kandidatexamen skulle kunna innebära fördelar.

Lantbrukshögskolans studentkår framhåller, att den nuvarande terminsindelningen med enstaka föreläsningar och övningar i juni och augusti har varit en ständig källa till förargelse. Det är därför med verklig tillfredsställelse som studentkåren hälsar förslaget om ny terminsindelning. Studentkåren, som tillstyrker det föreslagna systemet med fritt ämnesval i stället för den nuvarande linjeindelningen, anför fortsättningsvis bl. a. följande.

De av utredningen föreslagna fordringarna för godkänd examen är onödigt bundna. Studentkåren föreslår i stället, att minimifordringarna för agronomexamen begränsas till exempelvis 14 betygsenheter jämte examensarbete. Särskilda krav på tvåbetygsämnena behöver ej anges. Studentkåren tillstyrker de av utredningen föreslagna sammanfattningsämnena men avstyrker förläggningen av undervisningen i nationalekonomi och fysik till Uppsala universitet. Ämnet husbyggnadslära bör kunna studeras som separat ämne och ej ingå i fyrbetygsämnet arbetsmetodik och teknik. Möjligheterna till mera omfattande studier i fastighetsekonomi och rättskunskap hälsas med tillfredsställelse. Likaså delar studentkåren utredningens uppfattning om målet för pedagogikundervisningen men ifrågasätter om den föreslagna tidsramen är tillräcklig. Utredningens förslag att en tre månaders fortbildningskurs i pedagogik skall krävas för anställning som lärare eller konsulent är enligt studentkåren alltför kategoriskt, då sådant krav förutsätter en facklig uppgörelse av något slag beträffande löneförhållanden under kursen. De allmänna synpunkter på undervisningens uppläggning vid lantbrukshögskolan, som utredningen framför, delas helt av studentkåren.

Sveriges förenade studentkårer understryker starkt önskvärdheten av att utredningens förslag om friare ämnesval, som ger ökade möjligheter till specialutbildning och till flera kombinationer, genomföres. Fordringarna

för godkänd agronomexamen är dock enligt organisationen alltför bundna. Minimifordringarna bör begränsas till en fixerad betygssumma samt ett examensarbete. Sveriges förenade studentkårer anser vidare, att förstärkningen av hortonomutbildningen är tillfredsställande. Förläggningen av denna till lantbrukshögskolan ger vidgade möjligheter till samordning av agronom- och hortonomundervisningen.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening har ingenting att erinra mot att den nuvarande linjeindelningen slopas och ersättes med särskilda ämneskombinationer, men föreningen framhåller, att behörighetskraven för viss tjänst ej bör uppställas alltför snävt. Kravet på fyra betyg i ämnet lantbrukets arbetsmetodik och teknik synes vara för högt.

Riksförbundet Landsbygdens folk är en av de få remissinstanser, som framfört mera allvarliga erinringar gentemot utredningens förslag om ett studiesystem med friare ämnesval. Förbundet anför bl. a. följande.

De enda kategorier, för vilka den fria ämneskombinationen synes komma att innebära en bestämd fördel, är de som önskar en mycket stark specialisering, d. v. s. i första hand blivande forskare. Det kan starkt ifrågasättas om agronomutbildningen skall särskilt anpassas för att tillfredsställa detta särintresse. Specialisering är enligt riksförbundets uppfattning nödvändig och önskvärd men bör ej få drivas hur långt som helst. Riksförbundet finner det sålunda inte rimligt att möjligheter tillskapas att avlägga agronomexamen utan vidare agronomisk skolning än vad som erhållits under den propedeutiska kursen. En kombination med exempelvis fysik, lantbrukskemi, matematik, statistik och mikrobiologi som betygsämnen samt genetik, lantbruksbotanik, växtförädling och växtpatologi som kursämnen är fullt möjlig enligt utredningsförslaget. Någon agronomisk utbildning är det dock ej fråga om. En konsekvens blir också, att en person med akademisk examen, vari ingår matematik, fysik och kemi, mycket snabbt skulle kunna avlägga agronomexamen. Om utredningens förslag till fri ämneskombination skall genomföras, bör enligt riksförbundets mening bestämmelserna utformas så, att ett visst minsta antal betygspoäng skall avse tillämpade agronomiska ämnen.

Riksförbundet framhåller vidare, att en speciell komplikation inträder i fråga om de tillämpade ämnena, där krav måste uppställas på förkunskaper i grundläggande ämnen, om undervisningen skall bli effektiv.

Denna s. k. koppling av ämnen kan givetvis inte upphöra utan torde vid fri ämneskombination komma att behöva skärpas. Hittills synes ämnesrepresentanterna ensamma ha haft befogenhet att bestämma kopplingarnas omfattning. Denna rätt bör dock upphöra.

Riksförbundet påpekar vidare, att utredningens förslag om behörighetsvillkor synes medföra nya komplikationer.

Behörighetsvillkor av det slag utredningen föreslagit måste komma att klart försämra agronomernas rörlighet på arbetsmarknaden och bidra till stelbenthet och formalism vid tjänstetillsättningar. Konsulenttjänster vid hushållningssällskap och lantbruksnämnder är i flertalet fall sluttjänster, som erhålles kanske mer än tio år efter examen. Att då behöva vara bunden vid formella betygskrav synes föga rationellt.

Svenska lantarbetsgivareföreningen framhåller följande.

Föreningen anser det vara av vikt, att agronomer och hortonomer beredes tillfälle till vidgad utbildning inom det tillämpade ämnesområdet. Det synes även önskvärt, att driftsekonomiska ämnen beredes större utrymme för blivande konsulenter och lärare på husdjurs-, växtodlings- och maskintekniska områden. En viss nedskärning av studietiden för de grundläggande ämnena aktualiseras därigenom. Enligt föreningens uppfattning bör grundläggande utbildning i muntlig och skriftlig framställning vara obligatorisk för den yrkeskår, som i så stor utsträckning har informationsverksamhet såsom väsentlig arbetsuppgift. Föreningen kan icke finna, att ett fastställande av behörighetsvillkor för skilda tjänster skulle innebära någon väsentlig fördel. Ett sådant system skulle begränsa agronomernas val av verksamhetsfält. Därför förordas att linjeindelning bibehålls men att inom de olika linjerna ges tillfälle till ett friare ämnesval.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, som anser slopandet av linjeindelningen vara en välmotiverad åtgärd, anför bl. a. följande.

Det bör dock understrykas, att konsekvenserna för arbetsmarknaden måste vara klart belysta innan reformen genomföres. Alltför detaljerade behörighetsvillkor försvårar onödigt en smidig anpassning på arbetsmarknaden. Generella normer bör kunna anges för agronomexamens innehåll, om den skall gälla som ämnesexamen. Dessa normer behöver dock ej gälla för den, som studerar med syfte på speciella arbetsuppgifter, t. ex. inom lantbruksforskning eller praktisk jordbruksdrift, utan examen skall då kunna avläggas blott den uppfyller den allmänna ramen av stadgade betygspoäng. Förbundet vill även ifrågasätta, om det finnes någon anledning att införa de inskränkningar i ämnesvalet, som stadgandet av minst två betyg i två ämnen och minst fyra kurser utgör. Det medför bl. a., att en ämneskombination motsvarande en nuvarande examen på allmänna linjen icke är möjlig, samtidigt som det begränsar möjligheterna till stark specialisering. Ett stadgande att examen skall omfatta minst 14 kurs- och betygspoäng bör vara tillräckligt.

Beträffande den föreslagna utvidgningen av samundervisningen med Uppsala universitet, framhåller förbundet, att de fördelar, som kan vinnas i fråga om kontakt och rationell användning av dessa resurser, bör noga prövas mot de nackdelar, som följer i form av större och mera heterogena kurser, schematekniska svårigheter, o. d. Stor vikt bör läggas vid värdet av att speciellt för högre studier och forskning ha en ämnesrepresentant och vissa fasta resurser direkt knutna till högskolan. Förbundet framhåller vidare vikten av att trädgårdsintressena blir vederbörligen beaktade och anför därom bl. a. följande.

I utredningens förslag förutsättes också stor frihet för eleverna i fråga om ämnesval men bundenhet beträffande tiden för studierna vid resp. läroanstalt. Detta verkar ologiskt och blir direkt olämpligt för trädgårdsarkitekterna, för vilka det troligen är onödigt att tillbringa två hela år på Ultuna. För deras del torde undervisningen långt tidigare kunna överföras till Alnarp och kanske också i vissa delar kombineras ytterligare med någon annan läroanstalt, exempelvis den blivande tekniska högskolan i Lund.

1955 års universitetsutredning, som är positiv till ett vidgat samarbete mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet, framhåller, att jord-

brukshögskoleutredningens förslag på en rad punkter är konstruerade på ett sådant sätt, att ett genomförande av förslagen innebär en avsevärd förbättring av förutsättningarna för en intimare samverkan framför allt mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anser det anmärkningsvärt, att samtidigt som ämnesvalet för en hortonomexamen skall vara mycket fritt, fastlägges undervisningstiden för de grundläggande ämnena vid Ultuna till två år. Förbundet har inte något detaljerat förslag att komma med, men framhåller, att nämnda förhållanden bör bli föremål för en fortsatt bearbetning, lämpligen inom en för ändamålet särskilt tillsatt kommitté. Till denna kommitté skulle knytas representanter också från den förvärvsmässiga odlingen samt från trädgårdsarkitekternas och konsulenternas verksamhetsområden.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter tillstyrker utredningens förslag om den högre trädgårdsutbildningen och anser det angeläget, att det blir förverkligat snarast möjligt. Sedan riksdagen fattat beslut i ämnet bör enligt föreningen de närmare riktlinjerna för blivande hortonomers och trädgårdsarkitekters studiegång och ämneskombinationer samt för samarbetet mellan olika högre lärosäten och mellan lantbrukshögskolans olika sektioner tagas upp till behandling av en utbildningskommitté, i vilken bör ingå representanter för lantbrukshögskolans sektioner för trädgårdsnäringen och för trädgårdsarkitekterna.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att det föreslagna systemet med friare ämnesval förefaller på ett ändamålsenligt sätt avhjälpa bristerna i den hittills alltför strängt bundna studieordningen och styrelsen vill därför förorda ifrågavarande förslag. Förbundet är dock betänksam beträffande kravet på minst två betyg i två ämnen. Ett sådant krav anses motverka en examen med stor bredd. Beträffande pedagogikutbildningen framhåller förbundet, att denna kritiserats, emedan den anses vara både för kort och alltför teoretiskt inriktad. Med hänsyn härtill understryker förbundet angelägenheten av att undervisningen i pedagogik får en uppläggning, som direkt anknyter till de pedagogiska uppgifterna vid agronomernas och hortonomernas framtida verksamhet.

Hushållningssällskapen tillstyrker eller lämnar utan erinran utredningens förslag om ett friare studiesystem. Vissa sällskap varnar för en alltför stark fixering av kompetensvillkoren men det nya studiesystemet med friare ämnesval avstyrkes inte i något fall. Man betraktar i allmänhet det föreslagna systemet som ett framsteg och framhåller, att det möjliggör en bättre anpassning av utbildningen, allteftersom nya krav och önskemål uppkommer. Sålunda framhåller *Västmanlands läns hushållningssällskap* bl. a. följande.

En ersättning av den nuvarande linjeuppdelningen för agronomexamen med friare ämnesval anser sällskapet vara helt i linje med vår tids labila jordbruksutveckling. Men att sedan binda behörighetsvillkor för vissa befattningar till så i detalj angivna ämneskombinationer, som utredningen

ger exempel på å s. 135 och följande, vore en uppenbar skärpning av agronomexamens specialisering i jämförelse med den nu gällande. Detta skulle inte bara medföra svårigheter för vederbörande agronomer att övergå från ett ämnesområde till ett annat utan skulle också utan tvivel minska möjligheterna att få kompetenta agronomer till lediga befattningar.

Malmöhus läns hushållningssällskap menar, att bestämda tentamensperioder och fler kompendier bör kunna pressa ner studietiden. Detta sällskap föreslår också, att kvalificerade lantmästare bör kunna erbjudas fortsatt utbildning till agronomer. *Jönköpings läns hushållningssällskap* anser det angeläget, att de föreslagna behörighetsvillkoren ej så strängt fixeras, att därigenom övergången från ett arbetsområde till ett annat onödigtvis försvåras. *De båda hushållningssällskapen i Älvsborgs län* avvisar bestämt förslaget om kompetensvillkor och menar, att ett genomförande av detta förslag skulle vara ägnat att försvåra den rörlighet och anpassning, som torde bli synnerligen nödvändig under den närmaste framtiden.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

Jordbrukshögskoleutredningens syn på agronomutbildningens allmänna inriktning och utformning, vilken i allt väsentligt delas av remissinstanserna, synes enligt min mening böra godtagas. Ifrågavarande utbildning bör sålunda främst inriktas på att agronomexamen skall vara en ämbetsexamen för befattningar som lärare, konsulenter och tjänstemän inom olika ämbetsverk och organisationer på jordbrukets område. Agronomexamen skall emellertid också kunna utgöra en grund för senare forskarutbildning.

Samtliga blivande agronomer bör ges en grundläggande agronomisk allmänbildning vid sidan om en mer specialiserad utbildning. Undervisningen bör sålunda i enlighet med utredningens förslag omfatta dels en förberedande del avsedd att bibringa de studerande en allmän utbildning av mer praktisk art, dels en del omfattande de egentliga högskolestudierna.

Utredningens förslag att begränsa den sammanlagda längden av utbildningstiden för agronomer från sex till fem år efter studentexamen anser jag lämpligt. Denna tid blir härigenom ungefär densamma som utbildningstiden för andra jämförbara examina. I likhet med utredningen anser jag mig därvid böra förorda, att den nuvarande förberedande delen — den propedeutiska utbildningen — avkortas från två till ett år, samtidigt som den utformas på ett mera ändamålsenligt sätt än hittills. I fråga om den propedeutiska utbildningens längd vill jag nämligen i likhet med flertalet remissinstanser framhålla, att en längre praktiktid sannolikt skulle mera skada än gagna agronomutbildningen, därigenom att den skulle föranleda de mera kvalificerade studenterna att söka sig till utbildningsvägar, där förberedande praktik ej erfordras. Det torde för övrigt inte heller vara nödvändigt att den blivande agronomen lär sig behärska alla de tekniska och arbetsmetodiska detaljerna i produktionen. En sådan utbildning innebär en betydande speciali-

sering och kan inte genomföras inom rimlig tid. Målsättningen för jordbrukspraktiken bör enligt min mening vara att hos de studerande skapa sådan kännedom om jordbrukets produktionsvillkor och problem att de i sin kommande verksamhet realistiskt kan bedöma, hur en ändamålsenlig undervisnings-, rådgivnings- eller utvecklingsverksamhet inom jordbruksområdet skall utföras. Det förtjänar i detta sammanhang framhållas, att det givetvis även är av betydelse, hur den högskolemässiga undervisningen sker och vilken kontakt lärarna inom denna undervisning har med jordbruksnäringen och dess aktuella produktionsvillkor.

Såsom närmare framgår av den föregående redogörelsen fordras för närvarande för inträde till lantbrukshögskolan, att den sökande avlagt svensk studentexamen eller motsvarande och därvid erhållit minst godkänt vitsord i vissa naturvetenskapliga ämnen samt att han förvärvat praktisk utbildning under två år, inberäknat lantmannaskolekurs.

Enligt den hittillsvarande ordningen har sålunda intagningen skett först efter den praktiska utbildningen. För att denna utbildning i fortsättningen skall kunna organiseras så ändamålsenligt som möjligt har jordbrukshögskoleutredningen nu föreslagit, att de ordinarie studerande vid lantbrukshögskolan skall antagas direkt efter studentexamen och före den praktiska utbildningen. Denna förberedande utbildning, som av utredningen benämnes *propedeutisk utbildning*, bör som nyss nämnts omfatta en tid av ett år. Den skall bestå av dels en propedeutisk kurs med teoretisk utbildning i tillämpade jordbruksämnen av ungefär samma omfattning som lantmannaskolans huvudkurs, dels praktiskt arbete på lämpliga jordbruk.

I syfte att skapa garanti för att den teoretiska undervisningen skall få direkt anknytning till den vid högskolan senare meddelade utbildningen föreslås uppläggningsen av undervisningen i de olika ämnen, som skall ingå i den propedeutiska kursen, ske i samråd med företrädarna för respektive ämnen vid lantbrukshögskolan och fastställas av högskolans lärarkollegium. Den propedeutiska kursen skall enligt utredningens förslag förläggas till lantbrukshögskolan.

Remissinstansernas inställning till nu berörda förslag synes tämligen klar och entydig. Så gott som alla remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, tillstyrker sålunda förslaget om direkt intagning efter studentexamen utan föregående praktik. En ungefär lika enhällig remissopinion avstyrker utredningens förslag att förlägga den propedeutiska kursen till lantbrukshögskolan. I stället förordas den av herr Sigfrid Larsson i särskilt yttrande föreslagna förläggningsen till förslagsvis tre lantmannaskolor i södra och mellersta delarna av landet.

För att antagas som agronomie studerande vid lantbrukshögskolan bör också enligt min mening endast fordras studentexamen eller därmed likställd utbildning. Härigenom undviks det otillfredsställande förhållandet, att de studerande — utan att veta om de blir antagna vid lantbrukshögskolan — tvingas genomgå en långvarig praktik och en förberedande ut-

bildning, som i huvudsak har värde enbart för inträde vid denna högskola.

Med hänsyn till att de agronomiska studierna i betydande omfattning bygger på naturvetenskaplig grund, synes det nödvändigt att den för inträde vid högskolan erforderliga studentexamen har en inriktning, som svarar häremot. För att erhålla ett tillfredsställande rekryteringsunderlag till högskolan och därmed goda urvalsmöjligheter bör dock dessa fordringar inte göras mer rigorösa än vad som framstår som lämpligt. Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser rörande antagning av studerande vid lantbrukshögskolan.

I fråga om den propedeutiska utbildningens förläggning och utformning anser jag i likhet med remissinstanserna övervägande skäl tala för det förslag i ämnet, som framförts av herr Sigfrid Larsson i dennes till utredningens betänkande fogade särskilda yttrande. För min del vill jag sålunda förorda, att det för de studenter, som intagits vid lantbrukshögskolan, anordnas särskilda, för dessa avsedda praktisk-teoretiska ettårskurser vid vissa lantmannaskolor. Eftersom viss del av denna undervisning — såsom såväl utredningen som Larsson framhållit — måste anordnas separat från den övriga undervisningen vid lantmannaskolan, synes antalet lantmannaskolor med kurser av detta slag böra uppgå till förslagsvis tre. Dessa skolor bör utväljas inom våra större jordbruksområden, så att tillräckligt antal lämpliga praktikgårdar kan erhållas på nära håll. För att den propedeutiska undervisningen skall bli enhetlig och upplagd på ett sådant sätt, att den anknyter till den fortsatta högskoleundervisningen, bör undervisningsplanen för den teoretiska utbildningen upprättas i samråd med företrädarna för de olika ämnena vid lantbrukshögskolan och granskas av lantbrukshögskolans lärarkollegium. Det torde böra ankomma på lantbrukshögskolans styrelse att efter hörande av lärarkollegiet och i samråd med lantbruksstyrelsen dels besluta om vilka lantmannaskolor som skall anordna dessa praktisk-teoretiska ettårskurser för agronomie studerande, dels fastställa planer för den propedeutiska kursen och den därtill anslutande jordbrukspraktiken.

De studenter, som redan förvärvat en utbildning, som motsvarar den propedeutiska utbildningen för blivande agronomer, bör såsom jordbrukshögskoleutredningen föreslagit kunna påbörja den egentliga högskoleutbildningen redan samma år, som de antages. Vidare bör den nuvarande möjligheten att utan propedeutisk utbildning antaga specialstuderande bibehållas. Det torde böra ankomma på högskolans lärarkollegium att besluta i ärenden angående befrielse från att delta i den propedeutiska utbildningen.

I fråga om intagning till lantbrukshögskolan av hortonomie studerande har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit samma villkor som för agronomie studerande. Även beträffande de allmänna riktlinjerna för den propedeutiska utbildningen av blivande hortonomer har utredningen förordat samma bestämmelser som för blivande agronomer. Remissinstanserna har så gott som utan undantag godtagit den föreslagna nedskärningen av praktikutbildningen, trots att praktiktiden inom trädgårdsområdet hitintills

varit betydligt längre än för blivande agronomer. Inte heller jag har något att invända mot utredningens förslag i denna del.

De hortonomie studerande bör sålunda i enlighet med utredningens förslag antagas vid lantbrukshögskolan direkt efter studentexamen och där-efter genomgå en propedeutisk utbildning omfattande ett år. Denna propedeutiska utbildning bör knytas till trädgårdsskolan i Alnarp. På analogt sätt som vid lantmannaskolorna bör alltså vid Alnarps trädgårdsskola anordnas en praktisk-teoretisk ettårskurs med i huvudsak den fördelning mellan teoretisk och praktisk undervisning, som utredningen föreslagit. Undervisningsplanen för denna utbildning bör upprättas i samråd mellan trädgårdssektionen och trädgårdsskolan i Alnarp, granskas av lantbrukshögskolans lärarkollegium och fastställas av dennas styrelse. Med hänsyn till att den propedeutiska utbildningen för trädgårdsstuderande kommer att påbörjas innan trädgårdssektionen är organiserad, bör denna utbildning under en övergångstid handhas av Alnarps-institutets lärarkollegium i samråd med lantbrukshögskolans lärarkollegium. Lantbrukshögskolans lärarkollegium bör dock redan från början antaga de studerande. De studenter, som redan förvärvat en utbildning, som motsvarar den propedeutiska utbildningen för blivande hortonomer, bör liksom agronomie studerande kunna befrias från propedeutisk utbildning. Det torde böra ankomma på lantbrukshögskolans lärarkollegium att besluta i ärenden angående befrielse från att delta i den propedeutiska utbildningen. Under övergångstiden innan trädgårdssektionen kommit till stånd bör högskolans lärarkollegium inhämta yttrande i fråga om dylik befrielse från Alnarps-institutets lärarkollegium.

Den sålunda förordade omläggningen av inträdesfordringar och propedeutisk utbildning för agronomie och hortonomie studerande synes böra genomföras redan från och med läsåret 1961/62. Eftersom övergång då skall ske från intagning efter den propedeutiska utbildningen till intagning före denna utbildning, kommer hösten 1961 intagning att ske av två årskurser vid lantbrukshögskolan. Vid den högre trädgårdskursen skall intagning av hortonomie studerande ske sista gången hösten 1961. För att förbereda omläggningen har jag för avsikt att senare denna dag föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt lantbrukshögskolans styrelse att — efter samråd med lantbruksstyrelsen och under förutsättning av riksdagens godkännande av de nu förordade riktlinjerna — vidtaga erforderliga åtgärder i detta syfte.

I detta sammanhang finner jag mig böra förorda, att specialgymnasiet för lantbruks-, skogs- och mejeristuderande vid Vilan öppnas även för trädgårdsstuderande. Därest riksdagen inte har något att erinra häremot, torde det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta härom. Det torde böra uppdragas åt skolöverstyrelsen att efter samråd med berörda myndigheter framlägga förslag till åtgärder.

Såsom framgått av det föregående har jordbrukshögskoleutredningen efter samråd med 1955 års lantbruksundervisningskommitté föreslagit, att *Ultuna lantbruksskola* nedlägges, varvid de nuvarande lokalutrymmena skul-

le användas för den propedeutiska kursen m. m. Eftersom jag förordat, att denna kurs skall förläggas till vissa lantmannaskolor, bortfaller detta skäl för att nedlägga lantbruksskolan. Enligt min mening bör emellertid av andra skäl tanken på att nedlägga denna skola fullföljas.

Det föreligger nämligen redan nu uppenbara olägenheter med att nyttja Ultuna egendom både som försöksgård och som skolorjordbruk. Såsom jordbrukshögskoleutredningen framhållit i olika sammanhang torde det inte vara möjligt att med framgång förena en så omfattande försöksverksamhet, som det här är fråga om, med en förebildlig jordbruksdrift av det slag, som kräves vid ett skolorjordbruk. Ultuna egendom utnyttjas redan nu i mycket hög grad för försöksändamål och torde komma att tagas i anspråk härför i ännu högre grad som en följd av utredningens förslag, vilka bland annat innebär, att samtliga djurstallar skall få disponeras för husdjursförsök. Under sådana förhållanden synes en ändamålsenlig arbetsledarutbildning ej längre kunna äga rum vid egendomen. Samtidigt torde konkurrensen om egendomens resurser vara ägnad att skapa konflikter mellan högskolans och lantbruksskolans personal.

Med hänsyn till att en likvärdig arbetsledarutbildning kan ordnas vid andra lantbruks- eller lantmannaskolor i landet, under det att en förflyttning av den försöksverksamhet, som nu är förlagd till Ultuna egendom, inte kan ske utan betydande olägenheter, förordar jag, att Ultuna lantbruksskola avvecklas. Härigenom friställes vissa byggnader, vilka kommer att utgöra värdefulla tillskott i den för närvarande mycket beträngda lokalsituation, som råder vid högskolan. Avvecklingen av lantbruksskolan synes böra ske i anslutning till omorganisationen av högskolan. Hösten 1961 bör sålunda vid lantbruksskolan endast intagas elever till den ettåriga kursen, så att skolan kan avvecklas hösten 1962. Det är min avsikt att senare denna dag föreslå Kungl. Maj:t att anbefalla lantbrukshögskolans styrelse att — under förutsättning av riksdagens bifall till förslaget — vidtaga erforderliga åtgärder för en avveckling ävensom — efter samråd med byggnadsstyrelsen — inkomma med program till disposition och ombyggnad av de lokaler, som blir tillgängliga genom att lantbruksskolan nedlägges.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att lantbrukshögskolans hösttermin skall omfatta tiden 1 september—15 december och vårterminen tiden 15 januari—31 maj. Den av utredningen föreslagna ändringen i *terminsindelningen*, vilken medför en förlängning av sommaruppehållet i undervisningen vid lantbrukshögskolan från för närvarande en och en halv månad till tre månader, ger ökade möjligheter att samordna undervisningen med Uppsala universitet, som redan tillämpar denna terminsindelning. Den nya terminsindelningen medför också, att de studerande i större utsträckning än för närvarande kan utnyttja sommarmånaderna för specialpraktik och utlandspraktik samt för fria studier. Någon olägenhet ur arbetsfördelningssynpunkt synes ej heller behöva uppstå för högskolans lärare. Den relativt omfattande forskning, som dessa bedriver, torde tvärtom kunna intensifieras under de perioder, då undervisning ej äger rum. Jag har där-

för intet att erinra emot att den nya terminsindelningen genomföres men förutsätter samtidigt att de studerande i den mån de så önskar erbjudes möjligheter att avlägga tentamina också under sommarmånaderna.

De studerande bör beredas möjligheter att utnyttja de längre sommarferierna bland annat för sådan *specialpraktik*, som utredningen förordat, ävensom för utlandspraktik. Praktik av detta slag bör sålunda kunna ersätta den nuvarande obligatoriska utlandspraktiken för trädgårdsstuderande. Även i övrigt bör de längre sommarferierna ge möjligheter till komplettering av de kunskaper, som inhämtats t. ex. under den propedeutiska utbildningen. Det bör ankomma på respektive institutionsföreståndare att under lärarkollegiets ledning organisera sådan praktik inom sina respektive ämnesområden.

I fråga om den egentliga *högskoleutbildningen* har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att den nuvarande indelningen på fem olika linjer vid agronomutbildningen slopas och ersättes av ett system med fritt ämnesval. Motsvarande anordning föreslås skola gälla även för hortonomutbildningen. För varje studerande skall upprättas en särskild studieplan. För att vägleda sådana studerande, som efter avlagd examen avser att bli lärare, konsulent eller dylikt, föreslås att för behörighet till dessa befattningar särskilda ämneskombinationer skall fastställas av lantbruksstyrelsen eller det ämbetsverk, som handhar tillsynen över den av tjänsternas innehavare bedrivna verksamheten.

I likhet med utredningen och flertalet remissinstanser anser jag mig böra förorda, att den nuvarande linjeindelningen vid agronomutbildningen slopas och att för såväl agronom- som hortonomutbildningen införes ett system med fritt ämnesval. Utredningens förslag synes mig nämligen medge ökade möjligheter till en ändamålsenlig differentiering av utbildningen samt möjliggöra en snabb och smidig anpassning av ifrågavarande utbildning efter arbetsmarknadens växlande krav. Härigenom synes en ofta påtalad svaghet i det nuvarande systemet kunna undgås.

Såsom utredningen framhållit, är det emellertid önskvärt att söka bibehålla det nuvarande systemets fördelar, vilka ansetts ligga i att de studerande fått vägledning i ämnes- och betygsväl. Gentemot utredningens förslag att lösa detta spörsmål genom att införa vissa av berörda myndigheter fastställda behörighetsvillkor för vissa befattningar har erinringar emellertid framförts från vissa remissinstanser. Arbetsmarknadsstyrelsen har sålunda framhållit, att bestämda betygskrav för behörighet till viss befattning skulle kunna verka hindrande för de utexaminerade att söka sig från ett verksamhetsområde till ett annat eller tvinga dem att flera år efter avlagd examen komplettera sina betyg i vissa ämnen. Studenternas behov av vägledning i ämnes- och betygsväl bör enligt styrelsen i stället tillgodoses genom en effektiviserad studierådgivning.

Även enligt min mening bör man undvika att genom alltför rigorösa behörighetsvillkor begränsa agronomernas och hortonomernas möjligheter att efter avlagd examen välja verksamhetsområde och senare söka sig från ett

verksamhetsområde till ett annat. För min del kan jag därför inte förorda, att särskilda behörighetsvillkor för vissa befattningar skall fastställas. En ändamålsenlig studierådgivning synes mig i stället kunna uppnås genom den plan över studiegången för varje studerande, som utredningen föreslagit skola upprättas. Dessa planer bör utarbetas av högskolans undervisningsnämnd och de personer, som denna nämnd utser. Beträffande det lämpligaste ämnesvalet för en viss utbildning bör undervisningsnämnden samråda med lantbruksstyrelsen och andra berörda myndigheter jämte representeranter för näringslivet.

I detta sammanhang vill jag erinra om att --- såsom utredningen föreslagit — studieordningen bör vara så konstruerad, att undervisning först inhämtas i sådana grundläggande eller tillämpade ämnen, vilka erfordras som underlag för studierna i andra ämnen, särskilt huvudämnena i den för agronom- respektive hortonomexamen valda ämneskombinationen. I nu ifrågavarande hänseende torde det böra ankomma på högskolans lärarkollegium och undervisningsnämnd att efter samråd med respektive ämnesrepresentanter fastställa erforderliga föreskrifter och att tillse deras efterlevnad.

Till ledning för undervisningens uppläggning har jordbrukshögskoleutredningen med utgångspunkt från universitetens nuvarande betygsnormer samt med hänsyn till det stora antal ämnen, som normalt ingår i agronom- och hortonomexamen, föreslagit att en betygsenhet i dessa examina skall motsvara hälften av en betygsenhet vid universiteten. Ämnena vid lantbrukshögskolan föreslås vidare indelade i tentamens- och kursämnena, varvid beteckningen kursämne ersätter de nuvarande beteckningarna förhørs- och kursämnena. Tentamensämnena skall kunna studeras till ett, två, tre eller fyra betyg, varvid skilda fordringar bör uppställas för olika betyg. Fordringarna för kursämnena, vilkas omfattning bör motsvara de nuvarande förhørsämnena, bör utgöras av ungefär hälften av ett betyg. I kursämne bör endast ges vitsord om godkänt slutprov. Vad sålunda föreslagits i fråga om betygsenheter m. m. har godtagits av de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, och föranleder ej heller någon erinran från min sida.

Såsom minimum för godkänd agronom- eller hortonomexamen bör enligt utredningens förslag fordras sammanlagt tolv betygsenheter i kursämnena. Två av tentamensämnena skall därvid ha studerats till minst två betyg. I ett av dessa ämnen skall examensarbete ha utförts.

Några av de remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga, har ansett, att utredningens förslag närmast innebär en skärpning av de nuvarande fordringarna för agronomexamen och därför ifrågasatt, om inte fordringarna kunde begränsas till en viss betygssumma jämte examensarbete. Något särskilt krav på två betyg i vissa ämnen skulle alltså inte uppställas. Å andra sidan påpekar vissa remissinstanser, att agronomexamen enligt den av utredningen föreslagna studieordningen kan avläggas i enbart eller huvudsakligen grundläggande ämnen, vilket inte anses tillfredsställande. För att undvika dylika följder av det friare ämnesvalet föreslås, att ett visst minsta

antal betygspoäng skall avse agronomiska ämnen. Vidare har påpekats att ett friare ämnesval förutsätter klarare bestämmelser om vilka förberedande och grundläggande ämnen, som måste ha inhämtats, innan de tillämpade ämnena kan studeras för högre betyg.

För min del finner jag inte anledning till erinran mot utredningens förslag beträffande minimifordringarna för godkänd agronom- eller hortonomexamen. Emellertid bör i den nya agronomstadga, som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda, inflyta bestämmelser, vilka gör det möjligt att undvika sådana följder av det friare ämnesvalet, som påtalats i nyss berörda remissyttranden. Det torde böra uppdragas åt lantbrukshögskolans styrelse att efter hörande av lärarkollegiet uppgöra förslag i detta hänseende.

Vad utredningen anfört angående de ämnen, som kan ingå i agronom- respektive hortonomexamen, samt angående ämnenas omfattning har i huvudsak inte föranlett några invändningar från remissinstansernas sida. Ej heller från min sida föreligger någon erinran. Det innebär bland annat, att jag förordar, att de studerande under sin studietid vid högskolan bör beredas möjlighet att genomgå en kortare av högskolan anordnad kurs avseende pedagogisk grundutbildning. Vidare bör den, som inriktar sig på lärar- eller konsulentverksamhet, beredas möjlighet att efter avlagd examen och viss anställningstid utöver nämnda grundutbildning erhålla en vidgad och fördjupad pedagogisk utbildning vid en särskild längre kurs. För denna kurs i pedagogik synes emellertid såsom utredningen föreslagit lantbruksstyrelsen böra vara huvudman. Skäl synes även kunna — såsom vissa remissinstanser framhållit — åberopas för att de studerande vid lantbrukshögskolan beredes möjlighet att genomgå en kortare kurs i sociologi. Det torde böra uppdragas åt högskolans styrelse att i samråd med Uppsala universitet undersöka förutsättningarna för en dylik kurs.

Utredningens förslag att förlägga undervisningen i fysik och nationalekonomi för agronomie och hortonomie studerande till Uppsala universitet har tillstyrkts av flertalet av de remissinstanser, som yttrat sig i frågan. För min del anser jag det ändamålsenligt att söka tillvarata alla de möjligheter, som föreligger i fråga om samundervisning mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet. Jag ser därför med tillfredsställelse, att sådant samarbete inledes även beträffande vissa övriga ämnen. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet finner jag mig sålunda böra föreslå, att undervisningen i växtsystematik för agronomie och hortonomie studerande förlägges till institutionen för systematisk botanik vid universitetet. Betydande fördelar torde kunna uppnås härmed, särskilt för hortonomie studerande, för vilka kräves en mera omfattande undervisning i systematisk botanik än för agronomie studerande.

De möjligheter till vidgad samundervisning i övriga ämnen, exempelvis geologi och mikrobiologi, som kan förefinnas, bör enligt min mening tillvaratagas. Härigenom erhålles en ytterligare specialisering mellan de båda läroanstalterna, samtidigt som tillgängliga resurser bättre utnyttjas. Det bör uppdragas åt lantbrukshögskolans styrelse, att låta närmare undersöka fö-

revarande spörsmål och efter samråd med vederbörande universitetsmyndigheter föreslå de åtgärder, som må befinnas möjliga att genomföra.

Vad utredningen anfört angående utbyten eller komplettering av ämnen för agronom- respektive hortonomexamen ävensom rörande specialistexamen föranleder ingen erinran från min sida.

Såsom utredningen föreslagit bör den, som avlagt hortonomexamen vid lantbrukshögskolan ha samma behörighet att avlägga licentiatexamen och disputerat för doktorsgrad, som nu tillkommer agronomer vid högskolan. I likhet med utredningen anser jag, att för såväl agronomer som hortonomer därvid bör användas beteckningarna agronomie licentiat och agronomie doktor.

I enlighet med utredningens förslag bör agronomie licentiatexamen liksom universitetens filosofie licentiatexamen omfatta endast ett ämne och planläggas av examinator i vederbörande ämne. Fordringarna per betygsenhet i agronomie licentiatexamen bör, till skillnad mot vad som föreslagits i fråga om agronom- och hortonomexamen, motsvara universitetens fordringar för betygsenhet.

Avhandling för vinnande av agronomie doktorsgrad bör i enlighet med utredningens förslag bedömas efter samma grunder, som de vid universiteten tillämpade. Detta innebär, att nu gällande bestämmelser om skilda betyg för avhandling och försvar av avhandling vid lantbrukshögskolan slopas och ersättes med föreskrift om gemensamt betyg för avhandlingen och försvaret av denna.

De allmänna synpunkter på undervisningens uppläggning vid lantbrukshögskolan m. m., som utredningen redovisat i förevarande sammanhang, synes mig beaktansvärda. Jag finner mig sålunda böra förorda, bland annat, att de bestämmelser rörande ledighet för läroboksförfattande, som i gällande bestämmelser anges som ett skäl för tjänstledighet med oavkortad lön, även göres tillämpliga vid lantbrukshögskolan.

Utredningen har i förevarande avsnitt berört frågan om fortbildningskurser i olika vid lantbrukshögskolan representerade ämnen för redan utexaminerade agronomer och hortonomer. Vad härom anförts föranleder ingen erinran från min sida.

Den nya studieordningen för agronom- och hortonomexamen bör genomföras från och med den årskurs, som påbörjar den propedeutiska utbildningen hösten 1961 och de egentliga högskolestudierna hösten 1962. Förslagen i fråga om agronomie licentiatexamen och agronomie doktorsgrad ävensom övriga i detta avsnitt förordade ändringar synes böra tillämpas från och med budgetåret 1962/63.

Behovet av centrala institutioner samt personal vid lantbrukshögskolan

I. NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

För den vetenskapliga verksamheten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök finns vid Ultuna f. n. 17 institutioner, två försöksanstalter (statens jordbruksförsök och statens husdjursförsök), en särskild avdelning för statistik och försöksteknik samt ett bibliotek.

Den vetenskapliga personalen utgöres av professorer, däribland föreståndarna för de båda försöksanstalterna, laboratorer, statsagronomer, docenter, överassistenter, förste assistenter, assistenter och amanuenser. För undervisningen i vissa ämnen anlitas speciallärare. Angående kompetenskrav, tillsättningsförfarande m. m. gäller i huvudsak följande.

Tillsättningen av professors- och laboratorstjänsterna i Bo 3 resp. Bo 1 sker efter sakkunnigbedömning på enahanda sätt som vid universiteten, dock att beträffande tillämpat ämne »hänsyn även skall tagas till erfarenhet vunnen vid praktisk verksamhet inom befattningens område».

För statsagronom i A 26, vilken i egenskap av avdelningsföreståndare har att närmast under anstaltsföreståndaren handha försöksanstalts uppgifter, gäller f. n. i princip samma kompetenskrav och tillsättningsförfarande som för professor och laborator inom högskolans tillämpade ämnen.

För docent i A 24 gäller i huvudsak samma bestämmelser som för motsvarande tjänster vid universiteten.

Innehavarna av överassistenttjänsterna i A 23, av vilka f. n. endast finns ett fåtal, har i huvudsak till uppgift att leda verksamheten vid vissa laboratorier och serviceavdelningar.

Förste assistenter i A 21 finns vid såväl högskoleinstitutionerna som försöksanstalterna. Institutionernas förste assistenter motsvarar närmast universitetens tjänster som biträdande lärare. För såväl förste assistenterna som assistenterna gäller att de i princip har full tjänstgöring. I den omfattning, som låter sig förena med institutionens ordinarie arbetsuppgifter, har de emellertid möjlighet att syssla med eget forsknings- och meriteringsarbete också under ordinarie arbetstid. För institutionernas assistenter gäller den för administrativ amanuenspersonal fastställda befordringsgången (A 15—A 19). För amanuenser gäller samma anställningsvillkor som vid universiteten.

De delar av Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, som närmast beröres av utredningens förslag är trädgårdsavdelningen med högre trädgårdskursen och trädgårdsskolan samt statens trädgårdsförsök.

För undervisningen vid högre trädgårdskursen svarar avdelningsföreståndaren i A 26, fem ämneslärare i A 23, speciallärare, assistenter och instruktörer. Vissa andra lärare vid institutet samt tjänstemän vid statens trädgårdsförsök undervisar i speciella ämnen. Assistent, som är agronom, hortonom eller — i vissa fall — filosofie licentiat, placeras i Ag 15. Assistent med annan akademisk examen placeras i Ag 13.

Statens trädgårdsförsök står under ledning av en föreståndare, som är

professor i Bo 3. För avdelningsföreståndarna vid trädgårdsförsöken, vilka benämnes statshortomoner (A 26), tillämpas samma tillsättningsförfarande som för statsagronomer.

Den till den vetenskapliga personalens hjälp stående biträdespersonalen vid Ultuna och Alnarp kan enligt utredningen uppdelas i teknisk, administrativ och övrig biträdespersonal. Till teknisk biträdespersonal räknas laborerande personal såsom institutionsbiträden, laboratoriebiträden, institutionsvaktmästare, verkstadspersonal, djurvårdspersonal m. fl. Hit räknas även vid försöksanstalterna tjänstgörande assistenter utan akademisk examen, vilka i likhet med laboratorieingenjörer är att karaktärisera som kvalificerad teknisk personal. Sistnämnda assistenter är placerade i A 10, A 12, A 15, A 17 eller A 19. Den administrativa biträdespersonalen utgöres främst av kansli- och kontorsbiträden.

II. UTREDNINGEN

A. Olika typer av befattningar, tillsättningsförfarande m. m.

Vetenskaplig personal

Vid besättandet av tjänst som *professor* eller *laborator* bör enligt utredningens mening i främsta rummet tas hänsyn till ådagalagd vetenskaplig skicklighet i det eller de ämnen befattningen omfattar. I de tillämpade ämnena bör därutöver hänsyn tas till ådagalagd skicklighet visad genom självständigt arbete till jordbrukets utveckling och till erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område.

Vad angår det inbördes förhållandet mellan professor och laborator anser jordbrukshögskoleutredningen skäl ej föreligga till avsteg från universitetsutredningens förslag i denna fråga utan ansluter sig till de synpunkter, som nämnda utredning framlagt i sitt betänkande SOU 1958: 32 (s. 88—89).

Beträffande uppdelningen av resp. ämnesområden anser jordbrukshögskoleutredningen, att den vetenskapliga kapaciteten vid en institution i allmänhet bäst bör kunna utnyttjas, om professor och laborator är specialiserade inom olika delar av ämnet. En dylik specialisering är även värdefull med hänsyn till den viktiga uppgiften att handleda doktorander och licentiander. Vid tillsättningen av professorer och laboraturer är det enligt utredningen till fördel om ämnesområdet för en ledigförklarad tjänst inte göres för snävt. Följden kan då bli en alltför smal rekryteringsbas. I anslutning till vad universitetsutredningen anfört (SOU 1958: 32, s. 91) föreslår jordbrukshögskoleutredningen, att laboratorerna i likhet med professorerna utnämnes i visst ämne eller ämnesområde och inte vid viss institution, som hittills varit fallet.

Då lönesättningen för högre befattningshavare numera är enhetlig inom

hela universitets- och högskoleväsendet, synes det motiverat, att dessa befattningshavare erhåller samma befogenheter och skyldigheter vid lantbrukshögskolan som vid universiteten. Detta innebär, att nu gällande stadgar bör bringas i överensstämmelse med de år 1956 antagna universitetsstatuterna. Vid denna revision bör kompetensföreskrifterna utformas så, att vid tillsättning av befattning i tillämpat ämne erfarenhet vunnen genom verksamhet inom ämnesområdet tillmätas större meritvärde än som f. n. är fallet. Utredningen framhåller vidare att eventuella förändringar i framtiden bör samordnas mellan berörda departement, så att gällande bestämmelser i möjligaste mån kommer att vara enhetliga för hela universitets- och högskoleväsendet.

De av utredningen föreslagna försöksavdelningarna vid högskolans institutioner i vissa tillämpade ämnen skall ledas av statsagronomer och statshortonomer i A 26. De nuvarande kraven på *statsagronom* och *statshortonom* bör ändras något beträffande arten men ej graden av kompetens och sättet för tillsättning. Sålunda bör sakkunnigbedömning inte vara obligatorisk, men högskolans styrelse skall, då så befinnes önskvärt, kunna föranstalta därom. Vid bedömningen av sökandes kompetens bör gälla, att erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område och vetenskaplig meritering tillmätas lika vikt. Vad sålunda föreslagits innebär inte någon sänkning av kompetenskraven för dessa tjänster.

Beträffande statsagronoms och statshortonomes ställning inom resp. institutioner gäller, att de i sitt arbete är underställda resp. institutionschefer. Högskolestyrelsen skall fastställa program för försöksverksamheten, medan försöksdirektören skall äga inspektera och övervaka denna verksamhet samt för styrelsen påtala exempelvis avvikelser från uppgjorda försöksprogram.

Jordbrukshögskoleutredningens förslag innebär vidare, att vid vissa institutioner skall inrättas *lektorstjänster* i A 26 av samma typ som lektorstjänsterna vid universiteten. För behörighet till dessa senare tjänster erfordras, att vederbörande avlagt godkänt disputationssprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. I särskilda fall kan befattning av detta slag även uppehållas av licentiat. Ett dylikt dispensförfarande har universitetsutredningen räknat med skulle komma att tillämpas särskilt för sådana ämnen inom de tekniska högskolorna, som ej finns företrädade vid universiteten. Då i viss mån likartade rekryteringsförhållanden råder vid lantbrukshögskolan, anser jordbrukshögskoleutredningen, att möjligheter till dispens från kravet på disputationssprov även bör gälla för dylika tjänster vid lantbrukshögskolan. Sådan dispens bör likväl endast lämnas i särskilda fall. Enligt universitetsutredningen är universitetslektoraten »undervisningstjänster, av vilkas innehavare man därför inte kan fordra, att de skall utföra något mera omfattande forskningsarbete under den tid undervisningen pågår». Tjänstgörings-skyldigheten uppgår till 396 timmar per år eller 12 timmar per vecka och tjänsterna är avsedda att avlasta professorer, laboratorer och docenter elementär akademisk undervisning.

I fråga om *överassistenterna* föreslår jordbrukshögskoleutredningen, att de befattningshavare i A 23, som är verksamma inom försöksverksamheten, skall benämnas *försöksledare*.

Beträffande *förste assistenterna* vid undervisningsinstitutionerna erinrar jordbrukshögskoleutredningen om att större delen av befattningarna som biträdande lärare vid universiteten, i enlighet med universitetsutredningens förslag och 1958 års riksdagsbeslut (prop. 1958: B 104), successivt skall ombildas till lektorat eller forskarassistentbefattningar. Jordbrukshögskoleutredningen, som anser, att befattningarna vid lantbrukshögskolan, i den mån särskild anledning till undantag ej finns, bör överensstämma med motsvarande befattningar vid övriga högre läroanstalter, föreslår, att förste assistentbefattningarna ombildas till *forskarassistentbefattningar* i A 21 och att för dessa skall gälla samma bestämmelser i fråga om kompetens m. m., som för forskarassistenttjänster vid universiteten och övriga högskolor. För behörighet till forskarassistenttjänst skall sålunda fordras licentiatexamen eller därmed jämförlig vetenskaplig kompetens. Docentkompetent forskarassistent skall äga uppbära särskilt arvode av sådan storlek, att de sammanlagda löneförmånerna uppgår till belopp, motsvarande lönen i löneklass A 24. Angående övriga anställningsvillkor för forskarassistent torde få hänvisas till betänkandet s. 214 och 215.

För de befattningshavare i A 21, som kommer att vara verksamma inom försöksverksamheten, föreslår jordbrukshögskoleutredningen däremot tjänstebenämningen *försöksledare*. Då försöksverksamheten är programbunden och av mera kontinuerlig och långsiktig karaktär, är den tjänstgöringsform, som forskarassistentbefattningen utgör, nämligen mindre ändamålsenlig. Av samma skäl har utredningen ansett, att försöksavdelningarnas hela personal bör vara heltidsanställd. Försöksledarbefattningarna är avsedda att rekryteras med personer, som har lägst agronomexamen eller annan grundläggande akademisk examen och som förvärvat erforderlig erfarenhet inom försöksverksamheten. Högre vetenskaplig examen bör tillmätas meritvärde.

För de *assistenter* och *amanuenser*, som är engagerade i undervisnings- och forskningsverksamhet, bör enligt jordbrukshögskoleutredningen i fråga om tjänstgörings- och anställningsvillkor tillämpas samma normer som de vilka enligt beslut vid 1959 års riksdag (prop. 1959: 105) gäller för assistenter och amanuenser vid universiteten och de högskolor, som lyder under ecklesiastikdepartementet. Verksamheten vid försöksavdelningarna är däremot av speciell natur och där bör tjänstgöringsskyldigheten utformas i enlighet med denna verksamhets speciella krav. Angående nyssnämnda normer torde i övrigt få hänvisas till betänkandet.

I fråga om försöksavdelningarnas assistenter i reglerad befordringsgång (A 15—A 19) föreslår jordbrukshögskoleutredningen, att de skall ha full tjänstgöring samt benämnas *försöksassistenter*.

Biträdespersonal

I fråga om biträdespersonalen framhåller jordbrukshögskoleutredningen bl. a., att de i försöksverksamheten engagerade assistenterna, vilka inte avlagt akademisk examen, både med avseende på arbetsuppgifter och utbildning är jämförbara med vad universitetsutredningen i sina förslag benämnt tekniker. Utredningen föreslår därför, att berörda assistenter benämnas försökstekniker.

Angående biträdespersonalen framhåller utredningen vidare bl. a., att det ur arbetsekonomisk synpunkt är önskvärt, att den vetenskapligt utbildade personalen så långt det går frigörs från biträdesuppgifter. För att biträdespersonalen skall vara i stånd att omhänderha en större del av arbetsuppgifterna i samband med forskning och försöksverksamhet erfordras emellertid, att denna personal erhåller en därför avpassad utbildning. I detta avseende har lantbrukshögskolans institutioner delvis andra krav än universiteten och övriga högskolor. Utbildningen av här ifrågavarande tekniska biträdespersonal kan därför i regel ej följa samma mall som exempelvis de medicinska klinikernas tekniker (laboratriser). Sålunda är laborantskoleutbildning i många fall av begränsat värde. Försöksteknikerna bör ha jordbrukspraktik och lantmannaskola samt i vissa fall också driftsledarkurs. I åtskilliga fall — särskilt då verksamheten vid institutionen är starkt specialiserad — ges den viktigaste utbildningen inom resp. institutioner. Då kraven på god kompetens hos den tekniska biträdespersonalen bör vara densamma som vid universiteten och övriga högskolor, måste därför åtgärder vidtas för att få till stånd en organiserad vidareutbildning av teknisk biträdespersonal inom lantbrukshögskolan.

B. De vetenskapliga institutionerna

1. Behovet av institutioner och högre fast anställd personal

Jordbrukshögskoleutredningen behandlar frågorna om indelningen i institutioner och ämnesområden samt om behovet av högre vetenskapliga befattningar (professorer, laboratorer, statsagronomer, lektorer och överassistenter) i ett sammanhang. Övriga befattningar kan enligt utredningen beräknas efter mera generella normer och behandlas därför gemensamt för samtliga institutioner. I det följande lämnas — med utgångspunkt från den nuvarande institutionsindelningen — en kortfattad redogörelse för utredningens förslag i fråga om antalet institutioner och högre tjänster. En sammanställning har upprättats över dessa (se s. 128—130). I övrigt torde i denna del få hänvisas till betänkandet s. 157—212 och 226—232.

Institutioner vid Ultuna

Institutionen för fysik och meteorologi

Till institutionen, vid vilken meddelas undervisning i matematik och fysik med meteorologi, hör ett meteorologiskt observatorium, där registrering sker av för jordbruksforskningen viktiga meteorologiska element. Detta material har utnyttjats av ett flertal av de till Ultuna förlagda institutionerna och anstalterna. Institutionen samarbetar i olika sammanhang med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

Utredningen finner det icke ändamålsenligt att bibehålla institutionen, emedan en rationell undervisning i fysik kräver större resurser än som rimligtvis kan lämnas en institution i detta ämne vid lantbrukshögskolan. Undervisningen i fysik bör enligt utredningen förläggas till Uppsala universitet. Kostnaden härför har beräknats motsvara lönen för ett halvt universitetslektorat jämte vissa expenser.

Undervisningen i matematik bör handhas av en speciallärare. Vad meteorologien beträffar får den anses ha speciell betydelse för växtodlingen. Utredningen föreslår därför, att laboratorn eller annan lämplig tjänsteman vid institutionen för allmän växtodling skall svara för forskningen och undervisningen även i lantbruksmeteorologi.

De kemiska institutionerna

Med anledning av att forskningen vid lantbrukshögskolan i mycket hög grad är av allmän biologisk natur anser utredningen det vara en brist, att biokemi hittills inte ingått i den vid högskolan bedrivna kemiska verksamheten och förordar därför en förstärkning av detta område. Med hänsyn härtill samt till den organiska kemins alltmer ökade betydelse för jordbruket föreslås, att institutionen för organisk kemi förstärkes med en laboratur. Utredningen föreslår vidare att båda institutionerna erhåller var sin överassistentbefattning i stället för de forskarassistentbefattningar, som föreslås för övriga institutioner. Denna särställning för de kemiska institutionerna motiveras av de omfattande uppgifterna av konsultativ natur gentemot vissa tillämpade institutioner. Högre agronomiska studier förekommer däremot endast i begränsad omfattning inom detta område. Beträffande hela ämnesområdet kemi synes det vidare angeläget, att forskningen och undervisningen koncentreras på för lantbruket betydelsefulla frågor. I anslutning härtill föreslås att institutionerna i kemi benämnas lantbrukskemi I och lantbrukskemi II. Den förra bör omfatta oorganisk, fysikalisk och analytisk kemi samt den senare organisk kemi och biokemi.

Mikrobiologiska institutionen

Vid samråd med universitetsutredningen har behandlats möjligheten att vid institutionen även meddela undervisning åt studerande vid Uppsala universitet. Då en sådan anordning torde medföra ett bättre utnyttjande av resurserna än om undervisning i mikrobiologi skall ges vid båda läroanstal-

terna, förordar utredningen, att samundervisning kommer till stånd, särskilt som högskolans institution med hänsyn till där befintliga undervisningslokaler utan svårighet kan ta emot studerande i mikrobiologi även från universitetet.

Vad gäller det till institutionen hörande baljväxtlaboratoriet föreslår utredningen, att detta i framtiden endast skall ombesörja själva tillverkningen av bakteriekulturer. Försäljningen bör däremot tillkomma intendentsdetaljen och den ekonomiska redovisningen kamrerarkontoret vid högskolan. Tillverkningen bör enligt utredningens uppfattning bedrivas så att den blir ekonomiskt självbärande. Med hänsyn till att baljväxtlaboratoriet och den vid institutionen förefintliga biotekniska avdelningen bearbetar två närstående delar av samma verksamhetsfält, föreslår utredningen, att dessa sammanslås till en bioteknisk avdelning med baljväxtlaboratorium. För denna avdelning bör inrättas en tjänst som avdelningsföreståndare i statsagronoms löneställning. I samband med inrättandet av denna tjänst, för vilken bör gälla samma kompetensvillkor som för statsagronom, bör den nuvarande överassistenttjänsten besättas med en innehavare, som är kompetent att handha forskningen inom ensileringsområdet.

Enligt utredningen bör undervisningen för agronomie studerande i ämnet mikrobiologi i framtiden utgöras av dels en allmän, grundläggande del, gemensam för samtliga studerande och dels en tillämpad del, som alltefter de studerandes inriktning skall vara differentierad på husdjursområdet resp. mark- och växtområdet. För att leda undervisningen och laborationerna i den del av ämnet mikrobiologi, som motsvarar det nuvarande ämnet mjölkhushållning, erfordras liksom nu en särskild befattningshavare, eftersom härför krävs bl. a. utbildning inom mejeriområdet. För att kunna meddela aktuella kunskaper måste denne kontinuerligt följa utvecklingen inom bl. a. mejeriområdet samt bedriva egen forskning. Utredningen föreslår därför, att den nuvarande speciallärarybefattningen i mjölkhushållning utbytes mot en överassistenttjänst, varvid samtidigt en av de båda nuvarande förste assistenttjänsterna avvecklas.

Botanisk-genetiska institutionen

Sedan år 1952 pågår samundervisning i ämnet genetik mellan Uppsala universitet och lantbrukshögskolan. Detta synes ha medfört betydande fördelar inte minst ur kostnadssynpunkt. Jordbrukshögskoleutredningen har vid samråd med universitetsutredningen kunnat konstatera, att också denna utredning har en positiv inställning till en fortsatt samundervisning. Institutionen bör därför även i framtiden tillgodose behovet av forskning och undervisning i ämnet genetik för såväl lantbrukshögskolan som Uppsala universitet.

Den botanisk-genetiska institutionens ämnesområde omfattar f. n. tre delar, nämligen systematisk botanik, genetik och växtförädling. Då undervisningen i systematisk botanik är avsedd enbart för studerande vid lantbrukshögskolan och då institutionen helt bör koncentrera verksamheten till

det genetiska området föreslår utredningen, att den systematiska botaniken överföres till institutionen för växternas anatomi och fysiologi.

Botanisk-genetiska institutionen bör enligt utredningen uppdelas i en institution för genetik, avsedd även att tillgodose Uppsala universitets behov, och en institution för växtförädling. Den nuvarande personalen bör omfördelas att fylla bägge institutionernas behov. Därutöver tillkommer vid institutionen för genetik vissa befattningar å universitetets stat.

Beträffande den nuvarande professuren är det utredningens uppfattning, att denna så snart ske kan — inte minst med hänsyn till det inte obetydliga antalet licentiander — bör ledigförklaras i ämnet växtförädling.

Beträffande ämnet genetik är utredningen av den uppfattningen att den nuvarande laboraturen vid institutionen är att betrakta som självständig med hänsyn till den utveckling ämnet fått sedan år 1952. I enlighet med universitetsutredningens förslag bör en dylik självständig laboratur kunna direkt omvandlas till professur, om innehavaren av tjänsten besitter professorskompetens i ämnet. Under förutsättning att vederbörande myndigheter finner den nuvarande innehavaren av laboraturen kompetent för professur, föreslår utredningen, att denne, utan att tjänsten dessförinnan ledigförklaras, från den 1 juli 1960 utnämnes till professor i genetik vid lantbruks-högskolan med examinationsskyldighet jämväl för universitetet.

Institutionen för marklära

Utredningen föreslår ej någon utökning av antalet högre befattningar vid institutionen, då vid denna redan finns såväl professor som laborator och då den tillämpade markforskningen föreslås erhålla en betydande förstärkning inom de två nya institutionerna för växtnäringslära och för jordbearbetning. För att möjliggöra en ökad koncentrerings av resurserna på markforskningen föreslås emellertid, att ett ökat samarbete inleds med de geologiska institutionerna vid Uppsala universitet. Vid utredningens kontakter med företrädare för dessa institutioner har framgått, att undervisningen i geologi för agronomie studerande kan meddelas vid universitetets mineralogisk-geologiska och kvartär-geologiska institutioner genom att högskolans studerande i en efter deras behov avpassad omfattning deltar i dessa institutioners grundkurser. Å andra sidan önskar universitetets geologiska institutioner tillgodogöra sig viss vid högskolans markläreinstitution meddelad undervisning rörande markforskningen och dess arbetsmetoder. På längre sikt bör en arbetsfördelning komma till stånd, som möjliggör, att högskolans institution i marklära helt kan koncentrera sig på marklärområdet, medan undervisningen i geologi för de agronomie studerande förläggs till universitetet.

Institutionen för allmän jordbrukslära

Utredningens slutsats i den i det föregående redovisade diskussionen om undervisningens, forskningens och försöksverksamhetens inbördes organisatoriska ställning innebär, att verksamheten vid institutionen för allmän

jordbrukslära och verksamheten inom motsvarande ämnesområden vid statens jordbruksförsök skall samorganiseras. Utredningen föreslår i enlighet härmed, att två institutioner inrättas, en i växtnäringenslära och en i jordbearbetning. Den nuvarande institutionens ämnesområde består nämligen av två väl åtskilda och avgränsade delar, den kemiskt inriktade delen växtnäringenslära och den fysikaliskt inriktade delen jordbearbetning. Inordnandet av försöksverksamheten i en samorganiserad helhet gör det möjligt att åstadkomma en ändamålsenligare indelning i ämnesområden. Försöksverksamheten bör organiseras i form av särskilda försöksavdelningar knutna till

Institutionerna kommer att motsvara den nuvarande institutionen för allmän jordbrukslära jämte avdelningen för gödsling och kalkning samt avdelningen för myrjordar och mikroelement vid statens jordbruksförsök. Den högre personal, två professorer, en laborator och en statsagronom, som f. n. finns, bör överföras till de två nya institutionerna. Därutöver bör enligt utredningen inrättas en laboratur och en statsagronombefattning så att vardera institutionen erhåller en professor, en laborator och en statsagronom.

Institutionen för agronomisk hydroteknik

Utredningen föreslår, att institutionens namn i analogi med benämningen på vissa andra institutioner ändras till lantbrukets hydroteknik. I enlighet med utredningens principiella förslag till försöksverksamhetens organisation föreslås vidare, att den av täckdikningsförsöksnämnden ledda och av ett särskilt anslag bekostade täckdikningsförsöksverksamheten organiseras som en försöksavdelning vid institutionen, eftersom ett permanent behov av försöksverksamhet inom dräneringsområdet får anses föreligga. Som ledare för avdelningen bör, i stället för den nuvarande arvodesavlönade försöksledaren, finnas en statsagronom. Även den av nämnden anställda personalen i övrigt bör överföras på högskolans lönestat.

Institutionen för växternas anatomi och fysiologi

På analogt sätt som föreslagits beträffande vissa övriga institutioner föreslås, att institutionen benämnas institutionen för lantbruksbotanik. Namnändringen motiveras också därav att ämnesområdet skall utökas att omfatta även den systematiska botaniken. Härigenom kommer undervisningen i de delar av den grundläggande botaniken, som är av betydelse för agronomutbildningen, att koncentreras till en institution. Eftersom behovet av forskning i ämnet systematisk botanik endast torde vara av mindre omfattning och undervisningen kommer att bli den primära arbetsuppgiften, föreslår utredningen, att undervisningen i ämnet handhas av en universitetslektor. I den mån den av lektorn meddelade undervisningen i systematisk botanik understiger den till lektoratet knutna undervisningsskyldigheten bör lektorn jämväl kunna åläggas annan lämplig undervisning eller motsvarande arbete vid institutionen.

Institutionen för växtodlingslära

I enlighet med utredningens förslag att såväl undervisningen, forskningen som försöksverksamheten inom samma ämnesområde skall ingå i en och samma institution bör verksamheten vid institutionen samorganiseras med verksamheten inom motsvarande ämnesområden vid statens jordbruksförsök. Utredningen föreslår, att två institutioner inrättas, varav en i allmän växtodling och en i speciell växtodling. Angående institutionernas ämnesområden torde få hänvisas till betänkandet s. 177 och 178.

Vid institutionen för allmän växtodling bör inrättas två försöksavdelningar, en för växtföljder och en för ogräsbekämpning. Vidare bör Rönnebydalens jordbruksförsöksstation knytas till denna institution som en försöksavdelning. De speciella växtodlingsförhållandena i övre Norrland har ansetts motivera att viss självständig forsknings- och försöksverksamhet inom växtodlingsområdet förläggs till Norrland. Rönnebydalens försöksstation bör alltså vid sidan om de uppgifter, som åligger försöksstationerna, även bedriva viss egen forsknings- och försöksverksamhet och i denna verksamhet vara underställd institutionen för allmän växtodling såsom en försöksavdelning. Även vid institutionen för speciell växtodling bör inrättas två försöksavdelningar, en för växtodling i öppet bruk och en för växtodling i slutet bruk.

I den allmänna växtodlingslärans ämnesområde skall ingå bl. a. sambandet mellan klimat, mark och växter. Med hänsyn härtill har utredningen, såsom redan framgått av den föregående redogörelsen, funnit, att institutionen för allmän växtodlingslära är den institution, i vilken meteorologin närmast bör ingå. Innehavaren av laboraturen i allmän växtodlingslära eller annan lämplig befattningshavare bör alltså även ha till uppgift att handha den forskning och undervisning i meteorologi som anses erforderlig vid lantbrukshögskolan. Verksamheten bör koncentreras på de delar av meteorologin, som är av betydelse för lantbruket. Ämnet bör benämnas lantbruksmeteorologi och innefatta såväl makro- som mikroklimatiska element av betydelse för jordbruksproduktionen samt användandet av dessa och andra meteorologiska element för prognoser anpassade till jordbrukets behov.

Institutionerna bör erhålla var sin professor och laborator samt vardera två statsagronomer. Motsvarande befattningar vid den nuvarande institutionen jämte växtodlingsavdelningen, betesavdelningen och det botaniska laboratoriet vid statens jordbruksförsök omfattar en professur, en laboratur, tre statsagronombefattningar och en försöksgårdsföreståndarbefattning.

Institutionen för växtsjukdomslära

Utredningen föreslår att institutionens namn ändras till institutionen för växtpatologi bl. a. med hänsyn till att detta namn bättre överensstämmer med internationell benämning. Växtpatologin utgör ett betydelsefullt och inte tillräckligt beaktat forskningsområde inom svenskt jordbruk, särskilt i fråga om virologin. För att öka institutionens forskningskapacitet föreslås därför, att en laboratur i virologi inrättas. Den nuvarande laboraturens ämnesområde bör omfatta entomologi och nematologi.

Efter överläggningar med representanter för statens växtskyddsanstalt har utredningen kommit till den uppfattningen att försöksverksamheten inom det växtpatologiska området i huvudsak bör ligga vid statens växtskyddsanstalt.

Institutionen för husdjurens anatomi och fysiologi

Eftersom fysiologin utgör det större ämnesområdet föreslår utredningen att institutionen i framtiden benämns institutionen för husdjursfysiologi. Då forskningen vid institutionen är betydelsefull och då undervisningsbördan på grund av ämnesområdets mycket stora omfattning är att betrakta som betungande, anser utredningen liksom 1946 års högskoleutredning, att en laboratorstjänst bör inrättas. Denna förstärkning bör även möjliggöra forskning inom mjölkbildningens fysiologi.

Institutionen för husdjursgenetik

Utredningen föreslår, att den nuvarande institutionen för husdjursgenetik inklusive den till egendomen Wiad förlagda avdelningen av institutionen skall benämnas institutionen för husdjursförädling. Härigenom reserveras namnet genetik för den grundläggande genetiska institutionen, medan namnet förädling användes analogt på både växt- och djursidan för de tillämpade genetiska institutionerna för växtförädling och husdjursförädling. Angående inrättande av ett halvstatligt institut på husdjursavels område samt organisationen av avdelningen vid Wiad anför utredningen följande.

För att utröna, huruvida intresse förelåg från jordbrukets sida att medverka i ett halvstatligt institut på husdjursavels område, förslagsvis benämnt institutet för kött- och mjölkproduktion, har utredningen haft överläggningar med Sveriges lantbruksförbund och vissa av den ekonomiska föräningsrörelsens riksorganisationer. Som förutsättning för en sådan medverkan från föräningsrörelsens sida uppställdes vissa villkor, bl. a. att de bidrag som lämnades skulle vara avdragsgilla vid beskattning. Då frågan om sådan skattebefrielse ännu ej avgjorts av Kungl. Maj:t har överläggningarna ej kunnat slutföras. Utredningen kan därför icke framlägga förslag beträffande nämnda institut för husdjursavel utan föreslår, att denna fråga utreds i annat sammanhang. I samband härmed torde även den inom Nordiska rådet väckta frågan om nordiskt samarbete på husdjursgenetikens område böra behandlas.

I nuvarande läge föreslår utredningen, att avdelningen vid Wiad bibehålls och att den knytes till institutionen för husdjursförädling som en försöksavdelning, till dess klarhet vunnits i fråga om det halvstatliga institutet. Om ett dylikt institut kommer till stånd, bör detta ersätta försöksavdelningen vid Wiad. I motsatt fall bör frågan om försöksavdelningens framtida organisation och förläggning upptas till särskild prövning.

Institutionen bör erhålla en professor, en laborator och vid försöksavdelningen på Wiad en statsagronom. Detta förutsätter, att en befattning nyinrättas, emedan laboratorn f. n. samtidigt är avdelningsföreståndare vid Wiad. Eftersom Wiads framtida ställning inte är klarlagd, bör statsagronomtjänsten där endast tillsättas på förordnande.

Institutionen för husdjurens utfodring och skötsel

För att åstadkomma en ändamålsenlig uppdelning av den vetenskapliga verksamheten inom ämnet utfodringslära, vilket f. n. representeras av institutionen för husdjurens utfodring och skötsel samt statens husdjursförsök, föreslår utredningen, att två institutioner inrättas, en i allmän grundläggande näringsfysiologi kallad institutionen för husdjurens näringsfysiologi och en i tillämpad utfodringslära benämnd institutionen för husdjurens utfodring och vård.

I enlighet med utredningens förslag att såväl undervisning, forskning som försöksverksamhet inom samma ämnesområde skall ingå i en och samma institution bör verksamheten vid statens husdjursförsök överföras till institutionen för husdjurens utfodring och vård. Med hänsyn härtill föreslås, att vid institutionen skall inrättas tre försöksavdelningar, varav en för nötkreatur, hästar och får, en för svin och pälsdjur samt en för fjäderfä. Var och en av dessa avdelningar bör ledas av en statsagronom. Vidare bör till institutionen knytas en till Alnarp förlagd underavdelning, som skall handha den forsknings- och försöksverksamhet inom biodlingsområdet, vilken f. n. handhas av personal vid statens husdjursförsök. Vid institutionen bör dessutom liksom nu vid statens husdjursförsök finnas ett kemiskt service-laboratorium. För att en kvalificerad kemist skall kunna bibehållas på längre sikt vid detta laboratorium bör denne ges överassistentens löneställning.

Vid de båda nya institutionerna bör enligt utredningen, utöver de högre befattningar som finns vid den nuvarande institutionen och statens husdjursförsök, inrättas ytterligare en laborators- och en statsagronombefattning. Angående institutionernas arbetsuppgifter torde få hänvisas till betänkandet s. 189.

Maskintekniska institutionen

Enligt utredningen bör ämnet husbyggnadslära ingå i den institution, som handhar den maskintekniska undervisningen. Undervisningen i ämnet bör även i fortsättningen handhas av speciallärare. För de studerandes kontakt med forsknings- och utvecklingsarbetet på området bör därvid också i lämplig omfattning anlitas personal från statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader.

Eftersom den rent tekniska forskningen i huvudsak bör ligga vid de tekniska högskolorna, som har resurser härför, bör forskningen vid lantbruks-högskolans maskintekniska institution i främsta rummet inriktas på en rationell användning av maskiner och arbetskraft. För att betona denna inriktning föreslås, att namnet på institutionen ändras till lantbrukets arbetsmetodik och teknik. Utredningen föreslår vidare, att en professur inrättas i stället för den nuvarande arvodesavlönade föreståndarbefattningen, vilken f. n. alltsedan institutionens tillkomst innehas av föreståndaren för det delvis med statsmedel bedrivna jordbrukstekniska institutet. Därjämte bör en av de nuvarande båda laboratorsbefattningarna omändras till ett universitetslektorat i motorlära med teknologi.

Nationalekonomi

Beräffande undervisningen i nationalekonomi, vilken f. n. handhas av en speciallärare, har utredningen funnit att möjligheter finns att utnyttja undervisningen i ämnet vid Uppsala universitet. Vissa kurser vid universitetet synes sålunda kunna utnyttjas av lantbrukshögskolans studerande, medan i andra delar av ämnet särskilda kurser får läggas upp för ändamålet. För dessa kurser måste särskild lärarkraft anlitas. Med utgångspunkt från beräknat timantal synes en ersättning motsvarande lönen för ett halvt universitetslektorat jämte vissa expenser böra utgå till nationalekonomiska institutionen vid universitetet.

Utredningen har vidare berört frågan om behovet av en särskild på lantbrukets problem inriktad samhällsekonomisk forskning. Härom anföres i huvudsak följande.

En särskild på lantbrukets problem inriktad samhällsekonomisk forskning skulle bli av stort värde och utgöra ett gott stöd för den vid lantbrukshögskolan bedrivna lantbruksekonomiska forskningen. Flertalet av forskningsproblemen synes dock vara av den arten, att högskolans båda lantbruksekonomiska institutioner med fördel kan handha desamma. Utredningen vill därvid hänvisa till att den föreslår betydande utökningar av antalet tjänster vid dessa båda institutioner. Om undervisningen i nationalekonomi förläggs till Uppsala universitet, kommer redan från början att skapas en värdefull kontakt med samhällsekonomisk forskning, vilket kan ge möjligheter till ett fruktbarande framtida samarbete mellan national- och lantbruksekonomer.

Mot bakgrund av det anförda finner utredningen ej skäl att nu inrätta en professur i nationalekonomi.

Institutionen för lantbrukets driftsekonomi

Utredningen framhåller inledningsvis, att det får anses väl motiverat att nu ge de lantbruksekonomiska institutionerna större resurser för sin verksamhet än vad de tidigare haft.

Vad angår den driftsekonomiska institutionen skall denna meddela undervisning i ämnena driftsekonomi, redovisningslära, fastighetsekonomi samt delar av ämnet trädgårdsekonomi. I fråga om forskningen finner utredningen de från olika håll framförda önskemålen rörande en utvidgad dylik verksamhet på driftskalkyleringens och fastighetsekonomin områden väl motiverade. För nu nämnda ämnesområden bör vid institutionen förutom professur finnas tre högre befattningar, varav ett lektorat i redovisningslära, en laboratur i fastighetsekonomi samt en laboratur i driftsplanering och arbetsekonomi. Rörande lektorsbefattningen anför utredningen, att det f. n. finns en laboratorsbefattning i redovisningslära. Med hänsyn till undervisningens stora omfattning i detta ämne samt till att befattningen ej kunnat besättas med ordinarie innehavare föreslås, att tjänsten ändras till ett universitetslektorat. I fråga om ämnesområdena för de båda laboraturerna torde få hänvisas till betänkandet s. 199.

Med hänsyn till den föreslagna utvidgningen av institutionens ämnes-

område föreslår utredningen att institutionens namn ändras till lantbrukets företagsekonomi.

Institutionen för lantbrukets marknadslära

Utredningens i det föregående redovisade ställningstagande i frågan om inrättandet av en professur i samhällsekonomi och jordbrukspolitik medför, att förevarande institution tilldelas ansvaret för forskningen inom ett vidare ämnesområde än som annars skulle ha blivit fallet. Integrationen av forskningen och den högre utbildningen inom trädgårdsområdet kommer även att ställa ökade krav på institutionens forskningskapacitet. Vidare föreligger behov av en mer omfattande forskning inom institutionens centrala ämnesområden såsom exempelvis jordbruksproduktionens och livsmedelskonsumtionens utveckling och elasticitet, uppställandet av prisprognoser som underlag för jordbrukarnas produktionsplanering, prisanalys samt administration och företagsledning inom handelsföretag.

Med hänsyn till det föreliggande behovet av en mer omfattande forskning inom institutionens ämnesområde samt till att professorn inte ensam kan förutsättas behärska hela detta stora ämnesområde anser utredningen, att institutionen bör förstärkas med en laborator.

Statistik och försöksteknik

Utredningen har behandlat frågan om behovet av en professur i experimentell statistik. Härom anföres följande.

Enligt utredningens uppfattning föreligger det ett angeläget behov av en professur i experimentell statistik. Starka skäl, främst behovet av försöksstatistik, talar också för att en sådan professur förläggs till lantbrukshögskolan. Å andra sidan är det tydligt att en undervisning på licentiant- och doktorandnivå i ämnet närmast hör hemma vid ett universitet. Det är inte heller möjligt att i detta sammanhang bortse från det behov av experimentell statistik, som otvivelaktigt föreligger vid Uppsala universitet. Viss undervisning i experimentell statistik bedrivs sedan några år vid universitetets statistiska institution. Detta har emellertid inte pågått så länge att full överblick har kunnat erhållas över möjligheterna att bearbeta problem av den natur, som förekommer vid lantbrukshögskolan, eller att handha den försöksstatistiska konsultation, som erfordras där. Med hänsyn härtill har utredningen inte funnit det möjligt att nu föreslå inrättandet av en professur i ämnet men vill dock framhålla som sin uppfattning att en dylik professur bör betjäna såväl lantbrukshögskolan som universitetet. Vid inrättandet av en professur i experimentell statistik bör även behovet av statistisk konsultation vid lantbrukshögskolan beaktas.

Under åberopande av det anförda föreslår utredningen, att nuvarande anordning för undervisning och konsultation i statistik och försöksteknik övergångsvis bibehålles. Då små självständiga avdelningar principiellt inte bör bibehållas vid lantbrukshögskolan, bör statistiken och försökstekniken organisatoriskt inordnas som en underavdelning i institutionen för lant-

brukets företagsekonomi. Detta innebär givetvis på intet sätt någon inskränkning i forskningens och försöksverksamhetens tillgång till statistisk service utan är att betrakta som en rent administrativ anordning. Med hänsyn till att uppgifterna för denna statistiska underavdelning i framtiden främst torde komma att omfatta undervisning och konsultation, medan däremot ren forskning endast torde komma att medhinnas i mycket begränsad omfattning, föreslår utredningen att den nuvarande laboraturen vid avdelningen omändras till ett universitetslektorat. För att tillgodose det stora behovet av statistisk konsultation bör redan nu en förstärkning ske på så sätt att förste assistenttjänsten vid avdelningen ändras till en överassistentbefattning. Härigenom bör det bli möjligt för dessa två befattningshavare att specialisera sig inom avdelningens två huvudområden, försöksstatistik och ekonomisk statistik.

Ledamoten av utredningen herr Yngve Gustafsson anför beträffande statistiken i sitt särskilda yttrande bl. a. följande.

Utan att på något sätt vilja bestrida vikten av att den ekonomiska sektorn vid högskolan tillföres viss statistisk sakkunskap vill jag framhålla att det av utredningen föreslagna arrangemanget för statistiken är otillfredsställande ur försöksverksamhetens synpunkt. Statistisk sakkunskap och statistiskt arbete har en utomordentligt viktig, för att inte säga fundamental roll i så gott som allt modernt försöksarbete. Skall en försöksorganisation kunna arbeta tillförlitligt och fylla sin uppgift på ett tillfredsställande sätt, bör den *inom sig* ha tillgång till statistisk sakkunskap av hög valör. Den kan inte enbart lita till att konsultera vissa tjänstemän inom en ekonomisk institution. I sammanhanget må erinras om att försöksstatistik inte är det samma som ekonomisk statistik.

Institutioner vid Alnarp

Enligt utredningens tidigare redovisade förslag skall den grundläggande utbildningen för hortonomexamen meddelas av lantbrukshögskolans institutioner vid Ultuna, medan den tillämpade högre trädgårdsutbildningen jämte forsknings- och försöksverksamheten inom trädgårdsodlingens område skall vara förlagd till Alnarp. Utredningen föreslår, att där skall inrättas fyra fullständiga institutioner, fyra mindre avdelningar (underavdelningar) samt ett mindre, kemiskt analyslaboratorium. De fyra institutionerna skall omfatta de för trädgårdsodlingen centrala ämnesområdena frukt- och bärödling, köksväxtodling, prydnadsväxtodling samt trädgårdskonst och landskapsvård. Härom anföres vidare följande.

De tre förstnämnda institutionerna skall förutom forskning och undervisning även bedriva försöksverksamhet och bör därför förses med var sin försöksavdelning. Utöver nyssnämnda fyra centrala ämnesområden är även ämnena driftsekonomi, arbetsmetodik och teknik samt växtpatologi av stor betydelse för trädgårdsväxtodlingen. Dessa tre senare ämnesområden finns emellertid redan representerade vid Ultuna i form av särskilda institutio-

ner. Vid Alnarp bör därför endast inrättas underavdelningar till dessa institutioner. Till Alnarp bör även forsknings- och försöksverksamheten inom biodlingsområdet förläggas som en underavdelning till institutionen för husdjurens utfodring och vård.

Institutionen för frukt- och bärödling

Denna institution skall handha forskning, undervisning och försöksverksamhet beträffande odling av fruktträd, bärväxter samt dithörande plantskolekulturer. Institutionen bör förse med såväl professor som laborator. Eftersom den nuvarande föreståndaren för statens trädgårdsförsök har särskild kompetens beträffande frukt- och bärödling föreslås, att denna professur överföres till institutionen.

Rent principiellt anser utredningen att inrättandet av laboraturer vid trädgårdsinstitutionerna bör anstå, tills erfarenhet vunnits av verksamheten därstädes. Institutionen för frukt- och bärödling synes dock böra utgöra ett undantag, då denna institution redan från början kan förmodas få en sådan omfattning, att det är motiverat att en dylik tjänst inrättas. Institutionen kommer att omfatta två väl avgränsade områden, som var för sig kräver en specialiserad forskning.

Statshortonombefattningen vid den nuvarande avdelningen för frukt- och bärödling vid statens trädgårdsförsök bör överföras till institutionens försöksavdelning.

Institutionen för köksväxtodling

Denna institution skall handha forskning, undervisning och försöksverksamhet beträffande köksväxtodling på friland och under glas. Då denna verksamhet bör ledas av en professor föreslås inrättandet av en professur. Vid statens trädgårdsförsöks köksväxtavdelning finns f. n. en statshortonombefattning, som bör överföras till institutionens försöksavdelning.

Institutionen för prydnadsväxtodling

Denna institution bör omhänderta forskning, undervisning och försöksverksamhet beträffande prydnadsväxtodling på friland och under glas jämte dithörande plantskolekulturer samt växtkännedom. En professur bör inrättas vid institutionen. Vid statens trädgårdsförsöks prydnadsväxtavdelning finns f. n. en försöksledarbefattning, som bör ändras till en statshortonombefattning och överföras till institutionens försöksavdelning.

Institutionen för trädgårdskonst och naturvård

Denna institution, vilken skall sörja för utbildning av trädgårdsarkitekter, bör handha forskning och undervisning i trädgårdskonst, anläggnings teknik och landskapsvård samt angränsande ämnen såsom samhällsplanering, trädgårdskonstens historia, teckning samt material- och formlära. Den bör vidare i samarbete med institutionen för jordbearbetning studera effekten på mark och gröda av läplanteringar m. m. Av högre befattningar vid

institutionen föreslår utredningen att tills vidare endast en professur inrättas.

Underavdelningen för trädgårdsodlingens driftsekonomi

Trädgårdsodlingens ekonomi omfattar redovisningstekniska, marknads-ekonomiska och driftsekonomiska frågor. Enligt utredningen synes det inom redovisningsläran ej vara nödvändigt med någon särskild forskning för trädgårdsodlingens behov. Däremot torde de allmänna redovisningstekniska metoderna böra anpassas till odlingens speciella förhållanden. Detta bör kunna ombesörjas av universitetslektorn i redovisningslära vid Ultuna.

De marknadsekonomiska frågorna inom trädgårdsområdet synes vara så nära besläktade med motsvarande spörsmål på jordbrukets område, att forskningen inom denna ämnesdel lämpligen bör handhas av institutionen för marknadslära.

Beträffande trädgårdsodlingens driftsekonomi föreslår utredningen, att institutionen för företagsekonomi vid Ultuna skall svara för den grundläggande delen, som omfattar allmän produktionsekonomi. Den mera speciella driftsekonomin, särskild planering och kalkylering för trädgårdsföretag samt undersökningar och rådgivning rörande odlingens driftsekonomiska förhållanden, bör däremot handhas av en till Alnarp förlagd underavdelning för trädgårdsodlingens driftsekonomi. Denna bör vara organisatoriskt knuten till institutionen för företagsekonomi samt förestås av en universitetslektor.

Underavdelningen för trädgårdsodlingens arbetsmetodik och teknik

Forskningen inom trädgårdsodlingens arbetslära samt maskin- och redskapslära bör i huvudsak åligga institutionen för arbetsmetodik och teknik vid Ultuna. Däremot bör undervisningen samt viss forskning i dessa ämnesdelar ombesörjas av en universitetslektor, placerad i Alnarp men organisatoriskt knuten till högskolans institution för arbetsmetodik och teknik. För ändamålet bör sålunda inrättas en särskild underavdelning vid Alnarp.

I fråga om ämnena växthuskonstruktion, speciell husbyggnadslära samt värme-, kyl- och elteknik bör undervisningen ombesörjas av speciallärare. Forskningen i dessa senare ämnen hör enligt utredningen närmast hemma vid de tekniska högskolorna.

Underavdelningen för växtpatologi

Med hänsyn till växtsjukdomarnas betydelse inom trädgårdsodlingen liksom också till att trädgårdsodlingen har egna specifika växtsjukdomsproblem bör institutionen för växtpatologi vid Ultuna vara representerad i Alnarp genom en särskild underavdelning. Verksamheten vid denna kan förväntas främst behöva inriktas på konsultation för trädgårdsinstitutionernas räkning samt på viss speciell forskning. Vid avdelningen bör vara placerad en överassistent.

Underavdelningen för biodling

Utredningen föreslår, att forsknings- och försöksverksamheten beträffande biodling förläggs till Alnarp och där organiseras såsom en underavdelning till högskolans institution för husdjurens utfodring och vård. Till stöd härför anföres i huvudsak följande.

De naturliga förutsättningarna för forskning och försöksverksamhet beträffande biodling torde vara gynnsammare vid Alnarp än vid Ultuna. Att verksamheten likväl, i enlighet med 1945 års biodlingsutrednings förslag, år 1950 förlades till Ultuna, torde till en del ha berott på behovet av stöd och kontakt med övrig närliggande vetenskaplig verksamhet inom lantbruksområdet. I och med att trädgårdsinstitutionerna förläggs till Alnarp, synes det naturligt, att forsknings- och försöksverksamheten med bin förläggs dit. Därigenom erhålles en direkt anknytning till forskningen och försöksverksamheten för frukt- och bärödligen. Dessutom uppnås en närmare kontakt med den praktiska biodlingen, vars tyngdpunkt är förlagd till södra och västra Sverige.

Till underavdelningen vid Alnarp bör överföras den personal, som f. n. sysslar med biodlingens problem inom statens husdjursförsök. Med hänsyn till verksamhetens mera självständiga ställning vid en förläggning till Alnarp liksom också med hänsyn till önskvärdheten av att på längre sikt kunna knyta kvalificerad personal till denna starkt specialiserade forskning föreslås, att förste assistenttjänsten vid den nuvarande biodlingsavdelningen ändras till en försöksledartjänst i A 23.

Kemiskt analyslaboratorium

För att undvika att var och en av institutionerna vid trädgårdssektionen igångsätter egen kemisk analysverksamhet med den splittring av verksamheten och därmed förenade högre kostnader, som en sådan utveckling skulle medföra, föreslår utredningen, att trädgårdssektionen erhåller ett kemiskt analyslaboratorium under ledning av en kemist i A 23.

Sammanställning över antalet institutioner och högre vetenskapliga befattningar enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag

<i>Föreslagna institutioner</i>	<i>Föreslagen personal</i>	<i>Motsvaras f. n. av</i>
<i>Ultuna</i>		
Lantbrukskemi I	1 professor 1 laborator 1 överassistent	1 professor 1 laborator 1 förste assistent
Lantbrukskemi II	1 professor 1 laborator 1 överassistent	1 professor 1 förste assistent
Mikrobiologi	1 professor 1 laborator 1 avdelningsföreståndare 1 överassistent 1 överassistent	1 professor 1 laborator 1 överassistent 1 speciallärare 1 förste assistent

<i>Föreslagna institutioner</i>	<i>Föreslagen personal</i>	<i>Motsvaras f. n. av</i>
Genetik	1 professor	1 laborator
Växtförädling	1 professor	1 professor
Marklära	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
Växtnäringslära	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
	1 statsagronom	1 statsagronom
Jordbearbetning	1 professor	1 professor
	1 laborator	
	1 statsagronom	
Lantbrukets hydroteknik	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
	1 statsagronom	1 försöksledare (arvode)
Lantbruksbotanik	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
	1 universitetslektor	
Allmän växtodling	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
	1 statsagronom	1 statsagronom
	1 statsagronom	1 försöksgårdsföreståndare
Speciell växtodling	1 professor	
	1 laborator	
	2 statsagronomer	2 statsagronomer
Växtpatologi	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
	1 laborator	
Husdjursfysiologi	1 professor	1 professor
	1 laborator	
Husdjursgenetik	1 professor	1 professor
	1 laborator	1 laborator
	1 statsagronom	
Husdjurens näringsfysiologi	1 professor	1 professor
	1 laborator	
Husdjurens utfodring och vård	1 professor	1 professor
	3 statsagronomer	2 statsagronomer
	1 förste kemist	1 förste assistent
Lantbrukets arbetsmetodik och teknik	1 professor	arvode
	1 laborator	1 laborator
	1 universitetslektor	1 laborator
Lantbrukets företagsekonomi	1 professor	1 professor
	2 laboratorer	
	1 universitetslektor	1 laborator
Lantbrukets marknadslära	1 professor	1 professor
	1 laborator	
Underavdelning för statistik	1 universitetslektor	1 laborator
	1 överassistent	1 förste assistent
<i>Alnarp</i>		
Frukt- och bärödling	1 professor	1 professor
	1 laborator	
	1 statshortonom	1 statshortonom
Köksväxtodling	1 professor	
	1 statshortonom	1 statshortonom
Prydnadsväxtodling	1 professor	
	1 statshortonom	1 försöksledare

<i>Föreslagna institutioner</i>	<i>Föreslagen personal</i>	<i>Motsvaras f. n. av</i>
Trädgårdskonst och naturvård	1 professor	
Underavdelning för trädgårdssodlingens driftsekonomi	1 universitetslektor	
Underavdelning för trädgårdssodlingens arbetsmetodik och teknik	1 universitetslektor	
Underavdelning för växtpatologi	1 överassistent	
Underavdelning för biodling	1 försöksledare	1 förste assistent
Kemiskt analyslaboratorium	1 kemist	

2. Docenter

Jordbrukshögskoleutredningen finner det uppenbart, bl. a. med hänsyn till inrättandet av trädgårdsinstitutionerna, att antalet docenttjänster vid lantbrukshögskolan bör ökas. Utredningen ifrågasätter emellertid samtidigt, om man för högskolans del f. n. kan tillämpa den av universitetsutredningen i dess betänkande (SOU 1958: 32) förordade principen att mot varje professor resp. laboratur (motsvarande) bör svara en docenttjänst. En sådan förstärkning av docentinstitutionen skulle nämligen av allt att döma medföra att antalet docenttjänster under en längre tid bleve större än antalet kompetenta sökande. Utredningen har därför stannat för en ökning av antalet docenttjänster från åtta till tolv. Antalet docenter bör dock på längre sikt beräknas efter samma normer som vid övriga högre läroanstalter.

Beträffande forskardocenttjänster föreslår utredningen, i överensstämmelse med den av universitetsutredningen föreslagna normen för dylika tjänster, att två sådana tjänster inrättas.

3. Speciallärare

Enligt utredningens förslag skall undervisningen i vissa ämnen meddelas av speciallärare. I den mån så befunnits lämpligt har denna undervisning föreslagits anknuten till närstående institution på sätt framgår av följande sammanställning.

Ämne	Institution till vilken undervisningen är knuten	Antal speciallärare	Antal föreläsningss- och övningsstimmar
<i>Ulluna</i>			
Geodesi	Lantbrukets hydroteknik	1	85
Husbyggnadslära	Lantbrukets arbetsmetodik och teknik	2	150
Husdjurens hälso- och sjukvårdslära	Husdjurens utfodring och vård	1	35
Rättskunskap	Lantbrukets marknadslära	1	150
Fastighetsteknik och skogsekonomi	Lantbrukets företagsekonomi	2	60
Skogshushållning	Propedeutiska avdelningen	1	70
Matematik		1	120
Pedagogik		1	40
<i>Alnarp</i>			
Fältnätning och hydroteknik	Propedeutiska kursen	1	60
Jordarts- och växtnärlärlära	Propedeutiska kursen	1	40
Trädg.odl:s husbyggnadslära	Avd. för arbetsmetodik och teknik	1	90
Stadsbyggnadslära	Trädgårdskonst och naturvård	1	100

4. Forskarassistenter

Utredningen erinrar om att forskarassistenterna skall bedriva forskning dels som eget meriteringsarbete och dels i viss utsträckning som institutionsarbete. Behovet av forskarassistenttjänster blir alltså främst beroende av rekryteringsbehovet av forskare och av den omfattning, som forskningsverksamheten vid institutionerna bör erhålla. Forskarrekryteringen vid lantbrukshögskolan är enligt utredningen särskilt angelägen inom de ämnesområden, som inte är representerade vid någon annan högre läroanstalt i landet. De forskarassistenttjänster, som inrättas vid högskolan, bör alltså i första hand placeras vid institutionerna inom dessa ämnesområden. Vidare anföres i huvudsak följande.

För att få ett underlag för bedömningen av behovet av forskarassistenttjänster har utredningen (bet. s. 216—218) undersökt, i vilken omfattning högre studier bedrivits vid lantbrukshögskolan sedan dess tillkomst år 1932. Enligt utredningen tyder resultatet av undersökningen på en stark tendens till ökning av doktorandstudierna. Den relativt stora omfattning, i vilken licentiandstudier pågår, tyder också på att denna tendens kommer att fortsätta. Utredningen anser önskvärt, att praktiskt taget varje institution erhåller en viss given minimikapacitet för forskarutbildning, lämpligen på så sätt att forskarassistenttjänsterna fördelas tämligen jämnt över hela linjen. Därutöver bör forskarutbildningskapaciteten kunna förstärkas med doktorandstipendier, som disponeras centralt av högskolans lärarkollegium.

Vid bedömningen av behovet av forskarassistenter bör hänsyn också tas till att dessa assistenter liksom de nuvarande förste assistenterna kommer att fylla en betydelsefull funktion för institutionernas såväl forsknings- som undervisningsarbete. Om största möjliga forskningsvolym och bästa forskningsresultat skall uppnås inom en given anslagsram, är en lämplig avvägning mellan äldre och yngre forskare inte utan betydelse. Särskilt för en högskola med tyngdpunkten förlagd inom forskningen torde det vara ändamålsenligt, att mellangradstjänsterna blir förhållandevis väl representerade.

På grundval av nu anförda synpunkter föreslår utredningen, att samtliga institutioner med undantag av de kemiska och den genetiska erhåller var sin forskarassistent. Undantaget för de kemiska institutionerna motiveras med att dessa har omfattande uppgifter av konsultativ natur. Behovet av personal för detta ändamål har därför ansetts vara mer angeläget än av forskarassistenter. Institutionen i genetik beräknas erhålla en forskarassistenttjänst vid Uppsala universitet.

Utredningens förslag innebär, att antalet forskarassistenttjänster vid lantbrukshögskolans ultunadel kommer att uppgå till 17. Av de nuvarande 16 förste assistenttjänsterna överföres fyra — d. v. s. tjänsterna vid de båda kemiska institutionerna, vid avdelningen för statistik samt den ena av de båda förste assistenttjänsterna vid institutionen för mikrobiologi — till överassistenttjänster. Återstående tolv förste assistenttjänster föreslås bli överförda till forskarassistenttjänster. Detta innebär att fem forskarassistenttjänster behöver nyinrättas. Vidare bör en forskarassistenttjänst inrättas vid var och en av trädgårdsinstitutionerna i Alnarp. Enligt utredningen bör överförandet av förste assistenterna till forskarassistenter ske allteftersom de nuvarande innehavarna av förste assistenttjänsterna lämnar dessa eller begär att få bli forskarassistenter i stället för förste assistenter.

5. Försöksledare

Enligt utredningens förslag skall befattningshavare inom försöksavdelningarna i överassistent och förste assistent lönegrad benämnas försöksledare. I tabell 2 i betänkandet (s. 226—232) redovisas det antal dylika försöksledare, som utredningen ansett erforderligt för en rationellt bedriven verksamhet. I första hand har de tjänster av motsvarande slag, som nu finns vid statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök omfördelats på de nya försöksavdelningarna. Därutöver föreslås vissa förstärkningar. Sålunda föreslås antalet försöksledare i A 23 ökat med två vid Ultuna, medan antalet försöksledare i A 21 föreslås ökat med en vid vardera Ultuna och Alnarp.

6. Assistentter och amanuenser

Jordbrukshögskoleutredningen anser, att beräkningen av antalet assistenter och amanuenser vid lantbrukshögskolan bör grundas på de normer, som universitetsutredningen (SOU 1958: 32) uppställt i den mån de godtagits av riksdagen. Angående beräkningsgrunderna anføres vidare bl. a. följande.

Enligt universitetsutredningens förslag skall en assistent fullgöra 1 000 timmar institutionsarbete per år, medan tjänstgöringstiden för en förste amanuens skall utgöra 500 »assistenttimmar» och för en tredje amanuens 225 »assistenttimmar» per år. I syfte att ge institutionsföreståndarna ökad frihet att välja mellan dessa olika personalkategorier har jordbrukshögskoleutredningen funnit det lämpligt att ange tilldelningen av assistent- och amanuenspersonal till de olika institutionerna uttryckt enbart i

assistenttjänster. Institutionsföreståndarna bör sedan beredas möjlighet att ta ut det tilldelade antalet assistenttjänster i form av assistent- och amanuens tjänster allt efter föreliggande behov.

I enlighet med nu angivna beräkningsgrunder har jordbrukshögskoleutredningen tillgodoräknat institutionerna för oorganisk och organisk kemi, mikrobiologi samt marklära 2 000 assistenttimmar per professur och 1 000 assistenttimmar per laboratur, vilket är den assistenttilldelning, som tillämpats för de kemiska och fysikaliska ämnena vid universiteten. Samtliga övriga institutioner vid högskolan har tillgodoräknats 1 000 assistenttimmar per professur och 500 assistenttimmar per laboratur (motsvarande). Detta är de normer, som tillämpats för gruppen experimentella, matematiska och samhällsvetenskapliga m. fl. ämnen vid universiteten. Utöver denna assistent- och amanuenspersonal, vilken är avsedd för forskning och allmänt institutionsarbete, bör i likhet med universitetsutredningens förslag samtliga institutioner vid lantbrukshögskolan tilldelas 500 assistenttimmar vardera för undervisningsändamål. Jordbrukshögskoleutredningens förslag innebär en ökning av antalet assistenttjänster från 23 3/4 till 48 vid Ultuna och från 1/2 till 8 1/2 vid Alnarp. Angående denna ökning anför utredningen bl. a. följande.

Det sammanlagda antalet assistenttjänster vid Ultuna — exklusive försöksavdelningarna — kommer enligt nyss angivna tilldelningsgrund att utgöra 48. Motsvarande antal assistenttjänster kan f. n. uppskattas till 23 3/4, om amanuens tjänsterna omräknas enligt de normer som universitetsutredningen tillämpat. Detta innebär en fördubbling av antalet assistenttjänster. Som tidigare redogjorts för föreslås emellertid, att lantbrukshögskolans assistenter med undantag för försöksassistenter skall, i likhet med assistenterna vid universiteten, fullgöra institutionsarbete 1 000 timmar per år mot f. n. 2 000 timmar. Detta medför att den sammanlagda arbetsmängd, som kan uttas av assistenterna för institutionsarbete, i stort sett blir oförändrad. I realiteten är alltså institutionernas förstärkning på assistentnivån av relativt begränsad omfattning. En del av assistenternas och amanuensernas arbetsuppgifter inom institutionerna särskilt i fråga om det löpande institutionsarbetet torde dock enligt utredningen kunna övertagas av kvalificerad biträdespersonal. Samtidigt påpekar utredningen, att förändringen i tjänstgöringsförhållandena för assistenterna torde komma att leda till en ökad omfattning av högre studier på licentiandnivån. En ökad andel av institutionernas forskning kan alltså ske i form av licentiatarbeten.

7. Försöksassistenter

Assistenter i reglerad befordringsgång (A 15—A 19) vid försöksavdelningarna skall enligt utredningens förslag benämnas försöksassistenter. Efter som försöksavdelningarnas arbetsuppgifter är av speciellt slag, har utredningen inte ansett sig kunna tillämpa universitetsutredningens normer för beräkningen av assistenttilldelningen vid dessa avdelningar. Behovet av assistenter vid försöksavdelningarna har i stället grundats på en angelägenhetsbedömning av försöksverksamhetens behov av personal av detta slag. Jordbrukshögskoleutredningens förslag innebär en ökning av antalet för-

söksassistenter från 14 till 16. Dessa assistenter föreslås fördelade så, att institutionerna för jordbearbetning, allmän växtodling, speciell växtodling samt prydnadsväxtodling får var sin assistent, medan övriga institutioner med försöksavdelningar erhåller två dylika assistenter var.

8. Biträdespersonal

Jordbrukshögskoleutredningen anför inledningsvis bl. a., att den endast räknat med det sammanlagda behov av biträdestjänster, som föreligger, utan att ange vilka olika slag av biträdespersonal, som dessa tjänster bör besättas med. Vidare framhålles, att behovet av biträdespersonal främst är beroende av forskningens karaktär och den kvalificerade forskarpersonalens storlek samt att forskning av i huvudsak experimentell karaktär får anses vara mer biträdeskrävande än rent teoretisk forskning. Angående beräkningen av biträdesbehovet anföres vidare bl. a. följande.

Jordbrukshögskoleutredningen har sökt i princip tillämpa samma normer som universitetsutredningen uppställt för olika ämnesområden inom universiteten och övriga högskolor. Enligt universitetsutredningen varierar behovet av biträden i förhållande till antalet forskare avsevärt mellan skilda ämnesområden. Sålunda har behovet av biträden per forskare beräknats till 3,3 i den fysisk-kemiska ämnesgruppen och de tekniska högskolornas icke teoretiska ämnen, 1,9 i den biologisk-geografiska ämnesgruppen samt 0,8 i den samhällsvetenskapliga ämnesgruppen.

Åtskilliga av lantbrukshögskolans institutioner är enligt jordbrukshögskoleutredningen närmast jämförbara med de tekniska högskolornas icke teoretiska ämnen eller den fysisk-kemiska ämnesgruppen vid universiteten. Lantbrukshögskolans ekonomiska och statistiska ämnen motsvarar universitetens samhällsvetenskapliga ämnen, medan övriga ämnen vid högskolan är närmast jämförbara med den biologisk-geografiska gruppens ämnen.

Jordbrukshögskoleutredningen har kommit till den uppfattningen, att biträdestilldelningen bör grundas på en kvot av två biträden per forskare för samtliga institutioner vid lantbrukshögskolan med undantag för de ekonomiska, för vilka föreslås ett biträde per forskare. Vissa institutioner kommer därigenom att erhålla en lägre biträdestilldelning än vad universitetsutredningen räknat med för motsvarande institutioner vid universiteten och de tekniska högskolorna. Utredningen är emellertid av den uppfattningen, att andra behov av större angelägenhetsgrad bör tillgodoses i första hand, när det gäller att effektivisera högskolans verksamhet. Hit hör bl. a. ökade materiellanslag.

Vad försöksavdelningarna beträffar bör enligt utredningen en biträdestilldelning av 2,5 biträden per forskare tämligen väl svara mot det föreliggande biträdesbehovet.

Det sammanlagda antalet biträden vid institutionerna vid Ultuna — exklusive försöksavdelningarna — har på grundval av nyss angivna normer beräknats till 122 biträden i A 8. Motsvarande personalgrupp uppgår f. n. till 68 1/2. Vid försöksavdelningarna på Ultuna blir biträdestilldelningen sammanlagt 70 biträden mot f. n. 44.

Vid trädgårdsinstitutionerna bör 27 biträdestjänster i A 8 ställas till förfogande för forsknings- och undervisningsverksamheten (f. n. en biträdestjänst) och 20 för försöksavdelningarna (f. n. 20 biträdestjänster).

Den av utredningen föreslagna biträdespersonalen har beräknats i »normalbiträden», vilka förutsatts genomsnittligt vara placerade i A 8. Institutionsföreståndarna bör sedan ha möjlighet att få tilldelningen av biträden antingen i ett färre antal högre kvalificerade biträden eller i ett större antal mindre kvalificerade. Därigenom vinnes en mera smidig anpassning till resp. institutions behov.

Jordbrukshögskoleutredningen erinrar slutligen om universitetsutredningens förslag, att docenternas biträdesbehov skall lösas fristående från institutionernas i övrigt, bl. a. emedan en docentbefattning normalt innehåser endast i sex år och olika docenter ofta har olika behov med hänsyn till typen av biträdestjänster. Universiteten och högskolorna föreslås erhålla särskilda medel för biträdeshjälp åt innehavarna av e. o. docentbefattningar, vilka medel beräknas till 10 000 kr. per befattning för docenter inom den biologisk-geografiska och fysisk-kemiska ämnesgruppen och till 6 000 kr. för biträdeshjälp åt docenter inom den samhällsvetenskapliga ämnesgruppen. Tillämpat på lantbrukshögskolans institutioner innebär detta, att docenttjänst i de ekonomiska ämnena bör tillgodoräknas 6 000 kr. per år för biträdeshjälp, medan samtliga övriga docenttjänster bör erhålla 10 000 kr. per tjänst och år.

C. Sektionsindelning m. m.

Enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag kommer antalet institutioner vid Ultuna att uppgå till 20 och vid Alnarp till fyra. Dessa institutioner bör enligt utredningen, på sätt framgår av följande sammanställning, sammanföras i sektioner, som skall kunna utgöra forum för samarbete mellan närstående institutioner i den vetenskapliga verksamheten (seminarier, forskargrupper etc.), i undervisningen och vid handhavandet av vissa resurser (lokaler, instrument etc.), som kan utnyttjas gemensamt.

1. Jordbrukssektionen

- a) Institutioner i gemensamma grundläggande ämnen
  - 1. Lantbrukskemi I: Oorganisk och analytisk
  - 2. Lantbrukskemi II: Organisk och biokemisk
  - 3. Mikrobiologi
  - 4. Genetik

- b) Markinstitutioner
  - 1. Marklära
  - 2. Växtnäringslära
  - 3. Jordbearbetning
  - 4. Lantbrukets hydroteknik

- c) Växtodlingsinstitutioner
  - 1. Lantbruksbotanik
  - 2. Allmän växtodling

3. Speciell växtodling
4. Växtpatologi
5. Växtförädling

II. Husdjurssektionen

- a) Institutioner i gemensamma grundläggande ämnen
  1. Lantbrukskemi I: Oorganisk och analytisk
  2. Lantbrukskemi II: Organisk och biokemisk
  3. Mikrobiologi
  4. Genetik
- b) Husdjursinstitutioner
  1. Djurfysiologi
  2. Husdjursförädling
  3. Näringsfysiologi
  4. Husdjurens utfodring och vård

III. Tekniska sektionen

Lantbrukets arbetsmetodik och teknik

IV. Ekonomiska sektionen

1. Lantbrukets företagsekonomi
2. Lantbrukets marknadslära

V. Trädgårdssektionen (Alnarp)

1. Frukt- och bärödling
2. Köksväxtodling
3. Prydnadsväxtodling
4. Trädgårdskonst och naturvård

Underavdelningar:

- Trädgårdsodlingens driftsekonomi
- Trädgårdsodlingens arbetsmetodik och teknik
- Växtpatologi
- Biodling
- Kemiskt analyslaboratorium

Jordbrukshögskoleutredningen anför, att det utöver det samarbete, som kan organiseras i sektionernas regi, i vissa fall kommer att föreligga ett speciellt behov av samarbete mellan institutioner, som disponerar lokaler och andra resurser gemensamt. Utredningen är av den uppfattningen, att betydande fördelar kan vinnas, om olika resurser utnyttjas gemensamt. Utredningen föreslår därför, att i de fall, då två eller flera institutioner disponerar någon lokal eller andra resurser gemensamt, en av institutionsföreståndarna skall utses till prefekt och i denna egenskap vara ansvarig för att gemensamma resurser utnyttjas på bästa sätt.

D. Övriga centrala organ

1. Bibliotek

För lantbrukshögskolans verksamhet erfordras bibliotek dels vid högskolans huvuddel på Ultuna och dels vid trädgårdssektionen i Alnarp. Såsom framgår av den föregående redogörelsen har den framtida organisationen

av dessa bibliotek på jordbrukshögskoleutredningens uppdrag undersökts av statens organisationsnämnd.

Beträffande biblioteket på Ultuna framhåller utredningen, att detta även skall vara landets lantbruksvetenskapliga centralbibliotek. Det bör vidare omhänderha arbetet med bevakningen av trädgårdslitteraturen för alnarpsbibliotekets räkning. Beträffande bibliotekets framtida organisation hänvisar utredningen till den undersökning, som utförts av statens organisationsnämnd. Nämndens organisationsförslag förutsätter att två nya biblioteksbiträdestjänster i A 7 inrättas, vilket förslag utredningen anser sig böra biträda.

Biblioteket i Alnarp skall betjäna trädgårdssektionen samt övriga delar av det nuvarande Alnarpsinstitutet. Biblioteket bör vara ett offentligt, vetenskapligt specialbibliotek, särskilt inriktat på trädgårdslitteratur, och administrativt lyda under trädgårdssektionens ordförande. I fråga om bibliotekets organisation biträder utredningen organisationsnämndens förslag, vilket innebär, att vid biblioteket skall inrättas en bibliotekarietjänst i stället för nuvarande arvodesbelopp samt en biblioteksbiträdestjänst. Bibliotekarietjänsten bör vara placerad i A 21.

2. Verkstadsdetalj

Jordbrukshögskoleutredningen tillstyrker av statens organisationsnämnd framlagt förslag, att en verkstadsdetalj med tillhörande finmekanisk verkstad skall inrättas vid lantbrukshögskolan. Som chef för verkstadsdetaljen föreslås en ingenjör i A 19 med en instrumentmakare i A 11 som medhjälpare. För mera komplicerade arbeten föreslår utredningen, att högskolan anlitar elektroniktjänstavdelningen och den fysiska institutionens verkstad vid Uppsala universitet.

3. Propedeutisk avdelning

Enligt utredningens förslag skall vid lantbrukshögskolan inrättas en propedeutisk avdelning, som skall handha och leda undervisningen och jordbrukspraktiken under det förberedande år, som föregår de egentliga högskolestudierna. Den fasta lärarpersonalen vid avdelningen kommer enligt utredningens förslag att utgöras av en föreståndare i A 26, som tillika är förvaltare vid egendomen, och en lärare i A 21, som samtidigt är förvaltarassistent. Övrig lärarpersonal skall tillhandahållas av de institutioner vid högskolan, som representerar sådana ämnesområden, inom vilka undervisning meddelas vid den propedeutiska kursen.

III. YTTRANDEN

A. Olika typer av befattningar, tillsättningsförfarande m. m.

Jordbrukshögskoleutredningens förslag att vid lantbrukshögskolan införa befattningar med samma anställnings- och tjänstgöringsförhållanden som vid universiteten och övriga högskolor har fått ett positivt mottagande från remissinstanserna, som framhållit värdet av att enhetliga normer tillämpas vad beträffar kompetens, tjänstgöring etc. Endast lantbrukshögskolans lärarkollegium har vissa erinringar att göra gentemot förslaget, att lantbrukshögskolans assistenter skall erhålla samma tjänstgöringsförhållanden och meriteringsmöjligheter som assistenterna vid universiteten och övriga högskolor. Utredningens förslag att slopa obligatorisk sakkunnigbedömning för statsagronomer och statshortonomer har avstyrkts av samtliga remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium, som motsätter sig utredningens förslag, att sakkunnigbedömning av statsagronom och statshortonom ej skall vara obligatorisk, anför härom följande.

Lärarkollegiet är av den uppfattningen, att man självfallet vid tillsättandet av dessa befattningar skall fästa stort avseende vid »erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område» men att denna erfarenhet jämte den vetenskapliga meritering, som kan åberopas av de sökande, även i fortsättningen skall bedömas av sakkunniga. Ett annat förfarande står icke i överensstämmelse med befattningshavarnas ansvarsfulla ställning, vilken bör motsvara laboratorernas, och de krav på självständighet och initiativkraft, som måste upprätthållas.

Lärarkollegiet understryker vidare betydelsen av att statsagronomerna åläggs viss undervisning så att de studerande får tillfälle att direkt ta del av försöksverksamhetens resultat. Beträffande utredningens förslag, att ett antal universitetslektorat skall inrättas vid högskolan, framhåller kollegiet följande.

Undervisningens omfattning vid högskolans institutioner torde endast i undantagsfall göra dylika tjänster berättigade. Normalt bör undervisningen skötas av befattningshavare, vilkas huvudsakliga tjänstgöringsskyldighet faller inom forsknings- och försöksverksamheten. Den av utredningen föreslagna ombildningen av försteassistenttjänsterna till forskarassistenttjänster kan kollegiet acceptera endast för vissa ämnesområden. Kollegiet motsätter sig utredningens förslag, att assistenterna i reglerad befordringsgång skall få samma tjänstgörings- och anställningsvillkor som motsvarande assistenter vid universiteten och de tekniska högskolorna. Motiveringen härför är bl. a., att den föreslagna utökningen av antalet assistenter ej är tillräcklig för att kompensera den minskning i arbetstiden, som blir en följd av att assistenterna ges ökade möjligheter till eget meriterings- och forskningsarbete. Kollegiet förordar, att högskolans styrelse får befogenhet att efter vederbörande institutionschefs hörande avgöra anställningsvillkoren för assistenterna.

Lantbrukshögskolans försökskollegium biträder förslaget att införa benämningen försöksledare för befattningshavare i A 23, men finner det ej motiverat att införa benämningen försöksassistent för de assistenter inom försöksverksamheten, som har akademisk examen. Däremot tillstyrker kollegiet utredningens förslag, att de assistenter inom försöksverksamheten, som saknar akademisk examen, skall benämnas försökstekniker. Försökskollegiet har intet att erinra emot utredningens förslag att »erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område» skall tillgodoräknas ett betydande meritvärde för befattningshavare inom försöksverksamheten. Härom anföres bl. a. följande.

Kollegiet vill med skärpa understryka, att detta krav icke får givas den innebörden, att antalet tjänsteår skall räknas som avgörande merit vid tillsättandet av dessa befattningar. Vetenskaplig skicklighet måste nämligen enligt kollegiets mening även fortsättningsvis utgöra den avgörande befodringsgrunden. Då bedömning av såväl vetenskaplig skicklighet som praktisk erfarenhet (utöver antalet tjänsteår) svårligen kan göras utifrån på förhand fastställda, objektiva grunder, måste — i varje fall när det gäller tillsättandet av statsagronom- och statshortonombefattningar — de sökandes skicklighet bedömas av särskilda sakkunniga. Kollegiet måste därför bestämt avstyrka utredningens förslag, att sådan sakkunnigbedömning icke skall vara obligatorisk.

1955 års *universitetsutredning* konstaterar, att jordbrukshögskoleutredningens förslag på en rad punkter är konstruerade på sådant sätt, att ett genomförande av dem innebär en avsevärd förbättring av förutsättningarna för en intimare samverkan framförallt mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet. Detta gäller bl. a. beträffande införandet av universitetslektorat och forskarassistentbefattningar samt beträffande utformningen av assistentpersonalens tjänstgöringsbestämmelser. Universitetsutredningen delar den principiella uppfattning, som ligger bakom jordbrukshögskoleutredningens förslag i dessa delar och tillstyrker därför de föreslagna förändringarna.

SACO anser i likhet med utredningen, att bestämmelserna rörande de vetenskapliga befattningarna vid lantbrukshögskolan bör bringas i överensstämmelse med dem, som gäller vid universiteten och högskoleväsendet i övrigt. Beträffande förfarandet vid sakkunnigbedömning av statsagronomer och statshortonom påpekar SACO, att »erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område» lika litet som den vetenskapliga meriteringen torde kunna bedömas på annat sätt än just genom sakkunnigbedömning. SACO avstyrker därför, att de nuvarande kraven på statsagronomer och statshortonom ändras. Beträffande docenterna framhåller SACO följande.

Arbetsförhållandena för docenterna vid lantbrukshögskolan är i flera avseenden avvikande från dem vid universiteten. Vid många institutioner är forskningsprogrammen av sådan art, att de inte alltid kan avslutas inom den tid en docent har sitt förordnande. Dessutom kan en docent arbeta inom ett fält, där han efter avslutad docenttjänstgöring får svårigheter att

finna någon utkomst inom sitt specialområde, då detta inom landet endast finns representerat vid den institution, till vilken han varit knuten. För att forskning av denna specialiserade karaktär utan avbräck skall kunna bedrivas vid institutionen i fråga, vore det lämpligt, där behovet så påkallar, att docent skulle kunna överföras på en av jordbrukets forskningsråd inrättad tjänst i ämnet, liknande de forskningsläkartjänster, som redan finns vid de medicinska högskolorna eller fakulteterna. Då emellertid ett sådant arrangemang likväl kan visa sig svårgenomförbart, vill SACO inskränka sig till att föreslå, att icke tidsbegränsade docenttjänster inrättas inom fackhögskolorna. Antalet kan bestämmas genom en kvotering såsom nu är fallet med forskardocenturerna.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund anser det vara ett oavvisligt krav, att statsagronom- och statshortonombefattningarna blir i alla avseenden helt jämställda med laboratorsbefattningarna. Ett annat förhållande kommer att snedvrida rekryteringen, minska förutsättningarna för ett gott samarbete och försätta hela försöksverksamheten i ett ogynnsamt läge. Därför måste samma bedömningsgrund tillämpas för kompetens till statsagronom- resp. statshortonombefattningarna som till laboraturerna och inkludera sakkunnigbedömning.

Beträffande anställnings- och tjänstgöringsförhållandena för högskolans assistenter delar förbundet utredningens uppfattning, att de enhetliga normer, som nu gäller för assistenternas tjänstgöring vid huvuddelen av landets universitet och högskolor, bör införas även vid lantbrukshögskolan. Förbundet föreslår vidare, att dessa enhetliga bestämmelser skall utsträckas att omfatta samtliga assistenter vid lantbrukshögskolan, alltså även dem som är sysselsatta med försöksverksamhet. Ändringarna i assistenternas tjänstgöringsförhållanden bör enligt förbundet ske på det sätt utredningen föreslagit, d. v. s. allteftersom de nuvarande befattningshavarna lämnar sina tjänster eller hos styrelsen begär övergång till de nya bestämmelserna.

Riksförbundet Landsbygdens folk biträder utredningens förslag, att samma normer skall införas vid lantbrukshögskolan som tillämpas vid universiteten och övriga högskolor. Riksförbundet framhåller, att detta gäller även förslaget om inrättande av forskarassistentbefattningar.

Veterinärhögskolans lärarkollegium framhåller som sin bestämda uppfattning, att ett system med professor och laborator specialiserade inom olika delar av ett ämne skulle kunna leda till synnerligen olyckliga konsekvenser i samband med tillsättandet av nämnda högre tjänster.

B. Behovet av personal vid lantbrukshögskolans vetenskapliga institutioner

Den av utredningen föreslagna personella upprustningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten betecknas av nära nog samtliga hörda instanser som mycket angelägen. Flera av remissinstanserna har också angivit inom vilka ämnesområden en förstärkning av personalen kan förväntas

medföra störst utbyte för jordbruket. Därvid har främst det ekonomiska området, maskin- och husbyggnadsområdet samt husdjursområdet ansetts böra komma i fråga. Ökade vetenskapliga insatser inom dessa områden har bedömts såsom mycket lönsamma. Detta gäller också försöksverksamheten, som framhållits vara av mycket stor betydelse för effektiviseringsverksamheten inom jordbruksproduktionen. Remissinstansernas synpunkter och förslag redovisas i det följande ämnesområdesvis.

1. Meteorologien

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller, att samma person inte kan — såsom utredningen tycks förutsätta — vara kompetent både i meteorologi och växtodlingslära. Såväl för forskningen vid ett flertal institutioner som för försöksverksamheten är det nödvändigt med en särskild företrädare för ämnet meteorologi vid högskolan. Kollegiet föreslår därför, att den nuvarande laboratorsbefattningen i fysik och meteorologi ändras till en laboratur i meteorologi och bioklimatologi. Denna befattning bör förläggas till en särskild institution eller möjligen knytas till institutionen för allmän växtodling.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala anser, att en särskild meteorologisk avdelning vid lantbrukshögskolan förr eller senare blir nödvändig, varvid en laborator erfordras som chef. Ämnesområdet bör enligt fakulteten benämnas meteorologi utan inskränkande bestämning. *Stockholms högskolas matematisk-naturvetenskapliga avdelning* betraktar utredningens förslag beträffande meteorologien såsom ogenomförbara och föreslår, att problemet löses genom samarbete med Uppsala universitet. *Universitetskanslern* förordar, att frågan om en samordning av meteorologiundervisningen mellan lantbrukshögskolan och Uppsala universitet upptas till fortsatt prövning. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* anser inte, att det finns tillräckligt skäl att förlägga den meteorologiska forskningen till institutionen för allmän växtodling, även om denna forskning är synnerligen betydelsefull för växtodlingen. I stället torde enligt rådets uppfattning en fristående institution med fackutbildad meteorolog som föreståndare vara ofrånkomlig.

Riksförbundet Landsbygdens folk motsätter sig förslaget att beröva högskolan dess nuvarande institution för fysik och meteorologi.

2. Kemien

Statens naturvetenskapliga forskningsråd hälsar förstärkningen av biokemien med tillfredsställelse. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala* motsätter sig utredningens förslag, att ämnet kemi skall benämnas lantbrukskemi. Fakulteten anser, att detta förslag innebär en dirigerings av den kemiska forskningen mot tillämpad forskning. Även de *matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Lund och Stockholm* ställer sig avvisande till de av utredningen föreslagna benämningarna. *Universitetskanslern* anser dessa invändningar befogade.

3. Mikrobiologien

Statens lönenämnd påpekar, att det förefaller som om de två överassistent-tjänsterna vid den mikrobiologiska institutionen närmast motsvarar vad som i allmänhet brukar förknippas med tjänster i A 21. Emot den föreslagna löneställningen för avdelningsföreståndaren på biotekniska avdelningen har nämnden ingen erinran.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala kan inte biträda utredningens förslag, att undervisningen i mikrobiologi vid universitetet helt och hållet skulle förläggas till lantbrukshögskolan. Fakulteten anför bl. a. följande.

Mikrobiologi är ett mycket rikt facetterat ämne med anknytning bl. a. till biokemi, botanik, genetik och medicin. Den undervisning för två betyg i ämnet, som nu ges vid universitetet, utgår från detta förhållande och ger de studerande tillfälle att under en månads kursarbete vid var och en av fyra institutioner sätta sig in i ämnets skilda aspekter. Två av dessa institutioner tillhör den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten, en den medicinska fakulteten och den fjärde är lantbrukshögskolans mikrobiologiska institution, vars laborator är förordnad som examinator i ämnet vid universitetet. Även om det utan tvivel vore möjligt i och för sig att helt förlägga mikrobiologi-undervisningen till enbart en av dessa institutioner, måste i så fall undervisningen ovanför ettbetygsstadiet bli betydligt mera ensidigt inriktad än med nu rådande organisation.

Universitetskanslern erinrar om att chefen för ecklesiastikdepartementet uttalat, att det torde ankomma på kanslern att närmare utreda ämnets ställning inom universitetsorganisationen.

4. Markområdet

Lantbrukshögskolans lärarkollegium yrkar på, att den föreslagna institutionen för jordbearbetning skall kallas »jordbearbetning och markvård» och därmed få huvudansvaret även för forskningen och försöksverksamheten inom markvårdsområdet. Vid institutionen för hydroteknik bör enligt kollegiet en särskild försöksledartjänst inrättas för försöksverksamhet på bevattningsområdet. Denna befattning betecknas som mycket angelägen för att få fram försöksdata, som skall kunna ligga till grund för rådgivningen till jordbruket på detta område. Utredningens förslag, att undervisningen i geologi skall överflyttas till Uppsala universitet, har lärarkollegiet svårt att acceptera och föreslår i stället, att en ny laboratur inrättas vid markläreinstitutionen.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala framhåller bl. a. följande.

Utredningens förslag att förlägga undervisningen i geologi vid lantbrukshögskolan till universitetets mineralogisk-geologiska institution synes fakulteten väl motiverat som en rationaliseringsåtgärd. Genom den omfattande utbyggnad och upprustning av sistnämnda institution som skett i samband med dess överflyttning till nya institutionslokaler är det möjligt att utan svårighet tillgodose markläreinstitutionens behov av undervisningsmaterial,

förutsatt att undervisningen sker inom den mineralogisk-geologiska institutionens lokaler.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Uppsala och Stockholm anser, att den nuvarande laboraturen vid institutionen för marklära, vars innehavare är geolog-mineralog, bör överföras till universitetet med bibehållen skyldighet att meddela undervisning i geologi för de agronomie studerande. *Universitetskanslern* tillstyrker denna överflyttning.

Hushållnings-sällskapens förbund betonar önskvärdheten av att bättre möjligheter inom rimlig tid åstadkommes för att vid lantbrukshögskolan ta upp alla de viktiga spörsmål, som sammanhänger med våra åkerjordars bearbetning, till forskning och försöksmässig behandling. *Hushållningssällskapet i Östergötlands län* framhåller, att vid institutionen för marklära måste finnas en laborator för den centrala markläreforskningen, vilket bör tillses i samband med att geologiundervisningen överföres till Uppsala universitet. *Södermanlands läns hushållningssällskap* understryker nödvändigheten av, att jordbearbetningsområdet förstärkes kraftigt.

Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation (GKS) anser, att växt-näringsområdet närmast får sina resurser för forskning och försöksverksamhet försvagade. Detta framhålles som i mycket hög grad betänkligt med tanke på den stora roll som växtnäringen spelar för ett modernt jordbruk. Delegationen framför också tanken på ett halvstatligt institut för växtnäringsfrågor, analogt med det av utredningen föreslagna halvstatliga mejeriforskningsinstitutet.

5. Botanisk-genetiska området

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller beträffande detta område bl. a. följande.

Samordningen av undervisningen i genetik mellan universitetet och högskolan synes ha fungerat utan olägenheter. Lärarkollegiet har sålunda intet att erinra mot utredningens förslag beträffande genetiken och tillstyrker, att den nuvarande laboratorsbefattningen ändras till en professor enligt de principer, som gäller för självständig laboratorsbefattning.

Beträffande ämnet växtförädling vill lärarkollegiet understryka betydelsen av att högskolan erhåller en särskild företrädare för detta ämne. Då professorn i växtförädling förutsätts i huvudsak komma att utnyttja den genetiska institutionens resurser, vill lärarkollegiet föreslå en gemensam institution för dessa båda ämnen, benämnd institutionen för genetik och växtförädling med en professor i genetik och en professor i växtförädling. Den ene av professorerna förutsätts då vara prefekt för den gemensamma institutionen.

Den systematiska botaniken bör enligt lärarkollegiet även i fortsättningen vara knuten till det botanisk-genetiska ämnesområdet och ej som utredningen föreslagit till växtfysiologien. Vidare bör den systematiska botaniken företräddas av en laborator i stället för den av utredningen föreslagna universitetslektorn. Ehuru detta ämne icke har samma fundamentala betydelse

för jordbruksforskningen som växtfysiologien, kan kollegiet likväl icke dela utredningens uppfattning, att något egentligt behov av forskning inom ämnet ej skulle föreligga vid högskolan.

Universitetskanslern anser i likhet med de *matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Uppsala, Stockholm och Lund*, att den systematiska botaniken skall företrädas av en laborator i stället för som utredningen föreslagit en universitetslektor. *Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola* avstyrker utredningens förslag, att den nuvarande laboratorsbefattningen vid den botanisk-genetiska institutionen skall ändras till en professur enligt de principer som gäller för självständig laboratorsbefattning. Avdelningen finner det uppenbart, att professuren måste ledigförklaras. *Universitetskanslern* ansluter sig till vad avdelningen anfört i denna fråga. *Professorerna Å. Gustafsson, K. G. Luning och A. M. Müntzing* understryker i en särskild skrift, att den nu obesatta professuren i systematisk botanik och ärftlighetslära bör omändras till en professur i genetik, gemensam för Uppsala universitet och lantbrukshögskolan, samt att denna tjänst, liksom befattningen i växtförädling, bör ledigförklaras och besättas i vanlig ordning enligt föreskrifterna i universitetsstatuterna och lantbrukshögskolans instruktion. *Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola* framhåller vidare, att då Uppsala universitet saknar professur i genetik och undervisningsvolymen till större delen kommer att vara betingad av universitetet, bör professuren inrättas vid Uppsala universitet med uppgift att även stå för genetikundervisningen på såväl hög- som lågstadiet vid lantbrukshögskolan. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala* anser, att den nya professuren genom sitt namn uttryckligen bör reserveras för den botaniska genetiken, eftersom professuren inte längre skall omfatta även den systematiska botaniken.

Sveriges utsädesförening hälsar med tillfredsställelse förslaget om inrättande av en professur i växtförädling vid lantbrukshögskolan. Tillkomsten av en sådan institution medför en ökning av resurserna för forskning inom växtförädlingsteori samt för utbildning av växtförädlare och för undervisning i växtförädling. Föreningen påpekar vidare, att de praktiska växtförädlarna i vårt land rekryteras dels från universiteten och dels från lantbrukshögskolan. Föreningen anser det lämpligt, att en sådan dubbel rekrytering äger rum även i framtiden. Utsädesföreningen framhåller, att samtliga förenings resurser i fråga om material och anläggningar, såväl vid Ultuna-filialen som vid huvudanstalten i Svalöv och övriga filialer står till förfogande för den föreslagne professorn i växtförädling. Föreningen framhåller, att en förutsättning för tillkomsten av en dylik professur bör vara att dessa resurser verkligen kommer till användning.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd finner det mindre välbetänkt att reducera den systematiska botaniken till enbart ett undervisningsämne vid lantbrukshögskolan. *Jordbrukets forskningsråd* finner inrättandet av en särskild professur i växtförädling mindre nödvändigt. *Skogs- och lantbruksakademien* vill icke motsätta sig en professur i växtförädling men

avstyrker förslaget att reducera den systematiska botaniken till enbart ett undervisningsämne.

Hushållningssällskapens förbund uttalar sin tillfredsställelse med det framförda förslaget att låta det för vårt lands jordbruk så viktiga ämnet växtförädling bli företrätt vid högskolan. *Hushållningssällskapet i Malmöhus län* ansluter sig i huvudsak till utredningens förslag men föreslår som en alternativ lösning för utbildning av växtförädlare, att man ordnar utbildning av agronomie kandidater i växtförädling vid Lunds universitet.

Uppsala läns hushållningssällskap är tveksamt till förslaget att uppdelat den botanisk-genetiska institutionen. *Svenska lantmannaskolornas lärareförening* ifrågasätter, om det är nödvändigt med en särskild institution för växtförädling.

6. Växtodlingsområdet

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser, att den nuvarande institutionen för växternas anatomi och fysiologi bör benämnas institutionen för växtfysiologi. Växtsjukdomslära anses vidare vara en bättre benämning för institutionen inom detta ämnesområde än det av utredningen föreslagna namnet växtpatologi. *Lantbrukshögskolans försökskollegium* framhåller, att den av utredningen föreslagna utökningen av antalet försöksavdelningar genom ändring av två nuvarande tjänster är väl motiverad. Kollegiet anser det emellertid absolut nödvändigt med en särskild försöksavdelning också för betesfrågor. Även *Uppsala läns hushållningssällskap* anser, att betesskötseln har ställts i skymundan.

Södermanlands läns hushållningssällskap befarar, att den föreslagna delningen av institutionen för växtodlingslära på två olika professorer kommer att leda till stora svårigheter och nedsatt effektivitet. Sällskapet förordar i stället avdelningsledare, som blir underställda chefen för institutionen. *Gävleborgs läns hushållningssällskap* menar, att väl många nya institutioner och högre befattningar föreslås bli inrättade. Sällskapet ifrågasätter, om inte den längre drivna specialisering, som bl. a. överflyttningen av försöksverksamheten medför, skulle kunna lösas genom att flera försöksavdelningar inrättas i stället för flera institutioner.

Skogs- och lantbruksakademien föreslår, att en professur inrättas inom växtpatologiens zoologiska del. Skulle detta önskemål icke kunna realiseras, bör en laboratur i nematologi inrättas. *Statens växtskyddsanstalt* anser, att de zoologiska och botaniska ämnesdelarna vid institutionen för växtsjukdomslära bör företrädas av var sin professor. Vidare bör laboratorsbefattningar tillkomma i såväl virologi som nematologi. Därest det förordade alternativet skulle visa sig alltför kostsamt, kan den av anstalten föreslagna professuren i zoologi utbylas mot en laboratorsbefattning i allmän zoologi, varvid ämnesgruppen växtpatologi i så fall skulle representeras av en professor och tre laboratorer.

7. Husdjursområdet

Lantbrukshögskolans styrelse anför, att utredningens förslag till upprustning av forskningen och undervisningen synes innebära i det stora hela väl avvägda förstärkningar av resurserna, men den vill särskilt understryka behovet av ökade resurser för husdjursinstitutionerna.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller, att husdjursområdet bör erhålla en betydligt starkare upprustning än vad utredningen föreslagit. Bl. a. bör upprustningen av husdjursgenetiken icke göras beroende av frågan om ett halvstatligt institut för kött- och mjölkproduktion. Institutionen för husdjursgenetik föreslås bli utrustad med två laboratorsbefattningar. Även institutionen för husdjurens utfodring och vård anses böra erhålla laboratorsbefattning med hänsyn till att föreståndaren för denna institution i hög grad kommer att bli engagerad av administrativa och samordnande uppgifter inom försöksverksamheten.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening anser, att beteckningen husdjursgenetik bättre än husdjursförädling svarar mot den verksamhet, som kommer att bedrivas vid denna institution. *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* anser, att behovet av resurser inom avelsforskningen bedömts alltför summariskt och otillfredsställande.

Uppsala läns hushållningssällskap förordar, att en laboratur inrättas vid institutionen för husdjurens utfodring och vård och att ytterligare en laboratorsbefattning inrättas vid institutionen för husdjursgenetik. *Stockholms läns hushållningssällskap* anser, att institutionen för husdjurens utfodring och vård bör förses med en laborator för att avlasta den mycket stora arbetsbörda, som föreståndaren för denna institution kommer att få med att leda och samordna huvudparten av försöksverksamheten på husdjursskötselns område.

Sveriges pälsdjursuppfödares riksförbund, som starkt betonar forsknings- och försöksverksamhetens betydelse för den svenska pälsdjursuppfödningens konkurrenskraft på världsmarknaden, anför bl. a. följande.

För att belysa utvecklingen inom pälsdjursområdet kan nämnas, att Sveriges andel i världsproduktionen av mink år 1950 utgjorde ca 7 procent med ett totalt exportvärde av ca 20 miljoner kr., medan motsvarande siffror för år 1959 utgjorde 10 procent resp. 90 miljoner kr. Den under senare år ökade konkurrensen måste mötas med förbilligad produktion och högre kvalitet på minkskinnen. Utvidgad forsknings- och försöksverksamhet på dessa områden är därför i hög grad av behovet påkallad. Alltsedan dess tillkomst har förbundet bekostat åtskilliga försök och undersökningar. Under exempelvis åren 1959 och 1960 utbetalades 57 000 kr. per år. I flera fall har dessa pengar utdelats till yngre forskare, som utfört intressanta och värdefulla undersökningar. Dessa forskare har emellertid lämnat högskolan efter några år på grund av att deras löneställning varit låg och bättre villkor kunnat erbjudas på andra håll. Förhållandena är bättre i våra nordiska grannländer. I Danmark finns en försöksledare, motsvarande statsagronom, som helt ägnar sig åt pälsdjursforskning, medan i Norge sådan forskning bedrivs vid två olika institutioner, vardera ledd av en fast anställd försöksledare i docents löneställning.

Mot bakgrund av det nu anförda framhåller riksförbundet nödvändigheten av att en statsagronombefattning inrättas för forskning och försöksverksamhet på pälsdjursområdet. Som motiv härför anför riksförbundet bl. a. att tekniken vid pälsdjursuppfödning skiljer sig alltför mycket från övrig husdjursuppfödning för att pälsdjursforskningen skall kunna inordnas i någon av de tre försöksavdelningar för nötkreatur, svin resp. fjäderfä som utredningen föreslagit. En verklig expert behövs vidare inom landet för utbildning av konsulenter på pälsdjursskötselns område, för mera kvalificerad kursverksamhet samt för utarbetandet av handböcker m. m.

8. Tekniska området

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller, att en professur vore motiverad i ämnet husbyggnadslära. Tills vidare begränsar sig kollegiet emellertid till att föreslå en lektorsbefattning.

Statens maskinprovningar ansluter sig till utredningens uppfattning, att en lektorsbefattning bör inrättas för maskinområdet för att avlasta institutionschefen undervisningen, så att denne får möjlighet att utöva verklig ledning av institutionens arbete. Maskinprovningarna framhåller vidare, att det förefaller osannolikt, att en enda laboratorsbefattning skulle vara tillräcklig för de omfattande och mångskiftande forskningsuppgifter, som redan är aktuella resp. snabbt kommer att få hög aktualitet. Redan nu borde därför två laboratorsbefattningar inrättas.

Maskinprovningarna ifrågasätter starkt det riktiga i att undervisningen inom byggnadsområdet skall omhänderhas av icke heltidsanställda speciallärare. En sådan undervisning kan icke uppnå den nivå, som en högskola skall erbjuda och torde icke tåla en jämförelse med utlandets högskolor och skulle även bli klart underlägsen driftsledarkursen vid Alnarp. Maskinprovningarna anser därför, att en professur i byggnadsteknik bör inrättas vid lantbrukshögskolan eller under alla omständigheter tills vidare en befattning som universitetslektor.

Den föreslagna benämningen arbetsmetodik och teknik är enligt maskinprovningarna icke lycklig. Ordet arbetsmetodik för icke tanken till vad det här är fråga om, nämligen mekaniseringen. Förväxling med till helt annan institution hörande »arbetslära» och »företagsledning» kommer utan tvivel att ständigt ske. Institutionen bör i stället benämnas »institutionen för maskinteknik och byggnadsteknik».

Jordbrukstekniska föreningen tillstyrker livligt den föreslagna upprustningen av maskintekniska institutionen. Däremot är föreningen inte nöjd med utredningens förslag beträffande husbyggnadsområdet utan förordar i stället två centraler för husbyggnadsforskning, varav en i Lund och en vid Ultuna. En sådan lokalisering anser föreningen motiverad bl. a. med hänsyn till skillnaderna i klimatiska förhållanden. Föreningen förordar därför, att en fullständig institution för husbyggnadslära inrättas vid lantbrukshögskolan eller i varje fall att ett lektorat, knutet till den maskin-

tekniska institutionen, inrättas. Den gemensamma institutionen skulle då benämnas »institutionen för byggnads- och maskinteknik».

Skogs- och lantbruksakademien anser, att ämnet husbyggnadslära har så stor ekonomisk betydelse för jordbruket, att det bör vara företrätt vid lantbrukshögskolan av minst en laborator med resurser för självständig forskning. *Jordbrukets forskningsråd* anser, att det maskintekniska och arbetstekniska området fått en för svag ställning i förhållande till sin ekonomiska betydelse. En förstärkning av personalen och eventuellt en uppdelning på två institutioner skulle innebära en bättre lösning. *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, som särskilt vill förorda upprustning av de tekniska och ekonomiska områdena, framhåller, att större uppmärksamhet måste ägnas åt utvecklandet av ändamålsenliga arbetsmetoder och rationellt utnyttjande av tekniska hjälpmedel.

Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader framhåller, att husbyggnadsläran icke i första hand är byggnads- eller maskintekniskt betonad, utan att ett nära samband med husdjursskötsel och jordbruksekonomi är av större vikt. Enligt anstalten bör det därför övervägas, om inte ämnet husbyggnadslära skall sortera under någon av institutionerna för husdjurens utfodring och vård eller driftsekonomi. Oavsett till vilken institution husbyggnadsläran förläggs, bör dock behovet av kontakt med husdjursområdet och det ekonomiska området beaktas.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser, att ämnet husbyggnadslära har erhållit en snäv behandling trots den utomordentliga betydelse, som byggnadskostnaderna har för jordbrukets lönsamhet. Riksförbundet förordar som ett första steg en laboratorsbefattning i husbyggnadslära. Även de resurser, som finns vid statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, bör utnyttjas inom undervisningen. Riksförbundet ifrågasätter om inte hela den inom detta område bedrivna verksamheten borde tas upp till prövning.

Hushållningssällskapet i Malmöhus län förordar, att ett universitetslektorat inrättas i husbyggnadslära. *Hushållningssällskapet i Kristianstads län* tillstyrker, att husbyggnadsläran inläggs i maskintekniska institutionen, eftersom maskinfrågorna ofta griper in i byggnadsproblemen. *Hushållningssällskapet i Halland* anser, att ett närmare sammanförande av byggnadsforskningen på jordbrukets område med den maskintekniska institutionen bör övervägas. *Hushållningssällskapet i Kopparbergs län* finner det väl motiverat att inrätta en försöksavdelning även inom den tekniska sektionen med hänsyn till den betydelse för teknisk och ekonomisk rådgivning och planering, som data från detta område har.

9. Statistiken

Lantbrukshögskolans lärarkollegium, som erinrar om sin skrivelse till utredningen, vari bl. a. föreslogs, att en professur i statistik skulle inrättas vid högskolan, anför bl. a. följande.

Kollegiet vill ånyo kraftigt understryka behovet av en sådan professorsbe-

fattning samt av en väl utrustad institution med bl. a. räknecentral för utförande av bearbetningar och analyser. Om det emellertid f. n. icke skulle vara möjligt att erhålla en sådan befattning, föreslår kollegiet, att den nuvarande institutionen för statistik och försöksteknik blir i huvudsak oförändrad, dock med den av utredningen föreslagna ändringen, att förste assistentbefattningen utbytes mot en överassistentbefattning. Kollegiet finner det omotiverat att organisatoriskt anknyta statistiken till institutionen för företagsekonomi.

Statistiska centralbyrån anför beträffande det statistiska ämnesområdet vid lantbrukshögskolan bl. a. följande.

På vissa forskningsområden, t. ex. inom företagsekonomien, är det inte möjligt att utföra egentliga experiment, varför man där tvingas utnyttja icke-experimentella statistiska metoder. Över hela världen nedläggs f. n. ett omfattande arbete på utvecklandet av dessa metoder och på deras anpassning till de konkreta forskningsproblemen, men man kan knappast vänta sig, att detta arbete kommer att resultera i att man får tillgång till ett litet antal enkla standardförfaranden, som täcker åtminstone huvuddelen av forskningsverksamheten. Tvärtom måste man även för framtiden räkna med att de statistiska förfarandena i stor utsträckning måste »skräddarsys» för de olika forskningsprojekten. Härför erfordras tillgång till en statistisk expertis.

För att forskningsverksamheten vid lantbrukshögskolan skall kunna baseras på en korrekt och effektiv statistisk teknik är det sålunda angeläget att vetenskapligt meriterade statistiker kan knytas till högskolan och där ges tillfredsställande arbetsbetingelser. Den nu föreslagna försämringen av den ställning, som intas av ämnet statistik och försöksteknik, synes centralbyrån därför vara mindre välbetänkt; en förbättring skulle snarare vara påkallad. Med hänsyn till behovet av nära kontakter med många forskningsområden synes det inte heller vara motiverat att ändra den nuvarande organisatoriska ramen med en särskild institution för statistik och försöksteknik.

Statistiska centralbyrån framhåller vidare, att den har ett direkt intresse av att undervisningen i statistik vid lantbrukshögskolan ligger på en hög nivå. Flera av akademiker tjänsterna inom verkets jordbruksstatistiska avdelning har under senare år tillsatts med agronomer. Härtill kommer att primärmaterialet för jordbruksstatistiken i stor utsträckning insamlas under medverkan av hushållningssällskapen, där arbetet vanligen bedrivs under ledning av tjänstemän med agronomexamen. Institutionen för statistik och försöksteknik har också lämnat värdefull medverkan vid utvecklandet av metoder för objektiva skördeuppskattningar.

Universitetskanslern avstyrker, i likhet med *humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Uppsala*, utredningens förslag, att statistiken organiseras som en underavdelning till institutionen för företagsekonomi och att den nuvarande laboraturen vid den statistiska institutionen omvandlas till ett universitetslektorat.

Skogs- och lantbruksakademien ifrågasätter, om inte en anknytning av ämnet statistik till universitetet vore en god lösning.

Jordbrukets forskningsråd anför bl. a. följande.

Rådet vill starkt understryka vikten av att statistiken får en friare ställning än vad i betänkandet föreslås. En särskild avdelning för statistik, fri-

stående från lantbrukshögskolans institution för företagsekonomi, bör inrättas. Det bör också undersökas i vad mån ett permanent samarbete med universitetets statistiska institution kan etableras.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund anför beträffande behovet av en avdelning för databehandling följande.

Den metodik som tillämpas vid den statistiska bearbetningen av försöks- och andra undersökningsuppgifter är av tämligen likartad karaktär oavsett ämnesområde. Vidare är antalet data, som årligen blir föremål för bearbetning av mycket betydande omfattning, uppskattningsvis av storleksordningen 2 miljoner enbart vid jordbruks- och husdjursförsöken. Därtill kommer det mycket stora siffermaterial, som den moderna forskningen inom drifts-ekonomi och marknadslära behöver bearbeta. En betydande rationalisering i form av en snabbare och mer detaljerad bearbetning torde kunna erhållas genom en maskinell bearbetning på lämpliga datamaskiner. Behovet av en sådan utrustning inom högskolan är påtagligt, då en stor del av forsknings- och även försöksarbetet innebär en stegvis växling mellan undersöknings- och resultatanalys, som nödvändiggör nya beräkningar med täta mellanrum. Numera finns datamaskiner anpassade för vetenskapliga behov av nämnd art tillgängliga på marknaden. Vid beräkning av investeringsramen för högskolan bör kostnader för anskaffning av sådan utrustning beaktas.

10. Ekonomiska området

Statens jordbruksnämnd betraktar det som angeläget, att ökade resurser ställs till förfogande främst för den lantbruksekonomiska forskningen. Här-om anföres följande.

Av grundläggande betydelse i de sammanhang, som är aktuella för jordbruksnämndens del, är studier rörande jordbrukets lönsamhetsutveckling och de faktorer som påverkar denna. Detsamma gäller studier rörande de jordbrukspolitiska åtgärdernas — närmast prisregleringsåtgärdernas — inverkan på produktionsutveckling och marknadsreaktioner. För en adekvat uppläggning av de avsättningsbefrämjande åtgärderna fordras också ett noggrant studium av en rad marknadsorganisatoriska faktorer både på den svenska och på den internationella marknaden, icke minst när det gäller den integration som pågår på olika plan.

Kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm framhåller, att inrättandet av en laboratur vid lantbrukshögskolan i de specifikt agrara delarna av fastighetsekonomin i och för sig är önskvärt. En dylik laboratur kan emellertid enligt kollegienämnden icke täcka det behov av professur i fastighetsekonomi som föreligger inom lantmäteriavdelningen.

Svenska lantarbetsgivareföreningen, som särskilt vill framhålla angelägenheten av att de ekonomiska och tekniska institutionerna tillförsäkras erforderliga resurser för att möta de framtida kraven, anför bl. a. följande.

Här behöver endast erinras om att den tekniska utvecklingen och ändrade produktionsmetoder fortgående ställer företagen inför problem, som man måste ha forskningens och försöksverksamhetens stöd för att kunna lösa. På den driftsekonomiska forskningen ställs stora förväntningar rörande vägledning för driftsplanering av såväl långsiktig som kortsiktig natur.

Hushållningssällskapens förbund är medvetet om, att den föreslagna upp-rustningen icke kan genomföras på en gång utan att den måste ske i etapper alltefter angelägenhetsgraden. I anslutning härtill vill styrelsen, med hänsyn till den ökade betydelse de driftsekonomiska frågorna numera har, framhålla, att behovet av bättre resurser vid institutionen för lantbrukets företags-ekonomi så snart som möjligt bör tillgodoses.

Riksförbundet Landsbygdens folk finner förslaget att förlägga undervisningen i nationalekonomi till Uppsala universitet otillfredsställande och menar, att en till högskolan knuten professur i ämnet nationalekonomi är mycket angelägen och snarast bör inrättas. Riksförbundet uttrycker också sin förvåning över att utredningen icke tagit upp frågan om en särskild befattning i landsbygdssociologi till behandling. Under alla omständigheter bör enligt riksförbundet möjligheter skapas att medtaga ämnet sociologi som kursämne i agronomexamen.

Skogs- och lantbruksakademien anser, att sociologisk forskning bör ordnas genom lämplig samverkan mellan högskolans ekonomiska institutioner och Uppsala universitets sociologiska institution. *Jordbrukets forskningsråd* understryker det önskvärda i att sociologisk forskning kan bedrivas på jordbruksområdet. Detta bör lämpligen kunna ske genom samverkan med Uppsala universitet.

11. Trädgårdssektionen

Utredningens förslag att tillskapa en högskolemässig undervisning på trädgårdsområdet har, såsom tidigare framhållits, tillstyrkts av en överväldigande majoritet av remissinstanserna. Beträffande omfattningen av den personella upprustningen är meningarna delade men flertalet remissinstanser tillstyrker en upprustning av ungefär den omfattning, som utredningen föreslagit.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut föreslår, att i stället för de av utredningen föreslagna befattningarna såsom lektorer i driftsekonomi och arbetsmetodik samt överassistent i växtpatologi inrättas fyra laboraturer, nämligen i växtnäringslära, trädgårdsekonomi, trädgårdsteknik och växtpatologi. *Institutets trädgårdsavdelningskollegium* föreslår, att det företagsekonomiska området får en självständig forskningsinstitution vid trädgårdssektionen och att trädgårdsodlingens arbetsmetodik (arbetslära) inrangeras under denna institution. Vidare framhålles, att den av utredningen föreslagna uppspaltningen av ämnet plantskoleskötsel på de båda institutionerna frukt- och bärödling samt prydnadsväxtodling är olämplig. Den forskning, som bör komma till stånd t. ex. beträffande förökning av fruktträd och bärbuskar, är i princip av samma slag som för övriga vedartade växter.

Lantbrukshögskolans försökskollegium framhåller, att resurserna inom trädgårdsområdet bör förstärkas i den omfattning, som utredningen föreslagit, och att det därutöver är angeläget, att möjligheter skapas för försöks-

verksamheten även i frågor, som berör anläggning av parker och prydnads-trädgårdar.

Statens maskinprovningar anser det vara riktigare att vid trädgårdssektionen inrättas en laboratorstjänst inom maskinområdet i stället för den av utredningen föreslagna lektorsbefattningen.

Statens växtskyddsanstalt ifrågasätter, om ej den verksamhet, som enligt utredningens förslag skall handhas av underavdelningen för växtpatologi i Alnarp, bör ankomma på växtskyddsanstaltens filial i Åkarp.

Trädgårdsnäringsutredningen framhåller, att institutionen för prydnads-växtodling bör erhålla bättre personella resurser än vad jordbrukshögskoleutredningen föreslagit.

Skogs- och lantbruksakademien föreslår, att den fältmässiga köksväxtodlingen hänföres till jordbrukets växtodling. Akademien anser inte, att någon bärande motivering anförts för inrättande av fyra högskoleprofessorer med tillhörande institutioner inom trädgårdsområdet.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund anser, att betydelsen av prydnadsväxtodling och trädgårdskonst har underskattats. *Jordbrukets forskningsråd* anser, att den föreslagna organisationen för forskning och utbildning inom trädgårdsområdet är överdimensionerad och att det borde undersökas, om icke studerande på detta område för viss del av sin utbildning skulle kunna hänvisas till lantbrukshögskolan i Köpenhamn.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund finner den av utredningen föreslagna avgränsningen mellan de fyra institutionerna vid trädgårdssektionen i Alnarp riktig och naturlig. Förbundet understryker vikten av att samtliga fyra institutioner förläggs till Alnarp, eftersom den förvärvsmässiga trädgårdsoodlingen är i så hög grad koncentrerad till södra Sverige. Med hänsyn till att de två institutionerna i köksväxtodling och prydnadsväxtodling har så vidsträckta forskningsområden, bör dessa bägge institutioner förses med laboratorstjänster. Förbundet framför också ett förslag om inrättande av en särskild institution för trädgårdsoodlingens driftsekonomi, till vilken även skulle knytas trädgårdsoodlingens arbetsmetodik. Förbundet pekar vidare på nödvändigheten av erforderligt hänsynstagande till trädgårdsoodlingens intressen beträffande undervisningen och forskningen i växtpatologi och växt-näringslära.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter framhåller, att ämnesgruppen ekologi, växtsociologi och växtgeografi är av stor betydelse för trädgårdsarkitekterna. Undervisningen i dessa ämnen fordrar antingen speciallärare eller ett organiserat samarbete med andra högre lärosäten såsom Uppsala universitet. Med hänsyn till trädgårdsarkitekternas behov av goda insikter i formgivning, arkitektur och samhällsplanering önskar föreningen få till stånd ett samarbete mellan lantbrukshögskolans trädgårdssektion i Alnarp och den föreslagna tekniska högskolan i Lund. Vid institutionen för trädgårdskonst bör vidare inrättas en försöksavdelning för anläggningsteknik samt natur- och landskapsvård.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund har intet att erinra gentemot ut-

redningens förslag om fyra institutioner vid trädgårdssektionen men vill understryka, att institutionen för frukt- och bärodding utöver professor även bör förses med laborator till följd av institutionens omfattning och avgränsning i de två väl skilda områden som frukt- och bärodding utgör. Vidare anföres följande.

Denna uppdelning i de två odlingsgrenarna begränsar sig inte enbart till fruktslagen, den gäller även producenterna, såtillvida som att kombinationen frukt- och bärodding i yrkesmässig skala är mycket sällan förekommande. Odlingarna är i stor utsträckning geografiskt åtskilda, varigenom de allmänna betingelserna väsentligt avviker från varandra.

Utöver dessa föreslagna institutioner för utbildning, forskning och försöksverksamhet inom trädgårdsnäringen vill förbundet framföra önskvärheten av att en särskild driftsekonomisk institution kommer till stånd vid Alnarp. Den stora betydelse en ekonomisk forskning har för den förvärvsmässiga trädgårdsodlingen motiverar väl en självständig institution för detta ändamål.

Hushållningssällskapen har endast i mycket begränsad omfattning tagit ställning till utredningens förslag på trädgårdsområdet. *Hushållningssällskapet i Malmöhus län* förordar, att den fältmässiga köksväxtodlingen förlägges till Ultuna samt att institutionen för trädgårdskonst och naturvård anknytes till den tekniska högskolan i Lund. *Gotlands läns hushållningssällskap* ifrågasätter om ej den undervisning, som är avsedd att handhas av de föreslagna underavdelningarna vid trädgårdssektionen i Alnarp, skulle kunna förläggas till motsvarande institutioner vid Ultuna. *Gävleborgs läns hushållningssällskap* är av den uppfattningen, att det borde räcka med två professorer vid trädgårdssektionen i Alnarp; en för frukt- och bärodding, där köksväxtodlingen kunde ingå, och en gemensam för prydnadsväxtodling samt trädgårdskonst och landskapsvård. De båda *hushållningssällskapen i Älvsborgs län* avstyrker förslaget att inrätta en trädgårdssektion i Alnarp. *Uppsala läns hushållningssällskap*, som tillstyrker inrättandet av en trädgårdssektion, framhåller att ämnet köksväxtodling i mycket hög grad är ett jordbruksämne, enär endast köksväxtodling under glas i väsentlig grad torde skilja sig från jordbrukets växtodling.

12. Antal docenter, assistenter och biträden

Lantbrukshögskolans lärarkollegium godtager den föreslagna utökningen av docentbefattningarna såsom en omedelbar förstärkning. Kollegiet förutsätter dock, att antalet docentbefattningar vid högskolan anpassas efter samma normer som vid universiteten, där enligt universitetsutredningen minimiprincipen bör vara en docentbefattning per professur och laboratur. Antalet assistenter i reglerad befördringsgång bör enligt kollegiet beräknas efter den högre normen, som utgör en assistent per professur och en halv assistent per laboratur. Även beträffande biträdespersonalen är enligt kollegiet den högre kvoten (3,3 biträden per forskare) motiverad för samtliga institutioner vid högskolan utom för de ekonomiska, där utredningens förslag kan godtas.

1955 års universitetsutredning finner det värdefullt, att högskoleinstitutionernas resurser i form av assistent- och amanuenspersonal samt biträdeshjälp dimensioneras efter de normer, som föreslagits för universitetsinstitutionernas del.

Skogs- och lantbruksakademien förordar, att en del av de nu föreslagna nya forskarbefattningarna på högre nivå göres »fria» — d. v. s. icke knytes till bestämda ämnesområden — för att därigenom lättare möjliggöra snabba anpassningar till framtida förändringar.

Riksförbundet Landsbygdens folk tillstyrker, att samma automatik och samma normer som gäller för assistent- och biträdespersonalen vid universitetet skall tillämpas vid lantbrukshögskolan.

SACO anser, att minimiprincipen bör vara ett docentstipendium per professor vid lantbrukshögskolan. Då högskolan i sin slutgiltigt utbyggda omfattning kommer att omfatta 24 professorer, bör 16 nya docentbefattningar inrättas. *SACO* föreslår vidare, att antalet överassistenttjänster i A 23 ökas för att tillgodose behovet av sluttjänster för den personal, som måste lämna de utpräglade rekryteringstjänsterna men som ej har möjlighet att erhålla någon toppbefattning inom forsknings- och försöksverksamheten. Utredningens förslag beträffande förstärkning av assistent- och biträdespersonalen hälsar *SACO* med tillfredsställelse. Dock bör flertalet av högskolans institutioner jämföras med de experimentella ämnena vid de tekniska högskolorna såväl beträffande antalet assistenter per professor och laborator som antalet biträden per forskare.

C. Biodlingsavdelningens förläggning

Utredningens förslag, att forsknings- och försöksverksamheten inom biodlingens område skall förflyttas från Ultuna till Alnarp, avstyrkes av lantbruksstyrelsen, lärar- och försökskollegierna vid lantbrukshögskolan, Sveriges fröodlareförbund samt Uppsala läns hushållningssällskap. Förläggningen till Alnarp tillstyrkes av styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut samt Sveriges biodlares riksförbund.

Lantbruksstyrelsen framhåller bl. a. följande.

Biforskningen har en dubbel uppgift. Den skall tillgodose behovet av forskning både då det gäller biskötseln som näringsgren och binas utnyttjande som pollinatörer inom växtodlingen. Verksamheten har härigenom ett starkt behov av kontakt med olika forsknings- och försöksinstitutioner på lantbrukets område, varvid särskilt må nämnas entomologi, växtskydd, ogräsbekämpning, växtförädling och fröodling. Vidare är det av synnerlig vikt att lärare och konsulenter, som kommer att avlägga agronomexamen vid högskolan, erhåller utbildning på ifrågavarande område. Utredningens förslag skulle begränsa kontaktmöjligheterna och försvåra utbildningen av agronomer på området. Lantbruksstyrelsen kan därför icke biträda utredningens förslag på denna punkt. Avdelningen bör enligt styrelsens mening bibehållas vid nuvarande förläggning.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium kan inte finna, att bärande skäl framförts för en förflyttning av biodlingsavdelningen från Ultuna. Kollegiet hänvisar i denna fråga till en särskild skrivelse av förste assistenten B. Schwan, vari bl. a. framhålles följande.

Erfarenheterna under de tio år, som forsknings- och försöksverksamheten med bin varit förlagd till Ultuna, har visat att förläggningen i hög grad kunnat tillgodose verksamhetens kontaktbehov. Av särskilt värde har kontakterna varit med de ultunainstitutioner, som behandlar växtodling, växtpatologi, växtförädling och fröodling. Inom dessa ämnesområden ryms många frågor av centralt intresse för biforskningen. Här må endast erinras om binas betydelse för fröodlingen, olika kulturväxters anpassning till bibesök, ogräsens betydelse som dragväxter för bin samt lantbrukskemikaliernas skadeverkningar.

I nyssnämnda skrivelse framhålles vidare, att utbildning i biodling är av betydelse för jordbrukskonsulenter och lärare vid lantmannaskolor och att särskild undervisning rörande biodling borde meddelas i samband med agronomutbildningen. Biodlingsfrågorna och deras vetenskapliga studium betecknas som i hög grad bundna till jordbruket och jordbruksforskningen.

Det måste därför anses angeläget att biforskningens nuvarande nära organisatoriska och lokala anknytning till lantbrukshögskolan bibehålles. Detta motiveras även av det uppenbara behov av teoretisk och praktisk undervisning i biodling, som förefinnes vid agronomutbildningen och som aktualiseras även för hortonomutbildningen, om denna enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag delvis förläggs till lantbrukshögskolan.

Insektsstudiet i frukt- och fröodlingar anges vidare i betydande grad ha karaktär av inventeringsundersökningar i olika landsdelar. Biförsöksverksamhetens lokalisering bör därför inte tillmätas alltför stor betydelse för detta studium. Biodlarnas antal fördelar sig på de olika av utredningen föreslagna försöksdistrikten på följande sätt: södra distriktet 7 107, västra distriktet 4 602, östra distriktet 5 315 och norra distriktet 564. En tillräckligt stor del av biodlingen kan sålunda anses vara förlagd inom östra distriktet för att medge goda möjligheter till kontakt med praktisk biodling. Beträffande byggnadskostnaderna vid de olika förläggningsalternativen framhålles slutligen.

Det må till sist framhållas, att ett bibehållande av forsknings- och försöksverksamheten med bin vid Ultuna avsevärt kommer att minska byggnadskostnaderna för verksamheten jämfört med en förflyttning till Alnarp. Den nuvarande verksamheten förfogar nämligen över ändamålsenliga, särskilt för sin uppgift inredda tjänsterum och laboratorielokaler i statens husdjursförsöks institutionsbyggnad, medan i Alnarp nya lokaler skulle få anordnas.

Sveriges fröodlareförbund framhåller, att närheten till lantbrukshögskolans växtodlingsinstitutioner och Sveriges utsädesförenings Ultuna-filial, där under senaste tid mycket intressanta resultat vunnits i fråga om humlornas och binas betydelse för pollinering av rödklöver, synes motivera en fortsatt

förläggning av biodlingsavdelningen till Ultuna. Förbundet anser vidare, att tungt vägande skäl talar för en väl utrustad avdelning för forskning och försök med pollinerande insekter, eftersom mycket stora värden står att vinna genom ett intensifierat arbete på detta område.

Uppsala läns hushållningssällskap kan inte finna, att en förflyttning av biodlingsavdelningen till Alnarp är motiverad. Sällskapet framhåller vidare följande.

Biodlingsverksamheten vid Ultuna har utvecklats väl och på ett föredömligt sätt åvägabragt värdefullt samarbete mellan forskarna och praktikens företrädare för bi-, frö- och fruktodling. Vid lantbrukshögskolan kommer att finnas vetenskapliga institutioner för växtodling och växtpatologi. Om därtill statens växtskyddsanstalt skulle komma att få sin förläggning i närheten av Uppsala, torde därmed finnas ett ytterligare argument för en avdelning för biodling vid Ultuna. Dessutom har utvecklingen alltmer gått i den riktningen, att jordbrukarna måste ordna förutsättningarna för frövallarnas pollinering i samarbete med biodlarna, eftersom humleförekomsten minskat till följd av jordbrukets rationalisering, ökad insektsbekämpning m. m. Då vallodlingen har större omfattning i Mellansverige än i Sydsverige, blir ett gruppssamarbete mellan berörda forskarkategorier främst nödvändigt i Mellansverige.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut förordar förslaget att biodlingsavdelningen skall förläggas till Alnarp och anser detta vara av stor betydelse särskilt för frukt- och fröodlingen.

Sveriges biodlares riksförbund biträder utredningens förslag att förlägga biodlingsavdelningen till Alnarp bl. a. med hänsyn till de större möjligheter till kontakt med frukt- och fröodlingen, växtförädlingen och den praktiska biodlingen, som därigenom åstadkommes. Även det förhållandet, att förbundet bedriver en egen forskningsverksamhet vid sitt laboratorium i Lund, talar för en förläggning till Alnarp. Den föreslagna personalen är emellertid enligt förbundet alltför liten för att en kvalificerad forskning skall kunna bedrivas vid sidan av de rutinmässiga arbetsuppgifter med diagnostisering av bisjukdomar, utredning av biförgiftningar, rådgivning till bitillsyningsmän, kontroll av importen av bin o. d., som åvilar avdelningen. Förutom försöksledartjänsten i A 23 bör enligt förbundet en forskare i professors eller åtminstone laborators tjänsteställning anställas.

D. Bibliotek m. m.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök understryker särskilt behovet av ökade resurser för biblioteket. *Lantbrukshögskolans lärarkollegium* förordar för biblioteket en personell förstärkning utöver vad utredningen föreslagit.

Hushållningssällskapens förbund understryker, att man vid den allmänna upprustningen icke får underlåta att utan dröjsmål skapa sådana resurser för högskolans bibliotek, att det kan bättre fylla sin avsedda funktion inom högskolan.

SACO anser, att biblioteket vid Ultuna har blivit dåligt tillgodosett med personalförstärkningar.

Statens lönenämnd framhåller, att inrättandet av ingenjörstjänsten vid verkstadsdetaljen bör anstå, till dess den slutliga utformningen av apparat- och verkstadsservicen vid lantbrukshögskolan klarlagts.

E. Sektionsindelningen

Lantbrukshögskolans lärarkollegium har i princip intet att erinra emot den av utredningen föreslagna sektionsindelningen men framhåller, att det torde få ankomma på högskolan att sedermera, då erfarenheter vunnits, definitivt fastställa, på vilket sätt en sektionsindelning skall ske.

IV. DEPARTEMENTSCHEFEN

Olika typer av befattningar, tillsättningsförfarande m. m.

När förslag till besättande av befattning som *professor* och *laborator* skall uppgöras bör i enlighet med jordbrukshögskoleutredningen i främsta rummet hänsyn tagas till ådagalagd vetenskaplig skicklighet i det eller de ämnen befattningen omfattar samt, vad angår de tillämpade ämnena, därutöver till ådagalagd skicklighet visad genom självständigt arbete till jordbrukets utveckling och till erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område. Denna senare meriteringsgrund bör i anslutning till vad utredningen framhållit tillmätas större meritvärde än som för närvarande är fallet. Detta bör enligt min mening dock inte få leda till att antalet tjänsteår inom befattningens område tillägges alltför stor vikt. Vid bedömningen av kompetensen i samband med tillsättning av professor särskilt inom ämnesområde med försöksverksamhet bör inte bortses från att sådan befattningshavare såsom institutionsföreståndare kommer att ställas inför betydande organistoriska och administrativa uppgifter, vilka kräver förmåga att leda och samordna.

Jordbrukshögskoleutredningen har framhållit, att den vetenskapliga kapaciteten vid en institution i allmänhet bäst bör kunna utnyttjas om professor och laborator är specialiserade inom olika delar av ämnet. I anslutning till vad universitetsutredningen framhållit, har det därför synts jordbrukshögskoleutredningen lämpligt att föreslå, att laboratorerna vid lantbrukshögskolan i likhet med professorerna utnämnes i visst ämne eller ämnesområde och inte vid viss institution, som hittills varit fallet. För min del har jag inte något att erinra mot detta förslag. Ej heller vad utredningen i övrigt anfört under detta avsnitt föranleder någon erinran från min sida. Detta innebär bland annat, att jag ansluter mig till utredningens förslag att lantbrukshögskolans stadgar bör revideras och i tillämpliga delar bringas i överensstämmelse med de för universiteten gällande bestämmelserna. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser samt

att senare vidtaga bland annat sådana ändringar, som erfordras för att i möjligaste mån bibehålla enhetliga bestämmelser för hela universitets- och högskoleväsendet.

I fråga om befattningarna som *statsagronom* och *statshortonom* har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att vid tillsättning av dessa tjänster sakkunnigbedömning inte längre skall vara obligatorisk samt att vid bedömningen av sökandes kompetens skall gälla, att erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område och vetenskaplig meritering skall tillmätas lika vikt, dock utan någon sänkning av kompetenskraven för dessa tjänster. Ingen av de remissinstanser, som yttrat sig i dessa frågor, har funnit sig kunna biträda utredningens förslag att slopa det nu obligatoriska sakkunnigförfarandet vid tillsättande av befattningar som statsagronom och statshortonom. Remissinstanserna har därvid framhållit, att vare sig vetenskaplig skicklighet eller praktisk erfarenhet torde kunna bedömas på annat sätt än av särskilda sakkunniga.

Såvitt jag kunnat finna, har utredningen med sitt förslag i fråga om statsagronomer och statshortonomer velat motverka en överbetoning av de rent teoretiska meriterna vid kompetensbedömningen. För att försöksverksamheten skall bli till verkligt gagn för jordbruket fordras nämligen även enligt min åsikt av försökspersonalen förutom teoretisk utbildning också god kännedom om jordbrukets produktionsvillkor. Insikter av detta slag bör därför tillmätas ett betydande meritvärde vid ifrågavarande kompetensbedömning. Att slopa sakkunnigförfarandet synes emellertid inte utgöra någon garanti för att en ändring av arten av kompetens kommer att beaktas vid bedömningen. Det väsentliga synes mig inte vara tillvägagångssättet vid kompetensbedömningen utan målsättningen för denna bedömning.

Enligt min mening bör sålunda vid tillsättning av statsagronom- och statshortombefattning även i fortsättningen krävas sakkunnigbedömning. Vid denna bedömning bör ådagalagd vetenskaplig skicklighet å ena sidan och ådagalagd skicklighet visad genom självständigt arbete till jordbrukets utveckling och erfarenhet vunnen genom verksamhet inom befattningens område å den andra sidan tillmätas lika vikt. Detta bör emellertid inte få föranleda, att kraven på den vetenskapliga meriteringen eftersättes. I princip bör nämligen i detta hänseende fordringarna för statsagronom och statshortonom vara desamma som för laborator inom tillämpat ämnesområde. Därvid bör för statsagronomernas och statshortonomernas del beaktas även de ökade krav på förmågan att leda och samordna försöksverksamhet, som blir en följd av deras ställning i den nya högskoleorganisationen. I anslutning till vad lantbrukshögskolans lärarkollegium anfört vill jag förorda, att statsagronomerna och statshortonomerna åläggas undervisningsskyldighet inom sina ämnesområden. Härigenom ges de studerande tillfälle att direkt taga del av försöksverksamhetens resultat.

Med hänsyn till vad jag anfört beträffande kompetenskraven finner jag mig böra förorda, att tjänsterna som statsagronom och statshortonom från och med den 1 juli 1962 höjes från lönegrad A 26 till lönegrad B 1 eller till samma lönegrad som för laborator.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att tjänster som *universitetslektor* skall införas inom vissa ämnesområden vid lantbrukshögskolan. Häremot har jag i princip intet att erinra. För behörighet till tjänst som universitetslektor bör liksom vid universitet och andra högskolor fordras, att vederbörande avlagt disputationssprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. Möjligheter till dispens bör, såsom utredningen förordat, i likhet med vad som förutsatts vid de tekniska högskolorna gälla för dylika tjänster vid lantbrukshögskolan. Sådan dispens bör emellertid lämnas endast i särskilda fall.

För befattning som *docent* skall forskning vara det huvudsakliga tjänsteåliggandet. Vid lantbrukshögskolan bör kunna inrättas tjänster som *docent* eller forskardocent. Bestämmelserna beträffande dessa tjänster bör vara desamma som vid universiteten.

Utredningen föreslår, att vissa befattningar som *överassistent* i lönegrad A 23 inrättas. Dessa skall ha till uppgift att stå till förfogande för konsultation och att i egenskap av specialister inom sitt eget ämnesområde biträda vid den forskning och övriga vetenskapliga verksamheter, som bedrivs vid lantbrukshögskolan. Enligt min mening synes tjänster av denna typ vara ändamålsenliga inom vissa speciella ämnesområden. Jag har därför i princip intet att erinra emot att sådana tjänster inrättas. Kompetenskrav för dessa tjänster bör enligt min mening vara lägst grundläggande akademisk examen i befattningens ämnesområde.

Vad därefter angår övriga befattningar inom *f o r s k n i n g s- o c h u n d e r v i s n i n g s v e r k s a m h e t e n* vid lantbrukshögskolan har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att för dessa skall samma normer tillämpas som vid universiteten och de högskolor, som lyder under ecklesiastikdepartementet. Detta innebär, att de nuvarande förste assistentbefattningarna vid lantbrukshögskolans undervisningsinstitutioner skall ombildas till i första hand forskarassistentbefattningar med samma kompetensvillkor, förordnandetid samt tjänstgörings- och lönevillkor som vid universiteten. Vidare skall assistentbefattningarna i reglerad befordringsgång vid lantbrukshögskolans undervisningsinstitutioner ges samma tjänstgörings-, anställnings- och lönevillkor som motsvarande assistenter vid universiteten.

De föreslagna förändringarna medför, bland annat, att ifrågavarande befattningshavare inte längre blir bundna under hela arbetstiden av själva institutionsarbetet utan även kan ägna en del av arbetstiden åt eget meriterings- och forskarutbildningsarbete. Utredningens förslag har godlagits av remissinstanserna, som framhållit värdet av att enhetliga normer tillämpas vad beträffar kompetens, tjänstgöring etc. vid samtliga universitet och högskolor i landet. Lantbrukshögskolans lärarkollegium har emellertid motsatt sig förslaget i fråga om assistenterna i reglerad befordringsgång med hänsyn till en befarad minskning av arbetsinsatsen vid institutionerna.

I likhet med utredningen anser jag, att samma forskarutbildningsmöjligheter bör finnas vid lantbrukshögskolan som vid landets övriga högskolor och vid universiteten. Flertalet ämnesområden vid lantbrukshögskolan är här i landet representerade endast vid denna högskola, som därför ensam har att

sörja för rekryteringen av forskare, försöksmän och lärare inom flera viktiga ämnesomåden. Det får enligt min mening därför anses vara av väsentlig betydelse för högskolans framtida vetenskapliga standard, att den nyttillkommande forskarpersonalen beredes ordnade möjligheter till forskarutbildning och meritering. De föreslagna förändringarna i tjänstgöringsförhållandena synes ej behöva innebära att forskningens omfattning vid högskolan minskas.

Jag förordar alltså, att de nuvarande förste assistentbefattningarna inom lantbrukshögskolans forsknings- och undervisningsverksamhet ombildas till *forskarassistentbefattningar*, allteftersom de nuvarande innehavarna av förste assistentbefattningarna lämnar dessa eller gör framställning om att få befattningarna ombildade till forskarassistentbefattningar. Denna ombildning bör påbörjas redan från och med den 1 juli 1961. För forskarassistentbefattningarna bör gälla samma kompetens-, tjänstgörings- och lönevillkor som för forskarassistent vid universiteten.

Vidare förordar jag, att de nuvarande *assistent*befattningarna i reglerad befordringsgång vid lantbrukshögskolans undervisningsinstitutioner i enlighet med utredningens förslag förenas med samma tjänstgörings- och anställningsvillkor som gäller för motsvarande assistenter vid universiteten och de tekniska högskolorna. Detta innebär bland annat, att skyldigheten att fullgöra institutionsarbete begränsas till 1 000 timmar per år. I övrigt skall tiden användas till sådan forskning och utbildning under institutionsföreståndarens ledning, som möjliggör för befattningshavaren att förvärva licentiatexamen eller doktorsgrad. Även i detta fall bör ombildningen av tjänsterna ske, allteftersom de nuvarande innehavarna lämnar befattningarna eller gör framställning om att få befattningarna ombildade.

Beträffande försöksavdelningarna har utredningen föreslagit, att nuvarande överassistenter och förste assistenter i lönegraderna A 23 och A 21 med bibehållen lönegradsplacering skall erhålla benämningen *försöksledare*. Vidare har föreslagits att nuvarande assistenter i reglerad befordringsgång (lönegrad A 15—A 19) med akademisk examen skall med likaledes bibehållen lönegradsplacering benämnas *försöksassistenter*. För de nuvarande fältassistenterna och övriga assistenter inom försöksverksamheten, som saknar akademisk examen, har föreslagits benämningen *försökstekniker*.

Utredningens förslag i denna del finner jag mig böra förorda. I likhet med utredningen anser jag nämligen, att försöksavdelningarnas hela personal, alltså även assistentpersonalen, bör vara heltidsanställd och att befattningarnas speciella karaktär bör framgå av tjänstebenämningarna. Vid remissbehandlingen har önskemål framförts om att ge assistenterna vid försöksavdelningarna samma möjligheter till forskarutbildning som assistenterna vid institutionerna. Även om jag hyser förståelse för dessa önskemål, är jag dock av den uppfattningen, att en ombildning av assistentbefattningarna vid försöksavdelningarna till assistenttjänster av universitetstyp i vart fall bör anstå, tills närmare erfarenhet vunnits av ombildningen av assistentbe-

fattningarna inom forsknings- och undervisningsverksamheten. De förordade ändringarna av tjänstebestämmelserna bör ske från och med den 1 juli 1962.

Vad beträffar kompetenskraven för den personal vid försöksavdelningarna jag nyss berört anser jag mig kunna biträda utredningens förslag att för *försöksledarbefattning* skall krävas lägst agronomexamen eller annan grundläggande akademisk examen samt erfarenhet av försöksverksamhet. Högre vetenskaplig examen bör tillmätas meritvärde. För befattning som *försöksassistent* skall fordras agronomexamen eller därmed jämförbar examen och för befattning som *försökstekniker* skall fordras lantmästarexamen, fackskoleingenjörsexamen eller därmed jämförlig utbildning samt erfarenhet från praktiskt fältförsöksarbete.

Allmänt om institutionsindelningen

Jordbrukshögskoleutredningen förutser ett omfattande behov av samarbete mellan olika närstående institutioner vid lantbrukshögskolan bland annat beträffande lokaler och andra gemensamma resurser. Detta samarbete skall enligt utredningen ordnas på så sätt, att en av de i samarbetet deltagande institutionsföreståndarna skall utses till prefekt och i denna egenskap vara ansvarig för att gemensamma resurser utnyttjas på bästa sätt, sett ur samtliga berörda institutioners synpunkt. En dylik organisation finnes vid universiteten i de fall då flera professorer ingår i en och samma institution eller då flera institutioner disponerar resurser gemensamt. Såsom tidigare anförts vid behandlingen av sambandet mellan försöksverksamheten samt forsknings- och undervisningsverksamheten har vissa remissinstanser kommit med erinringar mot utredningens förslag på grund av den splittring av försöksverksamheten som förslaget enligt deras uppfattning skulle medföra inom några ämnesområden, därigenom att vissa försöksavdelningar inom närliggande ämnesområden skulle förläggas till skilda institutioner. Jag anförde i det sammanhanget, att starka skäl talade för att den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna delningen av institutionerna för växtodlingslära och allmän jordbrukslära inte borde komma till stånd. I det följande ämnar jag taga upp frågan om institutionsindelningen vid högskolan i dess helhet.

Frågan om de vetenskapliga institutionernas storlek har på senare tid varit föremål för livlig uppmärksamhet. Man synes alltmer ha blivit medveten om att en modern och rationellt bedriven forskning kräver förhållandevis stora organisatoriska enheter. Sålunda framhåller 1955 års universitetsutredning i sitt sjätte betänkande (SOU 1959: 45, s. 224), att en livskraftig forsknings- och undervisningsinstitution måste till sitt förfogande ha specialister på olika delar av ämnet och på olika forskningsmetoder samt att en forskar- och lärarstab uppbyggd på detta sätt endast kan skapas vid relativt stora institutioner.

Fördelarna med större institutioner består bland annat däri att man kan uppnå en bättre arbetsfördelning och specialisering hos den vetenskapliga

personalen samt ett rationellare och mera kontinuerligt utnyttjande av den biträdande personalen, såsom skriv- och räknebiträden, vaktmästare samt flertalet tekniker och andra specialister. Likaså torde i större utsträckning än eljest en avsevärd del av utrustningen, såsom instrument, maskiner, försöksarealer, försöksdjur, växthus, laboratorier, undervisningslokaler m. m., kunna användas gemensamt och därigenom utnyttjas bättre. Fördelarna av en organiserad samverkan kommer troligen också — såsom jordbrukshögskoleutredningen påpekat — att öka i betydelse, allteftersom modern forskning kräver allt flera dyrbara anläggningar och instrument. Även i det rent administrativa arbetet, som i många fall är relativt betungande för professorerna, kan en arbetsfördelning ske på så sätt, att den professor som är prefekt i huvudsak ansvarar för detta arbete, varigenom övriga professorer kan i högre grad koncentrera sig på det vetenskapliga arbetet. Prefektens administrativa arbetsbörda bör vid ett sådant system i hög grad kunna underlättas genom att till hans förfogande ställs en kvalificerad sekreterare.

Med hänsyn till de otvetydiga fördelar, som större institutioner erbjuder, vill jag förorda, att i samband med omorganisationen av lantbrukshögskolan lämpliga åtgärder vidtages för att erhålla större arbetsenheter och ett bättre gemensamt utnyttjande av vissa resurser. Jag ämnar därvid föreslå att vid institutioner med mer än en professor den ene av dessa utses till prefekt. I likhet med tillvägagångssättet vid universiteten, där prefekt utses av kanslern för rikets universitet, bör vid lantbrukshögskolan prefekt utses av styrelsen. I övrigt torde i tillämpliga delar böra gälla samma bestämmelser som vid universiteten.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört bör enligt min mening vissa av de utav jordbrukshögskoleutredningen föreslagna delningarna av institutioner inte äga rum. Vad först angår ämnesområdet växtodling skall detta enligt utredningens förslag delas i två institutioner, benämnda institutionerna för speciell växtodling och allmän växtodling. Förutom de nackdelar för försöksverksamheten, som en sådan delning enligt min mening skulle medföra, synes även föreligga rätt betydande svårigheter att klart avgränsa ämnesområdena för de två nya institutionerna. De olika delarna av detta ämnesområde är så beroende av varandra, att en fördelning av den nuvarande verksamheten på två helt skilda institutioner inte synes ändamålsenlig. Enligt min mening bör därför den till ämnesområdet växtodling hänförliga vetenskapliga verksamheten ingå i en gemensam institution.

I den nuvarande institutionen allmän jordbrukslära ingår de båda ämnesområdena växtnäringslära och jordbearbetning. Utredningen har föreslagit, att institutionen skall uppdelas på två nya institutioner, varav den ena i växtnäringslära och den andra i jordbearbetning. Dessa två ämnesområden är visserligen ganska väl avgränsade i förhållande till varandra men inrymmer likväl så många beröringspunkter att en naturlig anknytning finnes dem emellan. Bland annat gäller detta de båda försöksavdelningarna i växtnäringslära respektive jordbearbetning. En uppdelning i skilda institutioner synes därför medföra en onödig splittring av resurserna, särskilt som den

vetenskapliga verksamheten inom de båda ämnesområdena enligt utredningens förslag skall bedrivas i gemensamma lokaler. Med hänsyn härtill anser jag mig inte kunna biträda förslaget om delningen utan vill förordna att ifrågavarande verksamhet sammanhålls i en institution.

Även för det botaniskt-genetiska ämnesområdet har utredningen föreslagit en uppdelning i två institutioner, varav den ena i genetik och den andra i växtförädling. Vid remissbehandlingen har lantbrukshögskolans lärarkollegium ifrågasatt lämpligheten av en sådan delning och i stället förordat en för dessa båda ämnesområden gemensam institution, benämnd institutionen för genetik och växtförädling. Lärarkollegiet har vidare förutsatt, att den ene av de båda professorerna skall utses till prefekt för den gemensamma institutionen. Som främsta skäl för en gemensam institution har lärarkollegiet framhållit, att det synes naturligt, att en stor del av resurserna utnyttjas gemensamt av de båda utav utredningen föreslagna institutionerna. Även enligt min mening synes en gemensam institution vara att föredraga framför en uppdelning på två. Jag förordar därför, att de båda ämnesområdena genetik och växtförädling skall ingå i en gemensam institution.

Inom trädgårdsområdet har utredningen föreslagit, att särskilda institutioner skall upprättas för respektive köksväxtodling, prydnadsväxtodling, frukt- och bärodling samt trädgårdskonst och naturvård. Av dessa institutioner har de båda förstnämnda behov av likartade resurser, bland annat i fråga om växthus, medan de båda sistnämnda institutionerna endast har obetydliga behov av växthus. Även i fråga om odlingsteknik m. m. är köksväxtodling och prydnadsväxtodling mycket närstående. Enligt min mening bör därför dessa ämnesområden ingå i en och samma institution.

I anslutning till vad jag tidigare anfört beträffande fördelarna av större institutioner vill jag förordna, att förutsättningarna att få till stånd större organisatoriska enheter genom samordning av vissa övriga närstående institutioner närmare undersökes. I samband därmed synes även den av utredningen väckta frågan om en sektionsindelning böra prövas. Enligt min mening torde det böra uppdragas åt styrelsen för lantbrukshögskolan att närmare utreda dessa spørsmål och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag härom.

Behovet av institutioner och personal vid dessa

Organisationen av de olika vetenskapliga institutionerna vid lantbrukshögskolan liksom också behovet av olika befattningar vid dessa behandlas i det följande institutionsvis. De professorer, laboraturer, statsagronom- och statshortonomtjänster samt universitetslektorat, som jag därvid föreslår, bör inrättas i samband med omorganisationen av högskolan den 1 juli 1962. Då det är önskvärt, att de olika befattningshavarna skall kunna tillträda redan i samband med omorganisationen, bör de nytillkomna tjänsterna liksom också de nu vakantsatta tjänster vid lantbrukshögskolan, som kommer att ingå i den nya organisationen, kunna ledigförklaras snarast möjligt efter

det att riksdagen tagit ställning till förslagen. Vid den institutionsvisa genomgången förordar jag vidare, att de nuvarande försteassistenttjänsterna ändras till forskarassistenttjänster, överassistenttjänster eller försöksledartjänster. Övergången till forskarassistenttjänster bör såsom jag tidigare föreslagit kunna påbörjas från och med den 1 juli 1961, allt eftersom de nuvarande innehavarna av försteassistenttjänsterna lämnar dessa eller själva begär att få tjänsten ändrad till forskarassistenttjänst. Vidare ämnar jag föreslå, att redan från den 1 juli 1961 en forskardocentur samt ett antal nya forskarassistenttjänster, assistenttjänster och biträdestjänster inrättas. Därutöver föreslår jag, att viss lönegradsuppflyttning skall ske från detta datum. Bland annat förordar jag, att i princip varje ämnesområde, som företrädes av professor förses med en kontoristtjänst i lönegrad A 9 (i vissa fall kansliskrivare i lönegrad A 10) bland annat för att avlasta professorerna en del av deras administrativa uppgifter. Överförandet av assistenttjänsterna till tjänster av universitetstyp bör enligt min mening kunna påbörjas från den 1 juli 1962. Även i fråga om dessa assistenttjänster bör, såsom tidigare anförts, övergången till den nya befattningstypen ske, när de nuvarande innehavarna avgår eller begär att få tjänsten överförd till den nya typen. Till frågan om behovet av de ytterligare tjänster, som kan erfordras inom den nya organisationen, liksom också behovet av speciallärare avser jag att taga ställning i samband med behandlingen av anslagsäskandena för budgetåret 1962/63.

Institutionen för fysik och meteorologi. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att denna institution nedlägges, varvid undervisningen i fysik förlägges till Uppsala universitet samt undervisningen och forskningen i lantbruksmeteorologi till den av utredningen föreslagna institutionen för allmän växtodling. Den vid institutionen av laboratorn nu bedrivna undervisningen i matematik bör enligt utredningens uppfattning handhas av speciallärare i ämnet.

Även enligt min mening bör undervisningen i matematik överföras på speciallärare. Med hänsyn till de fördelar såväl ur kostnadssynpunkt som beträffande ökade möjligheter till kontakt och specialisering för högskolans studerande, som utredningens förslag innebär, finner jag mig också böra förordar, att undervisningen i fysik för dessa förlägges till Uppsala universitet. Kostnaden härför har av utredningen beräknats motsvara lönen för ett halvt universitetslektorat jämte vissa expenser. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet förordar jag, att de av högskolans studerande, som deltagar i fysikundervisningen vid universitetet skall såvitt gäller lärarresurserna betraktas såsom inskrivna vid filosofisk fakultet. Därigenom kommer den lärar- och assistentpersonal, som erfordras för dessa studerandes undervisning, att kunna tilldelas universitetet i enlighet med därom för ämnet gällande regler. För att säkerställa att erforderliga resurser kan ställas till förfogande för högskolans studerande i fysik, även om deras antal något år skulle bli mindre än normalt, bör den av utredningen föreslagna tilldel-

ningen av ett halvt universitetslektorat jämte vissa expenser, i vart fall utgöra ett minimum.

Den vid högskolan erforderliga meteorologiska verksamheten bör enligt min mening i fortsättningen handhas av en särskild befattningshavare vid den av mig förut förordade institutionen för växtodling. Till frågan om arbetsuppgifterna för denne befattningshavare återkommer jag i det följande. Vid bifall till nu framlagda förslag bör den vid institutionen för fysik och meteorologi knutna personalen, omfattande en laborator, en förste assistent, en förste amanuens, en andre amanuens samt ett kontorsbiträde från och med den 1 juli 1962 avföras från högskolans stat.

De kemiska institutionerna. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att de kemiska institutionerna benämnas lantbrukskemi I, omfattande oorganisk, fysikalisk och analytisk kemi, och lantbrukskemi II, omfattande organisk kemi och biokemi. Vidare har utredningen förordat, att institutionen i lantbrukskemi II förstärkes med en laboratur och att båda institutionerna erhåller var sin överassistentbefattning i samband med att försteassistentbefattningarna avvecklas.

De matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Uppsala, Lund och Stockholm har liksom universitetskanslern ställt sig avvisande till de av utredningen föreslagna benämningarna på institutionerna, vilka de ansett bland annat innebära en dirigering av den kemiska forskningen mot tillämpad forskning. Lantbrukshögskolans lärarkollegium har funnit förstavelserna »lantbruks-» obehövlig för flertalet ämnesområden, eftersom det enligt kollegiets uppfattning är uppenbart, att ett ämne vid lantbrukshögskolan direkt anknyter till lantbrukets förhållanden. Enligt min mening synes det lämpligt, att det redan av namnet framgår, att den undervisning och forskning som sker vid lantbrukshögskolan i första hand har samband med för lantbruket betydelsefulla frågor. Ett sådant samband utgör motiveringen för att särskilda institutioner för kemi är förlagda till lantbrukshögskolan. Jag tillstyrker därför utredningens förslag att benämna ifrågavarande institutioner *lantbrukskemi I och II*.

Vad gäller utredningens förslag till personalförändringar finner jag mig i förevarande sammanhang böra förorda, att en av de nuvarande båda försteassistenttjänsterna i lönegrad Ae 21 vid de kemiska institutionerna från och med den 1 juli 1961 ersättes med en tjänst som överassistent i lönegrad Ae 23. Innehavaren av denna tjänst bör såsom utredningen föreslagit stå till förfogande för konsultationer och i egenskap av kemisk specialist biträda vid den forskning inom lantbrukshögskolan, som kommer i kontakt med kemiska problem. Den andra av de nuvarande båda förste assistentbefattningarna bör från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Genom denna anordning erhålles dels en överassistent, dels en forskarassistent inom det kemiska ämnesområdet, varom önskemål framställts från ämnesrepresentanterna. Det torde få ankomma på lantbrukshögskolans styrelse att avgöra, till vilken av de kemiska institutionerna överassistent- respektive forskarassistenttjänsten lämpligen bör

knytas. Vid institutionen för organisk kemi bör vidare den 1 juli 1961 inrättas en ny tjänst som förste amanuens. I fråga om biträdespersonalen föreslår jag, att från och med den 1 juli 1961 ett kontorsbiträde i reglerad befordringsgång vid institutionen för allmän och oorganisk kemi uppflyttas till kontorist i lönegrad Ae 9 och ett kanslibitråde vid institutionen för organisk kemi till likaledes kontorist i lönegrad Ae 9. Vidare tillstyrker jag, att en ny tjänst som institutionsbiträde i reglerad befordringsgång inrättas från och med den 1 juli 1961 vid institutionen för organisk kemi.

Mikrobiologiska institutionen. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att det till den mikrobiologiska institutionen hörande baljväxtlaboratoriet och den vid institutionen förefintliga biotekniska avdelningen sammanslås till en bioteknisk avdelning med baljväxtlaboratorium. För att leda denna avdelning har en befattning som avdelningschef med samma kompetenskrav och löneställning som statsagronom föreslagits skola inrättas. I samband härmed bör enligt utredningen den nuvarande befattningen som överassistent vid institutionen besättas med en innehavare, som är kompetent att handha forskningen inom ensileringsområdet. Vidare har utredningen föreslagit, att baljväxtlaboratoriet i framtiden endast skall ombesörja tillverkningen av baljväxtkulturerna. Utredningen har varit av den uppfattningen, att huvuddelen av det hittillsvarande ämnet mjölkhushållning bör ingå som en del av ämnet mikrobiologi för studerande med inriktning på husdjursområdet. För att handha bland annat undervisningen i mjölkhushållning har utredningen föreslagit, att den nuvarande specialläraryrkebefattningen i mjölkhushållning omändras till en befattning som överassistent, samtidigt som en av de båda nuvarande förste assistentbefattningarna vid institutionen avvecklas.

Även enligt min mening bör baljväxtlaboratoriet och den biotekniska avdelningen sammanföras till en bioteknisk avdelning med baljväxtlaboratorium. För att leda denna avdelning finner jag mig emellertid böra förorda, att en tjänst som avdelningsföreståndare i lönegrad Ae 26 inrättas. Sammanföringen synes böra vidtagas den 1 juli 1962, varvid sagda tjänst inrättas. Tjänsten bör dock inte få besättas förrän nuvarande innehavaren av tjänsten som överassistent vid institutionen avgår. Enär jag inte är beredd att nu taga ställning till utredningens förslag att återbesätta överassistenttjänsten, föreslår jag, att denna tjänst vid nuvarande innehavarens avgång avföres från högskolans stat.

I likhet med utredningen anser jag att baljväxtlaboratoriet i framtiden bör ombesörja endast tillverkningen av baljväxtkulturer, medan försäljningen och den ekonomiska redovisningen bör tillkomma högskolans kamrerarkontor.

Vad utredningen anfört angående omfattningen av ämnet mikrobiologi föranleder ingen erinran från min sida. I anslutning härtill tillstyrker jag också, att nuvarande specialläraryrkebefattning i mjölkhushållning från och med den 1 juli 1962 utbytes mot en ny tjänst som överassistent i lönegrad Ae 23, varvid en av de nuvarande förste assistenttjänsterna vid institutionen

avföres. Innehavaren av denna överassistentbefattning bör handha undervisningen och förrätta deltentamen i den del av ämnet mikrobiologi, som motsvarar det nuvarande ämnet mjölkhushållning.

Mot utredningens uttalande beträffande möjligheterna att vid institutionen för mikrobiologi meddela undervisning även åt studerande vid Uppsala universitet har jag intet att invända. Det torde emellertid böra ankomma på lantbrukshögskolans styrelse och vederbörande företrädare för universitetsmyndigheterna att framlägga närmare förslag till samundervisning.

En av institutionens nuvarande tjänster som förste assistent i lönegrad Ae 21 finner jag böra från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Vidare förordar jag, att en tjänst som kanslibiträde vid institutionen från nämnda datum utbytes mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Botanisk-genetiska institutionen. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att den nuvarande institutionen uppdelas på två institutioner, nämligen en för genetik, avsedd även att tillgodose Uppsala universitets behov, och en för växtförädling, samt att det tredje ämnesområdet inom institutionen — växtsystematiken — överföres till institutionen för växternas anatomi och fysiologi.

I fråga om förslaget att sammanföra växtsystematiken med växtfysiologien har lantbrukshögskolans lärarkollegium anført, att växtsystematiken i organisatoriskt hänseende bör anknytas till det växtgenetiska området, samt liksom universitetskanslern och de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Uppsala, Lund och Stockholm förordat en laboratur i ämnet i stället för ett universitetslektorat.

Att bibehålla den växtsystematiska undervisningen vid den botanisk-genetiska institutionen skulle enligt min mening medföra betydande svårigheter till följd av den expansion, som undervisningen i genetik för de studerande från Uppsala universitet har fått vid denna institution. Med hänsyn härtill har jag funnit mig böra överväga en förläggning av den växtsystematiska undervisningen för lantbrukshögskolans studerande till institutionen för systematisk botanik vid Uppsala universitet. Härigenom skulle högskolan och universitetet kunna specialisera sig på var sitt av ämnesområdena genetik och växtsystematik. Såsom jag anført i ett tidigare avsnitt vid behandlingen av undervisningen synes betydande fördelar kunna uppnås genom en förläggning av undervisning i växtsystematik till universitet. Särskilt gäller detta för hortonomie studerande och vissa agronomie studerande, som önskar specialisera sig inom växtodlingsområdet och därför har andra och större krav på undervisningen i växtsystematik än de agronomie studerande i allmänhet. Med hänsyn till att undervisningen i växtsystematik för lantbrukshögskolans studerande måste läggas upp på ett flertal olika nivåer, som delvis är parallella med vissa kurser vid universitetet, synes enligt min mening ett samarbete mellan högskolan och universitetet synnerligen önskvärt för att få en rationell uppläggning av denna undervisning. Genom ett sådant samarbete skulle specialister inom olika delar av ämnesområdet kun-

na anlitas, samtidigt som kurser med alltför få deltagare skulle kunna undvikas. Jag förordar därför efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet, att de av högskolans studerande, som deltagar i undervisningen i växtsystematik vid universitetet, skall såvitt gäller lärarresurserna betraktas såsom inskrivna vid filosofisk fakultet. Därigenom kommer den lärar- och assistentpersonal, som erfordras för dessa studerandes undervisning, att kunna tilldelas universitetet i enlighet med därom för ämnet gällande regler. Det torde böra ankomma på lantbrukshögskolans styrelse och lärarkollegium samt vederbörande företrädare för Uppsala universitet att enligt de riktlinjer jag förordat närmare organisera och utforma undervisningen i växtsystematik för agronomie och hortonomie studerande. Vid bifall till vad jag nu förordat behöver det av utredningen föreslagna universitetslektoratet i växtsystematik inte inrättas.

Såsom framgått av det föregående anser jag mig inte kunna biträda utredningens förslag att inrätta två fristående institutioner, en i genetik och en i växtförädling. I stället har jag förordat en gemensam institution med två professorer. Denna gemensamma institution bör benämnas *institutionen för genetik och växtförädling*. Vardera ämnesområdet bör företrädas av en professor. Den ene av dessa bör utses till prefekt för den gemensamma institutionen och såsom sådan svara för bland annat den genetiska trädgården.

Den nuvarande professuren vid botanisk-genetiska institutionen bör enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag ledigförklaras i ämnet växtförädling, medan den nuvarande laboraturen vid samma institution bör ändras till en professur i genetik. I samband därmed har utredningen föreslagit, att den nuvarande innehavaren av laboraturen — under förutsättning att vederbörande myndigheter finner honom kompetent för professur — utnämnes till professor i genetik vid lantbrukshögskolan med examinationsskyldighet jämväl för universitetet utan att tjänsten dessförinnan ledigförklaras. Som skäl härför har utredningen anfört, att den nuvarande laboraturen vid institutionen är att betrakta som självständig med hänsyn till den utveckling ämnet fått sedan år 1952 och att dylik självständig laboratur i enlighet med universitetsutredningens förslag bör kunna direkt omvandlas till professur, om innehavaren av tjänsten besitter professorskompetens i ämnet.

Vid remissbehandlingen har lantbrukshögskolans lärarkollegium tillstyrkt, att den nuvarande laboraturen ändras till en professur enligt de principer, som gäller för självständig laboratur. Matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola har å andra sidan funnit det uppenbart, att professuren måste ledigförklaras, och universitetskanslern har anslutit sig till vad avdelningen anfört i denna fråga.

För egen del har jag av den föreliggande utredningen i ämnet inte blivit övertygad om att ifrågavarande laboratur är att anse som självständig enligt universitetsutredningens normer. Jag förordar därför, att den nuvarande laboraturen vid institutionen från och med den 1 juli 1962 utbytes

mot en professur i genetik och att den nya professuren ledigförklaras i vanlig ordning. Professorn i genetik bör ha undervisnings- och examinationsskyldighet jämväl för Uppsala universitet och därvid äga säte och stämma i såväl lantbrukshögskolans lärarkollegium som den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet.

Den nuvarande professuren i systematisk botanik och ärftlighetslära bör för tillträde den 1 juli 1962 ledigförklaras i ämnet växtförädling.

Tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 vid botanisk-genetiska institutionen bör från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Vidare förordar jag, att en tjänst som assistent i reglerad befordringsgång nyinrättas samt att tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 från sagda datum utbytes mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Institutionen för marklära. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit ett ökat samarbete mellan markläreinstitutionen vid lantbrukshögskolan och de geologiska institutionerna vid Uppsala universitet. På längre sikt bör enligt utredningen en arbetsfördelning dem emellan komma till stånd, vilken innebär, att högskolans institution för marklära helt skulle koncentrera sig på markläreområdet och att undervisningen i geologi för de agronomie och hortonomie studerande skulle förläggas till Uppsala universitet.

Den av utredningens förslag närmast berörda remissinstansen, den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet, har ställt sig positiv till ett utökat samarbete och en vidgad arbetsfördelning. Redan nu förekommer ett visst samarbete i det att demonstrationsmaterial från den mineralogisk-geologiska institutionen vid Uppsala universitet ställes till förfogande för undervisningen i geologi vid lantbrukshögskolan. Sedan nämnda institution numera fått nya institutionslokaler, torde den utan svårighet kunna tillgodose det behov av lokaler m. m., som kräves för en undervisning av även lantbrukshögskolans studerande i geologi. Jag finner det därför ändamålsenligt, att geologiundervisningen för lantbrukshögskolans studerande förläggas till Uppsala universitet, och är därför beredd att tillstyrka en sådan omläggning, så snart den nuvarande innehavaren av laboratorsbefattningen vid institutionen för marklära avgår eller i enlighet med det av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Uppsala och Stockholm framförda, av universitetskanslern tillstyrkta förslaget kan beredas en motsvarande befattning vid Uppsala universitet. I samband med en dylik omläggning bör den nuvarande laboraturen vid institutionen för marklära ledigförklaras i för markläran centrala delar. Det torde böra ankomma på lantbrukshögskolans styrelse att i samråd med vederbörande universitetsmyndigheter verka för en så snar och ändamålsenlig lösning som möjligt av ifrågavarande samordnings- och arbetsfördelningsspörsmål.

Tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 vid institutionen för marklära bör från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Sagda datum bör tjänsten som andre amanuens utbytas mot en tjänst som förste amanuens och tjänsten som

kanslibitråde i lönegrad Ae 7 utbytas mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Institutionen för allmän jordbrukslära. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att i samband med att försöksverksamheten inordnas under högskoleinstitutionerna det nuvarande ämnesområdet jordbrukslära uppdelas på en institution för växtnäringslära och en institution för jordbearbetning. Institutionen för växtnäringslära, företrädd av en professor, skall enligt förslaget handha forsknings-, försöks- och undervisningsverksamheten inom växtnäringsområdet och institutionen för jordbearbetning, likaledes företrädd av en professor, motsvarande verksamhet inom det markfysikaliska området.

Såsom tidigare anförts och motiverats bör enligt min mening någon uppdelning av ifrågavarande institution inte ske. De båda ämnesområdena bör även i fortsättningen ingå i samma institution, vilken bör benämnas *institutionen för växtnäringslära och jordbearbetning*. Vardera ämnesområdet bör emellertid företräddas av en professor. Den ene av dem bör utses till prefekt för den gemensamma institutionen.

I vad utredningen anfört angående markvårdsproblemen och önskvärdheten av att dessa angripes i samarbete mellan de olika institutioner, som är specialiserade inom skilda områden anser jag mig böra instämma. Såsom lantbrukshögskolans lärarkollegium framhållit, bör dock huvudansvaret för forskningen och försöksverksamheten inom markvårdsområdet åvila professorn i jordbearbetning.

Beträffande högre befattningshavare inom växtnäringsområdet bör enligt min mening finnas en professor, en laborator och som ledare av försöksavdelningen en statsagronom.

I fråga om jordbearbetningsområdet finner jag mig för närvarande böra förorda, att de högre befattningshavarna skall utgöras av en professor och som ledare av försöksavdelningen en statsagronom. I enlighet härmed föreslår jag att en ny tjänst som statsagronom inrättas från och med den 1 juli 1962. Övriga befattningar kan vid denna tid överföras från motsvarande ämnesområden vid institutionen för allmän jordbrukslära och statens jordbruksförsök. Statsagronomtjänsterna bör i samband med omorganisationen placeras i lönegrad Bo 1.

Från och med den 1 juli 1962 bör två av de nuvarande tjänsterna som förste assistent i lönegrad Ae 21 vid statens jordbruksförsök utbytas mot två tjänster som försöksledare i lönegrad Ae 23 vid försöksavdelningen i växtnäringslära och de båda övriga tjänsterna som förste assistent vid jordbruksförsöken utbytas mot två tjänster som försöksledare i lönegrad Ae 21 vid försöksavdelningarna i växtnäringslära respektive jordbearbetning.

Inom ämnesområdet jordbearbetning bör redan den 1 juli 1961 nyinrättas en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21 samt en tjänst som institutionsbiträde i reglerad befordringsgång. Dessa tjänster bör intill omorganisationen den 1 juli 1962 knytas till institutionen för allmän jordbrukslära. Från och med den 1 juli 1961 bör därjämte den nuvarande

tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 vid institutionen för allmän jordbrukslära kunna ändras till befattning som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Vidare bör tjänsten som kanslibitråde i lönegrad Ao 7 och en av tjänsterna som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång vid statens jordbruksförsök den 1 juli 1961 utbytas mot tjänster som kansliskrivare i lönegrad Ao 10 respektive kanslibitråde i lönegrad Ae 7. Från samma tid bör även tjänsten som kanslibitråde i lönegrad Ae 7 vid jordbruksläreinstitutionen utbytas mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Institutionen för hydroteknik. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att institutionens namn i analogi med benämningen på vissa andra institutioner ändras till *institutionen för lantbrukets hydroteknik*. Jag har tidigare uttalat mig för att benämningen bör ange, att verksamheten har samband med för lantbruket betydelsefulla frågor, och tillstyrker därför utredningens förslag i detta avseende.

Utredningen har vidare föreslagit, att den nu fristående täckdikningsförsöksverksamheten inordnas som en försöksavdelning under institutionen för lantbrukets hydroteknik. Som ledare för försöksavdelningen förordar utredningen en statsagronom och föreslår således, att en ny befattning inrättas härför. Jag anser mig böra tillstyrka utredningens förslag och förordar, att för ledning av försöksavdelningen en befattning som statsagronom inrättas från och med den 1 juli 1962. Tjänsten bör därvid placeras i lönegrad Bo 1. Till frågan om antalet befattningar i övrigt vid försöksavdelningen ämnar jag återkomma i samband med behandlingen av anslagsäskandena för budgetåret 1962/63.

Vid institutionen för hydroteknik bör vidare från och med den 1 juli 1961 den nuvarande tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21 och tjänsten som kanslibitråde i lönegrad Ae 7 mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9. Därutöver anser jag mig böra förordar, att en ny tjänst som institutionsbiträde i reglerad befordringsgång inrättas från och med den 1 juli 1961.

I och med att täckdikningsförsöksverksamheten inordnas som en försöksavdelning under institutionen för lantbrukets hydroteknik, kommer ledningen för denna verksamhet att överföras från den nuvarande täckdikningsförsöksnämnden till högskolans styrelse och övriga berörda organ och därefter att behandlas på samma sätt som övrig försöksverksamhet. Olika skäl, bland annat den speciella karaktären hos täckdikningsförsöksverksamheten, talar emellertid enligt min mening för att den nuvarande täckdikningsförsöksnämnden i någon form bibehålls som ett rådgivande organ på detta försöksområde. Jag torde i sammanhanget få erinra om att vissa remissinstanser framfört önskemål om att speciella försöksnämnder eller försöksråd, i vilka näringsutövarna är representerade, inrättas för olika ämnesområden. Enligt min mening synes det lämpligt att inom förevarande område pröva ett organ med dylika uppgifter. Det torde böra uppdragas åt lantbrukshögskolans styrelse att efter samråd med täckdikningsförsöksnämnden framlägga

förslag om den närmare utformningen av den rådgivande nämnden och dennas arbetsuppgifter.

Institutionen för växternas anatomi och fysiologi. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att även undervisningen i växtsystematik skall förläggas till denna institution. Såsom jag tidigare under avsnittet om den botanisk-genetiska institutionen förordat bör enligt min mening undervisningen i växtsystematik i stället förläggas till Uppsala universitet. Härigenom blir det också möjligt att tillmötesgå önskemålen från vissa remissinstanser om en institution, som helt inriktar sig på det växtfysiologiska området. I anslutning härtill bör, såsom lantbrukshögskolans lärarkollegium föreslagit, denna institution benämnas *institutionen för växtfysiologi*. I likhet med utredningen har jag inte funnit anledning att föreslå någon ändring av den nuvarande högre personalen vid institutionen. Denna personal bör alltså utgöras av en professor och en laborator.

Emellertid finner jag mig böra förorda, att tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 redan från och med den 1 juli 1961 skall kunna ändras till en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21 och att från samma tidpunkt tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 höjes till en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9. Vidare bör vid denna tidpunkt den nuvarande tredje amanuensbefattningen överföras till en försteamanuensbefattning.

Institutionen för växtodlingslära. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att den nuvarande institutionen för växtodlingslära jämte den med institutionen samorganiserade verksamheten inom motsvarande ämnesområden vid statens jordbruksförsök delas på två institutioner, en för allmän växtodling och en för speciell växtodling. Vardera institutionen skall enligt förslaget i fråga om högre befattningar erhålla en professur, en laboratur och såsom ledare för försöksavdelningarna två statsagronomer. Vidare skall Röbbäcksdalens försöksstation vid sidan av de uppgifter, som åligger försöksstationerna, även bedriva egen forsknings- och försöksverksamhet enligt ett särskilt program och i denna verksamhet vara underställd institutionen för allmän växtodling som en försöksavdelning. Innehavaren av laboraturen i allmän växtodling eller annan lämplig befattningshavare vid institutionen för detta ämne skall enligt förslaget handha den forskning och undervisning i meteorologi, som anses erforderlig vid lantbrukshögskolan.

Såsom jag tidigare anfört och motiverat bör den av utredningen föreslagna delningen av institutionen inte komma till stånd. Den av mig förordade gemensamma institutionen bör benämnas *institutionen för växtodling* och erhålla de arbetsuppgifter, som utredningen förordat för de av denna föreslagna båda institutionerna.

Vid den nya institutionen för växtodling bör enligt min mening från och med den 1 juli 1962 liksom nu vid institutionen för växtodlingslära finnas en professor och en laborator. I anslutning till utredningens förslag bör vid den nya institutionen inrättas fyra försöksavdelningar, nämligen en i öppen växtodling, en i sluten växtodling, en i ogräsfrågor och en i växtföljder. Vardera försöksavdelningen bör såsom ledare erhålla en statsagronom genom

att två nuvarande tjänster som statsagronom i lönegrad Ao 26, en tjänst som statsagronom i lönegrad Ae 24 och en tjänst som försöksgårdsföreståndare i lönegrad Ae 24 vid statens jordbruksförsök överföres till institutionen den 1 juli 1962 och därvid utbytes mot tjänster som statsagronom i lönegrad Bo 1. Vid samma tidpunkt bör vidare från statens jordbruksförsök till institutionen överföras en tjänst som överassistent (botanist) i lönegrad Ao 23 och tre tjänster som förste assistent i lönegrad Ae 21. Dessa tjänster bör i samband med överföringen ändras till tjänster som försöksledare i lönegrad Ao 23 respektive Ae 21. Vid omorganisationen den 1 juli 1962 bör den nuvarande tjänsten som förste kansliskrivare i lönegrad Ao 12 vid jordbruksförsöken överflyttas till högskolans kansli.

Utredningens förslag beträffande Röbbäcksdalens ställning såsom både försöksstation och försöksavdelning under institutionen för växtodling finner jag mig böra förorda. Med hänsyn till att jag också biträder de av utredningen föreslagna arbetsuppgifterna, föreslår jag att för att leda arbetet vid försöksavdelningen och försöksstationen inrättas en tjänst som statsagronom i lönegrad Bo 1 från och med den 1 juli 1962 i stället för den nuvarande statsagronomtjänsten i lönegrad Ae 26.

Tjänsterna som förste assistent i lönegrad Ae 21 och tredje amanuens vid institutionen för växtodlingslära bör redan från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21 respektive förste amanuens. Vid samma tidpunkt bör vidare tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ao 7 vid statens jordbruksförsök utbytas mot en tjänst som kansliskrivare i lönegrad Ao 10 och en tjänst som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång vid jordbruksförsöken uppflyttas till tjänst som kanslibiträde i lönegrad Ae 7. Från och med den 1 juli 1961 bör en tjänst som assistent i lönegrad Ae 15 vid avdelningen för beten vid statens jordbruksförsök höjas till lönegrad Ae 19 och benämnas försökstekniker.

Vad därefter gäller det av utredningen framlagda förslaget att till institutionen för växtodling förlägga den forskning och undervisning i meteorologi, som kan anses erforderlig vid lantbrukshögskolan, och därvid ålägga laboratorn eller annan högre befattningshavare denna uppgift har en del av de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, ansett att samme befattningshavare inte kan vara kompetent i både meteorologi och växtodlingslära och att en laboratur i enbart meteorologi bör tillkomma. Några remissinstanser har också varit inne på tanken att frågan bör lösas genom samarbete med Uppsala universitet.

Enligt min mening är det nödvändigt med en särskild befattningshavare i meteorologi vid lantbrukshögskolan. Behov föreligger nämligen av någon, som bland annat kan svara för den meteorologiska stationen vid Ultuna och som kan såsom meteorologisk expert biträda vid forskningen inom högskolan. Jag finner mig därför böra förorda, att en befattning som överassistent i lönegrad Ae 23 inrättas från och med den 1 juli 1962 och att befattningen knytes till institutionen för växtodling. Ämnesområdet för ifrågavarande befattning bör enligt min mening benämnas lantbruksmeteorologi. Arbets-

uppgifterna för innehavaren av överassistentbefattningen bör vara att svara för den meteorologiska stationen vid Ultuna, att biträda vid sådan forskning inom lanthögskolan, som kräver meteorologisk expertis samt att handha undervisningen i meteorologi vid högskolan. I fråga om kompetens bör av innehavaren av befattningen krävas minst grundläggande akademisk examen med lägst två betyg i ämnet meteorologi. Det är enligt min mening angeläget, att befattningshavaren uppehåller och beredes tillfälle att uppehålla en nära kontakt med utvecklingen inom den meteorologiska forskningen.

Institutionen för växtsjukdomslära. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att institutionens namn ändras till institutionen för växtpatologi, bland annat med hänsyn till att detta namn överensstämmer med internationell benämning. För att öka institutionens forskningskapacitet, särskilt inom virologien, har utredningen föreslagit, att en laboratur i virologi nyinrättas. I övrigt har utredningen inte funnit anledning att föreslå ändring av institutionens organisation eller av den nuvarande högre personalen vid institutionen. Några av remissinstanserna har emellertid föreslagit vissa ytterligare förstärkningar, bland annat i ämnesdelen nematologi.

För min del vill jag inte motsätta mig den av utredningen föreslagna namnändringen. Institutionen torde sålunda från och med den 1 juli 1962 böra benämnas *institutionen för växtpatologi*. Försöksverksamheten inom det växtpatologiska området anser jag i likhet med utredningen böra i huvudsak ligga vid statens växtskyddsanstalt.

I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag, att en utökad forskning inom det växtpatologiska området är av väsentlig betydelse för växtodlingen. Jag förordar därför, att en tjänst som laborator i virologi inrättas från och med den 1 juli 1962.

Vid institutionen torde emellertid redan den 1 juli 1961 böra inrättas dels en ny tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21, dels en ny tjänst som institutionsbiträde i reglerad befordringsgång. Vidare bör vid denna tidpunkt tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 ändras till en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Institutionen för husdjurens anatomi och fysiologi. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att namnet på denna institution ändras till *institutionen för husdjursfysiologi* med hänsyn till att fysiologien utgör det större ämnesområdet inom institutionen. Häremot har jag intet att erinra. Vad gäller personalen vid institutionen har utredningen föreslagit, att en ny tjänst som laborator inrättas bland annat för att möjliggöra forskning inom mjölkbildningens fysiologi. Till detta förslag är jag inte beredd att nu taga ställning. Den nuvarande tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 bör emellertid redan från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Vidare bör tjänsten som tredje amanuens vid samma tidpunkt utbytas mot en tjänst som förste amanuens.

Institutionen för husdjursgenetik. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att namnet på denna institution ändras till *institutionen för husdjursförädling* samt att den nuvarande avdelningen vid Wiad tills vidare bibehålles och som en försöksavdelning knytes till institutionen för husdjursförädling. Gentemot utredningens förevarande förslag har jag intet att erinra.

Utredningen har anmält, att den utan positivt resultat undersökt förutsättningarna för att skapa ett halvstatligt institut för kött- och mjölkproduktion. I anslutning härtill har utredningen föreslagit, att denna fråga utredes i särskild ordning. Om ett dylikt institut skulle komma till stånd, bör detta enligt utredningens mening ersätta försöksavdelningen vid Wiad. I motsatt fall bör frågan om försöksavdelningens framtida organisation och förläggning upptagas till särskild prövning. Mot vad utredningen anfört i detta ämne har jag intet att invända. Jag avser emellertid att i ett senare sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t i detta spörsmål.

Institutionen för husdjursförädling bör enligt utredningens förslag erhålla en professor samt en laborator och försöksavdelningen vid Wiad en statsagronom. Förslagen i denna del, vilka jag anser mig böra biträda, medför att från och med den 1 juli 1962 den nuvarande tjänsten som laborator vid avdelningen vid Wiad bör överföras till institutionen för husdjursförädling samt att vid nämnda tidpunkt en ny tjänst som statsagronom i lönegrad Bo 1 vid försöksavdelningen vid Wiad bör inrättas. De två tjänsterna vid Wiad som överassistent i lönegrad Ae 23 bör från och med den 1 juli 1962 ändras till tjänster som försöksledare i lönegrad Ae 23.

Redan från och med den 1 juli 1961 bör emellertid enligt min mening vissa ändringar i fråga om personalen vid nuvarande institutionen för husdjursgenetik och avdelningen vid Wiad ske. Sålunda bör tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 vid institutionen kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Därjämte bör nyinrättas en tjänst som förste amanuens vid institutionen. Vidare bör en av tjänsterna som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 vid institutionen och tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 vid avdelningen utbytas mot tjänster som kontorist i lönegrad Ae 9.

Institutionen för husdjurens utfodring och skötsel. För närvarande är forskningen och undervisningen inom utfodringsområdet förlagd till institutionen för husdjurens utfodring och skötsel, medan försöksverksamheten och viss forskning är förlagd till statens husdjursförsök. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att utfodringsområdet uppdelas på två institutioner, varav en i de mera grundläggande delarna av ämnesområdet, benämnd institutionen för husdjurens näringsfysiologi, och en i de tillämpade delarna, benämnd institutionen för husdjurens utfodring och vård. Båda institutionerna skall enligt utredningens förslag ha undervisning och forskning inom sina ämnesområden. Därutöver skall institutionen för husdjurens utfodring och vård svara för försöksverksamheten inom hela utfod-

ringsområdet. I denna institution föreslås ingå tre försöksavdelningar: en för nötkreatur, en för svin och pälsdjur samt en för fjäderfä. Därutöver skall vid denna institution liksom nu vid statens husdjursförsök ingå ett kemiskt servicelaboratorium. Den nuvarande biodlingsavdelningen inom statens husdjursförsök föreslås av utredningen flyttad till Alnarp för att där ingå i trädgårdssektionen såsom en underavdelning. Utöver de befattningar, som nu finnes inom utfodringsområdet, föreslår utredningen, att en laborators- och en statsagronombefattning inrättas. Därjämte föreslås att föreståndarna för biodlingsavdelningen och det kemiska servicelaboratoriet får överassistentens löneställning i stället för förste assistents, som nu är fallet.

Remissinstanserna har bland annat pekat på nödvändigheten av att en laboratorsbefattning inrättas vid institutionen för husdjurens utfodring och vård för att avlasta föreståndaren för denna institution, vilken i hög grad kommer att bli engagerad av administrativa och samordnande uppgifter inom försöksverksamheten. Förslaget att flytta biodlingsavdelningen till Alnarp har avstyrkts av flertalet remissinstanser. Motiven för att låta biodlingsavdelningen kvarligga vid Ultuna har bland annat varit, att denna avdelning har behov av kontakt med olika forsknings- och försöksinstitutioner vid Ultuna, att någon avgörande skillnad i biodlingens omfattning inte föreligger mellan de mellersta och södra delarna av landet samt att den nuvarande biodlingsavdelningen förfogar över ändamålsenliga och särskilt för sin uppgift inredda lokaler vid statens husdjursförsöks institutionsbyggnad, medan i Alnarp nya lokaler måste anskaffas.

I enlighet med utredningens förslag förordar jag, att den vetenskapliga verksamheten på utfodringsområdet uppdelas på en *institution för husdjurens näringsfysiologi* och en *institution för husdjurens utfodring och vård*. Vardera institutionen bör företrädas av en professor. Under sistnämnda institution bör vidare ingå de av utredningen föreslagna tre försöksavdelningarna. Var och en av dessa bör ledas av en statsagronom. Vidare bör vid institutionen liksom nu finnas ett kemiskt servicelaboratorium. Vad angår den föreslagna förflyttningen av biodlingsavdelningen till Alnarp är jag emellertid i likhet med flertalet remissinstanser av den uppfattningen, att tillräckliga skäl ej föreligger för en sådan förflyttning. Enligt min mening bör biodlingsavdelningen sålunda kvarligga vid Ultuna och där ingå i institutionen för husdjurens utfodring och vård såsom en underavdelning. Även forsknings- och försöksverksamheten inom pälsdjursområdet bör enligt min mening erhålla ställningen som en underavdelning vid samma institution. Dessa bägge underavdelningar bör efter omorganisationen den 1 juli 1962 företrädas av vardera en försöksledare i lönegrad Ae 23.

Till utredningens förslag att vid institutionen för näringsfysiologi inrätta en befattning som laborator finner jag mig inte nu kunna taga ställning. Emellertid synes föreståndaren för institutionen för husdjurens utfodring och vård i den nya organisationen komma att i hög grad belastas av uppgiften med att leda och samordna huvudparten av försöksverksamheten på hus-

djursskötselns område. Han torde därför få svårigheter att helt svara för den undervisning och forskarhandledning, som är erforderlig. Bland annat med hänsyn härtill finner jag mig böra förorda, att en befattning som laborator inrättas vid institutionen för husdjurens utfodring och vård.

Vid bifall till mina förslag bör den 1 juli 1962 vid institutionen för husdjurens utfodring och vård inrättas en ny tjänst som laborator och en ny tjänst som statsagronom. Den sistnämnda tjänsten liksom de båda nuvarande statsagronomtjänsterna vid statens husdjursförsök bör därvid placera i lönegrad Bo 1.

I anslutning till utredningens förslag anser jag mig böra förorda, att tjänsten som föreståndare för det kemiska servicelaboratoriet vid statens husdjursförsök redan den 1 juli 1961 ändras från förste assistent i lönegrad Ae 21 till förste kemist i lönegrad Ae 23. Vid samma tidpunkt bör vidare försteassistenttjänsten vid biodlingsavdelningen höjas till tjänst som försöksledare i lönegrad Ae 23. En tjänst som förste assistent i lönegrad Ae 21 vid institutionen för husdjurens utfodring och skötsel bör från och med den 1 juli 1961 kunna utbytas mot en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21. Från samma tidpunkt bör därjämte vid denna institution en tjänst som kanslibitråde i lönegrad Ae 7 utbytas mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9. Slutligen bör vid statens husdjursförsök en tjänst som kontorist i lönegrad Ao 9 och en tjänst som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång utbytas mot tjänster som kansliskrivare i lönegrad Ao 10 respektive kanslibitråde i lönegrad Ae 7.

Maskintekniska institutionen. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att ämnet husbyggnadslära skall ingå i den institution, som handhar den maskintekniska undervisningen. För undervisningen i husbyggnadslära föreslås även i fortsättningen skola användas speciallärare. Vidare skall personal från statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader anlitas i lämplig omfattning. För att betona att verksamheten vid denna institution främst skall inriktas mot en rationell användning av maskiner och arbetskraft inom jordbruket, har utredningen föreslagit, att namnet på institutionen ändras till institutionen för lantbrukets arbetsmetodik och teknik. I fråga om den högre personalen skall enligt utredningens förslag i stället för den nuvarande arvodesavlönade föreståndarbefattningen inrättas en professur. Vidare skall den ena av laboratorsbefattningarna vid institutionen omändras till ett universitetslektorat i motorlära med teknologi.

Vissa av remissinstanserna har menat, att den av utredningen föreslagna verksamheten inom husbyggnadsområdet inte fått den upprustning, som svarar mot dess ekonomiska betydelse för jordbruket. Vidare har några remissinstanser haft erinringar att göra mot den föreslagna namnförändringen. Man har ansett, att ordet »arbetsmetodik» skulle kunna leda till förväxlingar med till annan institution hörande arbetslära och företagsledning, och i stället föreslagit benämningen institutionen för maskinteknik och byggnadsteknik.

För min del har jag inte något att erinra mot vare sig vad utredningen föreslagit i fråga om husbyggnadsläran eller förändringen av benämningen till *institutionen för lantbrukets arbetsmetodik och teknik*. I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag mig böra förordna, att vid institutionen inrättas en professur i stället för den nuvarande arvodesavlönade föreståndarbefattningen samt att den ena av de båda nuvarande laboratorsbefattningarna utbytes mot ett universitetslektorat i motorlära med teknologi. De föreslagna förändringarna bör äga rum den 1 juli 1962. I anledning av vad vissa remissinstanser anfört angående undervisningen och forskningen på husbyggnadsområdet torde jag få erinra om att jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunniga för utredning rörande verksamheten, organisationen och ekonomin vid statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader och jordbrukstekniska institutet.

Redan från och med den 1 juli 1961 bör enligt min mening den maskintekniska institutionen erhålla viss personalförstärkning. Jag föreslår sålunda, att vid denna tidpunkt inrättas en tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21, en tjänst som assistent i reglerad befordringsgång samt en tjänst som institutionsbiträde i reglerad befordringsgång. Vidare bör vid samma tidpunkt tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 utbytas mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Nationalekonomi. Undervisningen i nationalekonomi, som för närvarande handhas av en speciallärare, har av jordbrukshögskoleutredningen föreslagits bli överförd till den nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet. Kostnaderna för en undervisning i nationalekonomi för lantbrukshögskolans studerande, anordnad på detta sätt, har utredningen beräknat till ett halvt universitetslektorat jämte vissa expenser. Remissinstanserna har i allmänhet inte haft något att erinra mot den föreslagna förläggningen av undervisningen i nationalekonomi. I några enstaka fall har dock framhållits, att anordningen är otillfredsställande och att en professur i nationalekonomi i stället borde inrättas vid högskolan.

Enligt min mening synes den av utredningen föreslagna anordningen medföra fördelar såväl ur kostnadssynpunkt som med hänsyn till de vidgade kontaktmöjligheter med den samhällsekonomiska forskningen, vilka förslaget medför. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet förordar jag sålunda, att de av högskolans studerande, som deltagar i nationalekonomiundervisningen vid universitetet, skall såvitt gäller lärarresurserna betraktas såsom inskrivna vid filosofisk fakultet. Därigenom kommer den lärar- och assistentpersonal, som erfordras för dessa studerandes undervisning, att kunna tilldelas universitetet i enlighet med därom för ämnet gällande regler. Med hänsyn till att en särskild undervisning i nationalekonomi måste ges för lantbrukshögskolans studerande, även om deras antal under något år skulle bli mindre än normalt, bör den av utredningen föreslagna tilldelningen av ett halvt universitetslektorat jämte vissa expenser utgöra ett minimum.

Institutionen för lantbrukets driftsekonomi. Med hänsyn till en förordad utvidgning av denna institutions ämnesområde har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att institutionens namn ändras till institutionen för lantbrukets företagsekonomi. Den högre personalen vid denna institution bör enligt utredningen utgöras av en professor, en laborator i lantbrukets fastighetsekonomi, en laborator i driftsplanering och arbetsekonomi samt en universitetslektor i redovisningslära. Den nuvarande laboraturen i redovisningslära bör därvid slopas. Samtidigt skall för nyssnämnda båda laboratorer inrättas två nya befattningar. Vid remissbehandlingen har bland annat framhållits, att forskningen inom det ekonomiska området är av grundläggande betydelse för driftsplaneringen och därmed för jordbrukets lönsamhet. Man har därför ansett det angeläget, att ökade resurser ställes till förfogande för detta område.

Även enligt min mening bör förevarande institution efter omorganisationen den 1 juli 1962 benämnas *institutionen för lantbrukets företagsekonomi*. Vid den prövning av utredningens förslag till högre personal, som jag i förevarande sammanhang kunnat göra, har jag funnit mig böra förorda att vid institutionen från nyssnämnda datum bör finnas, förutom en professor, en laborator i lantbrukets strukturekonomi och en universitetslektor i redovisningslära. I samband med tillkomsten av universitetslektoratet bör den nuvarande laboraturen i redovisningslära slopas. Laboratorn i lantbrukets strukturekonomi, för vilken en ny tjänst bör inrättas, bör handha forskningen och undervisningen inom i huvudsak det ämnesområde, som angivits för den av utredningen föreslagne laboratorn i fastighetsekonomi, varvid huvudvikten bör läggas på lantbruksfastigheternas storlek och driftsorganisationens anpassning därtill.

Vidare anser jag mig böra föreslå, att vid förevarande institution redan från och med den 1 juli 1961 inrättas en ny tjänst som forskarassistent i lönegrad Ae 21 samt två nya tjänster som kontorsbiträden i reglerad befordringsgång. Från och med samma tidpunkt bör den nuvarande tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 utbytas mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

Institutionen för lantbrukets marknadslära. Jordbrukshögskoleutredningen har med hänvisning till bland annat det av utredningen förordade förhållandevis stora ämnesområdet för denna institution föreslagit, att vid densamma inrättas en ny tjänst som laborator. Till detta förslag har jag emellertid inte ansett mig nu kunna taga ställning.

Från och med den 1 juli 1961 bör emellertid den nuvarande försteassistenttjänsten vid institutionen kunna ändras till en forskarassistenttjänst. Vidare bör enligt min mening från samma tidpunkt inrättas en ny tjänst som assistent i reglerad befordringsgång samt en ny tjänst som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång. Därjämte bör den nuvarande tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 utbytas mot en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9.

I detta sammanhang torde böra erinras, att vissa remissinstanser på-

yrkat undervisning även i sociologi vid lantbrukshögskolan. Enligt min mening bör emellertid sådan utbildning kunna förläggas till sociologiska institutionen vid Uppsala universitet.

Avdelningen för statistik och försöksteknik. Jordbrukshögskoleutredningen har framhållit, att det föreligger ett angeläget behov av en professur i experimentell statistik i landet. Utredningen har emellertid med hänsyn till ovissheten i fråga om den experimentella statistikens utveckling vid Uppsala universitet inte funnit det möjligt att nu föreslå en sådan professur men framhållit, att en dylik, när den inrättas, bör betjäna såväl lantbrukshögskolan som Uppsala universitet. Utredningen har därför föreslagit, att den nuvarande anordningen beträffande undervisning och konsultation i statistik och försöksteknik övergångsvis bibehålles. Avdelningen bör emellertid organisatoriskt inordnas såsom en underavdelning av institutionen för lantbrukets företagsekonomi. Vidare bör enligt utredningen laboraturen vid avdelningen omändras till ett universitetslektorat och försteassistenttjänsten vid avdelningen utbytas mot en överassistentbefattning med uppgift att bland annat stå till förfogande för konsultation inom det statistiska området.

Remissinstanserna har betonat den betydelse, som statistiken har både inom försöksverksamheten och inom det ekonomiska området. Med hänsyn härtill har man ansett, att statistikområdet borde ha tillförts ökade resurser och organisatoriskt ha erhållit en friare ställning. Ävenså förslaget att utbyta laboraturen vid avdelningen mot ett universitetslektorat har mött invändningar.

Jag har i det föregående föreslagit, att lantbrukshögskolans styrelse skall företaga en närmare undersökning av möjligheterna att få till stånd större och mera ändamålsenliga arbetsenheter vid högskolan. Med hänsyn till att denna undersökning synes kunna beröra även de ekonomiska institutionerna och avdelningen för statistik och försöksteknik anser jag mig inte nu böra taga ställning till utredningens förslag i fråga om statistikavdelningens organisatoriska ställning. Avdelningen bör sålunda tills vidare bibehållas fristående. Likaså anser jag mig böra föreslå, att den nuvarande befattningen som laborator vid avdelningen tills vidare bibehålles. Däremot bör — för att i enlighet med utredningens förslag öka möjligheterna att tillgodosä behövet av statistisk konsultation vid högskolan — den nuvarande tjänsten som förste assistent i lönegrad Ae 21 utbytas mot en tjänst som överassistent i lönegrad Ae 23. Detta utbyte bör enligt min mening ske redan den 1 juli 1961, vid vilken tidpunkt även en tjänst som andre amanuens vid avdelningen bör utbytas mot en tjänst som förste amanuens och en av tjänsterna som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång bör utbytas mot en tjänst som kanslibiträde i lönegrad Ae 7.

Frågan om att inrätta en räknecentral för högskolan i dess helhet bör såsom föreslagits av utredningen handläggas av högskolans styrelse.

Trädgårdssektionen vid Alnarp. Jordbrukshögskoleutredningen har före-

slagit, att vid Alnarp inrättas fyra fullständiga institutioner, var och en företrädd av en professor i de för trädgårdsodlingen centrala ämnesområdena frukt- och bärödling, köksväxtodling, prydnadsväxtodling samt trädgårds-konst och landskapsvård. Vidare skall enligt förslaget inrättas fyra mindre avdelningar — underavdelningar — i trädgårdsodlingens driftsekonomi, arbetsmetodik och teknik, växtpatologi samt biodling. Därutöver har också föreslagits, att ett mindre kemiskt analyslaboratorium skall inrättas vid Alnarp. Remissinstanserna har i huvudsak lämnat den av utredningen föreslagna utformningen av trädgårdssektionen utan erinran, även om — som jag tidigare återgivit — vissa remissinstanser ansett utredningens förslag överdimensionerat, medan andra åter funnit, att ytterligare förstärkningar borde tillkomma.

Först torde få erinras om att jag i det föregående förordat, att en högskolemässig trädgårdsutbildning skall komma till stånd samt att organisationen av undervisningen, forskningen och försöksverksamheten på trädgårdsområdet skall utformas på i tillämpliga delar samma sätt som inom jordbruksområdet. Det sistnämnda innebär bland annat, att försöksverksamheten på trädgårdsområdet skall knytas till undervisnings- och forskningsverksamheten inom motsvarande ämnesområden i form av särskilda försöksavdelningar.

Enär de hortonomie studerande, som i enlighet med det av mig i det föregående framlagda förslaget intages vid den propedeutiska utbildningen hösten 1961, inte kommer att påbörja studierna i de tillämpade trädgårdsämnen vid Alnarp förrän hösten 1964, synes enligt min mening omorganisationen inom trädgårdsområdet kunna ske något senare än inom jordbruksområdet. För att bland annat lämna utrymme för erforderliga förberedelser för den kommande undervisningen bör emellertid omorganisationen inom trädgårdsområdet påbörjas redan den 1 juli 1963. Med hänsyn till att omläggningen sålunda ligger förhållandevis långt fram i tiden, har jag ansett mig nu böra taga ställning endast till vissa huvudlinjer i den kommande organisationen på detta område. Redan nu vill jag sålunda i anslutning till vad jag anfört förut om institutionsindelning ange, att jag inte finner mig kunna förorda, att mer än tre institutioner inrättas vid Alnarp, omfattande ämnesområdena frukt- och bärödling, köksväxt- och prydnadsväxtodling samt trädgårdskonst och naturvård. I de två förstnämnda ämnesområdena bör institutionerna tillskapas den 1 juli 1963, medan i fråga om trädgårdskonst och naturvård den nya institutionen bör inrättas först den 1 juli 1964.

I fråga om den högre personalen innebär mitt ställningstagande till utredningens förslag, att inom ämnesområdena köksväxtodling och prydnadsväxtodling endast en tjänst som professor bör inrättas. Jag har därvid beaktat bland annat, att undervisningen i fältmässig köksväxtodling i huvudsak synes böra förläggas till institutionen för växtodling vid Ultuna, varigenom även kan tillgodoses önskemålet att lämna agronomie studerande undervisning inom detta ämnesområde. Den nya professuren bör inrättas i

samband med omorganisationen den 1 juli 1963. Vid samma tidpunkt bör den nuvarande professuren vid statens trädgårdsförsök överföras till institutionen för frukt- och bärödling. Vid institutionen för trädgårdskonst och naturvård bör vidare en tjänst som professor inrättas i samband med tillkomsten av institutionen den 1 juli 1964.

I enlighet med utredningens förslag bör inom trädgårdsområdet inrättas tre försöksavdelningar. En av dessa bör knytas till institutionen för frukt- och bärödling, medan de båda övriga försöksavdelningarna bör knytas till institutionen för köksväxt- och prydnadsväxtodling och därvid företräda var sitt av de båda ämnesområdena. För att leda dessa försöksavdelningar bör från och med den 1 juli 1963 inrättas tre befattningar som statshortonom i lönegrad Bo 1. Samtidigt härmed bör emellertid nuvarande två befattningar som statshortonom i lönegrad Ae 26 och nuvarande tjänst som försöksledare i lönegrad Ae 23 vid statens trädgårdsförsök avföras från alnarpsinstitutets personalstat.

Redan från och med den 1 juli 1961 bör tjänsten som kontorist i lönegrad Ae 9 vid statens trädgårdsförsök höjas till tjänst som kansliskrivare i lönegrad Ae 10 och två av tjänsterna som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång vid trädgårdsförsöken höjas till tjänster som kanslibiträde i lönegrad Ae 7. Vidare bör från samma tidpunkt vid prydnadsväxtavdelningen en tjänst som assistent i reglerad befordringsgång inrättas.

Docenter. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att antalet docenttjänster vid lantbrukshögskolan ökas från för närvarande åtta till tolv samt att två nya tjänster som forskardocent inrättas. I anslutning härtill föreslår jag, att en tjänst som forskardocent i lönegrad Ae 24 inrättas från och med budgetåret 1961/62. Frågan om ytterligare tjänster som docent eller forskardocent torde böra prövas vid den årliga budgetbehandlingen.

Assistenter och amanuenser. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att antalet assistenter och amanuenser vid lantbrukshögskolan skall beräknas efter de normer, som universitetsutredningen uppställt för motsvarande ämnesområden vid universiteten med flera högskolor i den mån dessa normer godtagits av riksdagen. På grundval av dessa normer har utredningen förordat, att assistenttilldelningen vid lantbrukshögskolan beräknas på så sätt, att institutionerna för lantbrukskemi I och II, mikrobiologi samt marklära tilldelas 2 000 assistenttimmar per professur och 1 000 assistenttimmar per laboratur. Samtliga övriga institutioner vid lantbrukshögskolan skall enligt förslaget tillgodoräknas 1 000 assistenttimmar per professur och 500 assistenttimmar per laboratur (motsvarande). Den föreslagna assistenttilldelningen motsvarar vad som vid universiteten tillämpats för de kemiska och fysikaliska ämnena respektive för gruppen matematiska och samhällsventenskapliga m. fl. ämnen. Utöver denna assistent- och amanuenspersonal, vilken är avsedd för forskning och allmänt institutionsarbete, har jordbrukshögskoleutredningen i anslutning till universitetsutredningens förslag förordat, att samtliga institutioner vid lantbrukshögskolan tilldelas 500 assistenttimmar vardera för undervisningsändamål.

Även jag finner det lämpligt, att beräkningen av assistenttilldelningen vid lantbrukshögskolans undervisnings- och forskningsdel sker efter i stort sett samma grunder som inom motsvarande ämnesområden vid universitet och andra högskolor.

Det behov av *försöksassistenter*, som kan föreligga, bör såsom jordbrukshögskoleutredningen föreslagit prövas i varje särskilt fall.

Biträdespersonal. Jordbrukshögskoleutredningen har också i fråga om biträdestilldelningen sökt tillämpa samma normer som universitetsutredningen uppställt för motsvarande ämnesområden inom universiteten och övriga högskolor. Jordbrukshögskoleutredningen har sålunda föreslagit att biträdestilldelningen vid lantbrukshögskolan grundas på en kvot av två biträden per forskare för samtliga institutioner med undantag för de ekonomiska, för vilka föreslås ett biträde per forskare. Dessa genomsnittliga biträdeskvoter motsvarar ungefär vad universitetsutredningen föreslagit för den biologisk-geografiska ämnesgruppen (1,9 biträden per forskare) samt den samhällsvetenskapliga ämnesgruppen (0,8 biträden per forskare). Som forskare räknas i detta sammanhang professor, laborator, lektor, överassistent och forskarassistent. Biträdestilldelningen vid försöksavdelningarna har av jordbrukshögskoleutredningen föreslagits till 2,5 biträden per forskare. Till gruppen forskare räknas vid dessa avdelningar statsagronom, statshortonom och försöksledare.

För egen del har jag funnit, att beräkningsnormer av det slag, som utredningen förordat, bör medverka till att skapa en bättre balans mellan de till forskningens förfogande ställda resurserna av olika slag och därigenom ge forskningen en större effektivitet. Jag är dock tveksam om — såsom utredningen föreslagit — vid lantbrukshögskolan skall tillämpas särskilda för denna högskola bestämda normer. Efter övervägande av spörsmålet har jag funnit mig böra förorda, att biträdestilldelningen för lantbrukshögskolan anpassas till den standard, som tillämpas vid universiteten och andra högskolor inom motsvarande ämnesområden. Förstärkningen av biträdespersonalen vid lantbrukshögskolan, vilken bör genomföras successivt, torde böra prövas vid den årliga budgetbehandlingen.

Beträffande biträdeshjälp åt docenterna vid lantbrukshögskolan avser jag att för budgetåret 1961/62 föreslå, att viss tilldelning av medel påbörjas.

Biblioteken m. m. Den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna organisationen av biblioteken vid Ultuna och Alnarp har jag intet att erinra emot. Det synes mig sålunda ändamålsenligt att ultunabiblioteket omhänderhar bevakningen även av trädgårdslitteraturen för alnarpsbibliotekets räkning.

Utredningens förslag att vid lantbrukshögskolan inrätta en verkstadsdetalj med en ingenjör i lönegrad A 19 som chef har jag inte ansett mig nu böra taga ställning till. Slutligen torde jag få erinra om att jag tidigare förordat en annan utformning av den propedeutiska utbildningen än den utredningen föreslagit. Detta medför, att någon särskild propedeutisk avdelning inte behöver inrättas.

Försöksverksamheten på jordbruks-, trädgårds- och husdjursområdena, m. m.

I. UTREDNINGEN M. FL.

Jordbrukshögskoleutredningen erinrar inledningsvis om sitt förslag att de tre nuvarande försöksanstalterna inom lantbruksområdet — statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök — skall upphöra och de olika avdelningarna inom dem överföras till undervisnings- och forskningsinstitutionerna inom motsvarande ämnesområden. Försöksverksamheten skall samordnas och övervakas av en särskild befattningshavare benämnd försöksdirektör.

Den del av den nuvarande försöksverksamheten, som är av provningskaraktär, skall enligt utredningens förslag i organisatoriskt och anslagsmässigt avseende erhålla en särställning. Bl. a. skall denna verksamhet ledas av särskilda provningsnämnder inom jordbrukets provningsanstalt. Medel till provningsverksamheten skall erhållas genom avgifter, som erläggs av provningsbeställarna.

Den egentliga försöksverksamheten, d. v. s. sådan försöksverksamhet, som ej är provning, skall liksom hitintills bekostas med statliga medel. Denna försöksverksamhet skall även fortsättningsvis vara programbunden. Utredningen behandlar i detta avsnitt organisationen och omfattningen av den egentliga försöksverksamheten för jordbruks-, trädgårds- och husdjursområdena var för sig.

A. Definitioner och terminologi

Utredningen definierar först vissa termer och anger därvid att den med begreppet »jordbruksförsöksverksamhet» avser all försöksverksamhet på växtnäringens, jordbearbetningens, dräneringens och den egentliga växtodlingens områden. Utredningen anser vidare, att begreppet »fast försöksverksamhet» ej i fortsättningen bör användas för att skilja mellan den statliga verksamheten och den av hushållningssällskapen bedrivna försöksverksamheten. Båda dessa verksamheter kan nämligen ha fasta försök, d. v. s. försök som år efter år upprepas på samma plats. Riktigare synes enligt utredningen vara, att en klar åtskillnad göres mellan å ena sidan den *statliga försöksverksamheten* — oberoende av om denna är centralt förlagd till Ultuna (jordbruks- och husdjursförsök) eller Alnarp (trädgårdsförsök) eller bedrivs lokalt ute i landet — och å andra sidan *hushållningssällskapens egen försöksverksamhet*.

Utredningen använder sig av följande begrepp med därvid angiven innebörd.

a) Försöksverksamhet i statlig regi

1. *Centralt* till Ultuna (jordbruks- och husdjursförsök) eller till Alnarp (trädgårdsförsök) förlagd verksamhet.

2. *Lokalt* ute i landet förlagd verksamhet. Denna kan utföras genom högskolans egna försöksorgan eller genom hushållningssällskapens försorg. I tillämplig omfattning medverkar vid dessa försök försöksverksamhetens serviceorgan och försöksstationernas personal.

b) Hushållningssällskapens egen försöksverksamhet

1. Statsunderstödd verksamhet som sällskapen utför enligt egna program och med bidrag av statsmedel.

2. Verksamhet som bekostas av andra medel.

B. Den statliga jordbruksförsöksverksamheten

1. Nuvarande förhållanden

Den statliga jordbruksförsöksverksamheten ledes av statens jordbruksförsök. Till dess förfogande står en central anstalt vid Ultuna samt ett nät av försöksgårdar, försöksstationer och fasta försöksfält utbrett över hela landet.

Statens jordbruksförsök ledes av en föreståndare i professors tjänsteställning. Huvudinstitutionen har sitt organisatoriska centrum med kansli, laboratorier, växthus och vegetationsgårdar förlagt till Ultuna. Verksamheten är där uppdelad på fyra avdelningar för växtodling och ogräsbekämpning, gödsling och kalkning, myrjordar och mikronäringsämnen samt betesfrågor, vardera under ledning av en statsagronom. Närmast som en filial fungerar vidare den vid Norrlands lantbruksförsöksanstalt i Rönnebygdens län placerade norrlandsavdelningen. Vid huvudinstitutionen finns dessutom en för hela anstalten gemensam botanisk-torvgeologisk hjälpavdelning.

Bland de försöksresurser, som står till buds på olika håll i landet, märks främst *statens försöksgårdar*, som numera direkt anknutits till den centrala anstalten i organisatoriskt hänseende. Försöksgårdarna arbetar dock som relativt självständiga enheter, där försöksmöjligheter även i viss mån står till förfogande för andra institutioner och för vissa lokalt betingade problem. De statliga försöksgårdarna är från söder till norr följande: Ugerup i Kristianstads län, Stenstugu i Gotlands län, Flahult i Jönköpings län, Lanna i Skaraborgs län, Offer i Västernorrlands län, Rönnebygdens län i Västerbottens län samt Öjebyn med Brännberg i Norrbottens län. Till lantbrukshögskolans förfogande för försöks- och forskningsändamål står dessutom Ultuna och Wiads egendomar.

De nuvarande *försöksstationerna* är huvudsakligen förlagda till lantbruks-

och lantmannaskolor, som i regel själva sörjer för försöksarbetet vid dessa stationer. Försöksfält främst avsedda för sortprövningsverksamheten har vidare utplacerats inom områden, som inte representeras av annan fast försöksanläggning. Försöksarbetet vid dessa fält omhänderhas i regel av hushållningssällskapen.

Även hos *enskilda jordbrukare* utföres ett betydande antal specialförsök för statens jordbruksförsöks räkning mot särskild ersättning. För utläggning och skötsel av dessa försök svarar hushållningssällskapen samt i viss utsträckning statens jordbruksförsöks egen personal i speciellt utrustade arbetsgrupper. (försökspatruller). Antalet dylika försök inklusive de till betesavdelningen hörande demonstrationsfälten har under senare år uppgått till ca 1 150 per år.

Det åligger statens jordbruksförsök att utarbeta förslag till planer och försöksprogram, inspektera försöken, låta verkställa erforderliga analyser samt bearbeta och sammanställa försöksresultat och annat siffermaterial även för *hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet*. Denna har en avsevärd omfattning (ca 3 200 försök per år) och genomföres under de mest skiftande betingelser, varigenom möjligheter erbjuds till kompletterande belysning av många detaljfrågor, som ingår i statens jordbruksförsöks program.

Arbetsuppgifter. Försöksverksamhet inom jordbruksområdet bedrivs i huvudsak av statens jordbruksförsök (växtodlings- och växtnäringsförsök), av institutionen för allmän jordbrukslära (bl. a. jordbearbetningsförsök) samt av nämnden för täckdikningsförsök vid institutionen för agronomisk hydroteknik (täckdikningsförsök). Verksamheten har till uppgift att genom forskning och försök utreda sådana aktuella problem inom jordbruksområdet, som är av stor betydelse för jordbruksnäringen. Verksamheten avser att framskaffa material användbart som underlag för en praktisk-ekonomisk vägledning åt jordbruket och bedrivs som fältförsök, laboratoriemässiga undersökningar av jord och gröda, modellförsök i mindre skala exempelvis i form av kärlförsök, statistiska utredningar m. m.

Redovisningen av försöksresultaten sker genom meddelanden, en speciell särtrycksserie, föredrag, demonstrationer m. m.

Försöksprogram. Jordbruksförsöksverksamheten är programbunden. För varje år uppgöres ett program, efter vilket försöksverksamheten arbetar. Förslag till försöksuppgifter att intagas i programmet utarbetas av statsagronomerna samt övriga tjänstemän vid statens jordbruksförsök och försöksgårdarna. Förslag till nya arbetsuppgifter kan också komma från hushållningssällskap, myndigheter, enskilda etc. Inkomna förslag behandlas sedan vid ett tjänstemannamöte, i vilket berörda försöksmän m. fl. deltar. De mest angelägna försöksuppgifterna sammanställs därefter i ett försöksprogram som, sedan det fastställts av lantbrukshögskolans styrelse, ligger till grund för försöksverksamheten under nästkommande kalenderår.

Ekonomiskt resultat av lantbruksdriften vid statens försöksgårdar. Vid statens försöksgårdar bedrivs förutom försöksverksamhet även jordbruks- och skogsdrift. För att ge en bild av lantbruksdriftens lönsamhet redovisar utredningen vissa uppgifter om det ekonomiska resultatet av denna verk-

samhet. Härav framgår, att de statliga försöksgårdarna lämnat ett sammanlagt underskott, som för åren 1955/56, 1956/57 och 1957/58 uppgått till resp. 179 000, 106 000 och 70 000 kr. För en mera detaljerad redogörelse hänvisas till utredningens betänkande s. 251—255. Här må endast nämnas, att utredningen framhåller, att vid bedömning av resultaten försöksgårdarnas speciella förutsättningar bör beaktas. Sålunda måste arbetskraft, maskiner m. m. sägas vara överdimensionerade, om hänsyn endast skulle tagas till lantbruksdriftens behov. En faktor, som i mycket hög grad hindrat driftsledarna att handla företagsekonomiskt riktigt i olika sammanhang, är vidare den bundenhet till uppgjorda stater och erhållna anslag, som är en följd av det statliga redovisningsförfarandet.

2. Jordbruksförsöksverksamhetens framtida inriktning och omfattning

Jordbrukshögskoleutredningen har från statens jordbruksförsök och övriga institutioner, som bedriver försöksverksamhet inom jordbruksområdet, inhämtat synpunkter på verksamhetens framtida inriktning och omfattning. Den såsom önskvärd bedömda omfattningen inom olika försöksområden redovisas på s. 256 i betänkandet. Av de framförda önskemålen framgår bl. a. att vissa typer av försök, såsom ogräsbekämpning samt markvård och jordbearbetning m. fl. behöver ökas något i antal. Utredningen betonar att, även om det framtida antalet försök kommer att öka endast måttligt, stort behov dock föreligger av en högst avsevärd ökning av anslagen till försöksverksamheten. Detta hänger samman med att utvecklingen inom försökstekniken går mot större och mera komplicerade försök.

Vid den fortlöpande anpassning av försöksprogrammet, som enligt utredningen bör ske, skall tillses, att nya för jordbruksnäringen aktuella försöksuppgifter beredes plats i detta. Därvid bör bl. a. behovet av tekniska data för företagsekonomisk kalkylering uppmärksammas. Utredningen anför i detta sammanhang, att relevanta driftsekonomska problemställningar måste beaktas vid försökens uppläggning för att försöksresultaten skall kunna ge driftsekonomska vägledning. Den praktiska nyttan av försöken blir annars begränsad.

3. Jordbruksförsökens centrala organisation

Utredningen erinrar om att enligt dennas förslag skall statens jordbruksförsöks statsagronomavdelningar ämnesvis samorganiseras med motsvarande undervisnings- och forskningsinstitutioner vid lantbrukshögskolan. Detta innebär, att ifrågavarande institutioner kommer att vardera bestå av en undervisnings- och forskningsavdelning samt en eller flera avdelningar för programbunden försöksverksamhet. Samtliga avdelningar sorterar under resp. institutionsföreståndare. Försöksavdelningarna ledes närmast av statsagronomer. Inom jordbruksförsöksområdet föreslås följande ämnesområden

bli företrädade av försöksavdelningar, nämligen växtnäring, jordbearbetning, växtföljder, ogräsbekämpning, kulturväxter i öppet bruk, kulturväxter i sluttet bruk samt dränering.

Försöksverksamheten skall liksom nu vara programbunden. Varje år skall uppgöras ett särskilt program — riksförsöksprogrammet — vilket skall fastställas av högskolans styrelse.

Den uppgift, som hittills åvilat statens jordbruksförsök, nämligen att fungera såsom ett organisatoriskt sammanhållande och samordnande organ för hela jordbruksförsöksverksamheten kommer, genom den av utredningen förordade omorganisationen, att överflyttas dels på den av utredningen föreslagna befattningshavaren, försöksdirektören, dels på försökskollegiet, dels på de institutioner som erhåller försöksavdelningar. Utredningen har vidare funnit, att till förfogande för den samlade försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan bör inrättas en särskild serviceavdelning, underställd försöksdirektören.

4. Den statliga lokalt förlagda jordbruksförsöksverksamhetens framtida organisation

De mångskiftande förutsättningar (jordmån, klimat m. m.), som finns i vårt land, nödvändiggör enligt jordbrukshögskoleutredningen, att en betydande del av försöken utföres lokalt i olika delar av landet. En betydelsefull uppgift för den lokala försöksverksamheten är vidare att etablera kontakt mellan det praktiska jordbruket och den centralt bedrivna jordbruksvetenskapliga verksamheten, så att försöksverksamheten och forskningen får den inriktning, som bäst tillgodoser jordbrukets behov.

Den lokalt förlagda statliga jordbruksförsöksverksamheten bedrivs nu, som förut anförts, genom försöksgårdar, försöksstationer och fasta försöksfält samt genom samarbete med hushållningssällskapen. Även om antalet försök vid försöksgårdarna ej utgör huvudparten av samtliga statliga lokala försök, har dock försöksgårdarna uppfattats som den lokala verksamhetens centra.

Försöksgårdssystemet. Försöksgårdarnas uppgift har avsetts skola vara att bedriva dels jordbruksvetenskaplig verksamhet, dels en förebildlig ekonomisk jordbruksdrift, som skulle vara ett mönster för traktens jordbrukare. Utredningen framhåller, att man ej med framgång kan förena dessa båda målsättningar och anför i anslutning härtill.

En allsidig försöksverksamhet kräver, att såväl bra som dåliga produktionsmedel och produktionsmetoder måste provas. Detta kan ej ske med mindre än att jordbruksdriften försorakas förluster, som den vid normal drift ej skulle ha fått vidkännas. Ett gott driftsekonomiskt resultat torde härigenom starkt försvåras. Ju intensivare försöksverksamheten bedrivs desto sämre blir jordbruksdriftens ekonomiska resultat. Den dubbla målsättningen har inneburit stora svårigheter för försöksgårdarnas föreståndare. Endera eller båda av deras två verksamheter har blivit lidande på denna anordning. Bl. a. på grund av här anförda omständigheter har kritik i skilda avseenden riktats mot gårdarna och då främst mot målsättningen för dem. Utredningen har

därför sökt göra en förutsättningslös prövning av de former, under vilka den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten bör bedrivas.

Det för försöksverksamheten väsentliga är, framhåller utredningen, att ha tillgång till försökslägenheter och att där kunna anordna försök. För försöksverksamheten föreligger däremot inte något primärt intresse att i egen regi bedriva praktisk jordbruksdrift. Den i viss mån dualistiska uppfattning, som tidigare rått i dessa hänseenden — att försöksgårdarna skulle bedriva såväl vetenskaplig verksamhet som förebildlig jordbruksdrift — är enligt utredningens förmenande grundat på felaktiga premisser beträffande dessa två verksamheters inbördes förhållande. Denna kombination bör därför ej längre bibehållas, såvida ej särskilda skäl talar härför. Utredningen anför vidare, att det måste vara svårt att centralt från Ultuna dirigera en dylik praktisk jordbruksdrift samt att den roll de statliga försöksgårdarna tidvis haft som demonstrationsjordbruk minskats genom att de flesta av landets hushållningssällskap numera har en eller flera kurs- och demonstrationsgårdar, där en praktisk jordbruksdrift bedrivs efter ekonomiska principer. De statliga försöksgårdarnas uppgift i detta hänseende torde därför enligt utredningen kunna överflyttas till hushållningssällskapen inom resp. län. I de fall replipunkter för den statligt bedrivna försöksverksamheten erfordras, bör i princip vid dessa ej bedrivas en kommersiell jordbruksdrift annat än i den omfattning, som behövs för försöksverksamhetens behov. Försöksverksamheten bör alltså vara det primära och jordbruksdriften, där den måste förekomma, endast ett medel för att utnyttja sådana resurser, som ej kan tas i anspråk av försöksverksamheten. Liksom nu bör en klar ekonomisk gränsdragning i dylika fall finnas mellan de båda verksamheterna. Vidare bör tillses, att för försöksverksamheten avdelad vetenskaplig personal ej onödigtvis belastas med frågor rörande den praktiska jordbruksdriften.

På grundval av nu anförda synpunkter ifrågasätter utredningen om försöksgårdssystemet är den lämpligaste formen att förse försöksverksamheten med erforderliga resurser för försökens genomförande. Utredningen tar i fortsättningen upp till diskussion i vad mån försöksgårdssystemet på lämpligaste sätt kan tillgodose försöksverksamheten med lämpliga försökslägenheter, speciellt utbildad arbetskraft, försöksteknisk utrustning samt nära kontakter med det praktiska jordbruket och övriga lokala organ på jordbrukets område, främst hushållningssällskapen. Utredningen anför i anslutning härtill bl. a. följande.

En fördel med försöksgårdssystemet anses vara, att det ger garantier för att försöken får kvarligga tillräckligt länge, varigenom man kan göra iakttagelser rörande de biologiska, kemiska och fysikaliska processer, som försiggår i marken. Lika goda möjligheter till dylika långtidsobservationer bör dock enligt utredningen kunna erhållas genom långtidskontrakt med andra jordägare, såsom hushållningssällskap, skoljordbruk eller enskilda jordbrukare. Därvid vinnes dessutom — vilket är väsentligt även för långtidsförsök — att man har fritt val beträffande försökslägenheter och ej är

begränsad till de möjligheter, som ett fåtal försöksgårdar erbjuder. Markkostnaden för ett dylikt långtidsarrende torde dessutom bli lägre än vid en försöksgård, om hänsyn tas till de kostnader, som driften vid försöksgårdarna hittills visat sig dra.

En nackdel med försöksgårdarna är, att de så småningom blir förbrukade, d. v. s. fält som utnyttjats för exempelvis växtnäringens försök, kalkningsförsök eller dräneringsförsök blir efter en tid mer eller mindre oanvändbara för fortsatta försök i den mån de blir uppgödslade, uppkalkade etc. Ett exempel härpå torde vara Lanna försöksgård. En annan omständighet, som talar mot permanenta försökslägenheter av den typ försöksgårdarna erbjuder, är att ett försöksfält kan bli obehövt till följd av ändrade förutsättningar för jordbruksnäringen i dess helhet. Som exempel härpå kan nämnas den förändrade roll, som mossjordarna numera fått ur odlingssynpunkt. Försöksgårdarna Flahult, Gisselås och Brännberg inrättades just för försök på moss- och kärrjordar. Utvecklingen har medfört, att mossjordarnas roll starkt förminskats. Eftersom försöksverksamheten måste sätta in sina krafter på aktuella frågor, innebär det en olägenhet att vara bunden till försöksfält med jordar, som för det praktiska jordbruket har föga aktualitetsvärde.

Vad beträffar kraven på utbildad personal och försöksteknisk utrustning kan utredningen ej finna, att försöksgårdssystemet erfordras för att säkerställa dessa resurser. Även i fråga om kontakten med andra lokalt arbetande organ på jordbrukets område — främst då hushållningssällskapen — ifrågasätter utredningen försöksgårdssystemets lämplighet, då detta system medför uppenbara risker för isolering, varigenom värdefulla ömsesidiga impulser förloras.

Utredningen konstaterar sammanfattningsvis, att försöksgårdssystemet ej utgör den lämpligaste formen för att förse den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten med de resurser, som den erfordrar. Valmöjligheterna beträffande försökslägenheter är alltför begränsade och belastningen med uppgifter, som i stort sett saknar intresse för försöksverksamheten, är betungande. Vidare har kontakten med främst hushållningssällskapen i praktiken ej visat sig vara fullt säkerställd. Slutligen torde kostnaderna för gårdarnas försöksverksamhet, om hänsyn tas till jordbruksdriftens resultat, ha varit alltför höga.

Enligt utredningen är det inte försvarbart att bibehålla försöksgårdssystemet i dess nuvarande utformning, då andra och bättre former finns för att garantera den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten de resurser den erfordrar. Utredningen förordar därför, att försöksgårdssystemet i sin nuvarande principiella utformning avvecklas.

Alternativa organisationsformer för den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten. I princip kan man, framhåller utredningen, tänka sig två ytterlighetsalternativ för att ordna den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten på jordbrukets område. Å ena sidan kan denna försöksverksamhet ordnas helt i statlig regi, d. v. s. det statliga försöksprogrammet genomföres i sin helhet av en helstatlig organisation, som för detta ändamål disponerar ett antal statliga lokalt förlagda försöksstationer (*alt. A*). Å andra sidan kan försöksverksamheten verkställas helt genom avtal med lokala organisationer såsom hushållningssällskap, skolor eller andra organ med möjlighe-

ter att utföra försök (*alt. B*). Dessa båda alternativ kan kombineras på olika sätt. En modifikation av *alt. B*., som varit föremål för ingående överväganden inom utredningen, innebär att på enbart hushållningssällskapen överlåtes att verkställa hela den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten (*alt. C*). Den statliga, lokalt förlagda försöksverksamheten kan också fördelas på lämpligt sätt mellan en lokalorganisation i lantbrukshögskolans regi och landets hushållningssällskap (*alt. D*).

Beträffande för- och nackdelarna av de olika alternativen inhämtas ur utredningen bl. a. följande.

Alt. A innebär, att hela den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten tas om hand av en helstatlig organisation. För att sköta hela denna verksamhet erfordras ett 20-tal försöksstationer förlagda till de nuvarande försöksgårdarna och vissa andra statliga egendomar. Som föreståndare för varje försöksstation anställs en försökstekniker med lantmästarexamen. Landet indelas vidare i fyra försöksdistrikt. I varje försöksdistrikt inrättas en tjänst i A 24, som sammanhållande kraft för distriktets försöksstationer. Vidare förutsätts, att i varje försöksdistrikt inrättas en distriktsförsöksnämnd för att främja samarbetet mellan de statliga lokalt förlagda försöksstationerna och det praktiska jordbruket och hushållningssällskapen.

Detta alternativ utgör enligt utredningens uppfattning en god garanti för en tillfredsställande handläggning av försökssuppgifterna. Dock medför alternativet den nackdelen, att man får två parallellt arbetande försöksorganisationer, nämligen den helstatliga och hushållningssällskapens, vilka i princip måste ha samma resurser, innebärande en dyrbar organisationsform. Dessutom kan sysselsättningssvårigheter befaras för personalen vid den statliga försöksorganisationen under vinterhalvåret.

Enligt *alt. B* verkställs den statliga lokalt förlagda jordbruksförsöksverksamheten genom avtal med olika lokala organ såsom hushållningssällskap, skolor och enskilda jordbrukare. Mot ersättning upplåter dessa lokala organ mark för försöken samt omhändertar utläggning och skötsel m. m. En dylik organisation blir enligt utredningen smidig och kan snabbt anpassa sig efter ändringar i försöksvolymens storlek och i behovet av att växla försökslägenheter. Vidare torde alternativet medge goda möjligheter till samarbete med andra lokala organ, som verkar i jordbrukets tjänst, såsom hushållningssällskap samt lantmanna- eller lantbruksskolor.

Nackdelarna med detta alternativ anses dock mycket betydande. Risk föreligger sålunda, att detta alternativ medför improvisationer, vilka kan utgöra en fara för försökens rätta handläggning. Det torde sålunda bli svårt att uppbringa och bibehålla personal med försöksteknisk utbildning. Alternativet synes medföra små fasta kostnader för staten genom att inga fasta replipunkter med heltidsanställd personal behöver inrättas. Om någorlunda tillfredsställande garantier skall skapas för försökens rätta handhavande, måste emellertid en omfattande statlig övervakningsorganisation tillskapas. Vad som kostnadsmässigt vinnes genom att inga fasta replipunkter inrättas, kan sålunda mer än väl förloras genom en dyrbar inspektionsverksamhet.

Enligt *alt. C* anknytes den i statlig regi bedrivna försöksverksamheten lokalt helt till hushållningssällskapen och omhändertas av dessa. Hushållningssällskapet i resp. län blir således det ansvariga organet även för den

i statlig regi bedrivna försöksverksamheten. Alt. C skiljer sig från alt. B genom att det förutsätter en ansvarig huvudman i varje län för försöksverksamheten, med vilken lantbrukshögskolan kan träffa bindande långtidsavtal.

Detta alternativ har enligt utredningen många fördelar. Den statliga försöksverksamheten kan repliera på en relativt fast lokal organisation med för ändamålet utbildad personal. De statliga försöken kan utnyttjas i hushållningssällskapens demonstrationsverksamhet och impulser till olika forsknings- och försöksprojekt kan smidigt förmedlas från jordbruket, samtidigt som forsknings- och försöksresultaten snabbt kan komma jordbruket till godo. Genom att man endast får en försöksorganisation inom varje län undviks den kostsamma dubbling, som två parallellt arbetande försöksorganisationer innebär. Väsentligt är vidare, att personalen hos hushållningssällskapen kan sysselsättas med annat arbete under de tider på året, när den ej behövs för försöksverksamhetens räkning. Alternativet medför en påtaglig »monopolställning» för hushållningssällskapen. Jordbrukskonsulenterna måste vidare engagera sig mycket starkt i försöksverksamheten, vilket kan leda till att de får eftersätta sin huvuduppgift, som är rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Utredningen har inhämtat hushållningssällskapens synpunkter på detta alternativ. Därvid framgick, att sällskapen på några undantag när i princip var positivt inställda till den form för försöksverksamhetens ordnande, som alternativet innebär. Samtidigt framhölls dock, att vissa tekniska svårigheter kan uppstå för sällskapen, om de skall ombesörja hela verksamheten. Särskilt ställde man sig tveksam till att ta hand om sådana försök, som är mycket omfattande och komplicerade. Dessa försök skulle därför få omhändrhas på annat sätt, exempelvis genom att staten inrättar ett fåtal fasta lokala replipunkter. Med anledning härav har utredningen sökt finna en organisationsform, i vilken de principer, som legat till grund för alt. C och som visat sig ge betydande fördelar, så långt möjligt följs, samtidigt som komplettering sker genom att inrätta ett antal statliga replipunkter. Detta organisationsalternativ beskrives i det följande under beteckningen alt. D.

Alt. D innebär, att hushållningssällskapens resurser och — genom sällskapens förmedling — andra möjligheter till försökslägenheter vid exempelvis jordbrukets skolor och andra lämpliga jordbruk utnyttjas i den lokalt förlagda statliga försöksverksamheten, samtidigt som försök av mer komplicerat slag tas om hand av vissa statliga jordbruksförsöksstationer. Vid detta alternativ förutsätts en indelning av landet i försöksdistrikt med en distriktsförsöksnämnd i varje försöksdistrikt. Inom varje sådant distrikt bör finnas en under lantbrukshögskolan sorterande distriktsförsöksledare. Denne skall vara föreståndare för den till distriktet förlagda försöksstationen och därvid ansvara för utläggning och skötsel av de försök, som försöksstationen själv omhänderhar, samt medverka vid avtalsuppgörelser mellan lantbrukshögskolan och sällskapen beträffande sådana försök, som sällskapen har möjligheter att ombesörja. För hela den statliga, lokalt förlagda försöksverksamheten skall slutligen inrättas ett sammanhållande organ, försöksverksamhetens serviceavdelning, under vilket distriktsförsöksledarna sorterar i administrativt hänseende.

Detta alternativ har enligt utredningen i huvudsak samma fördelar som alt. C, samtidigt som de nackdelar, som är förbundna med sistnämnda alternativ i stort sett bortfaller. Sålunda erhålles genom alt. D garantier för att försöken genomföres på ett tillfredsställande sätt. Visserligen erfordras här för medverkan av två organisationer — hushållningssällskapen och försöks-

stationerna — men något dubbelarbete blir det likväl inte fråga om, då försöksstationernas verksamhet är begränsad till sådana mera komplicerade försök, som hushållningssällskapen inte har möjlighet att handha. Distriktsförsöksnämnderna kommer att sörja för erforderlig kontakt mellan det praktiska jordbruket och den centralt bedrivna forskningen och försöksverksamheten. Möjligheterna för hushållningssällskapen att utnyttja de statliga försöken för demonstration är också goda. Alternativet är dessutom relativt gynnsamt ur kostnadssynpunkt, eftersom försöksstationernas personal blir förhållandevis fåtalig och hushållningssällskapens personal kan sysselsättas med annat arbete under de tider på året, då den ej behövs för försöksverksamheten. För alt. D gäller slutligen, att man åt ett redan existerande fruktbart samarbete ger en fastare organisatorisk form.

Efter att ha övervägt de för- och nackdelar, som är förknippade med nu redovisade organisationsalternativ, förordar utredningen, att den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten organiseras i enlighet med alt. D. För den organisatoriska utformningen av detta alternativ med försöksstationer, försöksdistrikt, distriktsförsöksnämnder etc. redogörs i det följande.

Indelningen av landet i försöksdistrikt. Tidigare utredningar på försöksverksamhetens område har kommit till den uppfattningen, att landet borde indelas i ett antal försöksdistrikt. Sålunda föreslog 1931 års försöksutredning, att sju distrikt borde inrättas. 1950 års lantbruksförsökskommitté anslöt sig i stort sett till detta förslag om distriktsindelning. Någon officiell indelning av landet i dylika försöksdistrikt har emellertid hittills icke kommit till stånd. Inom försöksarbetet bland landets olika hushållningssällskap har emellertid sedan en tid tillbaka tillämpats ett visst regionalt samarbete. Sålunda anordnas årligen, på initiativ av statens jordbruksförsök, sammankomster för försöksledare på olika platser i landet. Det har vitsordats, att dessa sammankomster med åtföljande regionala samarbete varit av stor betydelse för försöksverksamhetens effektivisering och samordning.

Även jordbrukshögskoleutredningen anser det vara riktigt att söka få till stånd en rationell uppdelning av landet i försöksdistrikt. Vid upprättandet av förslag till indelning har utredningen övervägt två alternativa lösningar. I det ena alternativet sammanföres ett antal med varandra närstående naturliga jordbruksområden till distrikt. I det andra följer distriktsgränserna de administrativa gränserna för län och hushållningssällskap. Utredningen har med hänsyn till hushållningssällskapens framtida medverkan i försöksarbetet funnit anledning att förorda det senare alternativet.

Utredningen föreslår, att landet på det sätt, som framgår av en av utredningen utarbetad, å nästa sida intagen karta, indelas i fyra försöksdistrikt benämnda södra, västra, östra och norra försöksdistrikten.

I *södra distriktet* ingår de åtta sydligaste länen nämligen Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län. *Västra distriktet* omfattar fyra län i västra Mellansverige, nämligen Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs samt Värmlands län. Till *östra distriktet* har förts åtta län i östra Mellansverige nämligen Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. I *norra distriktet* ingår de fyra nordligaste länen, nämligen Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Förslag till indelning av landet i försöksdistrikt. □ jordbruksförsöksstation, ○ husdjursförsöksstation, △ trädgårdsförsöksstation

Förläggningen av jordbruksförsöksstationerna. Det av utredningen förordade organisationsalternativet innebär bl. a., att i varje försöksdistrikt skall finnas en försöksstation, som disponerar lämpliga försöksfält belägna inom ett ej alltför stort avstånd från stationen. Försöksstationerna bör enligt utredningen förläggas dels så centralt och ur kommunikationssynpunkt lättillgängligt som möjligt inom distriktet, dels inom distriktets viktigaste jordbruksbygd. Vidare bör de så långt möjligt förläggas i anslutning till övrig närstående lantbruksvetenskaplig verksamhet inom distriktet. Där emot är det, anser utredningen, meningslöst att söka uppnå en förläggning, som tillnärmelsevis kan anses representera en hel landsdels jordarter och klimatförhållanden. Beträffande försöksstationernas lokalisering inom resp. distrikt inhämtas av utredningen bl. a. följande.

Inom *södra försöksdistriktet* finns f. n. de statliga försöksgårdarna Uge-
rup, Flahult och Stenstugu. En förläggning av den planerade försökssta-
tionen till någon av dessa gårdar torde med hänsyn till resp. försöksgår-
dars förutsättningar och speciella karaktär vara mindre lämplig. Utred-
ningen har kommit till den uppfattningen, att försöksstationen bör förläg-
gas till Alnarp. Genom denna förläggning skapas goda förutsättningar för
ett nära samarbete med bl. a. högskolans trädgårdssektion i Alnarp. Den
samlade gruppen av forskare och försöksmän på denna plats torde sålunda
ha betydligt bättre möjligheter än vid separata förläggningar att kunna
handlägga närstående arbetsuppgifter.

Inom *västra försöksdistriktet* finns f. n. den statliga försöksgården Lanna,
som närmast representerar lerjordarna på Vara-slätten i Västergötland. För-
söksgården har genom redan utförd försöksverksamhet på växtnäringens
och täckdikningens områden förbrukat sina försökslägenheter i sådan om-
fattning, att dennas fortsatta användning som försöksplats kan ifrågasättas.
Utredningen föreslår i stället, att försöksstationen i västra försöksdistrik-
tet förläggs till i närheten av Skara. Skälet härtill är främst, att jordbruks-
bygden omkring Skara i många avseenden representerar betydande odlings-
arealer inom västra Sveriges slättbygdsområden. Vidare finns redan i Skara
ett flertal institutioner inom det lantbruksvetenskapliga området såsom
Sveriges utsädesförenings västgötafilial, veterinärinrättningen samt en ke-
misk station. Det kan förutsättas, att ett samarbete mellan den statliga för-
söksverksamheten och de nämnda institutionerna samt självfallet länets
hushållningssällskap därstädes kan bli mycket fruktbarande för samtliga
parter. Genom en förläggning till stadens grannskap skulle dessutom an-
skaffningen av administrations- och bostadslägenheter för försöksstationens
personal underlättas. Utredningen har erfarit, att lämpliga försökslägenhe-
ter finns tillgängliga på jordar t. o. m. inom Skara stads gränser. Någon
svårighet att anskaffa sådana avtalsmässigt för statens räkning synes där-
för inte föreligga.

Inom *östra försöksdistriktet*, som omfattar huvuddelen av jordbruksbygder-
na i mellersta Sverige, ligger Ultuna. Eftersom försöksverksamheten inom
jordbruksområdet kommer att ledas från Ultuna, finner utredningen det na-
turligt, att ledaren för det östra distriktet placeras där. Detta torde vara
lämpligt bl. a. med hänsyn till samarbetet med försöksavdelningarna och
serviceavdelningen. Särskilt inom detta relativt stora distrikt torde ett be-
tydande antal replipunkter inom olika delar av distriktet behövas. Med hän-
syn till att vid Ultuna kommer att bedrivas en omfattande central försöks-

verksamhet, synes den avgränsningen böra göras, att distriktsförsöksledaren endast handhar den försöksverksamhet, som är förlagd utanför Ultuna.

Inom *norra försöksdistriktet* är de statliga försöksgårdarna Röbbäcksdalen, Offer, Öjebyn och Brännberg förlagda. Till Röbbäcksdalen förlagda lantbruksvetenskapliga institutioner — statens jordbruksförsöks norrlandsavdelning samt filialer till statens växtskyddsanstalt och statens maskinprovningar — bildar tillsammans Norrlands lantbruksförsöksanstalt. Förläggning till Röbbäcksdalen av ytterligare filialer för olika riksinstitutioner på jordbrukets område såsom statens centrala frökontrollanstalt och Sveriges utsädesförening har övervägts. Med hänsyn till att ett flertal institutioner inom det lantbruksvetenskapliga området är representerade vid Röbbäcksdalen samt att där redan nu finns en omfattande jordbruksförsöksverksamhet anser utredningen att försöksstationen inom norra jordbruksförsöksdistriktet bör förläggas dit.

Frågan om vid Röbbäcksdalen enbart skall finnas en försöksstation med uppgifter analoga med övriga jordbruksförsöksstationers eller om där såsom nu även skall bedrivas en egen jordbruksvetenskaplig verksamhet har övervägts av utredningen. Därvid har framgått, att bl. a. speciellt norrländska vall- och växtföljdsfrågor samt mikroklimatproblem torde vara arbetsuppgifter, som lämpligen bör bearbetas vid Röbbäcksdalen. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att den nuvarande statsagronombefattningen vid Röbbäcksdalen bibehålls och att innehavaren av denna befattning får till uppgift att bedriva självständig försöksverksamhet analog med försöksavdelningarnas vid Ultuna inom nu nämnda områden. Eftersom de problem, som främst torde behöva studeras vid Röbbäcksdalen till största delen ligger inom ämnesområdet för allmän växtodling, bör statsagronomen vid Röbbäcksdalen knytas till institutionen för allmän växtodling och därvid erhålla samma ställning, som tillkommer statsagronomerna vid högskolans försöksavdelningar. Detta innebär, att institutionen för allmän växtodling erhåller en till Röbbäcksdalen förlagd försöksavdelning. I den mån problem berörande övriga institutioner blir aktuella vid Röbbäcksdalen bör de tas upp i samråd med resp. institutionsföreståndare. Vid sidan om nämnda uppgifter skall statsagronomen vid Röbbäcksdalen även handha den verksamhet, som åligger distriktsförsöksledaren inom norra distriktet. Med hänsyn till dessa omfattande uppgifter bör även en försöksledare i A 21 vara placerad vid Röbbäcksdalen och där biträda statsagronomen närmast i fråga om det arbete, som är förenat med uppgiften som distriktsförsöksledare. Den sålunda föreslagna organisatoriska anordningen innebär, att statsagronomen vid Röbbäcksdalen skall vara underställd institutionen för allmän växtodling i fråga om den mera vetenskapligt betonade verksamheten och serviceavdelningen i fråga om uppgiften som distriktsförsöksledare.

Den av utredningen föreslagna formen för den statliga lokalt förlagda jordbruksförsöksverksamheten medför, att vissa av de nuvarande statliga försöksgårdarna inte längre behövs. De bör därvid enligt utredningens mening överlåtas till i första hand hushållningssällskapen.

Distriktsförsöksnämnderna. För att möjliggöra en ändamålsenlig planläggning av den lokala försöksverksamheten samt för att underlätta samarbetet mellan den statliga försöksstationen och hushållningssällskapen inom distriktet liksom också mellan sällskapen inbördes föreslår utredningen, att distriktsförsöksnämnder inrättas. Beträffande dessa nämnders sammansättning och arbetsuppgifter anföres av utredningen bl. a. följande.

I distriktsförsöksnämnderna bör finnas representanter för såväl den statliga som den av hushållningssällskapen bedrivna försöksverksamheten samt praktiskt jordbruk. Försöksledaren vid distriktets försöksstation bör sålunda vara nämndens ordförande. Vidare bör i nämnden ingå två representanter för varje i distriktet ingående hushållningssällskap, lämpligen ordinarie jordbrukskonsulenten samt ordföranden i länets försöksnämnd. Det skall emellertid ankomma på varje hushållningssällskap att invälja lämpliga representanter i distriktets försöksnämnd.

Nämndens uppgifter bör vara att framlägga förslag till försök, som har lokalt intresse men bedöms vara lämpliga att intagas i jordbruksförsöksverksamhetens del av riks-försöksprogrammet, att verka för en ändamålsenlig samordning av den statliga försöksverksamheten med hushållningssällskapens statsunderstödda och övriga lokala försöksverksamhet för att undvika dubbelarbete m. m., att fastställa vilka försöksuppgifter inom hushållningssällskapens egen statsunderstödda lokala försöksverksamhet som skall upptagas inom distriktet, samt fördelningen av dessa uppgifter på de olika hushållningssällskapen samt att medverka till att lämpligt utformade försöksberättelser från hushållningssällskapens egen, statsunderstödda lokala försöksverksamhet snabbt utarbetas och publiceras för att kunna ligga till grund för upplysningsverksamheten bland jordbrukarna.

Försöksstationernas behov av försöksarealer och personal. Behovet av försöksarealer vid de fyra föreslagna försöksstationerna kan vid Alnarp, Ultuna och Röbbäcksdalen tillgodoses vid redan statsägda egendomar. För försöksstationen vid Skara beräknar utredningen en areal om 10—15 ha försöksjord vara tillräcklig. Varje försöksstation bör utöver den areal, som finns vid stationen, även disponera ett lämpligt antal försöksfält, fördelade inom distriktet. Dessa försöksfält beräknas kunna förvärfvas genom arrende eller annat avtal.

Beträffande personalen vid försöksstationerna framhåller utredningen, att ledningen för varje försöksdistrikt bör utövas av en distriktsförsöksledare som i administrativt hänseende är underställd försöksverksamhetens serviceavdelning. Kompetenskraven för distriktsförsöksledaren bör vara agromexamen samt väl vitsordad tjänst i försöksverksamhet.

Distriktsförsöksledaren skall dels ansvara för utläggning och skötsel av de försök, som utföres inom distriktet, dels i egenskap av serviceavdelningens representant medverka till att träffa avtal med hushållningssällskapen om utläggning av försök samt inspektera dessa försök. Försöksledaren skall vidare vara ordförande i den distriktsförsöksnämnd, som föreslås bli inrättad i varje försöksdistrikt samt medlem i lantbrukshögskolans försökskollegium. Han blir på detta sätt en kontaktman mellan jordbrukets målsmän inom distriktet och det forum vid lantbrukshögskolan, som framlägger förslag till försöksverksamhet på jordbrukets område. Distriktsförsöksledaren bör vara placerad i lönegrad A 24.

Med hänsyn till de mer omfattande och krävande arbetsuppgifter som föreståndaren för Röbbäcksdalens försöksstation kommer att erhålla, finner utredningen det befogat att han, liksom nu är fallet, erhåller statsagronomstställning och lönegrad. Vid Röbbäcksdalen bör dessutom den nuvarande befattningsen som förste assistent bibehållas på grund av den mer omfattande verksamheten därstädes jämfört med övriga jordbruksförsöksstationer.

I analogi med motsvarande tjänster inom försöksavdelningarna vid Ultuna ändras tjänstebenämningen till försöksledare.

Förutom distriktsförsöksledaren bör vid varje försöksstation vara anställd en försökstekniker. För denna tjänst bör fordras lantmästarexamen samt erfarenhet från praktiskt fältförsöksarbete. Försöksteknikerns huvuduppgift skall vara att leda det praktiska försöksarbetet, däri inbegripet förekommande provtagnings- och observationsarbeten. Försöksteknikern bör vara placerad i A 13 eller samma lönegrad som gäller för de nuvarande assistenterna vid försöksgårdarna.

För skrivhjälp föreslås varje försöksstation få disponera ett särskilt anslag om 7 000 kr. till ett deltidsanställt skrivbiträde. Vid Röbbäcksdalen föreslås dock ett heltidsanställt kanslibiträde i A 7. Övrig personal utgöres av kollektivavtalsanställda försöksarbetare.

Den av utredningen föreslagna personalen vid jordbruksförsöksstationerna uppgår sålunda sammanlagt till en statsagronom (A 26), tre distriktsförsöksledare (A 24), en försöksledare (A 21), fyra försökstekniker (A 13), ett kanslibiträde (A 7) samt skrivhjälp till ett belopp av 14 000 kr. Motsvarande personal vid statens försöksgårdar omfattar f. n. sammanlagt en statsagronom (A 26), sex försöksgårdsföreståndare (A 24), en förste assistent (A 21), fyra försöksgårdsassistenter (A 13) samt en arvodesassistent (A 13).

5. Formerna för hushållningssällskapens samt lantmanna- och lantbruksskolornas medverkan i den statliga jordbruksförsöksverksamheten

Hushållningssällskapens medverkan i den statliga lokalt förlagda jordbruksförsöksverksamheten kommer enligt utredningens förslag att få betydligt större omfattning än vad som nu är fallet. Målet härvidlag bör vara att utnyttja sällskapens resurser på ett ändamålsenligt sätt. Detta utesluter emellertid inte, att även lantmanna- och lantbruksskolorna medverkar i den statliga försöksverksamheten. Tvärtom anser utredningen det angeläget, att även skolornas resurser utnyttjas för sagda verksamhet. Dock har utredningen funnit det vara mest rationellt, att sällskapet i resp. län är den lokalt ansvarige huvudmannen. Sällskapet bör därför ha till uppgift att — sedan avtal träffats med lantbrukshögskolan om försöks utförande — träffa med skolor och andra eventuella försöksvärdar erforderliga avtal om medverkan. Detta utesluter inte, att serviceavdelningen i de fall, då det är klart att sällskapens medverkan icke kan erhållas, träffar avtal direkt med vederbörande försöksvärd.

Utredningen anför, att denna och förut nämnda representanter för hushållningssällskapens förbund vid förda förhandlingar varit ense om att behov föreligger av ett särskilt, bindande långtidsavtal mellan lantbrukshögskolan å ena sidan och hushållningssällskapen å den andra. Detta avtal bör innehålla de allmänna principer, efter vilka verksamheten bör arbeta. Med utgångspunkt från detta ramavtals allmänna principer kan sedan i det enskilda fallet särskilda säravtal träffas mellan lantbrukshögskolan och resp. hushållningssällskap.

Ersättning till hushållningssällskapen för utförda försök bör enligt utredningen så långt möjligt utgå enligt särskild taxa.

Denna taxa bör beräknas så, att den täcker samtliga kostnader för försökens genomförande. Det skall ankomma på hushållningssällskapen att anställa den personal, som erfordras för försökens skötsel, att anskaffa lämpliga försökslägenheter och att tillhandahålla den försöksutrustning, som verksamheten erfordrar.

Verkställigheten av de försök, som hushållningssällskapen åtar sig att handlägga, synes enligt utredningen böra tillgå så, att resp. distriktsförsöksledare, sedan försöksprogrammet fastställts av lantbrukshögskolans styrelse, träffar med sällskapen erforderliga avtal. Ansvar för försökens utläggande och skötsel m. m. åvilar därmed resp. sällskap. Sedan försöket avslutats, inlevererar sällskapen erhållna resultat till högskolans försöksavdelningar. Lantbrukshögskolan skall ha full övervaknings- och inspektionsrätt över de försök, som sällskapen åtagit sig att utföra. Övervakning och inspektion torde som regel kunna ske genom resp. distriktsförsöksledare. Den försöksavdelning vid Ultuna, under vilkens program försöket sorterar, bör dock vara oförhindrad att om så erfordras själv utöva viss tillsyn. I de fall där så är erforderligt, bör direkt kontakt upprättas mellan försöksavdelningen och resp. sällskap.

C. Den statliga trädgårdsförsöksverksamheten

1. Nuvarande organisation

Statens trädgårdsförsök ingår i alnarpsinstitutet som en del av detta och sorterar under dess styrelse. Försöksplanerna fastställas av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Denna styrelse har överinseende över statens trädgårdsförsök i och för samordning med landets övriga försöksverksamhet. Statens trädgårdsförsök står dessutom genom alnarpsinstitutet under överinseende av lantbruksstyrelsen.

Statens trädgårdsförsök bedriver sin verksamhet dels centralt vid huvudstationen i Alnarp dels lokalt i övriga delar av landet vid fem försöksstationer, vid fasta försöksfält samt genom försök utlagda genom hushållningssällskapens medverkan samt hos enskilda försöksvärdar.

Vid *huvudstationen i Alnarp* är arbetsuppgifterna fördelade på fyra avdelningar: administrativa avdelningen, fruktavdelningen, köksväxtavdelningen och prydnadsväxtavdelningen.

De fem nuvarande *försöksstationerna* är Nyckelby i Stockholms län, Ekerum i Kalmar län, Rånna i Skaraborgs län, Söråker i Västernorrlands län samt Öjebyn i Norrbottens län. Vid Nyckelby och Rånna utgöres personalen av försöksledare i A 23 och trädgårdsmästare i A 12, vid Öjebyn av en assistent i A 15—A 19 och vid de båda övriga försöksstationerna av enbart trädgårdsmästare.

De *fasta försöksfälten* finns på 15 platser. Verksamheten vid dessa bedrivs genom avtal med resp. läns hushållningssällskap. *Övriga lokala försök* finns utlagda i samtliga län och omfattar tillsammans drygt 400 försök vid ett 100-tal platser.

2. Trädgårdsförsöksverksamhetens nuvarande arbetsuppgifter m. m.

Verksamheten vid statens trädgårdsförsök är inriktad dels på rent vetenskapliga problem, dels på praktiska försöksuppgifter. Förslag till program för de sistnämnda uppgöres gemensamt av tjänstemännen vid de olika avdelningarna. Av de olika försöksuppgifterna intar sortprövningen störst utrymme i arbetsprogrammet till följd av att sortimentet av flertalet trädgårdsväxter är mycket omfattande. Betydande uppmärksamhet ägnas emellertid också åt kulturförsök, som avser att belysa olika odlingsmetoders inflytande på skördeutbytet hos trädgårdsväxter. Till denna grupp hör försök rörande gödsling, skördetid, utsädesmängd, plantavstånd, ogräsbekämpning, jordbehandling, beskärning etc. Vidare utföres lagringsförsök, besprutningsförsök, läplanteringsförsök m. m.

Redovisningen av försöksresultaten sker genom dels en serie meddelanden, dels en speciell särtrycksserie, dels föredrag, demonstrationer m. m.

För en mera fullständig redogörelse över arbetsuppgifterna inom trädgårdsförsöken hänvisas till betänkandet s. 283—287.

3. Trädgårdsförsöksverksamhetens framtida inriktning och omfattning

Av de till jordbrukshögskoleutredningen framförda önskemålen från de nuvarande försöksledningarna vid statens trädgårdsförsök framgår, att en betydande utökning av den nuvarande försöksvolymen bedömes som önskvärd. Totala antalet försök skulle enligt dessa utökas från nuvarande 830 till ca 1 200. Behovet av försöksareal skulle därvid öka från ca 70 ha till ca 100 ha. Därtill kommer institutionernas behov av försöksjordar för undervisnings- och forskningsändamål vid Alnarp. Detta behov uppskattas till en areal av ca 10 ha.

Jordbrukshögskoleutredningen framhåller, att de framförda önskemålen kan godtas som en grov riktpunkt för bedömningen av erforderliga försöksjordar m. m. I samband med översyn av det nuvarande arbetsprogrammet bör enligt utredningen tillses, att nya för trädgårdsnäringen aktuella försöksuppgifter beredes plats i programmet. Den lokalt förlagda trädgårdsförsöksverksamheten bör vidare specialiseras mera. Detta kan ske genom lämplig fördelning av förekommande uppgifter mellan de lokala trädgårdsförsöksstationerna.

4. Trädgårdsförsöksverksamhetens framtida centrala organisation

Enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag skall vid Alnarp inrättas en trädgårdssektion av lantbrukshögskolan. I samband därmed överföres de tre nuvarande försöksavdelningarna vid statens trädgårdsförsök till de föreslagna nya institutionerna för frukt- och bärödling, köksväxtodling och prydnadsväxtodling. Dessa tre institutioner kommer sålunda att uppbyggas efter samma principer som lantbrukshögskolans övriga till Ultuna förlagda institutioner i de tillämpade jordbruks- och husdjursämnen. Försöksverk-

samheten på trädgårdsområdet bör, liksom jordbruks- och husdjursförsöksverksamheten, även fortsättningsvis vara programbunden. Varje år skall således uppgöras ett särskilt program, riksförsöksprogrammet, som fastställles av lantbrukshögskolans styrelse.

5. Den statliga lokalt förlagda trädgårdsförsöksverksamhetens framtida organisation

De organisatoriska möjligheter, som jordbrukshögskoleutredningen haft att välja mellan för den statliga lokalt förlagda trädgårdsförsöksverksamheten, har varit desamma som för jordbruksförsöksverksamheten. Utredningen har också funnit, att trädgårdsförsöksverksamheten bör organiseras efter i princip samma riktlinjer, som tidigare förordats för jordbruksförsöksverksamheten.

Landet föreslås sålunda indelat i fyra trädgårdsförsöksdistrikt, sammanfallande med distrikten för jordbruksförsök. Verksamheten i södra distriktet bör ledas med biträde av en särskild, på Alnarp stationerad distriktsförsöksledare, som även erhåller vissa arbetsuppgifter inom den centrala verksamheten vid trädgårdssektionen. I vart och ett av de övriga distrikten bör enligt utredningen finnas en statlig försöksstation med i huvudsak motsvarande personaluppsättning och arbetsuppgifter som vid jordbruksförsöksstationerna. Till trädgårdsförsöksstationerna bör förläggas de större och mer komplicerade trädgårdsförsöken. De övriga försöken bör, så långt detta är möjligt, omhänderhas av hushållningssällskapen. Med hänsyn till trädgårdsförsökens mycket speciella karaktär och de resurser, som erfordras för dessa försök, synes dock sällskapens medverkan relativt sett ej komma att bli så stor som i fråga om jordbruksförsöksverksamheten. Rörande formerna för hushållningssällskapens medverkan bör samma principer, som utredningen tidigare föreslagit för jordbruksförsöksverksamhetens del, tillämpas.

Trädgårdsförsöksstationerna skall enligt utredningens förslag i administrativt hänseende vara underställda försöksverksamhetens serviceavdelning. Föreståndarna för de föreslagna trädgårdsförsöksstationerna — som bör benämnas distriktsförsöksledare — bör dock i fackligt avseende närmast ha att samarbeta med statshortonomavdelningarna vid Alnarp. Distriktsförsöksledarna vid trädgårdsförsöksstationerna skall dels ansvara för utläggning och skötsel av de försök, som stationerna själva skall ha hand om, dels i egenskap av representanter för försöksverksamhetens serviceavdelning träffa avtal med sällskapen om utläggande av försök genom deras försorg samt inspektera dessa försök.

Liksom på jordbrukets område bör enligt utredningens förslag för trädgårdsförsöken inrättas distriktsförsöksnämnder inom vart och ett av de föreslagna försöksdistrikten med i huvudsak motsvarande arbetsuppgifter och sammansättning, som utredningen i det föregående föreslagit för distriktsnämnderna inom jordbruksförsöksverksamheten.

Försöksstationernas förläggning. Enligt utredningen bör *Alnarp* fungera också som lokalt centrum i södra trädgårdsförsöksdistriktet. I västra för-

söksdistriktet föreslås *Rånna* i Skaraborgs län som förläggningssort för försöksstationen, främst emedan trädgårdsförsöksverksamhet ägt rum där sedan lång tid tillbaka och investeringar gjorts i samband därmed. I östra försöksdistriktet föreslås försöksstationen bli förlagd till *Nyckelby* i Stockholms län, där en försöksverksamhet redan bedrivs och mångåriga försök finns utlagda. I norra försöksdistriktet bör enligt utredningen försöksstationen förläggas till *Öjebyn*, där det redan nu finns försöksverksamhet inom trädgårdsområdet.

Personal vid trädgårdsförsöksdistrikten. Liksom inom jordbruksförsöksorganisationen bör enligt utredningens mening i varje trädgårdsförsöksdistrikt finnas en särskild distriktsförsöksledare. När det gäller att bedöma de krav, som bör ställas på distriktsförsöksledarnas kvalifikationer och därmed den lönegrad, i vilken de bör inplaceras, har två olika meningar gjort sig gällande inom utredningen. Enligt *alternativ I*, som biträtts av herrar Y. Gustafsson, F. Nilsson och S. Zachrisson, bör samtliga distriktsförsöksledare på trädgårdsområdet vara placerade i A 24. Som motiv för denna lönegradsplacering anföres bl. a., att arbetsuppgifterna är kvalificerade och självständiga samt att det är angeläget, att dessa befattningar inte får karaktär av passagetjänster.

Enligt *alternativ II*, som biträtts av ordföranden samt herrar S. Larsson och P. E. Sköld, skall distriktsförsöksledaren i södra distriktet placeras i A 24, medan övriga distriktsförsöksledare placeras i A 21. Härigenom uppnås enligt de ledamöter, som biträtt alternativ II, en lönegradsplacering efter arbetsuppgifternas art och omfattning inom de olika distrikten. Distriktsförsöksledaren i södra distriktet får nämligen förhållandevis mera betungande och maktpåliggande uppgifter i administrativt avseende än distriktsförsöksledarna i de övriga distrikten.

Som kompetenskrav för distriktsförsöksledarna bör enligt utredningen förutom hortonomexamen eller motsvarande utbildning fordras erfarenhet från trädgårdsförsöksverksamhet. Till varje distriktsförsöksledares förfo- gande bör finnas en försökstekniker i A 13 samt ett anslag om 7 000 kr. för skriv- och räknehjälp. Övrig personal bör vara kollektivavtalsanställd.

Det sammanlagda personalbehovet vid trädgårdsförsöksstationerna uppgår sålunda till fyra distriktsförsöksledare, med lönegradsplacering enligt alternativ I samtliga i A 24 och enligt alternativ II en i A 24 och tre i A 21, samt i båda alternativen fyra försökstekniker i A 13. Nuvarande personal uppgår till två försöksledare i A 23, en assistent i A 15—A 19 samt två försökstekniker i A 12.

D. Den statliga husdjursförsöksverksamheten

Inom den nuvarande organisationen vid lantbrukshögskolan har program- bunden försöksverksamhet rörande husdjuren endast förekommit inom det område, som behandlar husdjurens utfodring och skötsel och som företrä- des av statens husdjursförsök. Motsvarande verksamhet på avelsområdet.

varvid syftas på arbetena vid husdjursgenetiska institutionens avdelning vid Wiad, har däremot icke varit programbunden. Enligt utredningens mening torde verksamheten vid Wiad dock i stort sett hittills ha haft en inriktning närmast jämfäst med övrig försöksverksamhet. Den har därför av utredningen tagits upp i förevarande sammanhang.

1. Försöksverksamhet på husdjursavels område

Institutet för husdjursförädling inrättades år 1928. Under de första åren var verksamheten förlagd till Bergshamra invid Experimentalfältet men fr. o. m. år 1936 koncentrerades all verksamhet till den av institutet förvärvade egendomen Wiad.

Efter särskild utredning övertogs institutet av staten den 1 januari 1950 och infogades i lantbrukshögskolan. Efter att tidigare ha varit en fristående institution med egen styrelse kom institutet, i och med förstatligandet, att ingå som en avdelning i den husdjursgenetiska institutionen vid lantbrukshögskolan.

Vid sina överväganden om hur verksamheten inom avelsområdet bör organiseras har jordbrukshögskoleutredningen kommit till den uppfattningen, att en allsidig och rationell försöksverksamhet på detta område till icke oväsentlig del måste baseras på eller bedrivas i anslutning till det praktiska avelsarbetet. Utredningen anser därför, att djurägarna själva genom sina organisationer bör beredas tillfälle att aktivt medverka även vid planläggningen och dirigeringen av verksamheten. Därigenom får den praktiska husdjursavels företrädare bättre möjlighet att för behandling utvälja de problem, som är särskilt aktuella eller betydelsefulla. Ett direkt engagerande av denna part skulle även ge försöksledningen större möjligheter att vidta de för ifrågavarande undersökning mest lämpliga åtgärderna inom det praktiska avelsarbetet. Med hänsyn härtill har utredningen därför ansett, att möjligheterna för en samverkan mellan staten och jordbruket borde undersökas. Den lämpligaste organisationsformen för en sådan samverkan finner utredningen vara ett *halvstatligt institut för avelsforskning*.

För att få klarhet i jordbrukarorganisationernas inställning till en dylik samverkan har utredningen haft överläggningar med representanter för Sveriges lantbruksförbund, Svenska mejeriernas riksförening, Sveriges slakteriförbund, Riksorganisationen för Sveriges seminföreningar, Sveriges avelsföreningar för nötboskap, Svenska svinavelsföreningen och Svenska fåravelsföreningen. Därvid framhölls bl. a., att institutet borde direkt tjäna jordbruket och husdjursskötseln och att arbetet alltså helt borde inriktas på att lösa problem och utreda frågor, som har direkt anknytning till den i praktiken förekommande husdjursskötseln och husdjursaveln. Arbetet borde begränsas till de större husdjuren, främst nötkreatur och svin, och verksamheten, vad gäller de förra, borde avse såväl mjölk- som köttproduktion. I överensstämmelse härmed föreslogs benämningen *institutet för mjölk- och köttproduktion*. Ett annat namnförslag var *institutet för avelsforskning*.

Vid överläggningarna rådde vidare full enighet om följande.

Det föreligger ett behov av forskning och utredningsverksamhet på avelsområdet. Möjligheter förefinns för en samverkan mellan staten och organisationerna och denna samverkan borde organisatoriskt få formen av ett halvstatligt institut. Från Sveriges lantbruksförbunds sida uttalades därvid, att den av utredningen föreslagna vägen för en samverkan mellan staten och jordbruket syntes vara gångbar under vissa förutsättningar, nämligen dels att föreningsrörelsens ekonomiska åtagande gentemot ett sådant halvstatligt institut finge en rimlig omfattning, dels att föreningsrörelsen för sina bidrag till detta institut skulle medges skatteavdrag på enahanda sätt, som f. n. i praxis tillkommer företag inom industri och näringsliv för de bidrag, som från sistnämnda håll lämnas till andra halvstatliga institut, dels slutligen att föreningsrörelsen skulle medges inflytande över institutets verksamhet på för halvstatliga institut sedvanligt sätt.

De förda överläggningarna resulterade dock icke i något definitivt ställningstagande från föreningsrörelsens sida. Detta motiverades med att man först ville avvakta beslut rörande skatteavdrag på bidrag av nämnt slag. Förslag i denna riktning har framlagts av en särskild kommitté men frågan har ännu ej avgjorts av Kungl. Maj:t. Då klarhet sålunda ej kunnat vinnas, har utredningen ej kunnat slutföra överläggningarna i frågan. Utredningen har därför inte kunnat framlägga något förslag till inrättande av ett dylikt halvstatligt institut för kött- och mjölkproduktion utan föreslår, att denna fråga utreds i annat sammanhang, när skattefrågan är avgjord.

I fråga om *Wiads ställning i avvaktan på förnyad utredning* föreslår utredningen, att Wiad, tills klarhet vunnits beträffande det nyssnämnda institutet för kött- och mjölkproduktion, bibehålles med hittillsvarande uppgifter och organisation, dock med den förändringen att det knytes till institutionen för husdjursförädling i form av en försöksavdelning. Denna får sålunda samma ställning som övriga försöksavdelningar. Verksamheten skall vara programbunden och ingå som en del i det samlade riksförsöksprogrammet. Om emellertid ett halvstatligt institut för kött- och mjölkproduktion kommer till stånd, bör detta enligt utredningen ersätta försöksavdelningen vid Wiad. I motsatt fall bör frågan om försöksavdelningens framtida organisation och förläggning upptas till förnyad prövning, eftersom åtskilliga erinringar kan göras mot att ha Wiad som förläggningsort för en till institutionen för husdjursförädling hörande försöksavdelning.

2. Försöksverksamhet rörande husdjurens utfodring och skötsel

Nuvarande förhållanden. Verksamheten vid statens husdjursförsök, bedrivs dels centralt vid Ultuna, dels lokalt vid Alnarp och Öjebyn samt i mindre utsträckning vid gårdar tillhörande hushållningssällskap och enskilda jordbrukare. Verksamheten vid huvudanstalten är fördelad på tre avdelningar med institutionens föreståndare och två statsagronomer som ledare för var sin avdelning. Uppdelningen på avdelningar är genomförd efter djurslag med resp. nötkreatur, svin och fjäderfä som huvudobjekt. Verksamheten vid Alnarp och Öjebyn är närmast underställd föreståndaren.

Personalen vid dessa försöksstationer inskränker sig till en assistent på vardera platsen, vid Alnarp i A 15 och vid Öjebyn i A 13.

Den vid statens husdjursförsök bedrivna verksamheten har varit program-bunden. Enligt statuterna för lantbrukshögskolan ankommer det på föreståndaren och statsagronomerna att utarbeta förslag till arbetsprogram, vilket sedan granskas av överinspektören för att slutligen överlämnas till högskolans styrelse för fastställande. Programmet uppgöres för ett år i sänder.

Försöksverksamheten rörande husdjurens utfodring och skötsel omfattar främst nötkreatur, svin, pålsdjur, fjäderfä samt i mer begränsad utsträckning får och bin. Verksamheten är främst inriktad på frågor rörande de olika fodermedlens smältbarhet och näringsvärde samt inflytande av olika fodermedelskombinationer på djurens avkastning. Vidare intar problem rörande vallfodrets konservering och möjligheten att basera utfodringen till övervägande del på sådant foder en framskjutande plats på arbetsprogrammet. Även om verksamheten till övervägande del kan betecknas som försöksverksamhet i egentlig mening, förekommer dock vissa uppgifter med typisk provningskaraktär, t. ex. bestämning av D-vitaminhalten i fodertran och andra foderpreparat, provning av foder för kalv- och svinuppfödning samt av varumärkesbetecknade tillsatsmedel för ensilering.

Husdjursförsöksverksamheten vid *Alnarp* omfattar normalt grupp-försök med kor, kalvar, kvigor och svin samt smältbarhetsförsök och diverse smärre arbetsuppgifter. Bland arbeten rörande speciella problem inom den sydsvenska husdjurskötseln kan nämnas försök beträffande utfodringen av färsk sockerbetsblast till kor samt olika metoder att konservera sockerbetsavfallet.

Husdjursförsöksverksamheten vid *Öjebyn* omfattar bl. a. uppfödning-försök med hästar, kalvar och kvigor, bl. a. med enäggstvillingar, smältbarhetsförsök med olika foderslag, ensileringsförsök med potatis och vallfoder.

Mer eller mindre permanent verksamhet har förekommit vid *Åstorps* svinförsöksstation, där försök utförts rörande utfodringens inflytande på fläskkvaliteten. Verksamheten omhänderhas av en assistent på statens husdjursförsöks löneplan. Övriga kostnader har täckts genom anslag från slakteriorganisationerna.

Lokal försöksverksamhet bedrivs även vid vissa enskilda gårdar samt gårdar tillhöriga hushållningssällskapen och lantbrukets skolor. Som exempel kan nämnas svinförsök vid Ulfhalls och Bollerups lantbruksskolor och försök med fjäderfä vid Svalöfs lantmannaskola och vid Slite på Gotland. Ett relativt omfattande försöksarbete för köttproduktion har utförts i samarbete med Hallands läns hushållningssällskap. Vid försöksgården Marie-lund, som ägs av hushållningssällskapet i Blekinge, har ett mindre försök med olika typer av proteinberikat betför utförts.

Redovisningen av försöksresultaten sker genom meddelanden, en speciell särtrycksserie, föredrag, demonstrationer m. m.

Jordbrukshögskoleutredningen framhåller, att försöksverksamheten rörande husdjurens utfodring och skötsel i huvudsak bör ha nuvarande inriktning. För att på ett tillfredsställande sätt kunna lösa sina uppgifter måste enligt utredningen även försöksverksamheten inom husdjursområdet till icke oväsentlig del baseras på lokala försök, eftersom vissa försöksuppgifter är specifika för en viss landsdel. Som exempel anför utredningen försök rörande bristsjukdomar och andra hälsorubbningar, som har samband med

lokala betingelser rörande foderproduktionen. Vidare erinras om att fodermedel av typen saftfoder och stråfoder av tekniska och ekonomiska skäl i regel inte tål långa transporter, varför utfodringsförsök med exempelvis sockerbetsavfall eller det växttrådrika stråfoder, som erhålles i trakter med hög nederbörd, måste ske där fodret produceras. Även försök rörande olika stallklimat och stallinredning måste utföras i olika delar av landet. En rationell behandling av ett försöksproblem förutsätter därför i regel dels ett mera grundläggande studium vid en central försöksanläggning med goda resurser i fråga om personal, apparatur etc., dels kompletterande fältmässiga undersökningar under varierande praktiska betingelser.

Framtida central organisation. Enligt utredningens förslag skall de nuvarande försöksavdelningarna vid statens husdjursförsök ingå i den institution, som är avsedd att svara för undervisning och forskning på hithörande område, nämligen institutionen för husdjurens utfodring och vård. Uppdelningen av arbetsområdet på de tre försöksavdelningarna skall enligt förslaget liksom hittills ske efter djurslag med nötkreatur, svin och fjäderfä som huvudobjekt. Försöksverksamheten med pälsdjur, som f. n. intar en relativt fristående ställning, anknytes därvid organisatoriskt till den försöksavdelning, som handhar svinförsöken. Utredningen föreslår vidare, att avdelningen för biförsök förflyttas till Alnarp.

Framtida lokal organisation. Utredningen föreslår, att två husdjursförsökstationer inrättas, varav en i Skåne och en i Norrland. I fråga om skälen härtill anföres bl. a. följande.

Förläggningen till Skåne motiveras med den omfattande sockerbetsodlingen, som medför en rad för denna landsända speciella problem rörande tillvaratagande, konservering och utnyttjande av avfallet i form av blast och betmassa. Nordöstra Skåne är vidare ett typiskt potatisdistrikt, där liknande problem uppkommer rörande avfallet från brännerier och stärkelsefabriker. Som skäl för en försöksstation i Norrland anföres den ensidiga vinterfoderstaten med vallskörden som huvudkomponent, den korta vegetationsperioden, som medför särskilda förhållanden beträffande vallskörd och betesgång samt det stränga vinterklimatet och de därmed sammanhängande miljöproblemen.

Tillämpningsförsök bör enligt utredningens mening i stor utsträckning kunna förläggas till hushållningssällskapens och lantmannaskolornas jordbruk.

Husdjursförsöksstationen i Skåne föreslår utredningen bli förlagd till *Alnarp*, främst emedan denna förläggning erbjuder en god kontakt med den övriga lantbruksvetenskapliga verksamheten vid Alnarp, bl. a. den föreslagna jordbruksförsöksstationen där. Därtill kommer att Alnarps egendom befinner sig i statlig ägo. Bland nackdelarna nämnes vissa olägenheter för den ekonomiska driften vid egendomen och den praktiska utbildningen av djurskötare. Dessa olägenheter bör dock enligt utredningen inte tillmätas så stor betydelse, att de bör lägga hinder i vägen för en i andra avseenden rationell lösning av förläggningsfrågan. Utredningen, som även övervägt en förlägg-

ning till Bjärsjölagård (hushållningssällskapets försöksgård i Malmöhus län), framhåller, att försöksstationens förläggning till Alnarp inte utesluter, att en del av verksamheten förlägges dit eller till andra lämpliga gårdar.

Husdjursförsöksstationen i Norrland föreslås förlagd till statens försöksgård vid *Öjebyn*. Detta motiveras med den betydande storleken på gården, vilket möjliggör hållandet av en tillräckligt stor nötkreatursbesättning, bedömt med hänsyn till försöksverksamhetens behov. Vidare har relativt stora investeringar redan gjorts där i form av specialinredda stallar och andra försöksutrymmen.

Utredningen har vidare övervägt att inrätta *försöksdistrikt* och *distriktsnämnder* även på husdjursområdet men funnit, att det f. n. icke föreligger något behov härav. En av orsakerna är att antalet försök med förläggning utanför försöksstationerna eller Ultuna icke torde bli särskilt stort. Behovet av kontakt för förmedling av impulser från landets olika delar torde enligt utredningens mening i viss mån kunna fyllas av försöksledarmötets husdjurssektion.

Personal vid försöksstationerna. Utredningen föreslår att vardera försöksstationen i Alnarp och Öjebyn utrustas med en försöksledare i A 24 alternativt A 21, en försökstekniker i A 13 och en djurskötare i A 7. Vidare bör vardera stationen äga disponera 7 000 kr. per år för skrivhjälp. Den nuvarande personalen utgöres av en assistent i A 15 vid Alnarp och en assistent i A 13 vid Öjebyn.

När det gäller att fastställa de kvalifikationer, som bör ställas på husdjursförsöksstationernas föreståndare och därmed den lönegrad, i vilken dessa bör inplaceras, har två olika meningar gjort sig gällande inom utredningen. Enligt *alternativ I*, som biträtts av herrar Y. Gustafsson, F. Nilsson och S. Zachrisson bör försöksledarna vara placerade i A 24. Härför har åberopats bl. a. att en ändamålsenlig verksamhet vid de båda försöksstationerna förutsätter en relativt självständig ställning och att försöksledaren bör ha goda kvalifikationer för att kunna ta initiativ till annan lokal försöksverksamhet samt vara en auktoritet på sitt område. Enligt *alternativ II*, som biträtts av ordföranden samt herrar S. Larsson och P. E. Sköld, bör husdjursförsöksstationernas föreståndare placeras i A 21. Det framhålls som skäl härför, liksom tidigare beträffande försöksledarna inom trädgårdsområdet, att den lämpliga lönegradsplaceringen måste bestämmas av arbetsuppgifternas art och omfattning. De ifrågavarande försöksledarna kan inte jämföras med de enligt utredningens förslag i A 24 inplacerade distriktsförsöksledarna för jordbruksförsöken, som har att i distriktsnämnderna diskutera ett vidlyftigt program och som har en mycket omfattande uppgift med avseende på övervakningen av de vitt utspridda jordbruksförsöken. Jordbruksförsöksledarna skall vidare för serviceavdelningens räkning träffa avtal om försökslägenheter med hushållningssällskapen. Någon motsvarighet härtill föreligger inte på husdjursområdet, särskilt så länge här ingen distriktsindelning förefinnes.

E. Försöksverksamhetens serviceavdelning

F. n. leder och organiserar föreståndarna för statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök såväl den centrala som den lokalt bedrivna försöksverksamheten inom resp. verksamhetsområden. Enligt utredningens förslag kommer dessa försöksanstalter att upphöra och statsagronomavdelningarna vid dem att i form av särskilda försöksavdelningar överföras till institutioner för motsvarande ämnesområden inom lantbrukshögskolan. Samordningen av den centralt bedrivna försöksverksamheten samt ledningen och det organisatoriska handhavandet av det över hela landet utspridda system av försöksdistrikt och försöksstationer, som utredningen föreslår, kommer därigenom att helt åvila försöksdirektören. För att denne skall kunna fullgöra dessa organisatoriska uppgifter samt därutöver ombesörja vissa arbetsuppgifter av förvaltningsmässig, teknisk och servicebetonad natur, som synes med fördel kunna avlastas från försöksavdelningarna och handläggas av ett gemensamt organ, har jordbrukshögskoleutredningen funnit att en särskild serviceavdelning bör ställas till försöksdirektörens förfogande.

Denna avdelning skall enligt utredningen biträda försöksdirektören vid organiserandet av den statliga lokala försöksverksamheten och vid förvaltningen av vissa gemensamma resurser, såsom mark, byggnader, djurbesättningar m. m., som står till lantbrukshögskolans disposition för dennas försöks- och forskningsverksamhet. Härigenom uppnås, enligt utredningens mening, ett mera rationellt utnyttjande av dessa resurser. Serviceavdelningen skall vidare biträda försöksavdelningarna i samband med genomförandet av försöken, såsom att tillhandahålla lämpligt bearbetade försöksarealer eller djur av olika slag. Bland andra arbetsuppgifter, som bör ombesörjas av serviceavdelningen, kan nämnas uppgörande av avtal med hushållningssällskapen rörande utförande av försök. Genom att dessa och liknande arbetsuppgifter handlägges av ett särskilt organ får försöksmännen möjlighet att ägna mer av sin arbetstid åt egentliga försöksuppgifter.

Utredningen föreslår, att ifrågavarande avdelning benämnes *försöksverksamhetens serviceavdelning* för att redan genom namnet ange dess funktion och ställning inom lantbrukshögskolan. Beträffande organisationen av avdelningen anför utredningen i huvudsak följande.

Serviceavdelningen skall vara direkt underställd försöksdirektören. Avdelningens arbete ledes av en särskild avdelningschef, som är placerad på Ultuna. Till avdelningen hör i administrativt avseende samtliga föreståndare vid de jordbruks-, husdjurs- och trädgårdsförsöksstationer, som föreslås bli inrättade. Avdelningschefen för serviceavdelningen är försöksdirektörens ställföreträdare och föredrar i lantbrukshögskolans styrelse sådana ärenden, som berör avdelningens verksamhet.

Genom att den trädgårdsvetenskapliga verksamheten är förlagd till Alnarp, måste en särskild serviceverksamhet organiseras därstädes. Ifråga-

varande serviceverksamhet bör ledas av distriktsförsöksledaren inom södra trädgårdsförsöksdistriktet.

Försöksavdelningarna skall i princip vara skyldiga att anlita serviceavdelningen. Högskolans styrelse kan dock meddela undantag.

I fråga om den *försökstekniska servicen via lantbruksdriften vid lantbrukshögskolans egendomar* erinrar utredningen om att serviceavdelningen bl. a. skall disponera vissa jordbruksegendomar, trädgårdsarealer och övriga resurser, dels centralt vid Ultuna och Alnarp, dels lokalt vid försöksstationerna. Syftet med dessa egendomar är enligt utredningens uppfattning inte i första hand att bedriva jordbruksproduktion eller trädgårdsproduktion utan att underlätta och säkerställa utförandet av lantbrukshögskolans försöksverksamhet. Det ligger emellertid i sakens natur, att samtliga mark- och djurresurser m. m. inte ständigt kan utnyttjas för försöksändamål. Målsättningen för jordbruks- och trädgårdsdriften skall enligt utredningen vara att på ett rationellt sätt nyttiggöra dessa av försöksverksamheten ej inanspråkta resurser. Lantbruksdriftens medverkan i försöksarbetet anges av utredningen på följande sätt.

Lantbruksdriften skall tillhandahålla erforderliga försöksarealer samt ombesörja normala jordbearbetningsåtgärder i den omfattning som resp. försöksavdelningar önskar. Den skall likaså omhänderha skötseln av de djurbesättningar, som erfordras för försöken och därvid tillhandahålla foder och arbetskraft i normal omfattning för djurens utfodring och skötsel samt ta hand om och avyttra de produkter, som erhålles. Inkomsterna från dessa produkter utgör ersättning till lantbruksdriften för de kostnader i form av arbetskraft, foder m. m., som lantbruksdriften haft i samband med produkternas framställning. Sådana arbetsuppgifter, som inte normalt ingår i ifrågavarande produktion, utan som är direkt betingade av försöken, såsom uppvägning och utportionering av foder, speciell skötsel av djuren etc., skall däremot bestridas via försöksanslaget eller ombesörjas av särskild försöksteknisk personal, som försöksavdelningarna (försöksstationerna) tillhandahåller. I den mån försöken förorsakar förluster eller extra kostnader för lantbruksdriften skall ersättning härför utgå ur försöksanslaget (intrångsersättning). Storleken av sådan ersättning skall beräknas av serviceavdelningen och fastställas av lantbrukshögskolans styrelse.

I princip bör enligt utredningen nu beskrivna förfaringssätt tillämpas vid såväl jordbruks- som trädgårdsdriften. Den kommersiella trädgårdsproduktion, som kommer att bedrivas inom trädgårdssektionen för att ekonomiskt utnyttja de resurser, som för tillfället icke utnyttjas för försöksverksamhet, liksom försäljningen av de försöksprodukter, som erhålles vid försöksverksamheten, bör organiseras på motsvarande sätt som vid jordbruksegendomarna med en särskild trädgårdsdriftsledare som chef och ansvarig för denna verksamhet.

I enlighet med 1955 års riksdagsbeslut (prop. 1955:116) bör lantbruksdriften och försöksverksamheten redovisningsmässigt hållas helt åtskilda.

Utredningen framhåller vidare, att högskolans styrelse bör för lantbruksdriftens behov disponera ett särskilt rörelsekapital för täckande av oför-

utsedda kostnader eller inkomstbortfall. Avkastningen från lantbruksdriften varierar nämligen relativt starkt från år till år beroende på skördeutfall m. m. Utredningen föreslår sålunda, att ett rörelsekapital om 450 000 kr. får disponeras för jordbruksdriften och 150 000 kr. för trädgårdsdriften. Ultuna egendom disponerar f. n. ett rörelsekapital av 90 000 kr.

Beträffande *de resurser som skall disponeras av serviceavdelningen* framhåller utredningen bl. a. följande.

Serviceavdelningen skall bl. a. förvalta de jordbruksegendomar, som disponeras av lantbrukshögskolan samt vissa för försöksverksamheten och i viss mån även forskningen gemensamma resurser, såsom djurstallar, växthus, viss försöksteknisk utrustning, maskiner m. m.

Jordbruksegendomar. Under serviceavdelningens tillsyn bör stå Ultuna och med denna sambrukade egendomar, samt Wiads, Röbbäcksdalens och Öjebyns egendomar jämte vissa arealer för jordbruks- och trädgårdsproduktion, som kommer att finnas vid övriga försöksstationer.

Djurstallar. I den mån så anses erforderligt, bör samtliga djurstallar vid de egendomar, som lantbrukshögskolan disponerar, ställas till försöksverksamhetens förfogande. Serviceavdelningen skall efter samråd med resp. institutionsföreståndare ställa utrymme och djur till förfogande för försök av olika slag.

Gemensamma byggnader. Utredningen föreslår vidare, att vissa större växthus och vegetationsgårdar, som användes gemensamt av flera institutioner, ställas under serviceavdelningens tillsyn. Utrymmen i växthus och vegetationsgårdar skall fördelas av serviceavdelningen i samråd med institutionsföreståndarna på ett sådant sätt, att ett rationellt utnyttjande av växthusen uppnås. Gemensamma maskinhallar och andra gemensamma byggnader bör också förvaltas av serviceavdelningen.

Maskiner. Enligt utredningens uppfattning bör även större och mera dyrbara försöksteknisk utrustning förvaltas av serviceavdelningen.

Personal. Serviceavdelningen skall ledas av en avdelningschef, placerad i B 1. Skrivhjälp erhålles från högskolans kansli. Erforderlig personal för försöksarbeten anställs med anlitande av försöksanslaget i den omfattning, som högskolans styrelse bestämmer. Vid trädgårdssektionen i Alnarp organiseras och ledes motsvarande serviceuppgifter av distriktsledaren i södra försöksdistriktet.

F. Hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet

För en närmare redogörelse för denna verksamhets uppkomst, nuvarande organisation och omfattning torde få hänvisas till utredningens betänkande s. 323—327.

Jordbrukshögskoleutredningen framhåller, att den av hushållningssällskapen bedrivna egna statsunderstödda försöksverksamheten är av stort värde och ett led av väsentlig betydelse för omsättandet i praktisk jordbruksdrift av de i centralt bedriven forsknings- och försöksverksamhet framkomna resultaten. Det är därför betydelsefullt, att den kan fortsätta och det är motiverat, att ett förbättrat statsbidrag utgår, dels emedan nu utgående bidrag per försök är för litet i förhållande till sällskapens verkliga kostnader,

dels emedan sällskapens egen försöksverksamhet i vissa delar av landet synes ha en alltför begränsad omfattning.

Beträffande själva handläggningen av frågor rörande hushållningssällskapens egen statsunderstödda försöksverksamhet bör enligt utredningen knappast nu några förändringar vidtas. Utredningen har emellertid övervägt, om icke handläggandet av dessa frågor ävensom medelsfördelningen och uppdraget att vara tillsynsmyndighet borde överföras från lantbrukshögskolan till lantbruksstyrelsen. För denna ändring har bl. a. anförts, att sällskapens statsunderstödda försöksverksamhet, genom de av utredningen föreslagna förändringarna beträffande den statliga försöksverksamheten, på längre sikt torde komma att i viss utsträckning ändra karaktär. Då det f. n. är svårt att överblicka utvecklingen i detta hänseende, vill utredningen nu endast förorda en förändring beträffande försöksprogrammets fastställande såtillvida, att det hittillsvarande rådet för sällskapens lokala försöksverksamhet omändras till *en särskild nämnd*, i vilken försöksdirektören bör vara ordförande. Denna nämnd bör i tillämpliga delar ha samma sammanställning som det nuvarande rådet. Därjämte bör chefen för lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå ingå. Liksom nu bör förslagen till egen statsunderstödd försöksverksamhet upprättas inom sällskapens egna försöksnämnder. Dessa förslag bör överlämnas till de av utredningen föreslagna distriktsnämnderna för sammanjämkning och sedan vidarebefordras till den förstnämnda *särskilda nämnden*. Efter sagda nämnds behandling av förslaget bör det åtminstone tills vidare, såsom nu sker, fastställas av styrelsen för lantbrukshögskolan, som skall vara tillsynsmyndighet och omhänderha fördelningen av statsbidragen.

Utredningen föreslår vidare, att statens jordbruksförsöks nuvarande uppgift att leda och samordna hushållningssällskapens försöksverksamhet liksom att biträda sällskapen med analysarbeten, statistiska sammanställningar m. m. bör övertagas av de organ inom lantbrukshögskolan, som i övrigt kommer att övertaga statens jordbruksförsöks nuvarande arbetsuppgifter. Försöksdirektören bör på lämpligt sätt fördela arbetsuppgifterna.

I sitt *särskilda yttrande* anför herr Y. Gustafsson beträffande den lokala försöksorganisationen bl. a. följande.

Möjligheterna för hushållningssällskapen att väsentligt förstärka sin medverkan i försöksverksamheten är begränsade, såvida inte konsultentkadern ökas eller upplysningsverksamheten tillbakasettes. Med hänsyn härtill är jag tveksam om lämpligheten att låta sällskapen i resp. län bli den »lokalt ansvarige huvudmannen» för försöksverksamheten och att till dem överlåta ansvaret för verksamheten vid de till lantbruks- och lantmannaskolorna förlagda fasta försöksstationerna.

Vidare ifrågasätter jag, om icke den föreslagna statliga lokala försöksorganisationen blir för svag. Försöksledarna är fåtaliga och vidare har de, när det gäller husdjurs- och trädgårdsområdena, i majoritetsalternativet blivit så lågt placerade i lönehänseende, att tjänsterna kan befaras bli passagebefattningar. Om hänsyn togs till att utredningen samtidigt föreslår försöksgårdsorganisationens nedläggande, kommer man fram till att dennas förslag beträffande den statliga lokalorganisationen är mycket restriktivt

och innebär en uttunning i fråga om jordbruksförsöksverksamheten. Jag finner en utveckling i denna riktning betänklig. I sammanhanget vill jag även anföra, att jag anser utredningens negativa omdömen om försöksgårdsverksamheten vara överdrivna och att jag icke kan ansluta mig till dem.

I skrift den 15 november 1960 har *Boteå kommun* anhållit, att förutsättningarna att för framtiden bibehålla och om möjligt utbygga verksamheten vid Offers försöksgård prövas med största möjliga välvilja. I skriften framhålls bl. a., att en nedläggning av Offers försöksgård kommer att medföra stora svårigheter både ekonomiskt och befolkningsmässigt för Boteå kommun. Denna har redan tidigare en svag ekonomi och saknar praktiskt taget helt industri. Avfolkningen är redan nu stor och antalet personer i pensionsåldern utgör en mycket stor andel i befolkningstalet.

I skrivelse den 16 augusti 1956 har *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* hemställt om godkännande av ett mellan institutsstyrelsen och styrelsen för Norrlands trädgårdsskola, Söråker, den 15 augusti 1956 träffat avtal rörande försöksverksamhet med trädgårdsväxter vid Söråker med i huvudsak följande innehåll.

Enligt avtalet, vilket förutsätter godkännande av Kungl. Maj:t och riksdagen samt Västernorrlands läns landsting, har skolstyrelsen förbundit sig att utan kostnad för staten ställa växthus och andra lokaler m. m. till förfogande för statens trädgårdsförsök samt tillhandahålla erforderlig arbetskraft. Utgifterna för investeringar, som landstinget i egenskap av huvudman skulle påtaga sig, har av institutsstyrelsen angivits till preliminärt 100 000 kr. Av statsmedel förutsättes å andra sidan skola bestridas avlöningar till en försöksledare och en trädgårdsmästare, ett årligt belopp av 14 000 kr. för att täcka driftskostnaderna samt ett engångsbelopp av 25 000 kr. för anskaffning av möbler, kontorsmaskiner och diverse försöksinventarier.

I detta sammanhang torde få anmälas den av den särskilt förordnade utredningsmannen, direktören O. Söderström, verkställda utredningen angående objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringssområdet.

I ett avsnitt om *industriens ekonomiska stöd åt verksamheten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* framhåller utredningsmannen, att redan den omständigheten, att gödselmedelsindustrien genom Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation (GKS) och Stiftelsens Svensk växtnäringsforskning lämnar finansiellt stöd åt forsknings- och försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan, har varit ägnad att skapa tvivelsmål om forskningens fulla oberoende av de industriella intressena. Ur denna synpunkt hade det enligt utredningsmannen varit lyckligare om tillräckliga medel för verksamhetens finansiering kunnat ställas till förfogande av statsmedel. Bidragen från industrien har emellertid gjort det möjligt att vid lantbrukshögskolan genomföra åtskilliga forskningsuppgifter av väsentlig betydelse. De av utredningsmannen företagna undersökningarna har icke givit vid handen, att stiftelsen eller GKS i anslutning till medlens över-

lämnande sökt öva ett inflytande över verksamheten, som är att bedöma som obehörigt. Med hänsyn till vad som nyss anförts, synes det emellertid utredningsmannen angeläget, att det finansiella stödet lämnas under sådana former, att alla misstankar om obehörigt inflytande i samband med verksamhetens finansiering är uteslutna.

De medel, som av GKS ställes till förfogande för forskarstipendier, överlämnas årligen till skogs- och lantbruksakademien, som beslutar om fördelningen av stipendiemedlen, sedan akademiens särskilda kommitté för växtforskning avgivit yttrande över föreliggande ansökningar. Emellertid beredes sekreteraren i GKS regelmässigt tillfälle att deltaga i kommitténs sammanträden. Även om liknande anordningar återfinnes på andra håll och undersökningen icke givit vid handen att härigenom någon obehörig påverkan ägt rum, anser utredningsmannen det likväl lyckligt, om denna praxis ändras.

Vad därefter gäller anslag från nyssnämnda stiftelse skulle enligt utredningsmannen all anledning till misstanke om obehörig påverkan från industriens sida vara eliminerad, om medlen av stiftelsen kunde överlämnas exempelvis till styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök för finansiering av forskningsuppgifter efter styrelsens eget val inom ramen för det forskningsområde, som stiftelsen vill tjäna. Utredningsmannen anser, att en ramöverenskommelse härom med lantbrukshögskolan bör vara möjlig att uppnå.

Då det gäller användningen av de medel, som ställes till förfogande för verksamheten vid lantbrukshögskolan och därtill anslutna institutioner, har, framhåller utredningsmannen, även lantbrukshögskolan — förutom skogs- och lantbruksakademien och akademikollegiet — tillagts ett bestämmande inflytande. För handläggning av dessa anslagsärenden har riktlinjer utfärdats den 10 april 1957.

Enligt dessa riktlinjer skall de forskningsarbeten, till vilka anslag beviljas av industrimedel, utföras enligt arbets- och kostnadsplaner, som efter tillstyrkan av vederbörande institutionsföreståndare godkänts av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök samt fastställts av skogs- och lantbruksakademien. Då styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök medgivit, att arbetet utföres av vederbörande forskare såsom tjänsteåliggande, gäller för detta arbete samma allmänna stadganden som för övriga forskningsarbeten vid institutionen.

Den ordning, som sålunda tillämpas, synes enligt utredningsmannen innebära tillräckliga garantier mot obehörig påverkan i samband med överlämnande av bidrag från förenämnda stiftelse. Utredningsmannen utgår emellertid därvid från att de ledamöter i stiftelsens styrelse som skogs- och lantbruksakademien har att utse (två stycken; den tredje, som är representant för gödsel- och kalkindustrin, väljes av Sveriges Kemiska industrikontor) icke väljes bland personer, som direkt eller indirekt är engagerade i industrien. Det måste enligt utredningsmannen anses önskvärt — ehuru måhända icke nödvändigt — att föreskrift härom intages i stiftelsens stadgar. Vi-

dare förordar utredningsmannen liksom skett i fråga om stipendierna den ändringen, att sekreteraren i GKS icke vidare kallas att deltaga i akademikommitténs sammanträden vid behandling av anslag från stiftelsen.

I fråga om *forsknings- och försöksverksamhetens inriktning och uppläggning* framhåller utredningsmannen bl. a., att det är önskvärt, att försöksverksamheten kan lämna erforderliga produktivitets- och utbytestal av sådan beskaffenhet, att de kan infogas i en praktisk företagsekonomisk lönsamhetskalkyl. Ett mera fullständigt förverkligande av det program, som skisserats i betänkandet, torde emellertid enligt utredningsmannen kräva en så betydande utbyggnad av försöksverksamheten, att den kan genomföras allenast på lång sikt. Dessförinnan bör försöksverksamhetens aktuella resurser koncentreras till verkligt betydelsefulla driftsekonomiska frågeställningar. Försöken bör dessutom genomföras med större vetenskaplig skärpa. Utredningsmannen understryker vidare vikten av att statistisk och ekonomisk sakkunskap i tillräcklig omfattning utnyttjas såväl vid försökens planering och uppläggning som vid resultatens bearbetning. Sådan sakkunskap måste i väsentligt större utsträckning än som hittills varit fallet ställas till forskarnas och försöksmännens förfogande och även ges tillfälle att fortlöpande göra sig gällande i forskningsarbetet.

Utredningsmannen berör vidare i sitt betänkande vissa spörsmål angående *publiceringen av framkomna forsknings- och försöksresultat* och anför bl. a. följande.

Den officiella publiceringen av forsknings- och försöksresultaten sker regelmässigt i lantbrukshögskolans och statens jordbruksförsöks skriftserier. Av statens jordbruksförsök utges dels en serie »Meddelanden», dels en serie »Särtryck och småskrifter». Enligt de numera utfärdade publiceringsreglerna skall det första offentliggörandet av resultaten från försök och forskning inom den statens jordbruksförsök åvilande verksamheten ske i någon av dessa serier, såvida icke föreståndaren för jordbruksförsöken annorlunda bestämmer. Det ankommer på denne att granska och godkänna de manuskript, som är avsedda att offentliggöras i någon av de angivna skriftserierna. Föreståndaren har befogenhet att förordna, att någon publicering av ett ingivet manuskript icke skall ske i jordbruksförsökens skriftserier, och han kan som villkor för publiceringen föreskriva, att de uteslutningar, rättelser och tillägg vidtages, som av honom bedömes vara erforderliga.

Såvitt utredningsmannen kunnat finna har åtminstone tidigare de nu angivna publiceringsreglerna icke alltid konsekvent upprätthållits. Redan en mera strikt tillämpning av dessa regler om förstagångspublicering skulle emellertid enligt utredningsmannens åsikt vara till fördel, och han anför vidare bl. a. följande.

Om föreståndaren för statens jordbruksförsök, vilket utredningsmannen vill förordna, tillägges ett så avgörande inflytande då det gäller förstahandspubliceringen av resultatet från den programbundna forsknings- och försöksverksamheten, måste å andra sidan förutsättas att han i tveksamma fall samråder med andra experter inom jordbruksförsöken eller lantbrukshögskolan, innan publicering vägras. Forskare och försöksmän, som blivit

vägrade att få sina forsknings- och försöksresultat offentliggjorda i jordbruksförsökens skriftserier, bör vidare ha möjlighet att hänskjuta publiceringsfrågans slutliga avgörande till styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Det förutsättes då givetvis, att styrelsen före ärendets avgörande inhämtar yttrande från den expertis som i varje fall kan anses erforderlig. Medger icke föreståndaren eller styrelsen att försöksresultat offentliggöres i jordbruksförsökens skriftserier, bör vederbörande forskare eller försöksman vara oförhindrad att i annan publikation i eget namn och under sitt eget personliga ansvar låta offentliggöra resultaten och kommentera dem. Det bör därvid åligga honom att samtidigt publicera föreståndarens eller styrelsens beslut.

Med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla klara och ändamålsenliga regler rörande publiceringen anser utredningsmannen det böra uppdragas åt styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök att efter närmare utredning och prövning utarbeta sådana.

På grund av vad som förekommit vid den företagna utredningen finner utredningsmannen anledning understryka önskvärdheten av att i görligaste mån en gräns drages mellan å ena sidan publicering och bidrag till den vetenskapliga diskussionen och å andra sidan offentliggörande av upplysningsartiklar för det praktiska jordbruket. I detta sammanhang berör utredningsmannen även den av jordbrukets upplysningsnämnd utgivna tidskriften Försök och Forskning och framhåller, att en förhandsgranskning av artiklar, som erbjudes denna tidskrift, i vissa fall kan vara väl motiverad.

II. YTTRANDEN

Jordbrukshögskoleutredningens förslag till lokal försöksorganisation med distriktsnämnder och försöksstationer har med några få undantag fått ett gott mottagande bland remissinstanserna. Särskilt har man påpekat värdet av att hushållningssällskapen mera tas i anspråk och engageras i den lokala försöksverksamheten. Härigenom erhålles, förutom ett bättre utnyttjande av olika resurser, även en bättre kontakt och större möjligheter till samverkan mellan den jordbruksvetenskapliga verksamheten och det praktiska jordbruket med dess aktuella problem. Denna kontakt och samverkan betecknas som nödvändig och mycket angelägen för att den jordbruksvetenskapliga verksamheten med framgång skall kunna fullgöra sin uppgift att effektivisera och förbilliga jordbruksproduktionen. Ett flertal förslag att ytterligare stärka denna kontakt har framkommit. I detta syfte har vissa remissinstanser föreslagit, att distriktsförsöksnämnderna skall bli permanent representerade i försökskollegiet och att även praktiska jordbrukare skall kunna ingå som ledamöter av detta kollegium och där framföra det praktiska jordbrukets önskemål och synpunkter.

Åtskilliga remissinstanser yrkar på att distriktsförsöksnämnder inrättas även på husdjursområdet och ej enbart inom jordbruks- och trädgårdsom-

rådena såsom utredningen föreslagit. Ett annat sätt att stärka det praktiska jordbrukets kontakt med och inflytande på den jordbruksvetenskapliga verksamheten är förslag om att speciella försöksnämnder eller försöksråd, i vilka näringsutövarna är representerade, inrättas för olika ämnesområden. Vissa remissinstanser har föreslagit, att sådana försöksnämnder inrättas inom t. ex. fjäderfä- och svinavelsområdena.

Jordbrukshögskoleutredningens förslag om reducering av antalet statliga försöksgårdar har mött ett bestämt motstånd från vissa remissinstanser, medan man på andra håll accepterat argumenten för en minskning av antalet försöksgårdar i statlig regi. Det är bland annat en allmän uppfattning bland försöksverksamheten närstående remissinstanser, att försöksverksamheten fått en relativt sett mindre upprustning än forsknings- och undervisningsverksamheten. Detta anser man vara beklagligt med hänsyn till försöksverksamhetens stora betydelse för effektiviseringsverksamheten inom jordbruket.

A. Definitioner och terminologi

Synpunkter på utredningens förslag beträffande definitioner och terminologi har i huvudsak framförts av närmast berörda instans, nämligen *lantbrukshögskolans försökskollegium*. Kollegiet vill inte förneka, att språkbruket, såsom utredningen framhållit, i vissa fall är vacklande och att det därför är önskvärt att vissa begrepp ges en klarare innebörd. Kollegiet anför i denna fråga bl. a. följande.

Kollegiet delar utredningens uppfattning, att man med »jordbruksförsök» bör avse all försöksverksamhet på växtnärings-, jordbearbetningens, dräneringens och den egentliga växtodlingens områden. Kollegiet kan däremot icke ansluta sig till utredningens uppfattning, att en klar skillnad bör göras mellan å ena sidan den statliga och å andra sidan den av hushållningssällskapen bedrivna försöksverksamheten. Den av statens jordbruksförsök i egen regi bedrivna försöksverksamheten har successivt utvecklats som ett komplement till hushållningssällskapens försöksverksamhet. De båda verksamhetsgrenarna har i princip samma målsättning och de utgör tillsammans det instrument, som erfordras för att lösa i försöksprogrammet angivna problemställningar. Den av hushållningssällskapen bedrivna försöksverksamheten har sedan gammalt benämnts »sällskapens lokala försöksverksamhet», och anledningen härtill torde väl ha varit, att försöken till övervägande del utföres hos enskilda jordbrukare. För att skilja dessa försök från de på försöksgårdar, försöksstationer och försöksfält utförda försöken har man för dessa senare infört benämningen »fasta försök». »Fast försöksverksamhet» och »statlig försöksverksamhet» är sålunda icke identiska begrepp.

Försökskollegiet, som inte kan ansluta sig till utredningens förslag att införa begreppen »central» och »lokal» statlig försöksverksamhet, anför härom bl. a. följande.

Statens jordbruksförsök består f. n. av en *central organisation*, vars arbetsuppgifter omfattar uppgörande av förslag till program för såväl den egna som den av hushållningssällskapen bedrivna försöksverksamheten, utarbetande av detaljplaner för av programmet betingade försöksserier, inspektion av försöken, bearbetning av försöksresultaten, sammanställning och publicering av det samlade försöksmaterialet, samt en *fältorganisation* med uppgift att utföra erforderliga fältförsök. I denna fältorganisation ingår Ultuna egendom som en försöksstation med i princip samma ställning som övriga försöksstationer.

I enlighet med denna terminologi benämner försökskollegiet den lokala försöksorganisationen inom jordbruksområdet *jordbruksförsökens fältorganisation*.

B. Den statliga jordbruksförsöksverksamheten

Statskontoret framhåller, att utredningens förslag beträffande den lokala försöksverksamheten synes innehålla vissa uppslag, som kan vara av värde för framtiden. *Statens organisationsnämnd* betonar önskvärdheten av att det praktiska jordbruket ges goda möjligheter till medverkan i och kontakt med försöksverksamheten. Det bör sålunda eftersträvas, att denna verksamhet ges en sådan utformning, att den stimulerar till aktiv och ömsesidig samverkan mellan försöksorganisationen och jordbrukarna.

Lantbruksstyrelsen anser, att det visat sig vara väl genomförbart att bedriva försöksverksamhet inom en bygd med en försöksgård som bas, även om styrelsen inte kan bestrida att, såsom utredningen påpekat, valmöjligheterna beträffande försökslägenheter blivit alltför begränsade på vissa statliga försöksgårdar. I fortsättningen anføres bl. a. följande.

Även om lantbruksstyrelsen är av den uppfattningen, att vissa av de nuvarande statliga försöksgårdarna icke är lämpliga för sin uppgift, synes det styrelsen riktigare, att man omprövar varje enskild försöksgårds framtida användning och icke nu slopar försöksgårdssystemet såsom sådant. Med hänsyn till att en utbyggnad av försöksgårdssystemet för att tillgodose behovet av replipunkter för den statliga försöksverksamheten skulle medföra avsevärda investeringskostnader, biträder styrelsen emellertid förslaget om inrättande av ett antal försöksstationer på sätt utredningen tänkt sig.

Lantbruksstyrelsen anser det vara av stort värde, att hushållningssällskapen kommer att medverka i den statliga försöksorganisationen, då därigenom kontakt skapas mellan å ena sidan den statliga försöksverksamheten och å andra sidan det praktiska jordbruket med dess aktuella problem. Härtill kommer den fördelen, att konsulenterna genom sin medverkan i den statliga försöksverksamheten får möjlighet att följa denna verksamhet på ett helt annat sätt till båtnad för upplysnings- och rådgivningsverksamheten än om en annan organisationsform valdes. Den för-

söksutrustning, som varje sällskap ändå behöver för sin egen försöksverksamhet, kan också utnyttjas bättre. Lantbruksstyrelsen finner det vidare angeläget, att lantbruks- och lantmannaskolornas resurser utnyttjas i den lokalt förlagda försöksverksamheten. Förslaget om att inrätta särskilda distriktsförsöksnämnder finner lantbruksstyrelsen välbetänkt.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök ifrågasätter, om det är motiverat att avveckla försöksgårdssystemet. Försöksgårdarna har enligt styrelsen haft en synnerligen stor betydelse för försöksverksamheten och därmed för svenskt jordbruk. Om gårdarna avvecklas, bör detta göras successivt och först sedan man utrett, på vilket sätt de kan ersättas. Styrelsen framhåller vidare, att de nuvarande fasta försöksstationerna vid lantmannaskolorna bör bibehållas och ingå i den centrala organisationen och icke såsom utredningen föreslagit, sortera under hushållningssällskapen.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium framhåller delvis samma synpunkter som styrelsen för högskolan men anför därutöver bl. a. följande.

Lärarkollegiet biträder utredningens uppfattning, att hushållningssällskapen bör handha en viss del av den lokala försöksverksamheten. Härigenom erhålles ett värdefullt förbindelseled mellan lantbrukshögskolans verksamhet och dess direkta faktiska tillämpning. Den service, som statens jordbruksförsök hittills tillhandahållit hushållningssällskapen, bör nu överföras till försöksstationerna. Dessa bör därför utrustas med större resurser än vad utredningen föreslagit. Minimibehovet av fast personal vid en jordbruksförsöksstation bör sålunda vara: en distriktsförsöksledare i A 26 eller A 24, en försöksledare, två tekniker samt ett skriv- och räknebiträde.

De föreslagna distriktsförsöksnämnderna är av grundläggande betydelse för kontakten mellan jordbruket och försöksverksamheten samt mellan hushållningssällskapen och den centrala försöksverksamhetens företrädare. Utöver de ledamöter i dessa nämnder, som föreslagits av utredningen, bör även hushållningssällskapens ekonomikonsulenter samt företrädare för växtskyddsanstalten och distriktets lantbrukskemiska kontrollstationer ingå. Det är också ett önskemål, att jordbrukets föreningsrörelse blir representerad i distriktsnämnderna.

Lantbrukshögskolans försökskollegium vill, såsom tidigare framhållits, att den lokala försöksorganisationen skall benämnas fältorganisationen. I enlighet härmed kallar kollegiet den lokala försöksverksamheten på jordbruksområdet för jordbruksförsökens fältorganisation. Försökskollegiet framhåller, att det för jordbruksförsökens rationella bedrivande är absolut nödvändigt, att fältorganisationen är direkt underställd den centrala organisationen. Det är likaså nödvändigt, att möjlighet beredes för ett direkt intimt samarbete mellan den statliga och den av hushållningssällskapen bedrivna försöksverksamheten. Försökskollegiet finner icke den av utredningen föreslagna lokala försöksorganisationen lämplig och vänder sig speciellt mot förslaget att nedlägga verksamheten vid försöksgårdarna. Försökskollegiet anför härom bl. a. följande.

Försöksgårdarna utgör de enda platser, där man med full garanti för perfekt skötsel under hela den avsedda tidsperioden kan utföra de omfat-

tande, mångåriga försök, som erfordras för lösandet av vissa långsiktiga försöksuppgifter. Utredningens uppfattning, att dylika försök lika väl skulle kunna utföras hos andra försöksvärdar, står icke i överensstämmelse med statens jordbruksförsöks samlade erfarenhet. Det har sålunda visat sig att försök, utlagda hos enskilda jordbrukare och avsedda att kvarligga så kort tid som tre till fem år, i stor utsträckning icke kan fullföljas på grund av olika åtgärder från försöksvärdens sida. Ett mångårigt försök, som legat en följd av år men ännu icke avslutats, representerar ett mycket stort, ofta oersättligt värde. Det vore ansvarslöst att förlägga ett sådant försök till annan plats än till en av försöksverksamheten ägd försöksgård.

Försökskollegiet framhåller vidare, att en försöksgård i viss utsträckning måste betraktas som ett arkiv eller en kapitalinrättning, vari man investerat en mångfald av olika, strikt kontrollerade åtgärder, varav den fulla utdelningen inte kan förväntas, förrän avsevärd tid förflutit. Beträffande kostnaderna för försöksgårdarna framhåller försökskollegiet bl. a. följande.

Försökskollegiet vill icke förneka att försöksgårdarna varit kostnadskrävande. En mera ingående analys av gårdarnas ekonomiska förhållanden skulle emellertid ha kunnat förklara åtskilligt, som i utredningens framställning förblivit dunkelt. Det har sålunda icke med tillräcklig skärpa framhållits, att många försöksgårdar icke från början erhöll den upprustning, som krävdes för att gårdarna skulle kunna fylla sin uppgift. Av denna anledning har årligen större eller mindre belopp måst användas för komplettering av utrustning. Dessutom har den ofullständiga utrustningen verkat höjande på gårdarnas omkostnader.

Försökskollegiet förordar sålunda, att försöksgårdssystemet bibehålles med i stort sett nuvarande utformning. Beträffande organisationen av den lokala försöksverksamheten i övrigt framhåller kollegiet följande.

Vad jordbruksförsökens fältorganisation i övrigt beträffar anser försökskollegiet, att nu rådande ordning är i stort sett tillfredsställande. Kollegiet vill emellertid framhålla, att denna verksamhet bör få utvecklas relativt fritt och på lämpligt sätt anpassas till rådande förhållanden. Med ledning av de goda erfarenheter, som föreligger från två redan organiserade försökspatruller, torde denna form för ambulerande försöksverksamhet för framtiden komma att ytterligare utvecklas. För försöksverksamheten i Norrland torde därutöver erfordras försöksfält med fast anställda försökstekniker.

Den fältorganisation försökskollegiet föreslagit innebär, att statens jordbruksförsök kommer att stå i direkt kontakt med de organ, som har att svara för fältförsökens anläggning och skötsel. Det finns därför ingen anledning att inrätta den av utredningen föreslagna serviceavdelningen, ej heller att, som utredningen föreslagit, indela landet i försöksdistrikt.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut framhåller, att det är ändamålsenligt för lantbruksundervisningen med såväl jordbruks- som husdjursförsök förlagda till Alnarp. Egendomen är emellertid i första hand ett skoljordbruk för driftsledarkursen, lantbruksskolan och ladugårdsförmanskursen. Styrelsen betraktar det som angeläget, att den för egentlig jordbruksdrift tillgängliga arealen icke nedbringas, så att undervisningen blir lidande.

Alnarpsinstitutets lärarkollegium anför beträffande Alnarps egendom bl. a. följande.

Alnarps egendom är nu ett skolorbruk, som skall utgöra stöd för undervisningen vid institutets lantbruksavdelning samt ge praktik och övningsmöjligheter för eleverna i lantbruksskolan. Som skolorbruk skall det drivas som ett vanligt jordbruk, samtidigt som man fordrar, att det skall vara ett föregångsjordbruk. Då jordbruket mer och mer mekaniseras, behövs det stora arealer för att ge eleverna tillfälle att köra alla slags maskiner under praktiska förhållanden och under tillräckligt lång tid. Genom att egendomen nu i stort sett har en drift, som överensstämmer med vad som är vanligt vid jordbruk i Skåne, ger det även på ett värdefullt sätt siffermässigt underlag för undervisningen i vissa delar av lantbruksekonomin.

Lärarkollegiet, som biträder utredningens uppfattning, att man ej kan förena de två målsättningarna förebildlig jordbruksdrift och försöksverksamhet, understryker starkt, att man av Alnarps egendom ej får skapa en ny försöksgård, där man söker förena dessa två oförenliga målsättningar. Vid Alnarp tillkommer därutöver lantbruksundervisningen, som i så fall också skulle bli lidande.

Nämnden för täckdikningsförsök påpekar, att man i de allra flesta fall, när det gäller täckdikningsförsök, är hänvisad till att placera dessa hos enskilda jordbrukare. Beträffande nämndens egen ställning vid en omorganisation framhålles bl. a. följande.

Olika sidor av täckdikningsförsöksverksamhetens ledning och kontaktbehov utåt blir bättre tillgodosedda, om den nuvarande nämnden bibehålles. När nämnden vid tidigare tillfällen begärt, att täckdikningsförsöksverksamheten skulle inordnas i institutionen för agronomisk hydroteknik har samtidigt förutsatts, att nämnden skulle kvarstå såsom ledare för verksamheten i form av ett beredande organ, som under lantbrukshögskolans styrelse skulle handlägga frågor rörande täckdikningsförsöksverksamheten. Enligt nämndens mening bör täckdikningsförsöksverksamheten även i framtiden inta nuvarande fristående ställning, oavsett om utredningens eller i särskilt yttrande framlagt organisationsförslag kommer att genomföras.

Skogs- och lantbruksakademien anser, att de av utredningen föreslagna fyra försöksdistrikten blir alltför stora och kommer att omfatta alltför olika artade områden för att verksamheten skall kunna sammanhållas på ett tillfredsställande sätt. Akademien föreslår därför, att organisationen av den lokala försöksverksamheten bibehålles i huvudsak oförändrad. Beträffande försöksgårdarna framhålles, att resultatet av deras hittillsvarande verksamhet måhända i vissa avseenden icke motsvarat förväntningarna. Betydande insatser har dock gjorts av de olika försöksgårdarna. För fleråriga försök kan man inte lita till hushållningssällskapens demonstrationsgårdar eller enskilda jordbrukare. En ytterligare utbyggnad av försöksgårdssystemet vore därför motiverat, bl. a. med en försöksgård för foderväxtodlingsfrågor inom Västsverige.

Sveriges utsädesförening framhåller att, även om vissa nackdelar måhän-

da är förenade med försöksgårdssystemet i dess nuvarande utformning, detta dock icke är tillräckligt skäl att föreslå en avveckling av försöksgårdarna.

För viss långtidsplanerad försöksverksamhet är tillgången på egen jord ett betydande säkerhetsmoment. Två eller möjligen tre av de föreslagna nya försöksdistrikten är alltför stora och rymmer inom sig jordbruksområden av mycket olikartad karaktär. Föreningen ställer sig också tveksam till att hushållningssällskapen i högre grad än hittills engageras i försöksverksamheten. Ett överförande av ytterligare försöksuppgifter till sällskapen utan samtidig förstärkning av dessas ekonomiska och ej minst personella resurser måste innebära, att såväl rådgivningsverksamheten som försöksverksamheten blir lidande.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt anser, att de föreslagna försöksdistrikten är alldeles för stora och utan naturlig anknytning mellan åtskilliga av de ingående delarna. I stället för distriktsförsöksnämnder förordar anstalten, att det nu existerande frivilliga samarbetet mellan försöksmännen fortsätter. Distriktsförsöksledarna föreslås utbyttas mot ett antal högt kvalificerade försöksledare, som knytes till väl utrustade lokala försökscentraler. Av sådana bör det finnas en i Norrland, en i Östergötland, en i Västergötland och en i Skåne. Att försöksgårdarna icke i alla avseenden fyllt de anspråk man ställt, torde i hög grad bero på att det tungrodda statliga systemet ej tillåtit försöksgårdarna att i varje situation handla driftsekonomiskt riktigt.

Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF) framhåller, att vare sig man väljer att bibehålla de nuvarande försöksgårdarna eller att inrätta nya försöksstationer bör dessa försöksanläggningar förses med inte bara föreståndare utan också en högskoleutbildad ställföreträdare förutom övrig av utredningen föreslagen personal. Beträffande den föreslagna distriktsindelningen erinrar riksförbundet om det förbättrade samarbete, som under senare år vuxit fram mellan olika hushållningssällskaps områden, och anför därvid bl. a. följande.

Man bör försöka dra nytta av den efter hand framvuxna distriktsindelningen. De av utredningen föreslagna fyra försöksdistrikten innehåller områden med mycket olikartade förutsättningar. En sådan indelning kan komma att medföra svårigheter, då det gäller att samordna försöksverksamheten och att enas om gemensamma försöksplaner. Man borde sålunda i möjligaste mån bygga på den distriktsindelning, som delvis redan finns. Inrättandet av fyra försöksstationer behöver inte nödvändigtvis innebära, att man också skall ha fyra försöksdistrikt, då en försöksstation mycket väl kan arbeta inom mer än ett försöksdistrikt. Det kan sålunda enligt riksförbundets mening ifrågasättas, om ej antalet försöksdistrikt borde utökas.

Beträffande försöksgårdarna måste man acceptera det förhållandet, att dessa inte samtidigt kan vara både ekonomiska mönsterjordbruk och försöksgårdar, eftersom dessa roller är oförenliga. En eventuell nedläggning av försöksgårdarna bör föregås av ytterligare utredning, varvid bör beaktas behovet av utökad areal för försöksverksamheten. Statens försöksgård på Gotland bör bibehållas med hänsyn till de speciella förhållandena där.

RLF framhåller vidare, att i försökskollegiet bör ingå förutom försöksstationens chef också ett av distriktsförsöksnämnden valt ombud. RLF, som anser att distriktsförsöksnämnden i stort sett bör ha den av utredningen föreslagna funktionen, anför härom bl. a. följande.

Denna nämnd skall vara jordbrukets och den lokala försöksverksamhetens organ, där man har möjlighet att förmedla lokala initiativ och behov till såväl den statliga som den av hushållningssällskapen lokalt bedrivna försöksverksamheten. Nämnden bör också svara för att försöksresultaten på ett enkelt och överskådligt sätt förmedlas till jordbrukarna. Enligt riksförbundets mening finns inget bärande motiv för att distriktsförsöksledaren skall vara nämndens ordförande utan val bör ske i vanlig ordning bland nämndens ledamöter.

Sveriges lantbruksförbund har intet att erinra mot utredningens förslag, att hushållningssällskapens resurser i större utsträckning skall utnyttjas för den statliga, lokalt förlagda försöksverksamheten, utan ser däri en strävan att i större utsträckning än hittills skapa kontakt mellan forsknings- och försöksverksamheten å ena sidan samt det praktiska jordbruket å andra sidan. Det föreslagna systemet torde dessutom medföra mindre risk för dubbelarbete och följaktligen innebära ett effektivare utnyttjande av försöksresurserna än hittills. Med hänsyn till att det längre fram kan uppstå behov av utökad areal för försöksverksamheten, föreslår förbundet, att försäljning eller överlåtelse av försöksgårdarna endast sker till hushållningssällskapen.

Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation (GKS) instämmer i förslaget att göra hushållningssällskapen till lokala huvudmän för försöksverksamheten. Sällskapen bör därför ges nödvändiga resurser för ett modernt fältförsöksarbete. GKS understryker vidare betydelsen av att sällskapen organiseras i försöksdistrikt, som omfattar ur produktionssynpunkt likartade områden. Den distriktsindelning, som utredningen föreslår, är ur denna synpunkt högst otillfredsställande. Försöksdistrikten bör ha en stark central ledning, som skall ha resurser att i tillräcklig omfattning utföra moderna typer av försök. Härför erfordras fullgod teknisk utrustning samt möjlighet att kunna betala arrende för lämpliga försöksplatser och att utföra analyser av olika slag.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund understryker, att en god kontakt och fast anknytning mellan försöksverksamheten och det praktiska jordbruket är en nödvändig förutsättning för en ändamålsenlig försöksverksamhet. I detta avseende torde de av utredningen föreslagna distriktsförsöksnämnderna få en central betydelse. Beträffande sällskapens medverkan i den statliga försöksverksamheten framhålles vikten av att sällskapen erhåller full ersättning för det arbete, som därvid utföres. Förbundet hänvisar också till de möjligheter, som föreligger att för försöksändamål bättre utnyttja de resurser, som finns vid lantmanna- och lantbruksskolorna. Förbundet framhåller vidare, att om försöksgårdarna i stället för en avveckling blivit föremål för en lämplig upprustning och samtidigt befriats från att

vara både försöksstationer och mönsterjordbruk, så hade de fortfarande haft en viktig uppgift att fylla.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening understryker vikten av en intensiv försöksverksamhet med stark lokal förankring. Liksom Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund hänvisar lärareföreningen till de möjligheter, som finns att för försöksändamål bättre utnyttja de jordbruk, som är knutna till landets lantmanna- och lantbruksskolor och anför i anslutning därtill bl. a. följande.

Det är föreningens uppfattning, att försöksverksamheten i anslutning till lantmannaskolorna med fördel skulle kunna byggas ut, särskilt som de olika skolorna förfogar över kvalificerad personal, som under sommarhalvåret ej alltid utnyttjas på mest rationella sätt. Även skolornas djurbesättningar skulle kunna utnyttjas mera i försöksmässigt avseende. Också för undervisningen vid dessa skolor är det till fördel att ha tillgång till försök för demonstration. Att dessa försök med avseende på utläggning, skötsel och skörd utföres med större noggrannhet än ett demonstrationsförsök, behöver inte minska deras värde ur demonstrationssynpunkt, snarare tvärtom. Vidare får det anses värdefullt, att ungdomarna redan under utbildningstiden får kontakt med praktisk försöksverksamhet. Föreningen finner det dock mest ändamålsenligt, att skolornas försöksverksamhet liksom hittills är direkt underställd lantbrukshögskolan eller den eventuella försöksorganisationen. En sådan anordning torde ej behöva inverka menligt på det önskvärda lokala samarbetet.

Hushållningssällskapens förbund anser, att den av utredningen föreslagna lokala försöksorganisationen har den fördelen jämfört med nuvarande förhållanden, att kontakten mellan det praktiska jordbruket och de för försökens uppläggning och innehåll ansvariga instanserna förbättras och underlättas. En annan förbättring är, att de lokala resurserna för medverkan i försöksprogrammet samordnas, så att icke som nu olika institutioner och anstalter var för sig och vid skilda tidpunkter begär lokal medverkan. Om de olika detaljförslagen anför förbundet bl. a. följande.

Att avveckla försöksgårdarna och ersätta dem med ett färre antal försöksstationer kan innebära risk för en försvagning av den statliga försöksverksamheten. Förbundet anser emellertid, att utredningen framlagt bärande skäl för en sådan åtgärd, och kan därför ansluta sig till förslaget. Förbundet förutsätter, att de statliga försöksgårdarna vid avvecklingen överlåtes på hushållningssällskapen, varigenom de även framgent kommer att utnyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Förbundet kan också godta den av utredningen föreslagna indelningen av landet i försöksdistrikt. Distriktsförsöksledaren bör enligt förbundet icke fungera som ordförande i distriktsförsöksnämnden utan som sekreterare i denna. Han bör alltså vara den, som verkställer nämndens beslut och mellan sammanträdena handhar dennas angelägenheter. Till ordförande bör nämnden i stället inom sig utse lämplig ledamot med god överblick över distriktets försöksproblem.

I övrigt synes utredningen ha funnit en godtagbar lösning på de formella problemen i samband med sällskapens medverkan i den statliga försöksverksamheten. Förbundet vill dock starkt understryka nödvändigheten av att sällskapen verkligen får en ersättning, som svarar mot de faktiska kostnaderna för deras medverkan i försöksarbetet.

Hushållningssällskapen beröres direkt av vissa av utredningens förslag om den lokala försöksverksamheten. Dessa förslag är därför föremål för en relativt ingående behandling i yttrandena från hushållningssällskapen. Dessa är i allmänhet mycket positivt inställda till förslaget, att de skall bli huvudmän för den lokala försöksverksamheten inom sina resp. områden. Den föreslagna lokala försöksorganisationen tillstyrks därför av flertalet hushållningssällskap. Endast två sällskap (Malmöhus och Västmanlands läns) avstyrker och då med den motiveringen, att sällskapen helt bör få hand om ansvaret för den lokala försöksverksamheten.

Förslaget att nedlägga de statliga försöksgårdarna avstyrkes av fem hushållningssällskap (de i Gotlands, Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Kalmar läns norra del). De båda hushållningssällskapen i Älvsborgs län delar å andra sidan utredningens uppfattning, att de statliga försöksgårdarna kan läggas ned och framhåller, att hushållningssällskapen och lantbrukets skolor har egna jordbruk, som är väl ägnade för försök och demonstrationsverksamhet. Övriga hushållningssällskap har inte tagit ställning till den föreslagna avvecklingen av de statliga försöksgårdarna. Hushållningssällskapen i de län, där statliga försöksgårdar finns, har i de flesta fall förklarat sig beredda att överta dessa gårdar vid eventuell nedläggning. Sålunda har sällskapet i Kristianstads län förklarat sig berett att överta Ugerups försöksgård, sällskapet i Jönköpings län att överta Flahults försöksgård och sällskapet i Jämtlands län att överta Torsta nuvarande försöksstation.

Ur yttrandena från hushållningssällskapen må i övrigt följande återges.

Några sällskap har erinringar mot utredningens förslag, att distriktsförsöksledaren skall vara ordförande i distriktsförsöksnämnden. Sålunda anser två sällskap (Kalmar läns södra och Kristianstads läns), att försöksdirektören bör vara ordförande, och ett sällskap (Hallands läns), att försöksdirektören, en statsagronom eller någon representant för hushållningssällskapet bör vara ordförande. Övriga sällskap har antingen tillstyrkt utredningens förslag eller lämnat det utan erinran.

Flera av hushållningssällskapen menar, att de föreslagna försöksdistrikten är alltför stora och olikartade. Södermanlands och Uppsala läns hushållningssällskap, som redan har erfarenheter av samarbete distriktsvis, framhåller samtidigt att samarbetet inom Mälar-Hjälmarbygdens försöksnämnd har gått bra och betytt mycket för samordningen och planeringen av försöksverksamheten i östra Mellansverige.

För att stärka försöksorganisationen föreslår bl. a. Södermanlands läns hushållningssällskap, att en eller två erkänt framstående jordbrukare skall ingå som ledamöter i försökskollegiet. Stockholms läns hushållningssällskap anser, att distriktsförsöksledarna skall obligatoriskt ingå i försökskollegiet jämte en från varje försöksdistrikt vald representant, som skall ha att framföra jordbrukarnas önskemål i försökskollegiet.

C. Den statliga trädgårdsförsöksverksamheten

Jordbrukshögskoleutredningens förslag beträffande den lokala trädgårdsförsöksverksamheten har tillstyrkts av så gott som samtliga remissinstanser, som yttrat sig i denna fråga. Delade meningar föreligger dock i vissa detaljfrågor. Sålunda anser åtskilliga remissinstanser, att försöksstationen i norra försöksdistriktet bör förläggas till Röbbäcksdalen i stället för, som utredningen föreslagit, till Öjebyn. Fördelen med en förläggning till Röbbäcksdalen har främst ansetts vara, att trädgårdsförsöksverksamheten i Norrland därigenom får bättre kontakt med motsvarande verksamhet på jordbruksområdet samt med övrig jordbruksvetenskaplig verksamhet, som är förlagd till Röbbäcksdalen. Genom en samförläggning vinnes bl. a., att en del personal, utrustning, laboratorier m. m. kan användas gemensamt. Några remissinstanser har vidare yttrat sig beträffande distriktsförsöksledarnas lönegradsplacering och ansett, att full likställighet bör råda mellan samtliga distriktsförsöksledare, oavsett om dessa är verksamma på jordbruks- eller trädgårdsområdet.

Sålunda föreslår *lantbrukshögskolans försökskollegium*, att den norrländska trädgårdsförsöksstationen flyttas från Öjebyn till Röbbäcksdalen, varvid vissa undersökningar givetvis även i fortsättningen bör förläggas till Öjebyn liksom till övriga försöksgårdar.

Hushållningssällskapens förbund godtar den av utredningen föreslagna indelningen av landet i försöksdistrikt men ifrågasätter, om det icke vore fördelaktigare, att den till det norra trädgårdsförsöksdistriktet hörande försöksstationen förlades till Röbbäcksdalen i stället för till Öjebyn.

Västerbottens läns hushållningssällskap anser, att trädgårdsförsöksstationen i norra försöksdistriktet bör förläggas till Röbbäcksdalen. Som motivering härför hänvisar hushållningssällskapet till Röbbäcksdalens centrala läge inom norra försöksdistriktet samt det kontaktbehov, som trädgårdsförsöksstationen har med övrig jordbruksvetenskaplig verksamhet, som är förlagd till Röbbäcksdalen. Sällskapet erinrar vidare om att — enligt tidigare planer för utbyggnaden av Norrlands lantbruksförsöksanstalt — till Röbbäcksdalen bland andra avdelningar också skulle förläggas en avdelning för den statliga trädgårdsförsöksverksamheten. Om en verklig rationalisering och effektivisering av de statliga, lokala försöksresurserna skall nås, bör enligt sällskapet växtodlings-, husdjurs- och trädgårdsförsöksverksamheten sammanföras till en och samma plats.

Å andra sidan uttrycker *Norrbottnens läns hushållningssällskap* sin tillfredsställelse över att utredningen föreslagit, att Öjebyns försöksgård skall bibehållas för bl. a. trädgårdsförsök.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund framhåller, att en gemensam lokalisering av de olika försöksgrenarnas stationer synes motiverad och anför i anslutning därtill bl. a. följande.

Särskilt om antalet försöksstationer inom vardera verksamhetsgrenen begränsas till en inom varje distrikt, finner förbundet det önskvärt och rationellt, att försöksstationerna för såväl jordbruks- och husdjursförsök som för trädgårdsförsök förläggs till samma plats inom distriktet. Även om man med hänsyn till befintliga resurser tills vidare får acceptera olika förläggningssorter, bör man på längre sikt planera för ett sammanförande.

Sveriges pomologiska förening påpekar, att den föreslagna trädgårdsförsöksstationen vid Öjebyn är belägen ca 500 km norr om sydgränsen i det försöksdistrikt den är avsedd att betjäna. Föreningen ifrågasätter, om det kan vara riktigt ur försöksteknisk synpunkt att anlägga endast en försöksstation i det norra försöksområdet och denna enda station till en ur klimatsynpunkt så extrem plats, som Öjebyn relationsmässigt sett utgör. I fortsättningen anføres bl. a. följande.

Då föreningen emellertid är införstådd med att även andra skäl än frekvensen av ekonomisk odling är avgörande för försöksverksamhetens geografiska fördelning, vill den inte avstyrka utredningens förslag om en huvudförsöksstation i Öjebyn. Föreningen finner det i stället såväl försöksmässigt som geografiskt motiverat, att man inom det norra försöksdistriktet upprättar två huvudförsöksstationer, en i Öjebyn och en i Söråker i Västernorrlands län. Denna senare skulle då komma att befinna sig i det norrländska odlingsområdets centrum och, förutom att den direkt hade möjlighet att betjäna den ganska omfattande ekonomiska trädgårdsodling, som där finns, skulle den även vara en värdefull replipunkt för undervisningen vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

Sveriges pomologiska förening finner det vidare anmärkningsvärt, att hälften av högskoleutredningens ledamöter föreslår, att samma kunskapsfordringar skall krävas av samtliga distriktsförsöksledare men att en lägre lönegradsplacering skall gälla vid de tre nordligare försöksstationerna. Föreningen anser inte, att de skäl som anförts för olika lönegradsplacering är tungt vägande. Beträffande distriktsförsöksnämnderna framhåller föreningen bl. a. följande.

Inrättandet av distriktsförsöksnämnder finner föreningen vara värdefullt, enär detta bör ge den praktiska odlingen möjligheter att framföra sina önskemål beträffande försöksverksamheten. Det är därför angeläget, att där så ske kan praktiska odlare blir representerade i nämnderna. Dessutom utgår föreningen från att trädgårdskonsulenten i resp. län automatiskt kommer att ingå i distriktsförsöksnämnden.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att distriktsförsöksledarna för trädgårdsförsöksverksamheten bör erhålla samma löneställning som distriktsförsöksledarna för jordbruksförsöksverksamheten.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut anser, att hela trädgårdsförsöksverksamheten bör underställas den till Alnarp förlagda trädgårdssektionen. *Alnarpsinstitutets lärarkollegium* framhåller, att distriktsorganisationens uppgifter åtminstone i södra Sverige skulle kunna anförtros hushållningssällskapen, vilket skulle medföra större smidighet och lägre kostnader.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund tillstyrker utredningens organisationsförslag under förutsättning att trädgårdsodlarna får möjlighet att framföra sina synpunkter på försöksverksamheten i de planerade försöksnämnderna.

Vidare bör de försöksresultat, som erhålles, bringas till odlarnas kännedom så snabbt som möjligt. Försöksodlingarna bör i största möjliga utsträckning läggas ut inom de utpräglade fruktodlingsdistrikten och där också tjäna som demonstrationsodlingar. Försöken bör stå under direkt överinseende av fruktodlingsinstitutionen vid Alnarp. Eftersom ca 85—90 procent av den förvärvsmässiga fruktodlingen återfinnes inom södra försöksdistriktet, bör den absolut dominerande delen av fruktodlingsförsöken förläggas inom detta distrikt med Alnarp som centrum och med lokala försök inom de olika fruktodlingsområdena.

Trädgårdsnäringsutredningen framhåller, att företrädare för såväl odlingen som den förädlade industrien bör ingå i distriktsförsöksnämnderna och försöksskollegiet för att därigenom skapa en nära kontakt mellan näringen och den trädgårdsvetenskapliga verksamheten. Utredningen understryker vidare betydelsen av att den lokala försöksverksamheten effektivteras, så att speciella problem i olika odlingsområden kan tas upp till behandling.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund framhåller, att den föreslagna indelningen av landet i försöksdistrikt med centralt belägna försöksstationer liksom det föreslagna samarbetet med hushållningssällskapen för utläggning av de lokala försöken innebär en god lösning, förutsatt att resurser ställs till förfogande för en verksamhet av tillräcklig omfattning. Inrättandet av distriktsförsöksnämnder betecknas av förbundet som en värdefull åtgärd.

D. Den statliga husdjursförsöksverksamheten

Jordbrukshögskoleutredningens förslag att två husdjursförsöksstationer skall inrättas, har tillstyrkts överlag av remissinstanserna. Husdjursförsöksstationen i Norrland bör dock, anser åtskilliga remissinstanser, förläggas till Rönnebydalen i stället för, som utredningen föreslagit, till Öjebyn. Som motivering härför åberopas bl. a. det kontaktbehov, som husdjursförsöksverksamheten har med övrig lantbruksvetenskaplig verksamhet, som är lokaliserad till Rönnebydalen och främst med den växtodlingsförsöksverksamhet, som bedrivs där. I några remissvar framhålles, att starka skäl talar för att en husdjursförsöksstation förläggs också till västra Sverige, bl. a. med hänsyn till den omfattande husdjursskötsel och de speciella foderproblem, som finns inom denna del av landet.

I ett betydande antal yttranden har yrkats på att distriktsförsöksnämnder skall inrättas även på husdjursområdet. Man anser, att sådana nämnder är lika angelägna inom detta område som inom jordbruks- och trädgårdsområ-

dena. Slutligen har i några remissvar anförts, att försöksledarna inom husdjursområdet bör ha samma löneställning som inom jordbruksområdet.

Lantbruksstyrelsen, som finner förslaget om distriktsförsöksnämnder välbetänkt, yrkar på att dylika nämnder inrättas även på husdjursområdet. Styrelsen förordar vidare, att också hushållningssällskapen skall få statsunderstöd för försöksverksamhet även på husdjursområdet, och anför här-om bl. a. följande.

Genom att stödja en sådan försöksverksamhet även inom hushållnings-sällskapen skulle med förhållandevis ringa insats kunna lösas uppgifter av stor ekonomisk betydelse för jordbruket. Det synes styrelsen dessutom önskvärt, att ett större antal husdjursförsöksstationer tillskapas än utredningen föreslagit. Vidare bör distriktförsöksledare för husdjurs- resp. trädgårdsförsöksverksamheten erhålla samma löneställning som distriktsförsöksledare för växtodlingsförsöksverksamheten.

Enligt *lantbrukshögskolans lärarkollegium* har distriktsförsöksnämnder en stor uppgift att fylla också inom husdjursförsöksverksamheten.

Bl. a. skulle genom dem en mera markerad positiv medverkan i försöksverksamheten kunna ernås från den lokala undervisningens och rådgivningens företrädare. Distriktsnämnder på husdjursområdet bör sålunda upprättas i anslutning till de av utredningen föreslagna husdjursförsöksstationerna vid Alnarp och Öjebyn samt vid Ultuna, d. v. s. en för södra och en för norra försöksdistriktet samt en gemensam för östra och västra distriktet. De bör sammansättas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för jordbrukssidan. Sålunda bör distriktsförsöksledaren vara nämndens självskrivne ordförande och därmed få sin ställning befäst som främste lokala ledare för försöksverksamheten. Lärarkollegiet förordar därför det högre (A 24) av utredningens båda lönealternativ till distriktsförsöksledarna på husdjursområdet.

Lantbrukshögskolans försökskollegium ansluter sig till utredningens förslag om inrättande av husdjursförsöksstationer i Skåne och Norrland samt anför därom bl. a. följande.

Beträffande förläggningen till Alnarp har försökskollegiet inga invändningar att göra. Däremot kan Öjebyns lämplighet som förläggningsplats för den norrländska försöksstationen diskuteras. Enligt kollegiets mening vore det ur flera synpunkter lämpligare att förlägga den till Röbbäcksdalen, som i andra avseenden föreslås bli centralpunkten för lantbruksförsöken i Norrland. Öjebyn bör dock under alla förhållanden bibehållas som försöksgård med huvudinriktning på husdjursförsök. Försökskollegiet vill starkt understryka behovet av kvalificerade befattningshavare som föreståndare för dessa försöksstationer och föreslår därför placering i A 24 enligt ett av utredningen framlagt alternativ.

Skogs- och lantbruksakademien anser, att samförläggning av två eller flera filialer eller lokalanstalter, såsom filial av växtskyddsanstalten, av Sveriges utsädesförening, lokal frökontrollanstalt, lokal lantbrukskemisk kontrollanstalt, stallig försöksgård etc. ur många synpunkter är lämplig. Detta visar även i exempelvis Skara och Röbbäcksdalen gjorda erfarenheter, på vilka platser sedan åtskilliga år dylik samförläggning förekommit av skilda filialer och lokala anstalter.

Riksförbundet Landsbygdens folk finner det mycket angeläget, att även Röbäcksdalen utrustas så, att exempelvis utfodringsförsök (smältbarhetsförsök) kan anordnas. Västodlingen i Norrland är nästan helt inriktad på foderproduktion och det är därför naturligt, om västodlingsförsöken i Röbäcksdalen koncentreras till foderväxter. Dessa bör emellertid då också kunna prövas i utfodringsförsök på platsen. Riksförbundet anser det vidare motiverat, att distriktsförsöksnämnder inrättas även på husdjursområdet. Utredningens behandling av Wiad är enligt riksförbundets mening helt otillfredsställande.

Sveriges lantbruksförbund betonar önskvärdheten av en samordning av jordbruksförsöken, i vad de avser fodervästodling och bete, med husdjursförsöken. Resurser för husdjursförsök måste därför även ges försöksstationen vid Röbäcksdalen. Beträffande frågan om ett halvstatligt institut på avelsforskningens område framhåller förbundet bl. a. följande.

Vid de överläggningar, som förevarit mellan utredningen och representanter för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse, har av de senare framhållits, att jordbrukets direkta intresse icke endast varit inriktat på avelsspörsmål utan i lika hög grad gällde andra på produktionen inverkan faktorer. Emellertid var det vid ifrågavarande tidpunkt icke möjligt för föreningsrörelsen att ta ställning till frågan om medverkan vid bildandet av ett sådant institut, när konkret förslag härom icke förelåg. Vidare klargjordes för utredningen bl. a., att en förutsättning för engagemang i ett halvstatligt institut var beroende av statens inställning i skattetekniskt avseende till en sådan medverkan.

Lantbruksförbundet anser det vara olyckligt, att upprustningen av forsknings- och försöksverksamheten på husdjursområdet kommit att fördröjas genom att frågan om ett halvstatligt institut på detta område inte kunnat avgöras. Verksamheten inom husdjursområdet är nämligen i trängande behov av omedelbar upprustning. Dessutom bör enligt förbundet tillkomsten av ett med delvis privata medel bekostat institut betraktas som ett tillskott till jordbruksforskningen och icke som ersättning för normala, på staten ankommande skyldigheter.

Svenska fåravelsföreningen anser, att de föreslagna åtgärderna knappast kan anses vara tillräckliga för att ge den svenska husdjursskötseln den vägledning genom försök och forskning, som är nödvändig. Föreningen anför härutinnan bl. a. följande.

Särskilt beklagligt är det, att den hittills starkt eftersatta försöksverksamheten avseende fårskötsel knappast ens är föremål för omnämnande i betänkandet. På detta område saknas i stor utsträckning aktuella försöksresultat att bygga på i rådgivnings- och upplysningsverksamheten. De ofta rätt komplicerade försöken med husdjur torde kunna underlättas väsentligt, om de nuvarande statliga försöksgårdarna bibehålls. Detta gäller i synnerhet om försöksgården vid Wiad, där de nådda resultaten kan anses ha varit av så stor ekonomisk betydelse för svensk husdjursskötsel, att någon tvekan om Wiads fortsatta verksamhet icke borde föreligga.

Svenska svinavelsföreningen framhåller, att den svenska svinaveln i dag intar en synnerligen uppmärksammas och framskjuten ställning, något

som bl. a. tagit sig uttryck i att avelssvin kunnat exporteras ej endast till de flesta länder i Europa utan även till Amerika och Afrika. För att kunna bibehålla och ytterligare förbättra denna ställning synes det föreningen angeläget, att forskningen och försöksverksamheten på svinskötselns område utvecklas och intensifieras.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund anser, att distriktsförsöksnämnder bör inrättas även på husdjursområdet. Förbundet framhåller, att dessa nämnder kommer att få en central betydelse, när det gäller att skapa kontakt mellan försöksverksamheten och det praktiska jordbruket. Förbundet finner det vidare önskvärt och rationellt, att försöksstationerna på jordbruks-, husdjurs- och trädgårdsområdena förläggs till samma plats inom distriktet.

Sveriges fjäderfäavelsförening framhåller bl. a., att föreningen för sin rådgivande verksamhet helt saknar försöksresultat på det skötseltekniska och det genetiska området.

Denna brist har varit starkt kännbar, särskilt som utvecklingen på fjäderfäområdet gått mycket snabbt framåt, främst tack vare den amerikanska försöksverksamheten. Då amerikanska metoder emellertid långt ifrån alltid är direkt tillämpbara i svensk miljö, framstår här ett klart behov av svenska försök. Med hänsyn till den betydelse fjäderfäskötseln har, i synnerhet för det mindre jordbruket, är det högst angeläget att resurserna för svensk försöks- och forskningsverksamhet på detta område med det snaraste förstärkes.

För att förbättra kontakten mellan försöksverksamheten och den praktiska husdjursskötseln inom fjäderfäområdet hemställer fjäderfäavelsföreningen, att försöksledarmötets husdjurssektion omorganiseras, så att även fjäderfäskötseln blir representerad genom Sveriges fjäderfäavelsförening.

Hushållningssällskapen i Skaraborgs och Älvsborgs län uttalar önskemål om en vidgad husdjursförsöksverksamhet i Västsverige och anför till stöd härför bl. a. följande.

Sydvästra Sveriges nederbördsrika foderväxtodlande jordbruksområde producerar ett växttråddrikt foder, som har andra egenskaper än fodret i övriga delar av landet. Detta område har mycket goda förutsättningar för husdjursproduktion och hör till landets mest djurproducerande och djurhållande. En fjärdedel av nötkreaturen i landet finns där. Sällskapen anser det därför mycket välmotiverat med en husdjursförsöksstation i Västsverige. Samarbete bör kunna ordnas med den veterinära försöksgården vid veterinärinrättningen i Skara. Det är mycket som talar för att ett samarbete på just detta område skall kunna bli synnerligen värdefullt och ge resultat, som man inte kan nå genom isolerad veterinär eller agrar försöksverksamhet.

Västerbottens läns hushållningssällskap, som anser det vara felaktigt att ha skilda förläggningssorter för de olika försöksgrenarna, anför bl. a. följande.

Utredningen har föreslagit gemensam förläggning av försöksstationerna i södra Sverige till Alnarp och som motivering härför anført, att den samlade gruppen av forskare och försöksmän torde ha betydligt bättre möjlig-

lieter att handlägga närstående arbetsuppgifter än om de splittras på separata förläggningar. Det förekommer ofta spörsmål inom särskilt foderväxtodling och utfodring som försöksmännen på dessa områden måste lösa gemensamt. Dessa av utredningen framförda synpunkter är utan tvivel riktiga. För Norrlands vidkommande, där foderväxtodlingen så helt dominerar inom jordbruket, är sambandet mellan växtodlingen och husdjursproblemen ändå mera markerat. Att under sådana förhållanden där förorda skilda förläggningssorter för jordbruks- och husdjursförsöksstationerna måste vara felaktigt. Om en verklig rationalisering och effektivisering av de statliga, lokala försöksresurserna skall nås, bör såväl växtodlings- som husdjurs- och trädgårdsförsöksverksamheten sammanföras till en och samma plats.

Hushållningssällskapet åberopar även vissa uppgifter från 1956 års jordbruksräkning över underlaget för husdjursräkningen i de län, som ingår i norra försöksdistriktet.

	Antal	
	Kor och kvigor	Svin
Västernorrlands län	55 000	11 000
Jämtlands län	38 000	6 000
Västerbottens län	76 000	28 000
Norrbottnens län	42 000	3 000

Hushållningssällskapet anför fortsättningsvis följande.

Som framgår av sammanställningen är Västerbottens län det mest jordbruksbetonade av de fyra nordligaste länen. Detta förhållande liksom det ur geografisk synpunkt centrala läge, som Rönnebydalens lantbruksförsöksanstalt intar inom försöksdistriktet, gör det enligt hushållningssällskapets mening uppenbart, att en central och allsidigt arbetande jordbruksförsöksstation för de fyra nordligaste länen bör förläggas till Rönnebydalen, där också avsevärda investeringar i jord och byggnader redan gjorts.

Med hänsyn till att den vetenskapliga verksamhet på andra områden, som redan bedrivs i Umeå, också synes komma att utvidgas genom förläggandet av ytterligare institutioner dit, bör Rönnebydalen, belägen i stadens omedelbara närhet, även kunna bli en särdeles lämplig centralpunkt för forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område i Norrland. Möjligheterna till ytterligare utökning av det redan nu ansevärd jordinnehavet liksom till att genom om disposition nyttja befintlig ekonomibyggnad för en väsentligt utökad kreatursbesättning är mycket stora.

E. Försöksverksamhetens serviceavdelning

Den av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna serviceavdelningen, som är avsedd att handlägga vissa förvaltningsuppgifter och administrativa uppgifter inom försöksverksamheten liksom att lämna denna verksamhet viss service i fråga om sådant försöksarbete, som med fördel kan centraliseras till denna avdelning, har vid remissbehandlingen blivit föremål för åtskillig kritik. Framförallt befarar man, att denna avdelning kan bli en onödig mellaninstans, som snarare kan komma att försvåra än underlätta kontakten mellan statsagronomerna och de lokala försöksledarna. Åtskilliga remissinstanser medger dock, att ett gemensamt organ i en eller annan

form är nödvändigt för ett rationellt handhavande av olika försöksresurser. Vissa remissinstanser har därför framlagt förslag att inrätta en befattning med mer begränsade uppgifter än vad utredningen avsett för serviceavdelningens chef.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök är av den uppfattningen, att serviceavdelningen kommer att bli av stor vikt, men framhåller betydelsen av att avdelningen inte göres mer omfattande än som är oundgängligen nödvändigt. Serviceavdelningens föreståndare bör enligt högskolestyrelsens mening benämnas försöksintendent och lämpligen placeras i samma löneställning som statsagronom.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser, att huvuddelen av de för serviceavdelningen planerade arbetsuppgifterna bör decentraliseras och fördelas på försöksstationerna och försöksavdelningarna. De förvaltningsuppgifter, som föreslagits skola hänföras till serviceavdelningen, bör överföras på bl. a. en särskild av försökskollegiet föreslagna försöksintendent. Kollegiet avstyrker vidare bestämt, att serviceavdelningen skall förvalta vissa resurser för forskning och försök, såsom växthus, vegetationsgårdar och djurbesättningar. Dessa resurser bör enligt kollegiet knytas direkt till de institutioner, som har behov av dem, och institutionernas föreståndare bör svara för deras vidmakthållande och utnyttjande. Beträffande den av kollegiet föreslagna försöksintendenten framhålls följande.

Kollegiet finner det angeläget, att den för serviceavdelningen avsedda chefsbefattningen bibehålles och tillägges vissa uppgifter inom försöksverksamhetens centrala ledning. Denne befattningshavare bör således få den tilltänkta lönegradsplaceringen i B 1 men benämnas försöksintendent. Hans huvuduppgift skall vara att biträda styrelsen vid dess handläggning av försöksärenden, exempelvis utredningar, förhandlingar, kontakter och samordningsuppgifter. Han skall ej vara ledamot av styrelsen men ha säte och stämma i försökskollegiet och dess sektioner samt i distriktsförsöksnämnderna.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut framhåller att, oavsett hur försöksverksamheten organiseras, behövs en serviceavdelning för att handha gemensamma resurser inom försöksverksamheten. Institutets *lärarkollegium* anser, att serviceavdelningen och distriktsorganisationen är ett onödigt mellanled mellan hushållningssällskapen och försökens ledning. Lärarkollegiet finner det olämpligt, att distriktsförsöksledarna och ej statsagronomerna skall få inspektera försöken, bl. a. emedan de förra sorterar under serviceavdelningen, som ej är ett försöksorgan utan ett administrativt och företagsekonomiskt organ.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt befarar, att den föreslagna serviceavdelningen blir en onödig mellaninstans som snarast är ägnad att göra verksamheten mera tungrodd än nödvändigt. I stället förordar anstalten en befattningshavare i ansvarig ställning (intendent e. d.) för tillsyn och förvaltning av fast egendom och övriga gemensamma försöksresurser under lantbrukshögskolans ledning.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser den av utredningen föreslagna serviceavdelningen kunna undvaras.

Huvuddelen av denna avdelnings arbetsuppgifter torde utan olägenheter kunna överföras på cheferna för de statliga försöksstationerna. Möjligen behövs någon tjänsteman vid Ultuna, som har hand om en del av den tilltänkta serviceavdelningens arbetsuppgifter, men detta torde kunna ordnas genom förvaltningen vid Ultuna egendom. Statsagronomernas kontakt med försöksutläggarna bör liksom nu kunna ske direkt utan omständlig väg över serviceavdelning och försöksstationer.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund anser, att den föreslagna serviceavdelningen är alltför komplicerad och svårhanterlig. De förvaltningsuppgifter, som ålagts serviceavdelningen, torde kunna direkt inordnas i den övriga förvaltningsorganisationen. Den gemensamma användning av vissa utrymmen och viss utrustning, som kan vara aktuell och förmånlig, torde enklast organiseras och administreras direkt av de berörda parterna.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, som finner det svårt att bedöma behovet av en serviceavdelning, anför bl. a. följande.

Serviceavdelningen synes innebära en viss överorganisation och det förefaller förbundet möjligt, att exempelvis den föreslagna uppgiften att upprätta avtal med hushållningssällskapen om försökslägenheter samt rådgivningen rörande försöksverksamhetens planläggning och utförande med fördel skulle kunna handhas av statshortonomerna och i tillämpliga fall av försöksledarna vid försöksstationerna.

Hushållningssällskapen är i den mån de yttrat sig negativa till den föreslagna utformningen av serviceavdelningen. De av utredningen föreslagna organen och befattningarna för försöksverksamhetens ledning anses i allmänhet kunna förenklas och som ett led i denna förenkling föreslås serviceavdelningens arbetsuppgifter åtminstone delvis bli överförda på distriktsförsöksledarna och statsagronomerna. Därvid räknar man med att uppnå en bättre och mera direkt kontakt mellan de centrala och lokala försöksledarna.

F. Hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet

Hushållningssällskapens förbund framhåller beträffande den av utredningen föreslagna särskilda nämnden för hushållningssällskapens egen statsunderstödda försöksverksamhet, att de fyra representanter från sällskapen, som skall ingå i denna nämnd, ej såsom nu bör utses av försöksledarmötet. De bör i stället utses antingen direkt av hushållningssällskapens förbund eller av lantbrukshögskolans styrelse på grundval av ett utav förbundet avgivet förslag.

I detta sammanhang torde följande få återges ur de remissyttranden som inkommit i anledning av förenämnda betänkande angående objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringssområdet.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök anser, att de nuvarande formerna för överlämnandet av de stipendier, som GKS ställer till förfogande, i stort sett kan accepteras. Styrelsen tillstyrker emellertid den av utredningsmannen föreslagna mindre förändringen vid själva utdelningsförfarandet. Vad gäller de anslag från Stiftelsen Svensk växtnäringsforskning, som ställes till förfogande inom lantbrukshögskolans område, upplyser högskolestyrelsen, att det vid förhandlingar, som styrelsen fört med stiftelsen, visat sig att stiftelsen vill överlämna medlen till forskarna inom lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök genom skogs- och lantbruksakademien. Högskolestyrelsen anser ej heller att principiella erinringar i och för sig kan riktas mot detta. Högskolestyrelsen framhåller emellertid att, om medlens överlämnande från stiftelsen även i fortsättningen skall ske över lantbruksakademien, men bör genom fortsatta förhandlingar mellan akademien, stiftelsen och högskolestyrelsen söka nå fram till en enklare ordning.

Vad gäller forskningsverksamhetens inriktning och uppläggning framhåller högskolestyrelsen bl. a., att ett anpassningsarbete sedan en tid tillbaka är igång, varvid nämnda samarbete sker mellan företrädare för jordbruks-teknisk och försöksteknisk sakkunskap.

Högskolestyrelsen anför vidare, att beträffande resultat från forskningsverksamheten det är uppenbart att varje forskare äger att fritt publicera dessa på sätt han själv önskar. Beträffande resultaten från försöksverksamheten är förhållandet emellertid annorlunda, då man här har att göra med en programbunden verksamhet. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke såsom utredningsmannen föreslagit en särskild publiceringsnämnd borde inrättas, bestående exempelvis av anstaltsföreståndaren och statsagronomerna. För inrättande härav talar också enligt högskolestyrelsens mening den omständigheten, att man därigenom mera allsidigt kunde pröva bidragen, innan de publicerades, vilket även skulle vara av betydelse för ett så rationellt utnyttjande av publiceringsanslagen som möjligt. Högskolestyrelsen framhåller bl. a., att om särskild publiceringsbestämmelse utfärdas beträffande försöksverksamheten inom lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, bestämmelser av liknande art bör utfärdas även för statens trädgårdsförsök och statens växtskyddsanstalt.

Jordbrukets upplysningsnämnd framhåller, att nämnden i huvudsak icke funnit anledning till erinran mot utredningsmannens framlagda material och därav draga konklusioner. Nämnden avstyrker emellertid för sin del att en granskningsnämnd, som skulle bedöma materialet och besluta om publiceringen, inrättas. Den anser att en sådan förhandsgranskning icke bör förekomma.

Skogs- och lantbruksakademien anför, att akademien i fortsättningen — för att utesluta varje möjlighet till misstänkliggörande — icke regelmässigt kommer att kalla sekreteraren i GKS till växtnäringsforskningskommitténs sammanträden. Akademien anser, att den emellertid självfallet måste förbehålla sagda kommitté rätten att vid ärendenas behandling till sina samman-

träden vid förefallande behov för information få kalla lämplig representant för industrien. Detta är enligt akademiens mening oundgängligt, om de talrika forskningsfrågor som har direkt, aktuell industriell anknytning skall kunna bli tillfredsställande behandlade.

Vad gäller frågan om överförandet av medel från Stiftelsen Svensk växt-näringsforskning till lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök framhåller akademien, att även annan växtnäringsforskning än sådan vid institutioner underställda lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök tilldelas understöd, varför stiftelsens verksamhetsfält alltså är betydligt vidare. En anordning med medelsanvisning från stiftelsen uteslutande via högskolestyrelsen förutsätter, att densamma kan godtagas av stiftelsens donatorer. Så länge dessa icke samtyckt till en ändring i nämnda riktning, torde enligt akademien utredningsmannens förslag sakna aktualitet. Den av utredningsmannen föreslagna föreskriften om utseendet av ledamöter i nyssnämnda stiftelses styrelse anser akademien obehövlig, då det för akademien är självklart, att de ledamöter, som akademien har att utse, icke väljes bland personer, som är direkt eller indirekt engagerade i industrien. Akademien upplyser, att styrelsen för stiftelsen, vilken på begäran yttrat sig i denna fråga, också anser den ifrågasatta tilläggsföreskriften obehövlig och avstyrker dennas införande i stiftelsens stadgar.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

Jordbrukshögskoleutredningen har framhållit, att de uttryck och begrepp, som nu användes inom försöksverksamheten, ofta är oklara och lätt ger anledning till missförstånd särskilt för den mindre initierade. Utredningen har därför framlagt vissa förslag, som syftar till en mera enhetlig *terminologi*. För min del vill jag ansluta mig till vad utredningen anfört i denna fråga utom beträffande förslaget att införa begreppen »centralt förlagd försöksverksamhet» (försök förlagda till Ultuna eller Alnarp) och »lokalt förlagd försöksverksamhet» (försök förlagda till övriga delar av landet). Utredningens förslag i denna del har blivit föremål för erinringar från bland annat lantbrukshögskolans försökskollegium, som anfört, att det enligt kollegiets mening inte föreligger någon anledning att draga upp en principiell gräns mellan de försök, som är förlagda till Ultuna eller Alnarp och som enligt utredningen skulle benämnas »centrala», och de försök, som är förlagda till andra delar av landet, vilka skulle benämnas »lokala». Ultuna egendom bör enligt försökskollegiets mening i princip intaga samma ställning som övriga försöksstationer. Försökskollegiet har i stället föreslagit benämningen fältorganisationen för all tillämpad försöksverksamhet oberoende av om försöken utföres vid Ultuna egendom eller ute i landet. Denna benämning synes också enligt min mening lämplig som ett sammanfattande uttryck för den organisation, som svarar för utläggningen och genomförandet av de centralt planlagda och beslutade försöken. Det bör i det-

ta sammanhang sakna betydelse om denna tillämpade försöksverksamhet är central eller lokal.

Med benämningen *försöksverksamhetens fältorganisation* bör sålunda förstås de av utredningen föreslagna försöksdistrikten med försöksstationer och substationer samt hushållningssällskapen, medan den *centrala försöksorganisationen* bör utgöras av försökskollegiet och försöksavdelningarna vid Ultuna och Alnarp, d. v. s. de organ som leder och planerar samt sammanställer och bearbetar de av fältförsöksorganisationen genomförda försöken. Genom denna terminologi erhålles en uppdelning efter verksamhetens karaktär, vilket får anses vara mera särskiljande än den geografiska förläggningen. Då särskilt behov därav föreligger kan man tala om den statliga fältförsöksverksamheten till skillnad från hushållningssällskapens egen försöksverksamhet. Den statliga fältförsöksverksamheten motsvarar därvid närmast utredningens benämning »den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten» och bör alltså omfatta dels de mera komplicerade försök, som utlägges i försöksstationens regi, dels de beställningsförsök (nuvarande skrivelseförsök) som hushållningssällskapen ombesörjer för den centrala försöksorganisationens räkning.

I enlighet med den av mig förordade terminologien bör man i fortsättningen kunna använda benämningarna jordbruksförsökens fältorganisation, trädgårdsförsökens fältorganisation och husdjursförsökens fältorganisation.

Som underlag för den följande framställningen torde jag få erinra om att jag i det föregående förordat en organisationsform för den vid lantbrukshögskolan bedrivna undervisningen, forskningen och försöksverksamheten, som bland annat innebär, att nuvarande statsagronomavdelningar samorganiseras med motsvarande undervisnings- och forskningsinstitutioner vid lantbrukshögskolan. Dessa institutioner kommer därför att vardera bestå av en undervisnings- och forskningsavdelning samt en eller flera avdelningar för programbunden försöksverksamhet. Samtliga avdelningar skall sortera under respektive institutionsföreståndare. Försöksavdelningarna skall ledas närmast av statsagronomer eller statshortonomer. Centralt skall försöksverksamheten — som jag ämnar närmare beröra i det följande — samordnas inom försökskollegiet och dess jordbruks-, husdjurs- och trädgårdssektioner.

I föregående avsnitt har jag föreslagit, att följande ämnesområden skall vara företrädade av särskilda försöksavdelningar, nämligen inom jordbruksförsöksverksamheten växtnäring, jordbearbetning, växtföljder, ogräs och ogräsbekämpning, kulturväxter i öppet bruk, kulturväxter i slutet bruk samt dränering, inom trädgårdsförsöksverksamheten frukt- och bärodling, köksväxtodling samt prydnadsväxtodling och inom husdjursförsöksverksamheten husdjursförädling samt tre försöksavdelningar för utfodring och vård avseende nötkreatur, svin respektive fjäderfä som huvuddjurslag.

I enlighet med jordbrukshögskoleutredningens förslag bör den av lantbrukshögskolan bedrivna försöksverksamheten vara programbunden. Varje år skall därför uppgöras ett särskilt program — *lantbrukshögskolans riks-försöksprogram* — vilket bör fastställas av högskolans styrelse. Härigenom synes garantier böra erhållas för att försöksverksamheten planlägges på ett ändamålsenligt sätt samt för att de medel, som anvisas till försöksverksamheten, insättes på de punkter, där de kan förväntas ge det för jordbruket och därmed samhället bästa utbytet. Till sättet att uppgöra och verkställa detta program återkommer jag i ett senare avsnitt.

I fråga om *försöksverksamhetens inriktning* anser jag det liksom utredningen angeläget, att den statliga försöksverksamheten kontinuerligt anpassas till nytillkommande aktuella försöksuppgifter och att i samband härmed äldre, mindre aktuella arbetsuppgifter utan speciellt, till exempel vetenskapligt intresse slopas. Liksom utredningen vill jag särskilt erinra om att det för försöksverksamheten bör vara en angelägen uppgift att söka få fram erforderliga tekniska data, som kan ligga till grund för en företags-ekonomisk kalkylering.

I likhet med utredningsmannen rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnärsområdet vill jag vidare understryka vikten av att statistisk och ekonomisk sakkunskap i tillräcklig omfattning utnyttjas såväl vid försökens planläggning som vid resultatens behandling. Bland annat i anledning härav bör enligt min mening professorn i företagsekonomi samt en av högskolans statistiker ingå i försökskollegiet. Kollegiet bör vidare i förekommande fall med sig även adjungera professorn i marknadslära. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att jag delar nyssnämnda utredningsmans uppfattning, att det är önskvärt att skapa klara och ändamålsenliga regler rörande publiceringen av de framkomna försöksresultaten. Det torde få ankomma på högskolestyrelsen att efter samråd med övriga härav berörda utarbeta anvisningar.

Vad gäller *försöksverksamhetens omfattning* torde denna i framtiden liksom hittills varit fallet komma att bli beroende av antalet för jordbruks- och trädgårdsnäringsarna aktuella arbetsuppgifter och de anslagsmedel, som i varje läge kan ställas till verksamhetens förfogande. De av utredningen inhämtade uppgifterna om det framtida behovet, som angivits i antal försök och areal försöksjordar, synes emellertid såsom utredningen framhållit kunna godtagas som en grov riktpunkt. Med hänsyn till att utvecklingen inom försökstekniken synes gå mot alltmera kostnadskrävande försök torde man få räkna med att den antals- och arealmässiga utbyggnaden endast kan ske successivt.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att till försöksverksamhetens förfogande skall ställas en särskild serviceavdelning, som skall biträda vid förvaltningen av vissa gemensamma resurser, såsom mark, fastigheter, djurstallar, byggnader och maskiner, tillhandahålla olika tjänster i

samband med utförandet av försök samt medverka vid avtalsuppgörelser m. m. beträffande försöksverksamhetens fältorganisation. Serviceavdelningen skall enligt utredningen ledas av en avdelningschef, som erhåller skrivhjälp från högskolans kansli och i övrigt anställer erforderlig personal för försöksverksamheten genom att anlita det av utredningen föreslagna försöksanslaget. Vid trädgårdssektionen i Alnarp skall enligt utredningens förslag motsvarande serviceverksamhet organiseras och ledas av distriktsförsöksledaren i det av utredningen förordade södra trädgårdsförsöksdistriktet.

Vid remissbehandlingen har åtskilliga invändningar riktats mot den föreslagna serviceavdelningen. Framförallt har man befarat, att denna avdelning skulle bli en onödig mellaninstans, som snarare skulle komma att försvåra än underlätta kontakten mellan statsagronomerna och de lokala försöksledarna. Vissa remissinstanser har dock medgivit, att ett gemensamt organ i en eller annan form är nödvändigt för att rationellt kunna utnyttja olika försöksresurser. Man har dock betonat, att avdelningen inte bör göras mer omfattande än som är nödvändigt. Sålunda har lantbrukshögskolans lärarkollegium förordat att de förvaltningsuppgifter, som enligt utredningen skall hänföras till serviceavdelningen, överföres på en särskild försöksintendent.

För egen del torde jag först få erinra om vad jag tidigare anfört beträffande utformningen av den centrala ledningen för den lantbruksvetenskapliga verksamheten. I syfte att uppnå en enhetlig ledning har jag sålunda förordat, att uppgiften att leda och samordna den lantbruksvetenskapliga verksamheten i sin helhet lägges på rektor, varvid den av utredningen föreslagna befattningen som försöksdirektör blir obehövlig. Den av mig förordade organisationsformen förutsätter, att till rektors förfogande ställes en särskild befattningshavare, som är väl förtrogen med försöksverksamheten och som kan handlägga vissa av de uppgifter inom denna verksamhet, som rektor finner sig böra delegera till honom. En sådan befattningshavare synes bland annat böra ha till uppgift att svara för förvaltningen av de jordbruksegendomar, som även i framtiden skall stå till lantbrukshögskolans förfogande för försöksändamål. Han bör vidare biträda försökskollegiet och dess olika sektioner med utredningar och samordningsuppgifter inom fältförsöksverksamheten, bland annat i fråga om beräkning av taxor vid utförande av beställningsförsök, intrångsersättningar m. m. Denne befattningshavare synes såsom lantbrukshögskolans lärarkollegium föreslagit böra benämnas försöksintendent. Befattningen bör enligt min mening placeras i lönegrad Bo 1 och inrättas från och med den 1 juli 1962.

Försöksintendenten bör enligt min mening vara ledamot av försökskollegiet och av försökskollegiets samtliga sektioner. Vidare bör han inför högskolans styrelse kunna föredraga ärenden rörande försöksverksamheten och högskolans egendomsförvaltning i den omfattning, som rektor överlåter

dylika föredragningsuppgifter till honom. Försöksintendenten bör tillhöra högskolans kansli och erhålla skrivhjälp från detta. I övrigt torde det böra ankomma på högskolans styrelse att utforma närmare bestämmelser om försöksintendentens arbetsuppgifter m. m.

I fråga om *jordbruksförsökens fältorganisation* har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att det nuvarande systemet med försöksgårdar skall avvecklas. I stället skall landet indelas i fyra försöksdistrikt med en jordbruksförsöksstation i varje sådant distrikt. Försöksverksamheten inom varje distrikt skall ledas av en distriktsförsöksledare i lönegrad A 24. Till distriktsförsöksledarens förfogande skall ställas en försökstekniker samt medel till skriv- och räknehjälp.

Vid remissbehandlingen har från en del håll erinringar i främsta rummet riktats mot förslaget att nedlägga vissa försöksgårdar. Den av utredningen föreslagna organisatoriska uppbyggnaden av fältförsöksorganisationen med distriktsförsöksnämnder och försöksstationer har eljest fått ett övervägande gott mottagande. Särskilt har man påpekat värdet av att hushållningssällskapen härvid mera direkt engageras i försöksverksamheten.

Enligt min mening synes utredningens förslag vara väl ägnat att läggas till grund för den framtida utformningen av försöksverksamhetens fältorganisation. För att ytterligare utnyttja fördelarna hos den föreslagna organisationen och för att tillmötesgå vissa önskemål och synpunkter, som framkommit vid remissbehandlingen, synes mig emellertid böra företagas vissa modifieringar, till vilka jag återkommer i det följande.

Vad angår frågan om *försöksgårdarna* vill jag liksom utredningen framhålla, att det för försöksverksamheten mest väsentliga är att ha tillgång till försökslägenheter och att där anordna försök. För försöksverksamheten föreligger däremot inte något primärt intresse av att i egen regi bedriva praktisk jordbruksdrift. I likhet med utredningen är jag också av den uppfattningen, att man inte med framgång kan förena de båda uppgifter försöksgårdarna för närvarande har, nämligen att bedriva dels jordbruksvetenskaplig verksamhet, dels en förebildlig ekonomisk jordbruksdrift, som skall vara ett mönster för traktens jordbrukare. Den uppgift de statliga försöksgårdarna tidvis haft som demonstrationsjordbruk har minskat genom tillkomsten av kurs- och demonstrationsgårdar vid de flesta av landets hushållningssällskap. I dessas regi bedrivs för närvarande ett 40-tal demonstrations- och försöksgårdar med en åkerareal av sammanlagt cirka 3 000 hektar. I jämförelse härmed spelar de fåtaliga statliga försöksgårdarna en förhållandevis begränsad roll såsom demonstrationsjordbruk. En avveckling av några av dessa gårdar får därför enligt min mening anses vara av underordnad betydelse ur denna synpunkt, särskilt som flertalet av de statliga försöksgårdar, som kan bli föremål för avveckling, torde kunna överlätas till hushållningssällskapen. Systemet med

försöksgårdar synes också ha blivit ett förhållandevis dyrbart instrument för den statliga fältförsöksverksamheten. Försöksgårdssystemet synes vidare kunna begränsa försöksmännens möjligheter att välja försöksarealer på lämpligaste sätt. Som en fördel med försöksgårdssystemet har å andra sidan framhållits, att man vid dessa kan få garantier för att särskilt de mångåriga försöken kan genomföras på tillfredsställande sätt. Sådana garantier torde dock enligt min mening kunna nås genom långtidsarrende eller genom långtidskontrakt med lantmannaskolor, hushållningssällskap och enskilda jordbrukare. En dylik anordning synes mig också böra ha den fördelen, att det praktiska jordbruket samt undervisnings- och rådgivningsverksamheten inom jordbruket får ytterligare kontaktpunkter med försöksverksamheten.

Mot bakgrund av det nu anförda och de ingående överväganden i ämnet, som redovisats av utredningen, anser jag, att systemet med försöksgårdar bör avvecklas. Sålunda bör den försökspersonal, som nu finnes vid försöksgårdarna, överföras till de i det följande föreslagna försöksstationerna. I vilken omfattning de jordbruk, som tillhör de nuvarande försöksgårdarna, skall överföras till hushållningssällskapen eller bibehållas under högskolan eller disponeras på annat sätt bör få bli beroende av om man till lägre kostnad kan anskaffa likvärdiga försöksarealer på annat håll. De för fortsatt försöksverksamhet olämpliga försöksgårdarna bör emellertid avvecklas snarast möjligt. Det torde böra uppdragas åt lantbrukshögskolans styrelse att i enlighet med de riktlinjer jag nu förordat till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till erforderliga avvecklingsåtgärder. De jordbruk, som bibehålls under högskolan bör handhas av särskilda driftsledare, som avlönas med medel från jordbruksdriften. Dessa gårdar — här ingår också Ultuna och Wiads egendomar — bör sortera under högskolestyrelsen, varvid försöksintendenten under rektors ledning bör utöva tillsynen och i samråd med distriktsförsöksledarna ställa gårdarnas försöksresurser till förfogande för jordbruks-, trädgårds- och husdjursförsök.

Högskolestyrelsen bör givetvis fortlöpande övervaka försöksgårdarnas driftsekonomiska läge och i den mån förluster uppkommer vidtaga åtgärder för att eliminera dessa. Gårdar, som visar årligen återkommande driftsunderskott, sedan intrång från försöksverksamheten kompenserats, bör snarast avvecklas.

Såsom utredningen framhållit, bör de jordbruk, som för framtiden skall stå till lantbrukshögskolans förfogande i första hand användas för att underlätta och säkerställa utförandet av högskolans forsknings- och försöksverksamhet. Lantbruksdriften vid egendomarna bör eljest bedrivas på ett ur företagsekonomisk synpunkt riktigt sätt. I den mån försöksverksamheten förorsakar kostnader och intrång bör detta värderas och tillgodoräknas lantbruksdriften. I tillämpliga delar bör vad nu anförts gälla även Alnarps egendom.

Med anledning av att flera remissinstanser betonat värdet av att en *direkt*

kontakt finnes mellan statsagronomerna och de lokala försöksledarna vill jag erinra om vad jag tidigare anfört beträffande fältförsökens organisatoriska ställning. Den av mig förordade organisationsformen innebär, att *jordbruksförsökens fältorganisation* skall vara direkt underställd försökskollegiets jordbrukssektion. Enligt min mening bör därigenom kunna uppnås en direkt kontakt mellan de personer inom försöksavdelningarna, som planlägger försöken, och de personer i fältorganisationen, som handhar försökens utläggning m. m. Jordbrukssektionens ordförande bör närmast vara ansvarig för att denna kontakt fungerar på tillfredsställande sätt. Ur personalsynpunkt är fältorganisationen liksom också den lantbruksvetenskapliga verksamheten i övrigt underställd högskolans rektor.

Enligt utredningens förslag skall jordbruksförsökens fältorganisation utgöras av fyra *försöksdistrikt* med en försöksstation i varje distrikt. Vid remissbehandlingen har från några håll framhållits, att försöksdistrikten är allt för stora och oenhetliga. Det torde enligt min mening emellertid inte vara möjligt att skapa enhetliga distrikt genom att ytterligare uppdelade föreslagna försöksdistrikten, såvida inte denna uppdelning drives mycket långt. Behovet av enhetliga områden synes kunna tillgodoses även på grundval av utredningens distriktsindelning därigenom att distrikten, när så visar sig önskvärt — exempelvis vid sammanställningar av försöksresultat — delas upp på lämpligt sätt i mindre områden. Uppdelningen av landet i distrikt har emellertid fått ett betydande stöd särskilt från de remissinstanser, som redan har erfarenhet av distriktsvis samverkan, såsom hushållningssällskapen inom Mälar-Hjälmarbygden. Det torde därför enligt min mening inte råda någon tvekan om att en distriktsindelning på det sätt utredningen föreslagit kan förväntas medföra åtskilliga fördelar för försöksverksamheten. Jag anser mig därför kunna tillstyrka, att den för jordbruksförsöken föreslagna distriktsindelningen genomföres.

Enligt utredningens förslag skall jordbruksförsöksstationer inrättas vid Alnarp, Skara, Ultuna och Röbbäcksdalen. Remissinstanserna har i flertalet fall godtagit den föreslagna förläggningen. Inte heller jag har något att erinra i detta avseende. Personalen vid försöksstationerna bör såsom utredningen föreslagit utgöras av en distriktsförsöksledare och en försökstekniker. Därutöver bör försöksstationen förfoga över vissa medel till skrivhjälp samt kollektivavtalsanställd personal. Vid Röbbäcksdalen har utredningen föreslagit en något större personal omfattande bland annat en statsagronom och en försöksledare. Denna personal finnes redan nu och har av utredningen ansetts böra bibehållas med hänsyn till behovet av försöksverksamhet beträffande de speciella växtodlingsproblem, som finnes i övre Norrland. Såsom jag anfört i samband med behandlingen av institutionen för växtodling i det föregående har jag även för egen del funnit en sådan anordning motiverad. Statsagronomen vid Röbbäcksdalen bör såsom tidigare anförts vara knuten till institutionen för växtodling och därvid ha samma ställning som övriga statsagronomer vid Ultuna. Detta arrangemang inne-

bär, att vid Röbbäcksdalen bör kunna tagas upp även en mera självständig på norrländska förhållanden inriktad forsknings- och försöksverksamhet förutom de uppgifter, som normalt åvilar en försöksstation.

Utredningens förslag om *distriktsförsöksnämnder* har fått ett mycket gott mottagande av remissinstanserna. I distriktsförsöksnämnden skall enligt utredningen ingå förutom distriktsförsöksledaren, som föreslås bli nämndens ordförande, två representanter för varje i distriktet ingående hushållningssällskap. Utredningen har ansett, att dessa representanter lämpligen bör vara den ordinarie jordbrukskonsulenten samt ordföranden i länets försöksnämnd, även om det i princip bör ankomma på varje hushållningssällskap att välja lämpliga representanter. Med anledning av vad remissinstanserna anfört i denna fråga synes distriktsförsöksnämndernas sammansättning böra utökas något. Enligt min mening bör sålunda i distriktsförsöksnämnderna, utöver de ledamöter som utredningen föreslagit, också ingå två ekonomikonsulenter inom distriktet samt högst fyra representanter för jordbrukets föreningsrörelse. Med distriktsförsöksnämnd bör även kunna adjungeras företrädare för växtskydd och lanthbrukskemisk kontrollstation inom distriktet. I likhet med utredningen anser jag, att distriktsförsöksledaren bör vara ordförande i distriktsförsöksnämnden. Såsom jag anfört i annat sammanhang bör distriktsförsöksledaren jämte en av distriktsförsöksnämnden vald representant för det praktiska jordbruket ingå i försökskollegiets jordbrukssektion.

Utredningens förslag att hushållningssällskapet i respektive län skall vara den lokalt ansvarige huvudmannen för försöksverksamheten medför, att den försöksverksamhet, som nu sker under medverkan av lantmannaskolorna, i vissa avseenden kommer att sortera under hushållningssällskapen. Vissa remissinstanser har haft erinringar att göra häremot och menat, att det bör finnas direkt kontakt mellan nämnda skolor och den statliga fältförsöksorganisationen. Med hänsyn till att åtskilliga fördelar torde vara att vinna på att jordbrukskonsulenten kan samordna all jordbruksförsöksverksamhet inom sitt län ansluter jag mig i princip till den av utredningen föreslagna anordningen. Detta får dock inte utesluta, att i särskilda fall, då så visar sig lämpligt, distriktsförsöksledaren förhandlar direkt med såväl skolor som övriga försöksvärdar. I detta sammanhang vill jag understryka vad vissa remissinstanser anfört beträffande förefintliga möjligheter att för försöksändamål bättre utnyttja den personal och de jordbruk, som är knutna till lantmannas- och lanthbruksskolorna. Dessa skolor förfogar ofta över kvalificerad personal, som under sommarhalvåret inte alltid utnyttjas på mest rationella sätt. Vid skoljordbruket finnes också djurbesättningar, vilka i högre grad än nu är fallet skulle kunna utnyttjas i försöksverksamheten.

Trädgårdsförsökens fältorganisation har av jordbrukshögskoleutredningen föreslagits skola uppbyggas på motsvarande sätt som jordbruksförsökens fältorganisation. Förslagen i denna del har i huvudsak godtagits av så

gott som samtliga remissinstanser, som yttrat sig i frågan. Mot den principiella utformningen har inte heller jag något att invända. Emellertid bör liksom i fråga om jordbruksförsöken även på detta område en anpassning ske till den av mig förordade uppläggnings av lantbrukshögskolans centrala ledning. Detta innebär, att trädgårdsförsökens fältorganisation bör direkt underställas försökskollegiets trädgårdssektion. Ordföranden i denna sektion bör därvid under rektors ledning svara för samordningen dels mellan försöksavdelningarna inbördes, dels mellan dessa och trädgårdsförsöksstationerna.

Enligt utredningens förslag skall landet indelas i fyra med jordbruksförsöksdistrikten sammanfallande *trädgårdsförsöksdistrikt*. Emellertid är trädgårdsförsöksverksamheten av betydligt mera begränsad omfattning än jordbruksförsöksverksamheten. Vidare synes omkring hälften av trädgårdsförsöksverksamheten komma att bli förlagd till det av utredningen föreslagna södra distriktet. Det nu anförda talar enligt min mening för att en begränsning av organisationen bör vara möjlig och ändamålsenlig. Efter övervägande av olika alternativa lösningar har jag funnit mig böra förorda, att de av utredningen föreslagna östra och västra distrikten sammanföres till ett distrikt, benämnt mellersta trädgårdsförsöksdistriktet.

Enligt utredningens förslag skulle försöksstationerna i östra och västra trädgårdsförsöksdistrikten förläggas till Nyckelby respektive Rånna. Försöksstationen i det av mig förordade mellersta distriktet synes böra förläggas till Nyckelby, medan Rånna bör få karaktär av substation, vid vilken endast en försökstekniker bör placeras.

Mot den föreslagna förläggningen av trädgårdsförsöksstationen i södra distriktet till Alnarp har jag liksom remissinstanserna intet att erinra.

Utredningens förslag att förlägga trädgårdsförsöksstationen i norra distriktet till Öjebyn har mötts med rätt tungt vägande invändningar vid remissbehandlingen. I stället har en förläggning till Röbbäcksdalen förordats. Den främsta fördelen med en dylik förläggning har ansetts vara, att trädgårdsförsöksverksamheten i Norrland därigenom skulle få bättre kontakt med motsvarande verksamhet på jordbruksområdet samt med den övriga lantbruksvetenskapliga verksamhet, som är förlagd till Röbbäcksdalen. Det har också framhållits, att Röbbäcksdalen har ett mera centralt läge inom norra försöksdistriktet än Öjebyn, vars nordliga läge ansetts inge betänkligheter.

Enligt min mening bör man söka tillvarata alla de möjligheter som erbjödes att effektivt utnyttja de resurser, som kan ställas till förfogande för den norrländska försöksverksamheten. För att så skall kunna ske synes det mig nödvändigt, att såväl trädgårds- som jordbruks- och husdjursförsöksverksamheten sammanföres till en plats. Med hänsyn till den ställning som central försöksanstalt för Norrland, som Röbbäcksdalen genom beslut av statsmakterna redan fått, och de investeringar, som där redan gjorts eller planerats, ävensom de utvidgningsmöjligheter, som där finnes, anser jag mig böra förorda, att trädgårdsförsöksstationen i norra distriktet förläggas

till Röbbäcksdalen. En dylik förläggning synes emellertid inte böra medföra, att de trädgårdsanläggningar och andra resurser, som redan nu finnes vid Öjebyn och Söråker, inte längre skall utnyttjas. För det första synes nämligen försöksstationen böra vara förlagd till Öjebyn, intill dess Röbbäcksdalen erhållit för trädgårdsförsöksstationen erforderliga resurser. För det andra bör en förläggning till Röbbäcksdalen inte utesluta, att en del av försöken även i fortsättningen utlägges vid både Öjebyn och Söråker. De investeringar i trädgårdsförsöksverksamheten inom norra distriktet, som i en framtid kan bli aktuella, synes emellertid böra göras vid Röbbäcksdalen.

I fråga om *lönegradsplaceringen* av distriktsförsöksledarna på trädgårdsområdet har jordbrukshögskoleutredningen framlagt två alternativ. Enligt det ena har samtliga distriktsförsöksledare placerats i lönegrad A 24. I det andra alternativet har endast distriktsförsöksledaren i södra distriktet placerats i lönegrad A 24, medan för distriktsförsöksledarna i de tre övriga distrikten förordats lönegrad A 21. En del av remissinstanserna har berört denna fråga i sina yttranden och därvid framhållit, att full likställighet bör råda mellan samtliga distriktsförsöksledare, oavsett om dessa är verksamma på jordbruks- eller trädgårdsområdet.

För egen del har jag funnit mig böra förorda, att distriktsförsöksledarna placeras i samma lönegrad, oavsett vilket ämnesområde eller distrikt de tillhör. Vad gäller trädgårdsområdet har jag därvid särskilt beaktat den av mig förordade sammanslagningen till ett distrikt av de utav utredningen föreslagna båda distrikten i mellersta Sverige. Vidare har jag uppmärksammat de speciella problem av olika slag, som torde möta distriktsförsöksledaren i Norrland. Utöver distriktsförsöksledaren bör i enlighet med utredningens förslag liksom på jordbruksområdet vid varje försöksstation finnas en försökstekniker samt kollektivavtalsanställd personal, varjämte för skrivhjälp vissa medel bör disponeras.

Liksom på jordbruksområdet bör enligt utredningen även på trädgårdsområdet inrättas *distriktsförsöksnämnder* inom vart och ett av försöksdistrikten. I likhet med utredningen anser också jag att i dessa distriktsförsöksnämnder bör ingå distriktsförsöksledaren, trädgårdskonsulenterna i de län, som tillhör försöksdistriktet, jämte en representant för varje hushållningssällskap. Därutöver bör enligt min mening ingå högst två företrädare för vardera trädgårdsodlingen och förädlingsindustrin. Distriktsförsöksledaren bör vara ordförande i distriktsförsöksnämnden. Han bör också tillsammans med en av distriktsförsöksnämnden vald representant ingå i försökskollegiets trädgårdssektion.

Innan jag närmare ingår på frågan om *husdjursförsökens fältorganisation* torde jag böra erinra om att jordbrukshögskoleutredningen vid sina överväganden om organisationen av verksamheten inom avelsområdet, vilken nu bedrives vid en särskild avdelning vid *Wiad*, kommit till den uppfattningen, att djurägarna själva genom sina organisationer bör beredas tillfälle att aktivt medverka vid planläggningen och dirigeringen av verksamheten. För

att få till stånd en sådan samverkan har utredningen, såsom tidigare anförts, undersökt möjligheterna att inrätta ett halvstatligt institut för kött- och mjölkproduktion. Från jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse har man i princip varit positiv till en samverkan av detta slag men uppställt som villkor bland annat att föreningsrörelsen för sina bidrag till detta institut skulle medges skatteavdrag på enahanda sätt som för närvarande tillkommer företag inom industri och näringsliv för de bidrag, som från detta håll lämnas till halvstatliga institut. Med hänsyn till att frågan om sådant skatteavdrag måste avgöras, innan jordbrukets föreningsrörelse ansett sig vilja medverka, har utredningen inte kunnat framlägga något förslag om ett halvstatligt institut av nämnt slag. Utredningen har i stället föreslagit, att denna fråga utredes i annat sammanhang, när skattefrågan är avgjord.

Förutsättningarna för att få till stånd det av utredningen åsyftade samarbetet inom ett halvstatligt institut för kött- och mjölkproduktion har i stort sett inte förändrats, sedan utredningens nyssnämnda undersökningar avslutades.

I enlighet med utredningens förslag till provisorisk lösning har jag i det föregående förordat, att verksamheten vid avdelningen vid Wiad knytes till institutionen för husdjursförädling såsom en försöksavdelning. Spörsmålet om denna avdelnings framtida förhållande till högskoleorganisationen samt förläggning synes mig, oavsett om skattefrågan löses eller inte, böra upptagas till särskild prövning. Jag ämnar därför i ett senare sammanhang hemställa hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att tillkalla en särskild utredning i ämnet.

I fråga om fältförsöksverksamheten har jordbrukshögskoleutredningen framhållit, att man även på husdjursområdet till inte oväsentlig del måste förlägga försök till olika landsdelar, eftersom vissa av försöksuppgifterna är geografiskt betingade. Som exempel härpå har utredningen åberopat olikheter i foderproduktion, klimat m. m. inom skilda delar av landet. I anknytning till de tre försöksavdelningarna vid institutionen för husdjurens utfodring och vård bör enligt utredningen två försöksstationer inrättas varav en i södra Sverige i Alnarp och en i norra Sverige i Öjebyn. Utredningen har även övervägt att inrätta försöksdistrikt och distriktsnämnder inom dessa områden men ansett sig ha funnit att det för närvarande inte föreligger något behov härav. Vid vardera försöksstationen skall enligt utredningens förslag finnas en försöksledare placerad i lönegrad A 24 alternativt A 21, en försökstekniker samt en djurskötare. Därutöver tillkommer vissa medel för skrivhjälp.

Remissinstanserna har beträffande husdjursförsökens fältorganisation i huvudsak haft erinringar att göra på två punkter, nämligen i fråga om distriktsförsöksnämnderna och i fråga om förläggningen av försöksstationen i norra Sverige. Beträffande placeringen av försöksstationen i norra Sverige har framhållits, att en förläggning till Röbbäcksdalen har åtskilliga fördelar framför den av utredningen föreslagna förläggningen till Öjebyn. Bland an-

nat har det ansetts angeläget, att försöksverksamheten på utfodrings- och växtodlingsområdena bedrivs i nära kontakt med varandra. Detta gäller särskilt för norra Sverige, där växtodlingen i huvudsak är inriktad på foderproduktion. Det har även framhållits, att husdjursförsöken har åtskilliga anknytningspunkter till den övriga lantbruksvetenskapliga verksamhet, som nu är förlagd till Röbäcksdalen. Vidare har anförts, att huvuddelen av husdjursproduktionen i norra försöksdistriktet finnes i Västerbottens län eller länen söder därom, medan denna produktion i Norrbottens län är av förhållandevis liten omfattning. I övrigt har några remissinstanser yrkat på att en husdjursförsöksstation skall förläggas också till västra Sverige, bland annat med hänsyn till den omfattande husdjursskötsel och de speciella foderproblem, som finnes inom denna del av landet. Slutligen har några remissinstanser understrukt behovet av kvalificerade befattningshavare som föreståndare för husdjursförsöksstationerna och därför förordat, att försöksledarna inom husdjursområdet placeras i samma löneställning som inom jordbruksområdet.

Liksom inom jordbruks- och trädgårdsområdena bör enligt min mening fältorganisationen inom husdjursområdet vara direkt underställd den centrala organisationen. Detta innebär, att husdjursförsökens fältorganisation skall vara direkt knuten till försökskollegiets husdjurssektion. Ordföranden för denna sektion skall alltså svara för kontakten mellan de centrala försöksavdelningarna och den försöksverksamhet på husdjursområdet, som bedrivs vid försöksstationerna och övriga platser ute i landet.

I fråga om behovet av distriktsförsöksnämnder delar jag den vid remissbehandlingen framförda uppfattningen, enligt vilken sådana nämnder är välmotiverade även inom husdjursområdet. Enligt min mening torde dessa nämnder komma att få en betydelsefull uppgift att fylla både när det gäller att från den praktiska husdjursskötselns sida komma med uppslag och när det gäller att anmäla de behov, som föreligger i fråga om försök och undersökningar. Dylika nämnder torde sålunda verksamt kunna bidra till att ge husdjursförsöksverksamheten en sådan inriktning, att den bäst tillgodoser jordbrukets behov. Distriktsförsöksnämnderna torde också komma att få betydelse för att sprida de rön och erfarenheter, som framkommer vid den centralt bedrivna forskningen och försöksverksamheten. Jag anser mig därför böra förorda, att distriktsförsöksnämnder inrättas också inom husdjursområdet.

Enligt min mening bör landet indelas i tre husdjursförsöksdistrikt geografiskt överensstämmande med de tre trädgårdsförsöksdistrikten. Inom södra försöksdistriktet bör såsom utredningen föreslagit försöksstationen vara förlagd till Alnarp. Inom mellersta försöksdistriktet bör distriktsförsöksnämnden vara direkt knuten till och administreras från Ultuna. Ordföranden inom försökskollegiets husdjurssektion bör svara för att nämnden inom mellersta försöksdistriktet fungerar på avsett sätt. I frågan om placeringen av försöksstationen i norra försöksdistriktet anser jag mig utifrån i huvud-

sak samma överväganden som i fråga om trädgårdsförsöksstationernas förläggning böra förorda Röbbäcksdalen framför Öjebyn. En förläggning av husdjursförsöksstationen i norra Sverige till Röbbäcksdalen bör emellertid inte utesluta att därifrån vissa försök utlägges vid Öjebyn. Vissa av de investeringar, som utredningen i annat sammanhang föreslagit skola ske vid Öjebyn, bör i stället i den mån så erfordras genomföras vid Röbbäcksdalen.

Husdjursförsök bör i den omfattning, som bedömes lämplig, kunna ske även utanför försöksstationerna. Redan nu bedrives viss försöksverksamhet med husdjur vid olika jordbruk, tillhörande lantbruks- och lantmannaskolor samt hushållningssällskap. Vissa möjligheter synes föreligga att intensifiera denna verksamhet. Sålunda finnes, såsom vissa remissinstanser påpekat, bland annat vid lantmannaskolorna möjligheter att utnyttja lärarpersonalen som försöksledare under vissa delar av året. Försöksverksamhet organiserad på detta sätt torde bli särskilt värdefull i västra Sverige. Jag är nämligen inte beredd att förorda, att en särskild försöksstation inrättas i denna landsdel. Husdjursförsöksverksamheten inom detta område synes kunna planeras och administreras från Ultuna.

Sammansättningen av distriktsförsöksnämnderna inom husdjursområdet bör vara likartad med den, som förordats på jordbruks- och trädgårdsområdena. Förutom distriktsförsöksledaren, som bör vara ordförande i nämnden, bör i denna ingå samtliga husdjurskonsulenter inom distriktet, en vald representant från varje hushållningssällskap, två ekonomikonsulenter inom distriktet samt högst två representanter för avels- och husdjursföreningar. Varje distriktsförsöksnämnd skall vara representerad i försökskollegiets husdjursektion av distriktsförsöksledaren och en av nämnden vald ledamot.

Vad angår distriktsförsöksledarnas lönegradsplacering anser jag mig inom detta område på i huvudsak samma skäl som på trädgårdsområdet böra förorda placering i lönegrad A 24. Det bör därvid uppmärksammas, att i och med att distriktsförsöksnämnder inrättas även inom husdjursområdet distriktsförsöksledarnas ställning inom detta område blir helt analog med den, som jordbruksförsökens distriktsledare föreslås få. Inom mellersta försöksdistriktet behövs enligt min mening inte någon särskild distriktsförsöksledare utan fältförsöken inom detta distrikt bör ledas direkt av försöksmännen vid Ultuna. Samordnings- och kontaktfrågor inom detta distrikt bör handläggas under ledning av ordföranden i försökskollegiets husdjurssektion. Utöver distriktsförsöksledarna bör i enlighet med utredningens förslag vid vardera husdjursförsöksstationen i Alnarp och Röbbäcksdalen inrättas en försöksteknikerbefattning. Däremot bör enligt min mening ej några särskilda djurskötarbefattningar inrättas utan i stället bör tillgängliga medel disponeras för anställning av djurskötare enligt kollektivavtal eller för ersättning till gårdar, där försöken är utlagda och ordinarie djurskötare utfört arbeten för försökens räkning. I likhet med övriga försöksstationer bör även husdjursförsöksstationerna erhålla vissa medel för skriv- och räknehjälp.

Den fasta personalen vid var och en av de tre jordbruksförsöksstationerna vid Alnarp, Skara och Ultuna bör sålunda från och med omorganisationen den 1 juli 1962 utgöras av en distriktsförsöksledare i lönegrad Ao 24 och en försökstekniker i lönegrad Ae 13. Till förfogande för vardera av stationerna i Alnarp och Skara bör vidare ställas 7 000 kronor för skrivhjälp. För dylik hjälp vid Ultuna bör högskolans kansli anlitas. Vid jordbruksförsöksstationen i Röbbäcksdalen, vilken även skall tjänstgöra som försöksavdelning vid institutionen för växtodling i Ultuna, bör personalen utgöras av en statsagronom i lönegrad Bo 1, en försöksledare i lönegrad Ae 21, en försökstekniker i lönegrad Ae 13 samt ett kanslibitråde i lönegrad Ae 7. Befattningen som kanslibitråde bör inrättas redan den 1 juli 1961.

Vid var och en av de tre trädgårdsförsöksstationerna bör från och med omorganisationen den 1 juli 1963 som fast personal finnas en distriktsförsöksledare i lönegrad Ao 24 och en försökstekniker i lönegrad Ae 13. Vidare bör till var och en av de tre försöksstationernas förfogande ställas ett belopp av 7 000 kronor till skrivhjälp. Vid den under Nyckelby lydande substationen i Rånna bör därutöver placeras en försökstekniker i lönegrad Ae 13.

Den fasta personalen vid var och en av de båda husdjursförsöksstationerna i Alnarp och Röbbäcksdalen bör efter omorganisationen den 1 juli 1962 utgöras av en distriktsförsöksledare i lönegrad Ao 24 och en försökstekniker i lönegrad Ae 13. Vidare bör till vardera stationens förfogande ställas ett belopp av 7 000 kronor till skrivhjälp.

Den med placering till Röbbäcksdalen föreslagna personalen vid trädgårds- och husdjursförsöksstationerna där bör, intill dess överflyttning till Röbbäcksdalen i huvudsak skett, vara placerad vid Öjebyn.

Den personal, som vid försöksstationerna blir erforderlig för försöksarbeten, bör anställas enligt kollektivavtal. Kostnaderna för denna personal bör bestridas ur det försöksanslag, som i det följande föreslås.

De av mig förordade kompetenskraven för statsagronom, försöksledare och försökstekniker framgår av föregående avsnitt. För distriktsförsöksledare finner jag mig böra förorda, att kompetenskraven skall vara agronom- respektive hortonomexamen samt väl vitsordad tjänst i försöksverksamhet. Under en övergångstid bör nuvarande hortonomexamen godtagas.

Jag förordar, att de vid de nuvarande trädgårdsförsöksstationerna placerade båda tjänsterna som försökstekniker i lönegrad Ae 12 uppflyttas till lönegrad Ae 13 redan från och med den 1 juli 1961. Vidare bör i fråga om fyra tjänster som assistent i lönegrad Ae 13 vid statens försöksgårdar från samma tidpunkt benämningen ändras till försökstekniker i lönegrad Ae 13.

De av jordbrukshögskoleutredningen efter förhandlingar med hushållningssällskapens förbund framlagda förslagen rörande formerna för hushållningssällskapens medverkan i den statliga fältförsöksverksamheten har inte föranlett någon erinran från remissinstansernas sida. Jag har ej heller något att invända mot förslagen.

Hushållningssällskapens medverkan i den statliga fältförsöksverksamheten bör sålunda regleras genom ett bindande långtidsavtal mellan lantbrukshögskolan och hushållningssällskapen. Detta ramavtal bör innefatta de allmänna principerna för sällskapens medverkan enligt i huvudsak följande riktlinjer. Ersättning för av sällskapen utförda försök skall utgå efter särskild taxa, som beräknas så, att samtliga kostnader för försökspersonal, mark och försöksteknisk utrustning inkluderas i taxan. Det skall sålunda ankomma på sällskapen själva att anställa och svara för den personal, som erfordras för försökens uppläggning och skötsel, anskaffa lämpliga försöklägenheter och försöksfält samt tillhandahålla den försöksutrustning, som verksamheten kräver. I ramavtalet bör infogas bestämmelser, som erfordras rörande tvister i olika hänseenden.

I fråga om verkställigheten av de försök, som hushållningssällskapen åtager sig att handlägga, bör gången i enlighet med utredningens förslag bli följande. Sedan lantbrukshögskolans riks-försöksprogram fastställts av högskolestyrelsen, skall respektive distriktsförsöksledare träffa de med vederbörande hushållningssällskap erforderliga säravtalen. Ansvar för försökens utläggning och skötsel m. m. åvilar därmed vederbörande sällskap. Sedan försöket avslutats, inlevererar sällskapen erhållna resultat till lantbrukshögskolans försöksavdelningar.

Lantbrukshögskolan skall, såsom utredningen påpekat, givetvis ha övervaknings- och inspektionsrätt över de försök, som hushållningssällskapen åtagit sig att utföra. Övervakning och inspektion torde i regel böra ske genom distriktsförsöksledaren. Den försöksavdelning vid Ultuna, under vilkens program försöket sorterar, bör emellertid vara oförhindrad att om så erfordras utöva viss tillsyn. I vissa fall kan det vara lämpligt, att direkt kontakt upprättas mellan försöksavdelningen och hushållningssällskapet.

Det torde böra uppdragas åt lantbrukshögskolans styrelse att i huvudsaklig överensstämmelse med av utredningen sålunda angivna riktlinjer efter överläggningar med hushållningssällskapen upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till ramavtal, standardexempel för säravtal samt, efter samråd med riksrevisionsverket, nyssnämnda taxa. På Kungl. Maj:t torde böra ankomma att besluta i nämnda frågor.

I fråga om *hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet* granskas för närvarande försöksplanerna av ett särskilt råd, bestående av överinspektören vid lantbrukshögskolan, föreståndaren och avdelningsföreståndarna vid statens jordbruksförsök, laboratorn i statistik samt fyra av försöksledarmötet utsedda representanter för hushållningssällskapen. Jordbrukshögskoleutredningen har emellertid ifrågasatt, om inte uppgiften att vara tillsynsmyndighet för hushållningssällskapens egen försöksverksamhet bör överföras från lantbrukshögskolan till lantbruksstyrelsen. Med hänsyn till att svårigheter föreligger att överblicka på vad sätt utredningens förslag kommer att påverka hushållningssällskapens försöksverksamhet begränsar sig utredningen emellertid till att förorda en förändring endast beträffande sättet att fastställa ifrågavarande försöksprogram. Utredningen

har därvid föreslagit, att det hittillsvarande rådet för sällskapens lokala försöksverksamhet ändras till en särskild nämnd, i vilken försöksdirektören är ordförande. Denna nämnd skall enligt utredningen ha samma sammansättning som det nuvarande rådet, varjämte chefen för lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå skall ingå. Enligt utredningens förslag skall försöksplanerna för hushållningssällskapens försök upprättas inom sällskapens egna försöksnämnder och därefter sammanjämkas i distriktsförsöksnämnderna för att slutligen behandlas av den nyssnämnda särskilda nämnden. Försöksplanerna skall därefter åtminstone tills vidare fastställas av styrelsen för lantbrukshögskolan, som skall vara tillsynsmyndighet och omhänderha fördelningen av statsbidragen.

Vad först gäller frågan om den lantbrukshögskolan nu tillkommande uppgiften att vara tillsynsmyndighet för hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet bör enligt min mening ett mera definitivt ställningstagande anstå till dess 1960 års jordbruksutredning prövat bland annat hushållningssällskapens ställning och organisatoriska anknytning. I likhet med jordbrukshögskoleutredningen förutsätter därför också jag, att uppgiften som tillsynsmyndighet i varje fall tills vidare bör åvila lantbrukshögskolan.

Utredningens förslag, att det hittillsvarande rådet för sällskapens lokala försöksverksamhet skall omändras till en särskild nämnd, anser jag mig inte kunna biträda. Det synes mig nämligen överflödigt med en särskild nämnd för detta ändamål, eftersom försökskollegiets jordbrukssektion enligt de av mig framlagda förslagen i huvudsak kommer att få den sammansättning, som det nuvarande rådet har. I försökskollegiets jordbrukssektion kommer, i enlighet med vad jag tidigare förordat, att ingå fyra av distriktsförsöksnämnderna valda ledamöter. Vid behandling av frågor, som berör hushållningssällskapens egen statsunderstödda försöksverksamhet, bör chefen för lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå ingå som ledamot av försökskollegiets jordbrukssektion. Det nuvarande rådet för sällskapens lokala försöksverksamhet kan följaktligen avvecklas och en bland remissinstanserna utbredd önskan att undvika onödiga organ kan i någon mån tillgodoses.

För närvarande lämnar lantbrukshögskolan och statens jordbruksförsök värdefull hjälp vid genomförandet även av hushållningssällskapens egen försöksverksamhet. Bland annat bistår högskolan och jordbruksförsöken med att göra upp försöksprogram samt att utföra analyser, statistiska bearbetningar, sammanställningar etc. Enligt min mening bör högskolan även framdeles lämna en liknande medverkan i hushållningssällskapens försöksverksamhet. Det bör ankomma på ordförandena inom försökskollegiets olika sektioner att fördela dessa arbetsuppgifter på försöksavdelningarna och vissa övriga organ vid högskolan. Det synes mig nämligen angeläget, att lantbrukshögskolans medverkan i hushållningssällskapens egen försöksverksamhet fortsätter, så att sällskapens mycket omfattande försöksverksamhet erhåller en sådan uppläggning och ett sådant genomförande, att ett för jordbruket och därmed samhället gott utbyte av densamma uppnås.

Lantbrukshögskolans centrala ledning och administration m. m.

I. UTREDNINGEN

Jordbrukshögskoleutredningen erinrar inledningsvis om att lantbrukshögskolans uppgift skall vara att genom forskning och försöksverksamhet främja jordbruks- och trädgårdsnäringens utveckling samt att meddela på vetenskaplig grund vilande undervisning i ämnena, som är av betydelse för jordbruket och trädgårdsnäringen. Utredningens förslag beträffande lantbrukshögskolans uppgifter och organisatoriska uppbyggnad motiverar, att vissa ändringar av högskolans centrala ledning och administration genomföres.

Utredningen föreslår, att lantbrukshögskolan såsom hittills skall stå under ledning av en särskild *styrelse*. *Rektor* skall vara högste målsman för den gemensamma administrationen och företräda forskning och undervisning, medan försöksverksamheten skall företrädas av en försöksdirektör, vilken liksom rektor ingår såsom självskriven ledamot av styrelsen.

Med hänsyn till avståndet mellan Ultuna och Alnarp bör trädgårdssektionen i Alnarp försees med en särskild expedition — *sektionsexpedition* — som skall handlägga de administrativa och kamerala verksamheterna inom trädgårdssektionen. Denna expedition tillägges en relativt självständig ställning i förhållande till högskolans kansli i Ultuna.

Vid lantbrukshögskolan skall enligt utredningens förslag finnas *lärarkollegium*, *kollegienämnd*, *undervisningsnämnd*, *sektionskollegier* och *försökskollegium*. *Försöksledarmötet* skall bibehållas. Vidare skall ett *lantbrukets försöksråd* inrättas. För samtliga dessa organ skall *kansli- och ekonomiavdelningarna* fungera såsom sekretariat.

Med hänsyn till att ett flertal skilda verksamheter är förlagda till Alnarp och att dessa verksamheter behandlats inom olika utredningar bör enligt jordbrukshögskoleutredningens mening frågan om handläggningen av vissa gemensamma angelägenheter bli föremål för en särskild utredning. Det synes utredningen vara lämpligt, att en samarbetsnämnd för dessa verksamheter upprättas.

Beträffande lantbrukshögskolans styrelse föreslår utredningen bl. a. följande.

Antalet ledamöter i styrelsen bör vara oförändrat. Självskrivna ledamöter bör liksom hittills vara rektor, försöksdirektör och chefen för lantbruksstyrelsen eller vid förfall för honom den tjänsteman inom lantbruksstyrelsen, som han utser till sin ersättare. Ordförande och övriga ledamöter bör utses av Kungl. Maj:t. Bland de övriga ledamöterna bör lämpligen ingå representanter för det praktiska jordbruket och trädgårdsnäringen, en representant för Uppsala universitet samt med hänsyn till den lokalt för-

lagda försöksverksamhetens organisation en representant för hushållningssällskapen. Styrelsen bör såsom nu inom sig utse vice ordförande och ett arbetsutskott. Detta utskott bör lämpligen bestå av ordförande, rektor och försöksdirektör.

Utredningen finner icke skäl bibehålla den genom 1948 års riksdagsbeslut enligt proposition 1948: 161 tillkomna uppgiften, att styrelsen såsom ett administrativt organ skall fungera som överstyrelse för vissa andra anstalter inom lantbrukets område i fråga om inspektion, försöksplaners fastställande, anslagsfrågor m. m. Denna funktion bör i fråga om statliga anstalter överföras till dessa anstalters styrelser och i fråga om halvstatliga institut till lantbruksstyrelsen eller ock ordnas på annat sätt. Det erforderliga samarbetet mellan lantbrukshögskolan och ifrågavarande anstalter bör ordnas dels genom försöksdirektören såsom kontaktman, dels genom det av utredningen föreslagna lantbrukets försöksråd.

Arbetsutskottet inom lantbrukshögskolans styrelse bör för styrelsens räkning bereda ärenden av principiell natur och vara beslutande i ärenden, som styrelsen delegerar till utskottet enligt bestämmelser i arbetsordningen. Föredragande inför styrelsen och dennas arbetsutskott är rektor, försöksdirektör, avdelningschefen för försöksverksamhetens serviceavdelning samt cheferna för kansli- och ekonomiavdelningarna. Ordföranden i trädgårdssektionen bör vara föredragande i ärenden, som berör trädgårdssektionens verksamhetsområde.

Styrelsens befattning med tjänstetillsättningar skall vara oförändrad vad beträffar befattningarna som professor, laborator, förste bibliotekarie, docent och speciallärare. Vid övriga tjänstetillsättningar skall styrelsen efter förslag av vederbörande institutionsföreståndare avge yttrande, därest tjänstetillsättningen tillkommer Kungl. Maj:t, eller i annat fall själv utse befattningshavare. Styrelsen äger därvid efter eget bedömande för yttrande remittera ärendet till lärarkollegium, sektionskollegium eller försökskollegium. Beträffande befattningarna som statsagronom, statshortonom, överassistent och distriktsförsöksledare bör befordringsgrunderna vara sådana, att sakkunnigförfarande ej regelmässigt behöver ifrågakomma. Om styrelsen finner så vara erforderligt bör dock en eller flera sakkunniga kunna anlitas. Om det därvid är den vetenskapliga meriteringen, som skall bedömas, skall ärendet remitteras till lärarkollegiet, som äger utse sakkunniga.

Utredningen tar därefter upp *rektors och försöksdirektörs inbördes ställning* till särskild behandling och anför bl. a., att rektor skall företräda forskning och undervisning, medan försöksdirektören skall företräda den programbundna försöksverksamheten. Forskningen skall vara fri och ansvaret för denna åvila vederbörande forskare, varvid institutionsföreståndaren är ansvarig för den i institutionens namn bedrivna forskningen. Han äger även att fördela de personella och materiella resurserna forskarna emellan. Någon dirigerings eller övervakning från styrelsens eller rektors sida förutsättes icke ske. Annorlunda blir förhållandet beträffande den programbundna undervisnings- och försöksverksamheten. I dessa avseenden är vederbörande lärare resp. försöksman skyldig att följa av styrelsen fastställda planer. Rektor har därvid såsom styrelsens representant att övervaka att uppgjorda planer och fastställda instruktioner för undervisningen följs. Försöksdirektören skall övervaka och samordna försöksverksamheten samt tillse, att den bedrivs enligt de uppgjorda programmen.

Utredningen föreslår att rektor skall företräda styrelsen i förhållande till all vid institutionerna anställd personal, således även den vid försöksavdelningarna. I fråga om ärenden berörande personalen på dessa avdelningar skall han dock samråda med försöksdirektören. Dennes direkta befattning med sådana institutioner, som utrustats med försöksavdelningar, begränsas således till att övervaka, att det av styrelsen fastställda försöksprogrammet blir följt. Däremot sorterar personal, som tillhör försöksverksamhetens serviceavdelning (försöksstationernas personal), under försöksdirektören. Försöksdirektören skall gentemot rektor inta en självständig ställning och liksom rektor i sin ämbetsutövning lyda direkt under högskolans styrelse.

Utredningen behandlar därefter tillsättning och kompetensområde för de ledande befattningshavarna vid lantbrukshögskolan och anför därvid, att rektor skall utses av Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen, som skall inhämta yttrande från lärarkollegiet. Han skall företräda högskolans forsknings- och undervisningsverksamhet samt vara ordförande i kollegienämnd och lärarkollegium. Han skall vara administrativ chef för lantbrukshögskolan med undantag för försöksverksamhetens serviceavdelning, vilken lyder under försöksdirektören. Under rektor skall vidare i administrativt avseende lyda kansli- och ekonomiavdelningarna samt biblioteket. Rektor skall utåt företräda högskolan vid officiella tillfällen o. d., såvida styrelsen icke annat beslutar. I fråga om trädgårdssektionen i Alnarp skall rektor äga rätt att till denna sektionens ordförande delegera de åligganden, vilka synes lämpliga av praktiska skäl.

Trädgårdssektionens ordförande är rektors ställföreträdare vid Alnarp. Denne skall tillsättas av lantbrukshögskolans styrelse efter hörande av trädgårdssektionens sektionsskollegium.

Rektors ställföreträdare är *prorektor*, vilken utses av styrelsen på förslag av lärarkollegiet för en tid av ett år i sänder.

Den av utredningen föreslagna *försöksdirektören* kommer att närmast motsvara den nuvarande överinspektören för försöksväsendet. Enligt utredningens förslag skall försöksdirektören utöva ledningen av den statliga lokalt förlagda försöksverksamheten och vissa övriga uppgifter av organisatorisk art, som nu omhänderhas av föreståndarna för statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök. I övrigt skall han handlägga de uppgifter, som nu faller på överinspektören med undantag av vissa uppgifter i fråga om inspektion och övervakning av utomstående anstalter, vilka i enlighet med utredningens förslag skulle avlastas högskolan. Försöksdirektören skall sålunda biträda styrelsen vid granskning av arbetsprogram och anslagsäskanden samt följa den genom försöksavdelningarna, försöksstationerna eller på annat sätt bedrivna försöksverksamheten vid högskolan och tillse att denna utföres i överensstämmelse med fastställda program. Utredningen anför i detta sammanhang, att den finner det nödvändigt, att styrelsen beredes möjlighet att kunna fylla denna sin uppgift med hjälp av en särskild befattningshavare, som skall samordna och övervaka försöksverksamheten. Som framhålls i 1945 års jordbruksförsöksutredning erhåller

även försöksverksamheten vid högskolan genom en sådan befattningshavare en högste målsman, som såväl inom högskolan som utåt kan hävda dess intressen och tillse, att verksamheten bereds möjlighet att utveckla sig på ett tidsenligt och för jordbruket och trädgårdsnäringen gagneligt sätt.

Beträffande försöksdirektörens uppgifter i övrigt anför utredningen bl. a. följande.

Det skall ankomma på försöksdirektören att tillse, att inom jordbruket uppkommande problem, som fordrar en försöksmässig behandling, blir på tillfredsställande sätt beaktade och så snart ske kan upptagna till bearbetning inom försöksverksamheten.

Försöksdirektören skall på ett tidigt stadium sättas i tillfälle att deltaga i förberedelserna för försöksprogrammets uppgörande och själv väcka förslag till olika försök samt verka för att erforderliga resurser ställes till förfogande för försöksverksamhetens genomförande. Han skall vidare tillse, att försöken samordnas med liknande försök, som utföres av övriga anstalter och organ inom jordbrukets och trädgårdsnäringens områden samt genom inspektioner övervaka, att de uppgjorda programmen genomföres så effektivt och rationellt som möjligt.

En viktig uppgift för försöksdirektören blir att verka för att försöksverksamhetens resultat bringas till jordbrukarnas kännedom på ett snabbt och effektivt sätt. Han bör därvid bl. a. medverka till att försöksverksamhetens resultat på jordbruks-, husdjurs- och trädgårdsområdena kontinuerligt redovisas i meddelanden och skriftserier.

Försöksavdelningarna vid lantbrukshögskolans institutioner skall i sin administrativa och fackliga verksamhet inta en självständig ställning gentemot försöksdirektören. Dennes befattning med försöksavdelningarna begränsas till att övervaka, att det av styrelsen fastställda försöksprogrammet blir följt samt att genom den honom underställda serviceavdelningen lämna dem viss service vid genomförandet av försöksprogrammet. Den omedelbara ledningen av en försöksavdelnings verksamhet skall utövas av vederbörande försöksavdelnings chef — statsagronom eller statshortonom. Denne är dock i fackligt och administrativt avseende underställd institutionschefen.

Försöksdirektören skall vara ordförande i högskolans försökskollegium och i detta kollegiums olika sektioner.

På skäl, som närmare redovisas å s. 339 i betänkandet förordar utredningen, att befattningen som försöksdirektör placeras i samma lönegrad som den nuvarande överinspektörstjänsten, d. v. s. i Bp 4. Befattningen bör vidare liksom hittills, efter förslag av högskolestyrelsen, tillsättas av Kungl. Maj:t under förslagsvis sex år i sänder.

Utredningen övergår därefter till att behandla de kollegier och övriga organ, som erfordras för att leda och samordna den vid högskolan bedrivna verksamheten.

Lantbrukshögskolans *lärarkollegium* utgöres f. n. av högskolans samtliga professorer. Jämväl den, som tillfälligt uppehåller professorstjänst, samt speciallärare och laboratorer äger under vissa förutsättningar deltaga i lärarkollegiets överläggningar och beslut. Vid behov äger lärarkollegiet anlika och till sammanträde kalla personer utom kollegiet.

Med anledning av en av Kungl. Maj:t till bland andra jordbrukshögskole-

utredningen överlämnad framställning av Sveriges laboratorers förening om rätt för laboratorerna vid lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan att delta i vederbörande lärarkollegiums överläggningar och beslut har utredningen närmare behandlat frågan om lärarkollegiets sammansättning. Enligt utredningens uppfattning bör lärarkollegiet vid lantbrukshögskolan begränsas till samma omfattning som nu, intill dess klarhet vunnits över hur förhållandena kommer att gestalta sig i stort vid rikets universitet och övriga högskolor. Denna avvaktande inställning motiveras även därav att kollegiets uppgifter kommer att begränsas genom sektionskollegiernas tillkomst.

Med hänsyn till utredningens förslag om att inrätta en propedeutisk kurs för agronomie studerande finner utredningen det nödvändigt, att föreståndaren för denna kurs ingår såsom ledamot av kollegiet vid behandling av ärenden, som berör kursen och dess elever.

Lärarkollegiets befattning med tjänstetillsättningar bör enligt utredningen vara oförändrad i fråga om befattningarna som professor, laborator, 1:e bibliotekarie, docent och speciallärare. I övrigt skall kollegiet beträffande tjänstetillsättningar avge yttrande i ärenden, som av styrelsen remitterats till kollegiet.

Vid tekniska högskolan i Stockholm finns vid sidan om lärarkollegiet också en *kollegienämnd*. Enligt vad utredningen inhämtat är erfarenheterna av detta system goda. Bl. a. uppnås härigenom tidsbesparingar. Härom anför utredningen bl. a. följande.

Det synes bl. a. angeläget, att vissa ärenden, som berör undervisnings- och forskningsverksamheten, kan behandlas inom ett mindre forum än lärarkollegiet. Det framstår också för utredningen såsom synnerligen önskvärt, att ett organ finns, som på ett förberedande stadium kan behandla institutionernas anslagsäskanden för undervisnings- och forskningsverksamheten och sammanjämka dessa äskanden, så att ett förslag kan föreläggas styrelsen. Hittills har praxis varierat i detta avseende vid högskolan. Lärarkollegiet har under vissa perioder utövat denna funktion utan att därom är särskilt stadgat. Dessutom har styrelsen inom sig brukat utse ett särskilt utskott för att förbereda anslagsäskandena. En sådan förberedande granskning från styrelsens sida bör givetvis även framgent vara den obefärdade men styrelsens granskning av institutionernas äskanden för undervisnings- och forskningsverksamheten bör dock kunna underlättas genom att ett särskilt organ haft dessa frågor till förberedande behandling.

Utredningen föreslår därför inrättandet av en kollegienämnd, som skall bestå av rektor, prorektor och sektionernas ordförande. Förutom uppgiften att till styrelsen framlägga förslag till anslagsäskanden för undervisnings- och forskningsverksamheten bör nämnden även bereda eller handlägga sådana ärenden av akademisk karaktär, som lärarkollegiet hänskjuter till nämnden samt avge yttranden över ärenden, som styrelsen eller rektor i övrigt finner vara önskvärt att underställa nämnden.

I såväl lärarkollegiet som kollegienämnden skall rektor vara ordförande och prorektor vice ordförande. De ledamöter i lärarkollegiet, som tillhör

trädgårdssektionen, bör i Alnarp under ordförandeskap av rektors ställföreträdare för sin del behandla sådana ärenden, som tillkommer lärarkollegiet.

Enligt nu gällande stadgar kan inom lantbrukshögskolan inrättas avdelningskollegier. Sedan år 1952 har ett sådant avdelningskollegium för den ekonomiska ämnesgruppen varit i funktion. Erfarenheterna av dess verksamhet har varit gynnsamma. Inom lärarkollegiet har övervägts att inrätta avdelningskollegier jämväl för andra ämnesgrupper.

Utredningen är också av den uppfattningen, att ett forum för ökad vetenskaplig samverkan mellan institutionerna bör komma till stånd och föreslår därför, att institutionerna vid lantbrukshögskolan organiseras på fem *ämnessektioner* med var sitt *sektionskollegium* (jordbrukssektionen, husdjurssektionen, ekonomiska sektionen, tekniska sektionen samt trädgårdssektionen). En av sektionens professorer utses genom val i sektionskollegiet till sektionsordförande. Ordföranden i trädgårdssektionen — tillika rektors ställföreträdare vid Alnarp — skall däremot tillsättas av högskolans styrelse efter hörande av trädgårdssektionens sektionskollegium. Beträffande sektionskollegiernas sammansättning och arbetsuppgifter anför utredningen följande.

I varje sektionskollegium har sektionens professorer, laboratorer, lektorer, statsagronomer och statshortonomers säte och stämma. Därjämte äger motsvarande befattningshavare tillhörande annan sektion rätt att närvara i förekommande fall. Sektionskollegium skall, om så erfordras, äga rätt att med sig adjungera person utom kollegiet. Försöksdirektören äger närvara vid kollegiets sammanträden.

Sektionens främsta uppgift skall enligt utredningen vara att handlägga kontakt- och samarbetsfrågor rörande forskning, undervisning och försöksverksamhet såväl mellan institutionerna inom sektionen som ock mellan sektionen och andra anstalter och organ inom ämnesområdet. Sektionskollegiet skall i övrigt handlägga eller förbereda ärenden, som hänskjutits till detsamma.

F. n. finnes vid lantbrukshögskolan en *undervisningsnämnd* bestående av rektor och minst fem ledamöter utsedda av lärarkollegiet, av vilka en skall representera laboratorer och docenter. Denna nämnd sammanträder tillsammans med av studentkåren utsedda ombud.

Enligt gällande universitetsstatuter skall vid rikets universitet finnas en undervisningsnämnd vid varje odelad fakultet och varje sektion med uppgift att bereda ärenden rörande undervisningens planmässiga ordnande, granska studieplaner och studiehandböcker samt framlägga förslag i sådana eller liknande frågor. Nämnden består av dekanus såsom självskriven ordförande, två professorer, en annan lärare än professor samt tre ledamöter, utsedda av studentkåren.

Utredningen föreslår, att undervisningsnämnden vid lantbrukshögskolan får den sammansättning och de uppgifter, som föreskrives för motsvarande nämnder vid universiteten. Bl. a. bör lantbrukshögskolans undervisningsnämnd eller de personer nämnden utser ha till uppgift att granska

studieplaner för de studerande vid högskolan. Genom den föreslagna ändringen erhåller studentkåren en fastare och starkare förankring till nämnden, vilket utredningen anser vara av betydelse med hänsyn till nämndens uppgifter.

Utredningen behandlar därefter frågan om ett *försökskollegium* och anför först följande.

Enligt de nuvarande stadgarna utgöres försökskollegiet av föreståndarna, statsagronomerna och överassistenterna vid statens jordbruksförsök och statens husdjursförsök samt laboratorn i statistik och försöksteknik. Ordförande utses av styrelsen. Institutionsföreståndare vid högskolan har säte och stämma i kollegiet vid behandlingen av ärende, som berör hans institution. Föreståndaren för Sveriges utsädesförenings filial i Ultuna har rätt att närvara och yttra sig i försökskollegiet. Försöksgårdsföreståndare skall, då särskild fråga föranleder detta, kallas till sammanträde med försökskollegiet. Kollegiet äger vid behov anlita och till sammanträde kalla personer utom kollegiet. Det åligger försökskollegiet bl. a. att enligt styrelsens närmare anvisningar handlägga ärenden, som faller inom ramen för de av styrelsen årligen fastställda planerna för försöksverksamhetens bedrivande vid lantbruksförsöken samt att till styrelsen avge förslag rörande försöksverksamheten och andra lantbruksförsökens angelägenheter såsom i befodringsärenden m. m.

Enligt jordbrukshögskoleutredningens uppfattning bör lantbrukshögskolans försökskollegium bibehållas men ges en något ändrad organisation och tilläggas vidgade arbetsuppgifter. Kollegiet föreslås sålunda skola arbeta på tre sektioner, jordbruks-, husdjurs- och trädgårdssektionerna. I resp. sektion föreslås skola ingå dels de institutionsföreståndare, som har sig underställda försöksavdelningar, dels cheferna för dessa försöksavdelningar. Vidare bör försöksdirektören, serviceavdelningens chef och någon av högskolans statistiker ingå i sektionerna. Med hänsyn till den centrala försöksledningens samarbete med distriktsnämnderna bör distriktsförsöksledarna i förekommande fall ingå i försökskollegiet. Kollegiet och sektionerna skall dessutom med sig kunna adjungera andra befattningshavare inom eller utom högskolan.

Försöksdirektören skall vara ordförande i det samlade kollegiet och i sektionerna. Han skall dock äga rätt att delegera denna uppgift till annan befattningshavare.

Försökskollegiet bör inom försöksområdet i tillämpliga delar ha motsvarande uppgifter, som förut föreslagits tillkomma kollegienämnden. Kollegiet bör således förbereda försöksavdelningarnas pelita och för styrelsen framlägga ett samlat förslag till årets försöksverksamhet (riksförsöksprogrammet). Detta förslag skall försöksdirektören föredraga i högskolans styrelse.

För att skapa betryggande garantier att försöksverksamhetens önskemål vinner skäligt beaktande föreslår utredningen följande förfaringssätt beträffande de av försöksavdelningarnas chefer framlagda förslagen till försök.

Vederbörande statsagronoms förslag i ärende rörande försöksverksamhetens uppläggning skall först framläggas och diskuteras inom institutionen.

Därefter överlämnas förslaget till vederbörande sektion inom försökskollegiet, där det antingen godkänns eller ock ändras och sammanjämkas med andra försöksprojekt. Det av försökskollegiet slutgiltigt godtagna förslaget föredrages sedan av försöksdirektören i lantbrukshögskolans styrelse. Om statsagronomens förslag i försökskollegiet icke beaktats eller blivit ändrat, skall försöksdirektören i samband med sin föredragning inför styrelsen även framlägga det av statsagronomen förordade förslaget och jämväl tillse, att denne inför styrelsen får tillfälle att framföra sina synpunkter. Vad som här utsagts beträffande de av statsagronomerna framlagda primärförslagen skall givetvis gälla motsvarande förslag från statshortonomerna och i tillämpliga delar även förslag från distriktsförsöksledarna.

Enligt utredningens mening har *försöksledarmötet* haft en betydande uppgift att fylla. Då behovet att årligen samla försöksmän av olika kategorier för information och överläggningar säkerligen kommer att kvarstå, föreslår utredningen att mötet bibehålls. I fortsättningen bör dock även trädgårdssidan tillförsäkras en plats inom mötets ram. Beträffande mötets sammansättning och uppgifter anför utredningen bl. a. följande.

Mötet bör kunna uppdelas på tre sektioner, en jordbrukssektion, en husdjurssektion och en trädgårdssektion. Försöksdirektören bör vara ordförande i mötet i dess helhet, medan sektionsordförandena utses av mötet självt. I mötet bör förutom försöksdirektören ingå föreståndarna, statsagronomerna och statshortonomerna inom samtliga institutioner vid lantbrukshögskolan, som har försöksverksamhet, ävensom professorn i lantbrukets företags ekonomi, en av högskolans statistiker, föreståndaren för försöksverksamhetens serviceavdelning och distriktsförsöksledarna inom högskolan. Lantbruksstyrelsen bör representeras av byråcheferna för jordbruks- och husdjursbyråerna samt av byrådirektören för trädgårdsärenden. Den lokala försöksverksamheten bör representeras av samtliga jordbruks-, husdjurs- och trädgårdskonsulenter samt de övriga representanter hushållningssällskapen utser. Även chefen för jordbrukets provningsanstalt bör beredas tillfälle att delta. Mötet bör liksom hittills ha rätt att till sig adjungera personer utanför sin egen krets. Ledningen för mötet bör då så bedömes lämpligt vara oförhindrad att uppta speciella frågor i en mer begränsad krets. Mötets trädgårdssektion bör, om så befinner lämpligt, kunna sammanträda i Alnarp.

De uppgifter rörande försöksprogrammets tillkomst, som för jordbruks- och trädgårdsområdena primärt behandlas inom distriktsförsöksnämnderna, bör på husdjursområdet handläggas av försöksledarmötets husdjurssektion.

Försöksdirektören bör svara för att mötet årligen kommer till stånd och han bör, liksom f. n. överinspektören, tillsammans med ett arbetsutskott svara för att förslag till mötets program uppgöres, att mötets ärenden förberedes och att dess beslut protokollföres.

Utredningen övergår härefter till frågan om ett *lantbrukets försöksråd* samt anför härom bl. a. följande.

Efter förslag av 1945 års jordbruksförsöksutredning omorganiserades genom beslut av 1948 års riksdag lantbrukshögskolans båda tidigare fungerande försöksråd till ett försöksråd. Dettas uppgift skulle bl. a. vara att främja det fackliga samarbetet mellan den inom högskolan bedrivna försöksverksamheten och den verksamhet av liknande slag, som bedrevs vid övriga statliga och statsunderstödda forsknings- och försöksinstitutioner på jordbrukets

och trädgårdsodlingens område ävensom den lokala försöksverksamheten. Rådet skulle vidare verka som ett förbindelseorgan mellan försöksverksamheten å ena sidan samt det praktiska jordbruket, dettas organisationer och vissa industrier å andra sidan. Till ledamöter i rådet skulle utses representanter för försöks- och forskningsinstitutioner, för det praktiska jordbruket och dess organisationer samt för industrien. Genom beslut av 1952 års riksdag nedlades detta försöksråds verksamhet, då dess funktion som samarbetsorgan av olika anledningar bedömdes vara överflödig.

I likhet med 1945 års jordbruksförsöksutredning anser jordbrukshögskoleutredningen, att ett samarbetsorgan bör finnas för att rationellt kunna utnyttja de medel, som inom landet sammanlagt står till förfogande för forskning och försöksverksamhet på lantbruksområdet. Utredningen anser emellertid, att denna samverkan inte bör ha form av en central dirigeringsorgan utan ha karaktären av en ömsesidig information. Det samarbetsorgan, som utredningen föreslår bli inrättat och som bör benämnas lantbrukets försöksråd, skall sålunda ha karaktären av ett kontaktorgan mellan de olika anstalterna.

Försöksdirektören skall enligt utredningens förslag vara ordförande i lantbrukets försöksråd och lantbrukshögskolans kansliavdelning fungera som dess sekretariat. Försöksrådet föreslås i övrigt få i huvudsak den sammansättning som 1945 års jordbruksförsöksutredning förordade. Vidare föreslår jordbrukshögskoleutredningen, att de uppgifter i fråga om hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet, som nu handhas av ett beredningsorgan, benämnt försöksrådet, överflyttas på en särskild beredningsnämnd.

Vid utformningen av den *administrativa och kamerala verksamheten* vid lantbrukshögskolan har utredningen biträtt av statens organisationsnämnd. De av nämnden genomförda undersökningarna och framlagda förslagen redovisas i en särskild bilaga till utredningens betänkande, ur vilken inhämtas bl. a. följande.

Lantbrukshögskolans kansli står f. n. under ledning av en ekonomidirektor, som tillika är kanslichef. En försöksgårdsföreståndare biträder styrelsen vid övervakningen av förvaltningen av statens försöksgårdar. Arbetet inom kansliet är organiserat på sekreteraravdelning, kamreraravdelning och överinspektörens kansli, varjämte högskolans olika servicebetonade ekonomiarbeten utföres under ledning av en byggnadsassistent. Kansliet handlägger ärenden, som avser högskolans organisation, personal och ekonomi.

Vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut finns en rektors-expedition och ett gemensamt kamrerarkontor. Som chef för kamrerarkontoret tjänstgör en kamrerare, vilken tillika mot särskilt arvode är styrelsens sekreterare. Denne biträder rektor med handläggningen av vissa administrativa ärenden. Den kamerala verksamheten vid institutet, som är hufvudförvaltning, är starkt koncentrerad till kamrerarkontoret.

Statens organisationsnämnds förslag innebär i huvudsak följande.

De administrativa och kamerala verksamheterna vid lantbrukshögskolans *ultunadel* skall i likhet med nu gällande organisationsformer vid ett flertal

akademiska lärosäten i vårt land omhänderhas av två parallellställda avdelningar, en kansliavdelning och en ekonomiavdelning. Avdelningarna skall i administrativt avseende lyda under rektor men skall samtidigt betjäna försöksdirektören och den av honom handhavda verksamheten. Som chef för vardera avdelningen föreslås en byrådirektör. Var och en av dessa bör vara föredragande inom sitt verksamhetsområde i högskolans styrelse samt de kollegier, nämnder och råd, som kommer att finnas vid högskolan.

Kansliavdelningen föreslås i huvudsak handlägga ärenden rörande organisation, arbetsordningar och övriga arbetsföreskrifter, personal, årsberättelser och övriga redogörelser, kompetens- och utbildningsfrågor, skriv- och dupliceringsarbeten samt ombesörja vården av arkivet. Avdelningen skall föra styrelsens protokoll och ansvara för expedieringen av ifrågakommande ärenden.

Ekonomiavdelningen föreslås organiserad på kamrerarkontor, intendentsdetalj och verkstadsdetalj. Kamrerarkontoret skall omhänderha ärenden angående anslagsäskanden, personalredovisning, löneuträkning, kassarörelse, etc. samt ledas av en kamrerare. Intendentsdetaljen skall handlägga ärenden angående byggnader, parker, snickarverkstad m. m. samt ledas av en intendent. Verkstadsdetaljen med finmekanisk verkstad skall lämna service åt de vetenskapliga institutionerna vid högskolan i fråga om apparatur m. m. Som chef för denna detalj har föreslagits en ingenjör.

Med hänsyn till avståndet mellan Ultuna och Alnarp bör trädgårdssektionen ges en relativt självständig ställning i förhållande till högskolan i övrigt. Fördenskull bör en sektionsexpedition inrättas i Alnarp. Som chef för expeditionen erfordras en förste byråsekreterare. Expeditionen skall bl. a. fullgöra sekreterargöromål för sektionens ordförande, sektionkollegiet, lärarkollegiet i Alnarp samt omhänderha trädgårdssektionens organisations-, personal-, undervisnings- och elevärenden. Därjämte skall expeditionen omhänderha bl. a. sektionens kamerala ärenden.

Jordbruks- och högskoleutredningen framhåller, att det av statens organisationsnämnd framlagda förslaget till kansli- och ekonomiavdelningar vid Ultuna och till expedition i Alnarp innebär en väl avvägd och rationell organisation, varför utredningen ansett sig böra förordna detsamma. Frågan om den till intendentsdetaljen hänfödda verksamheten rörande parker, våghållning och bilservice i stället skall tillkomma lantbruksförvaltningen i Ultuna liksom frågan om storleken av kansliavdelningens personal bör enligt utredningen närmare utredas av högskolans styrelse, sedan närmare erfarenhet vunnits. Utredningen framhåller vidare att, därest förslaget rörande den administrativa och kamerala verksamheten godtages, samråd bör äga rum mellan högskolans styrelse och statens organisationsnämnd vid förslagets genomförande i denna del.

Utredningen har anlitat förste byråsekreterare E. Karlberg att utarbeta förslag till lönegradsplacering av personalen vid högskolans kansli. För de motiveringar, som ligger till grund för detta förslag, redogöres närmare i betänkandet s. 354—359, till vilket torde få hänvisas.

Utredningen framhåller för sin del, att den funnit det av förste byråsekreterare Karlberg framlagda förslaget väl avvägt och förordar, att befattningshavarna inplaceras i de av honom angivna lönegraderna. Rörande intenden-

tens lönegradsplacering framhåller utredningen därjämte, att denne tillagts ytterligare arbetsuppgifter utöver de av organisationsnämnden föreslagna.

Personalen vid kansli- och ekonomiavdelningarna vid Ultuna samt vid sektionsexpeditionen i Alnarp enligt utredningens förslag framgår av följande tablå.

Kansli- och ekonomiavdelningarna vid Ultuna

A. Kansliavdelningen

1 byrådirektör	A 26
1 1:e byråsekreterare	A 21
1 1:e kansliskrivare	A 12
2 kontorister	A 9
1 kanslibitråde	A 7
3 kontorsbiträden	A 5

B. Ekonomiavdelningen

1 byrådirektör	A 26

a) Kamrerarkontoret

1 kamrer	A 21
1 kassör	A 12
1 kontorist	A 9
1 kanslibitråde	A 7
3 kontorsbiträden	A 5

b) Intendentsdetaljen

1 intendent (nuv. byggnadsass. bef.)	A 19
1 maskinmästare	A 12
2 reparatörer	A 8 resp. A 9
6 eldare	A 7
2 hantverkare	A 8
1 trädgårdsmästare	A 9
6 gårdskarlar (varav en chaufför)	A 7
1 förrädsman	A 7
3 expeditiionsvakter	A 7
1 nattvakt, kollektivavtalsanställd	
3 trädgårdsarbetare, säsongsanställda (kollektivavtalsanställda)	

c) Verkstadsdetaljen

1 ingenjör	A 19
1 instrumentmakare	A 11

Sektionsexpeditionen i Alnarp

1 1:e byråsekreterare	A 23
1 kontorist	A 9
1 kanslibitråde	A 7
2 kontorsbiträden	A 5
1 expeditiionsvakt	A 7

Den nuvarande personalen vid lantbrukshögskolans kansli utgöres av 1 ekonomidirektör i Bo 1, 1 sekreterare i Ao 23, 1 kamrerare i Ao 21, 1 byråsekreterare i Ae 19, 1 byggnadsassistent i Ae 17, 1 bokhållare i Ao 15 samt 29 befattningshavare i lägre lönegrad än A 15.

II. YTTRANDEN

Ganska många remissinstanser är av den åsikten, att den centrala ledningen för forskningen och försöksverksamheten enligt jordbrukshögskoleutredningens förslag blivit onödigt komplicerad. Bl. a. menar man, att alltför många olika organ och befattningshavare har föreslagits för att administrera och leda verksamheten. Men framför allt är det konstruktionen med två närmast parallellställda befattningshavare — rektor och försöksdirektör — i högskolans ledning, som framkallat remissinstansernas farhågor. Denna anordning har ansetts kunna ge upphov till effektivitetshämmande inre strider mellan dessa två befattningshavare. Även sammansättningen av högskolans styrelse har diskuterats av remissinstanserna, som därvid strävat efter att få en bättre representation för närmast berörda näringsgrenar, nämligen jordbruket och trädgårdsnäringen.

Lantbrukshögskolans styrelse framhåller bl. a.

Enligt styrelsens uppfattning är det oundgängligen nödvändigt, att försöksverksamheten erhåller den samordnande kraft, som den av utredningen föreslagna försöksdirektören är avsedd att utgöra. Försöksverksamhetens uppdelning på ett flertal avdelningar, som skall ingå i högskolans olika institutioner, gör det synnerligen betydelsefullt, att den centrala ledningen av försöksverksamheten är stark. Det är därför nödvändigt, att befattningen som försöksdirektör inrättas och att denne befattningshavare ges i huvudsak de arbetsuppgifter, som utredningen föreslagit, samt att han ingår som självskriven ledamot i styrelsen. Styrelsen kan sålunda i detta avseende inte dela de av högskolans lärarkollegium anförda synpunkterna.

För att bättre tillgodose önskemålen om en effektiv planläggning av försöksverksamheten bör enligt styrelsens uppfattning försöksdirektören beredas tillfälle att redan vid planläggningen av försöksprogrammen inom de olika försöksavdelningarna delta och framföra sina synpunkter. Den överblick av försöksverksamheten och den erfarenhet, som försöksdirektören förutsättes skola åga, kan då på ett tidigt stadium utnyttjas och därigenom kan planläggningen ske effektivare. Man torde även på så sätt lättare uppnå en god samordning av försöksverksamheten än om försöksdirektören skulle få tillfälle att ingripa först sedan försöksprogrammen utformats och föreligger klara inom de olika institutionerna.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser, att utredningen föreslagit en något komplicerad organisation för försöksverksamhetens ledning. Kollegiet framhåller, att en god anknytning till det praktiska jordbruket och dess olika aktuella problem är viktigare för försöksverksamheten än en omfattande topporganisation. Lärarkollegiets avvikelse från utredningens förslag beträffande organisationen syftar enligt kollegiet till att stärka anknytningen till det praktiska jordbruket och därmed främja försöksverksamheten.

Beträffande styrelsens sammansättning föreslår lärarkollegiet, att en representant för jordbrukets föreningsrörelse skall ingå i högskolans styrelse i stället för den av utredningen föreslagna representanten från hushållningssällskapen, vilka enligt kollegiet är tillfredsställande representerade genom att lantbruksstyrelsens chef ingår i styrelsen. Lärarkollegiet tillstyrker utredningens förslag, att högskolans styrelse icke i fortsättningen skall fungera som överstyrelse för vissa andra anstalter på lantbrukets område. Därmed bortfaller också enligt kollegiet ett av motiven för den motsvarighet till den nuvarande överinspektören, som utredningen föreslår i form av en försöksdirektör. Lärarkollegiet anför i detta sammanhang bl. a. följande.

Försöksdirektörens uppgifter i övrigt, nämligen att övervaka och samordna försöksverksamheten, torde lämpligen kunna tilläggas försökskollegiet och styrelsen, den senare bl. a. genom att en tjänst som försöksintendent inrättas. Kollegiet kan sålunda inte finna tillräckliga skäl för att inrätta den av utredningen föreslagna försöksdirektörsbefattningen. Den samlade försöksverksamhetens representant utåt bör vid sidan av rektor vara försökskollegiets ordförande, vilken på förslag av kollegiet utses av styrelsen.

Enligt lärarkollegiet bör föredragningsrätten i högskolans styrelse begränsas till rektor, försökskollegiets ordförande samt trädgårdssektionens ordförande. Dessa föredragande bör äga rätt att delegera föredragningen till den eller de personer, som kan finnas lämpligt. Rektor bör företräda styrelsen i förhållande till all personal både vid institutionerna och vid försöksstationerna. Högskolan bör utåt företrädas av rektorsämbetet. Vidare bör sakkunnigbedömning av statsagronomer och statshortonomer handläggas av lärarkollegiet.

Lärarkollegiet föreslår vidare, att den nuvarande beredningsnämnden bibehålles men förändras på det sättet, att den innefattar representanter jämväl för försökskollegiet. Kollegiet anför härom bl. a. följande.

Av nämndens ledamöter kan lämpligen tre utses av lärarkollegiet och tre av försökskollegiet. Rektor bör vara ordförande. Denna beredningsnämnd skulle i mån av behov kunna förbereda ärenden, vilka skall behandlas av lärarkollegiet eller försökskollegiet. Enligt lärarkollegiets uppfattning skulle man därigenom erhålla ett värdefullt kontaktorgan mellan de båda kollegierna.

Lärarkollegiet föreslår vidare, att samtliga distriktsförsöksledare bör vara ordinarie ledamöter av försökskollegiet och ej endast i »förekommande fall» ingå i detsamma. I försökskollegiet bör vidare ingå en representant för de ekonomiska ämnena vid högskolan för att driftsekonomiska problemställningar skall kunna beaktas vid försökens uppläggning, så att resultaten från försöken kan tjäna som driftsekonomisk vägledning. Lärarkollegiet betonar också värdet av att, såsom utredningen föreslagit, försökskollegiet och sektioner med sig skall kunna adjungera befattningshavare inom eller utom högskolan och pekar därvid särskilt på värdet av sådan adjungering av företrädare för jordbrukets föreningsrörelse och de lantbrukskemiska kontrollstationerna.

Försöksledarmötet bör enligt lärarkollegiet bibehållas som kontaktorgan. Försökskollegiets ordförande bör vara självskriven ordförande i försöksledarmötet och i försöksrådet.

Några bärande skäl att inrätta den särskilda nämnd för behandling av programmet för hushållningssällskapens statsunderstödda försöksverksamhet, som utredningen föreslår, torde enligt lärarkollegiet inte föreligga, om den lokala representationen i försökskollegiet och distriktsförsöksnämnderna förstärkes på det sätt kollegiet föreslagit. Nämndens uppgifter bör sålunda tills vidare åvila försökskollegiet. Om erfarenheten av den nya organisationen skulle visa det erforderligt, bör det få ankomma på lantbrukshögskolans styrelse att på nytt taga upp frågan om inrättandet av denna nämnd.

Beträffande förslagen om den administrativa och kamerala verksamheten förutsätter lärarkollegiet, att den beslutanderätt ekonomidirektören har i vissa personalärenden och ekonomiska ärenden överföres på de föreslagna avdelningscheferna och icke på rektor. Lärarkollegiet framhåller vidare, att den föreslagna förste byråsekreterartjänsten bör placeras i A 23 i stäl-

let för som föreslagits A 21, att kamrerarbefattningen bör placeras i A 23 i stället för A 21 samt att kamrerarens närmaste man bör placeras i A 15. Kamrerarexpeditionen bör vidare förstärkas med en kontorist och ett kanslibitråde.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut framhåller, att de arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag skall åvila försöksdirektören, bör kunna handhavas av chefen för serviceavdelningen och styrelsen ifrågasätter om en befattning som försöksdirektör är behövlig. Även i övrigt framhåller styrelsen, bör alla möjligheter tillvaratagas för att göra försökens administration enkel och effektiv.

Institutets styrelse anser vidare, att det även i fortsättningen måste finnas en gemensam administrativ och kameral förvaltning vid Alnarp på grund av det intima samarbete, som alltid måste finnas mellan de till Alnarp förlagda verksamhetsgrenarna. Denna fråga bör emellertid bli föremål för särskild utredning.

Veterinärhögskoleutredningen föreslår bl. a., att försöksdirektörens befogenheter överföres på rektor. Veterinärhögskoleutredningen framhåller vidare, att det är av stor betydelse, att forskningsverksamheten och den högre utbildningen erhåller en fast organisation, så att riskerna för splittring undviks och anför i anslutning härtill bl. a. följande.

Genom den föreslagna organisatoriska uppdelningen förloras enligt veterinärhögskoleutredningens uppfattning en del av de fördelar, som den samtidigt föreslagna sammanföringen av forsknings- och försöksverksamheten synes medföra. Vidare kan ett så stort antal skilda kollegier och nämnder, som föreslagits, befaras minska effektiviteten hos forsknings- och försöksverksamheten. Veterinärhögskoleutredningen vill således förorda en mera enhetlig organisation, varvid av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna befogenheter för försöksdirektören bör överföras på rektor. Givetvis bör dessa befogenheter uppmärksammas vid utseende av rektor.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund är inne på tanken, att rektor skulle kunna övertaga det väsentliga av försöksdirektörens uppgifter, varvid sistnämnda tjänst skulle bli överflödig. Förbundet anför härom bl. a. följande.

Den föreslagna organisationsformen innebär en ökad belastning för rektor som främste företrädare för högskolan. Den av utredningen föreslagna försöksdirektörens ställning blir mycket oklar och kommer enligt förbundets mening att medföra en rad invecklade och svårtolkade frågor om huvudmannaskap och vidare besvärliga ansvarsfördelningar med risk för konfliktsituationer. Då rektor utses bland högskolans professorer, kan det inte undvikas, att det ämne han företräder blir starkt handikappat genom att rektor får föga tid och möjlighet att ägna sig åt forskning och undervisning i sitt ämne. Med hänsyn till dessa omständigheter vill förbundet föreslå, att rektor skall kunna väljas även utanför kretsen av lärare vid högskolan, om man på så sätt kan förvärva en kvalificerad och erfaren administratör, som helt ägnar sig åt rektorsåliggandena och som även skulle kunna övertaga det väsentliga av försöksdirektörens uppgifter. Denna tjänst skulle då bli överflödig.

I försökskollegiet bör enligt förbundet ingå även en representant för den ekonomiska sektionen. Vidare bör distriktsförsöksnämndernas ordföranden vara ordinarie ledamöter i kollegiet med hänsyn till att den direkta kontakten med den lokala försöksverksamheten är mycket väsentlig. Lärarkollegiet bör enligt förbundet omfatta både professorerna och laboratorerna i analogi med försökskollegiet, i vilket såväl institutionscheferna som statsagronomerna ingår. Förbundet ifrågasätter också, om icke ett smidigare och effektivare arbetssätt uppnås genom att den av utredningen föreslagna kollegienämnden ersättes av ett för kollegierna gemensamt arbetsutskott. Förbundet framhåller slutligen, att försöksledarmötet bör bibehållas i enlighet med utredningens förslag samt att försökskollegiets ordförande bör vara självskriven ordförande för både försöksledarmötet och försöksrådet.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund ifrågasätter, om inte en administrativ chef för hela den lantbruksvetenskapliga verksamheten vore den riktigaste lösningen och anför härom.

Förslaget att inrätta en särskild tjänst som försöksdirektör finner förbundet välbetänkt med tanke på att denne befattningshavares uppgift i första hand skall vara att tillgodose den programbundna försöksverksamhetens intressen inom högskoleorganisationen. Det är dock nödvändigt med en klar avgränsning mellan försöksdirektörens och rektors inbördes ställning, så att ej slitningar i högskolans högsta ledning uppstår. Förbundet vill i detta sammanhang ifrågasätta, om ej en administrativ chef för hela verksamheten vore den riktigaste lösningen, varvid honom underställda befattningshavare får ansvara för forskning och undervisningsområdet resp. försöksområdet. Att inrätta det föreslagna lantbrukets försöksråd finner förbundet vara en högst angelägen åtgärd.

Sveriges pomologiska förening kan inte dela utredningens uppfattning, att den lyckats draga en klar gräns mellan institutionschefens och den föreslagne försöksdirektörens ställning och arbetsuppgifter. Föreningen kan för övrigt inte finna några vägande skäl, som talar för att försöksavdelningarna vid Alnarp skall underställas den vid Ultuna placerade försöksdirektören, vilken med hänsyn till trädgårdsförsökens behov av speciell uppläggning torde få mycket svårt att »övervaka att denna verksamhet fungerar på ett effektivt och rationellt sätt». Föreningen föreslår därför, att försöksdirektörens uppgift begränsas och att den inte kommer att innefatta försöksavdelningarna vid Alnarp.

Trädgårdsnäringsutredningen anser, att företrädare för såväl odlingen som den förädlade industrien bör ingå i bl. a. försöksrådet för att därigenom erhålla en så nära kontakt mellan näringen och den trädgårdsvetenskapliga verksamheten som möjligt.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att den föreslagna organisationen är komplicerad och icke torde ha förutsättningar att fungera utan friktion. Bl. a. pekar styrelsen på de motsättningar, som kan uppstå därigenom att försöksdirektören skall tillse, att den programbundna försöksverksamheten bedrivs enligt en fastställd plan, samtidigt som statsagronomernas närmaste chef är institutionsföreståndare.

Sveriges utsädesförening har intet att invända mot utredningens förslag, att den inspektionsrätt, som lantbrukshögskolan f. n. utövar genom överinspektören, skall upphöra och att högskolans styrelse icke längre skall fungera som mellaninstans i frågor om anslag till utsädesföreningen. Utsädesföreningens styrelse framhåller emellertid, att lantbrukshögskolan — liksom dennas företrädare som mellaninstans lantbruksstyrelsen — fullgjort denna sin uppgift på ett synnerligen grannliga sätt och i alla avseenden strävat efter att befrämja den av utsädesföreningen bedrivna verksamheten. Å andra sidan har utsädesföreningen på senare år haft förmånen av en så nära kontakt med jordbruksdepartementet, att föreningens styrelse — om detta förhållande får fortbestå — för sin del icke anser frågan om mellaninstans aktuell.

I fråga om organisationen framhåller utsädesföreningen bl. a. vidare.

Den organisation, som föreslås av utredningen för åvägbringande av erforderlig kontakt mellan de olika institutionernas försöksavdelningar inhördes samt mellan dessa å ena sidan och andra utom högskolan stående försöksorgan å den andra, synes styrelsen synnerligen komplicerad och tungrodd och torde leda till bristande effektivitet och risk för intressemot-sättningar, vilka kan hämma verksamheten. Det stora antalet råd och nämnder måste också, om dessa verkligen i praktiken skall fungera och inte endast finnas till på papperet, medföra, att de för försöksverksamheten ansvariga tjänstemännen får ägna en onormalt stor del av sin tid åt administration och konferenser och får föga tid över för produktivt arbete.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt framhåller, att detaljutformningen av utredningens organisationsförslag i vissa avseenden är mindre viktig, och finner det nödvändigt, att försöksverksamhetens organisation göres mindre tungrodd och byråkratisk än vad som föreslagits.

Försöksdirektören bör enligt *Weibullsholms* uppfattning mera vara kontaktman och rådgivare än övervakare av försöksverksamheten. Därigenom blir försöksavdelningarnas ställning klarare och statsagronomerna behöver inte känna sig »tjäna tvenne herrar». *Weibullsholm* anser det vidare lämpligt, att försöksdirektören också blir lantbrukshögskolans kontaktman med vissa statliga, halvstatliga och statsunderstödda forsknings- och försöksinstitutioner på jordbrukets område, även om inte lantbrukshögskolans styrelse i fortsättningen skall utöva inspektion över dessa institutioner.

Weibullsholm framhåller vidare, att antalet instanser, som skall behandla olika ärenden rörande försöksverksamheten förefaller onödigt stort och anför i anslutning härtill följande.

Risk finnes, att alltför mycken tid åtgår till sakligt sett onödiga sammanträden. Erfarenheten visar, att informella överläggningar i smärre grupper i effektivitet är avgjort överlägsna större sammanträden. Sedan förslag till försöksplaner uppgjorts inom resp. institutioner (försöksavdelningar) och lokalt ute i landet, borde det vara fullt tillräckligt, om dessa planförslag bereddes och sammanjämkades av en för lantbrukshögskolans försöksverksamhet och den lokala verksamheten gemensam instans. Om denna skall kallas försökskollegium, särskild försöksnämnd eller försöksråd kan vara ganska likgiltigt.

Sveriges lantbruksförbund föreslår, att i försökskollegiet skall ingå två ordinarie ledamöter, som är väl förtrogna med praktiskt jordbruk för att underlätta samordningen av forsknings- och försöksverksamheten mellan olika ämnesområden. Förbundet anför i detta sammanhang följande.

Lantbruksförbundet vill starkt understryka, att jordbrukaren i sin verksamhet alltid måste avväga emot varandra stående resultat av en stor mängd av tekniska och ekonomiska faktorer. I forskningsverksamheten kan dessa faktorer stundom isoleras från varandra på ett tillfredsställande sätt. I försöksverksamheten däremot torde många faktorer som regel samtidigt vara verksamma, ej sällan dessutom på såväl jordbruks- som husdjursområdena. Med den långtgående organisatoriska uppdelning av försöksverksamhetens planläggning och genomförande, som utredningen föreslagit, är det därför av synnerlig vikt, att samordningen genom de särskilda organ, som utredningen föreslår, samtidigt blir både fast och mångsidig. För att ytterligare stärka organisationen vill förbundet för sin del ifrågasätta, om i försökskollegiet icke borde såsom ordinarie ledamöter ingå två med praktiskt jordbruk väl förtrogna personer. I kollegiet bör aktuella och relevanta problem tas upp och eftersom dessas bearbetning bör få en riktig driftekonomisk inriktning torde det vara lämpligt att till försökskollegiet knyta jämväl föreståndarna för högskolans båda ekonomiska institutioner.

Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF) framhåller, att försöksverksamhetens organisation i utredningsförslaget blivit alltför komplicerad och att avsevärda förenklingar bör kunna vidtagas. RLF, som förordar, att nuvarande organisationsform bibehålles, anser, att det liksom nu bör finnas en chef för hela den samlade försöksverksamheten. Denne bör dock mera vara kontaktman och rådgivare än övervakare av försöksverksamheten. För att öka möjligheterna till samordning av försöksverksamheten behöves ett organ, försökskollegiet, som har till uppgift att inför lantbrukshögskolans styrelse förbereda och samordna alla ärenden, som berör försöksverksamheten. RLF föreslår vidare utökad representation i försökskollegiet, varvid professorn i lantbrukets driftekonomi samt cheferna för statliga försöksstationerna föreslås ingå såsom ordinarie ledamöter i kollegiet. För att öka möjligheterna att framföra de lokala intressena, d. v. s. jordbrukarnas krav på försöksverksamheten, föreslår RLF att förutom redan angivna befattningshavare i försökskollegiet skall ingå en från varje försöksdistrikt vald representant för den lokala försöksverksamheten.

Jönköpings läns hushållningssällskap, som i princip tillstyrker utredningens förslag om samorganisation mellan forskning och försöksverksamhet, kan emellertid ej finna, att den organisatoriska utformning, som utredningen skisserat, är helt tillfredsställande. Sällskapet anför i denna fråga bl. a. följande.

Organisationen förefaller onödigt komplicerad och svåröverskådlig. I vissa fall synes oklarhet råda om de olika befattningshavarnas och instansernas ställning och befogenheter. Detta gäller exempelvis den föreslagne försöksdirektören och serviceavdelningen. Det är därför enligt sällskapets mening i hög grad angeläget, att själva organisationsförslaget ägnas en översyn i syfte att uppnå större enkelhet, klarhet och effektivitet.

Gävleborgs läns hushållningssällskap betonar det angelägna i att samarbete kommer till stånd mellan de olika försöksavdelningarna vid Ultuna och de nya försöksdistrikten med sina försöksstationer. Den roll av samordnande natur, som delvis skulle åligga serviceavdelningen, kunde i stället överflyttas på försöksrådet, som då borde förse med egen institution. En särskild försöksdirektörsbefattning skulle då inte behöva inrättas. I stället för försöksdirektören kunde en överinspektör liksom förut vara ordförande i rådet och medverka till att de olika förslagen utarbetades till ett riksförsöksprogram.

Uppsala läns hushållningssällskap föreslår, att försöksdirektören, serviceavdelningen och provningsanstalten inordnas i försökskollegiet med ett verkställande organ, benämnt lantbrukshögskolans försökscentral, vars chef skulle företräda försöksverksamheten inför styrelsen, leda försökskollegiet och försöksledarmötet samt utgivandet av försöks- och provningsmeddelanden. Sällskapet finner det ej vara ologiskt, att exempelvis distriktsförsöksledaren för östra distriktet samtidigt kunde vara ordförande i försökskollegiet och chef för försökscentralen och att hans ställföreträdare i sådant fall ledde distriktsnämndens arbete. Sällskapet vill emellertid inte med bestämdhet yttra sig om valet av chef för försökscentralen men vänder sig dock principiellt emot utredningens strävan att vilja placera toppfigurer på olika poster (försöksdirektör, chef för serviceavdelning, provningsdirektör). Sällskapet anför fortsättningsvis bl. a. följande.

Inom försökskollegiet, i vilket professorer och statsagronomer vid högskoleinstitutioner med försöksverksamhet, distriktsförsöksledarna för jordbruk och trädgård samt försökstationsledarna för husdjur skulle ingå, torde ej böra uppstå några nämnvärda svårigheter att bland där befintliga försöksmän utvälja den mest lämplige att på förordnande för viss tid som chef för försökscentralen vara den främste företrädaren för försöksverksamheten. Därmed skulle finnas en parallell till besättandet av rektorstjänsten vid högskolan. Liksom innehavaren av denna tjänst efter förordnandet som rektor kan återgå till sin institution, skulle försökscentralens chef kunna återgå till det försöksdistrikt eller den institution han tillhör.

Vid ett genomförande av den av sällskapet föreslagna organisationsplanen skulle givetvis även hushållningssällskapens statsbidragsberättigade försöksverksamhet provas av distriktsförsöksnämnden — försökskollegiet — lantbrukshögskolans styrelse.

Östergötlands läns hushållningssällskap framhåller, att den föreslagna organisationen är mycket komplicerad och svårbemästrad samt i vissa hänseenden oklar.

Organisationen kan därför tänkas leda till dålig effektivitet, då en stor del av de högst kvalificerade befattningshavarnas arbetstid måste ägnas åt arbetsuppgifter inom de talrika administrativa och kamerala organen. Om hushållningssällskapens fyra representanter i det nuvarande försöksrådet ingår som ledamöter i försökskollegiet, ernås en samordning av den statliga lokala försöksverksamheten och hushållningssällskapens egen försöksverksamhet, något som sällskapet betecknar som nödvändigt. Sällskapet delar icke utredningens uppfattning, att frågor om sällskapens egen försöksverksamhet eventuellt skall handläggas av lantbruksstyrelsen.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap har funnit förslaget beträffande försöksverksamhetens framtida organisation tungrott och svåröverskådligt. Sällskapet betonar önskvärdheten av att vid ärendets fortsatta behandling alla möjligheter till förenkling av organisationen vidtages.

Stockholms läns och stads hushållningssällskap anser, att detaljutformningen av utredningens förslag till försöksverksamhetens organisation är alltför komplicerad och tungrodd och bör kunna förenklas avsevärt.

Enligt sällskapet bör det finnas en chef — försöksdirektör — för hela den samlade försöksverksamheten. Denne bör dock mer vara en ledare, kontakthan och rådgivare än övervakare av försöksverksamheten, samtidigt som han slår vakt om och medverkar till att samarbetet mellan de olika försöksinstitutionerna fungerar friktionsfritt. I försökskollegiet bör också distriktsförsöksledarna ingå obligatoriskt.

Hushållningssällskapet kan ej biträda uppfattningen att hushållningssällskapens egen försöksverksamhet eventuellt skall sortera under lantbruksstyrelsen. Enligt sällskapets mening bör den slutliga planläggningen av all försöksverksamhet liksom också förslag till fördelning av medel handhas av försökskollegiet. Av denna anledning bör, förutom nyss angivna befattningshavare, en från varje försöksdistrikt vald representant för den lokala försöksverksamheten ingå i försökskollegiet. Härigenom ges den lokala försöksverksamheten ökade möjligheter att framföra de lokala intressena, d. v. s. jordbrukarnas krav på försöksverksamheten. För att försökskollegiet skall bli funktionsdugligt trots sin storlek bör det enligt sällskapets mening arbeta på sektioner och det bör även inom sig utse ett arbetsutskott.

Svenska lantmannaskolornas lärareförening anser, att den s. k. lägre lantbruksundervisningen även i fortsättningen bör vara representerad i högskolans styrelse.

Sveriges fjäderfäavelsförening framhåller, att fjäderfäskötseln icke alls är företrädd i försöksledarmötets husdjurssektion, vilket alltså leder till att de impulser från mötet, som skall utgöra grundvalen för riksförsöksprogrammet, icke blir tillfredsställande vad gäller fjäderfäskötseln. Husdjurskonsulenter har god kontakt med den praktiska husdjursskötseln i övrigt men vad gäller fjäderfäskötseln synes deras kontakt icke vara tillräcklig för att här representera dennas intressen. Då denna kontakt mellan försöksverksamheten och praktikens män är synnerligen betydelsefull, hemställer föreningen, att försöksledarmötets husdjurssektion omorganiseras, så att även fjäderfäskötseln blir representerad genom Sveriges fjäderfäavelsförening.

Kristianstads läns hushållningssällskap framhåller, att försöksledarmötet tyvärr visat sig vara en mycket tungrodd apparat med alltför många personer närvarande. Sällskapet föreslår därför, att landets försöksledare, alltså i första hand jordbrukskonsulenter, sammanträder en gång om året för att diskutera gemensamma problem. Vid detta sammanträde bör förutom sällskapets försöksledare även centrala representanter för varje ämnesområde närvara. Hela antalet deltagare torde då hålla sig vid 30 å 40.

Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter föreslår, att ett rådgivande organ, motsvarande de avdelningsråd, som nu finnes vid de tekniska högskolorna, tillskapas för att förmedla kontakten mellan institutionerna och näringslivets yrkesområden. Föreningen yrkar vidare på att lantbrukshögskolans styrelse skall utökas med representanter för inte endast hushållningssällskapen och trädgårdsnäringen, såsom utredningen föreslagit, utan även för trädgårdskonsten.

Statskontoret ifrågasätter lämpligheten av att kansliet vid lantbrukshögskolan bygges upp efter samma principer som vid universiteten, vilket utredningen föreslagit. Statskontoret erinrar om att universitetsutredningen avser att i sitt slutbetänkande behandla motsvarande frågor för bl. a. universiteten, och framhåller med anledning därav, att slutlig ställning till vad utredningen förordat i denna del ej bör tagas förrän i samband med prövningen av universitetsutredningens motsvarande förslag.

Riksräkenskapsverket kan i huvudsak ansluta sig till utredningens med biträde av statens organisationsnämnd framlagda förslag till organisation av den administrativa och kamerala verksamheten vid lantbrukshögskolan. I fråga om vissa av organisationsnämndens framlagda detaljförslag kan ämbetsverket däremot icke helt dela nämndens uppfattning. Då riksräkenskapsverket förutsätter, att vederbörligt samråd kommer att äga rum med ämbetsverket i dessa frågor, har det icke ansett sig behöva upptaga dem till behandling i detta sammanhang.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Stockholms högskola anser, att den föreslagna organisatoriska uppbyggnaden av lantbrukshögskolans centrala ledning och administration inte är tillfredsställande. Fakulteten anför bl. a. följande.

Förslaget innebär bl. a., att en påfallande heterogen och vidlyftig organisation skulle få två chefer samt att det skulle finnas en kansli- och en ekonomiavdelning. De senare skulle båda lyda under två chefer. Fakulteten anser en sådan organisation närmast vara en anomali. Det är också ägnat att förvåna, att förslaget om de två avdelningarna avgives utan motivering.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

Jag har i det föregående förordat förändringar i lantbrukshögskolans uppgifter och organisatoriska utformning. Efter omorganisationen bör lantbrukshögskolans uppgift vara att genom forskning och försöksverksamhet främja jordbruks- och trädgårdsnäringarnas utveckling samt att meddela på vetenskaplig grund vilande undervisning i ämnen, som är av betydelse för jordbruket och trädgårdsnäringen.

Mina förslag beträffande organisationen medför även vissa förändringar i lantbrukshögskolans centrala ledning och administration, även om nuvarande administrativa anordningar i viss utsträckning torde kunna bibehållas.

I avsnittet om sambandet mellan högre undervisning, forskning och försöksverksamhet i det föregående har jag anfört, att den allmänna målsätt-

ningen för inriktningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten bör ges av lantbrukshögskolans styrelse, i vilken jordbruks- och trädgårdsnäringsarna följaktligen bör vara väl representerade. Uppgiften att leda och samordna verksamheten vid högskolan har jag därvid funnit böra anföras åt rektor ensam. För att biträda rektor vid handläggningen av organisatoriska och förvaltningsmässiga uppgifter inom försöksverksamheten har jag föreslagit en särskild befattning som försöksintendent. Den nuvarande befattningen som överinspektör bör sålunda slopas från och med den 1 juli 1962.

Vidare bör enligt mina i det föregående framlagda förslag ledningen av den lantbruksvetenskapliga verksamheten utformas så, att rektor blir ordförande i såväl kollegienämnd som i lärar- och försökskollegier. Både lärar- och försökskollegiet skall inom sig välja vice ordförande. Vice ordförande i lärarkollegiet bör närmast svara för undervisningen vid högskolan. Inom var och en av försökskollegiets tre sektioner — jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektionerna — bör utses en ordförande.

Jag torde nu få något närmare redovisa min syn på lantbrukshögskolans ledning och administration. Liksom hittills torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser härom. Såsom jag förut uttalat, bör de nya stadgarna för lantbrukshögskolan i tillämpliga delar anpassas till gällande bestämmelser för universiteten.

I likhet med jordbrukshögskoleutredningen anser jag, att *styrelsen* för lantbrukshögskolan bör bestå av oförändrat nio ledamöter. Självskrivna ledamöter bör vara högskolans rektor samt chefen för lantbruksstyrelsen eller vid förfall för honom den tjänsteman inom lantbruksstyrelsen, som han utser till sin ersättare. Ordförande och sex övriga ledamöter bör för en tid av fyra år utses av Kungl. Maj:t. Bland de övriga ledamöterna bör såsom utredningen föreslagit ingå representanter för det praktiska jordbruket och trädgårdsnäringsen, en representant för Uppsala universitet samt en representant för hushållningssällskapen. En av ledamöterna synes lämpligen böra representera jordbrukets föreningsrörelse. Styrelsen bör såsom nu inom sig utse vice ordförande och ett arbetsutskott. I detta utskott synes ordförande och rektor böra vara självskrivna ledamöter. Kungl. Maj:t torde böra äga utse den nya styrelsen redan från och med den 1 januari 1962, om så skulle visa sig lämpligt av organisatoriska skäl.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att lantbrukshögskolans styrelse i fortsättningen inte längre skall fungera som överstyrelse för vissa anstalter på lantbrukets område i fråga om inspektion, försöksplaners fastställande, anslagsfrågor m. m. Dessa funktioner bör enligt utredningen överföras på dessa anstalters styrelser eller på lantbruksstyrelsen eller ock ordnas på annat sätt. Jag är i princip ense med utredningen i denna fråga. Enligt min mening bör emellertid ett definitivt ställningstagande i frågan anstå i avvaktan på resultatet av vissa dessa anstalter berörande utredningar. Högskolans styrelse torde därför tills vidare böra fungera som överstyrelse för ifrågavarande anstalter.

De åligganden, som enligt nu gällande stadga åvilar högskolestyrelsen,

bör med de ändringar, som betingas av mina förslag, i huvudsak kvarstå oförändrade.

Arbetsutskottet inom lantbrukshögskolans styrelse bör för styrelsens räkning bereda ärenden av principiell natur och vara beslutande i ärenden, som styrelsen delegerar till utskottet enligt bestämmelser i arbetsordningen. Styrelsen bör även kunna utse särskilda arbetsutskott för speciella ärenden ävensom med sig adjungera lämplig expertis. Vid handläggning av frågor, som berör trädgårdssektionen, bör styrelsen, om så befinnes lämpligt, kunna förlägga sammanträden till Alnarp.

Föredragande i styrelsen bör vara rektor eller efter styrelsens bestämmande prorektor samt ordförandena i jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektionerna. Var och en av föredragandena bör kunna med sig adjungera olika befattningshavare ävensom med styrelsens medgivande kunna delegera föredragningsrätten till dessa.

Professorer, laboratorer, statsagronomer och statshortomoner bör tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av lärarkollegiet. Vid övriga tjänstetillsättningar bör styrelsen även i fortsättningen efter förslag av lärarkollegiet respektive vederbörande institutionsföreståndare avge yttrande, därest tjänstetillsättningen tillkommer Kungl. Maj:t, eller i annat fall själv utse befattningshavare.

Såsom jag tidigare förordat bör *rektor* ensam företräda lantbrukshögskolans styrelse i förhållande till all personal både vid högskolans vetenskapliga institutioner och vid försöksstationerna. Rektor bör även utåt företräda högskolan, såvida styrelsen intet annat beslutar. Det bör åligga rektor att under styrelsen utöva den närmaste ledningen av verksamheten vid högskolan. Rektor skall vara ordförande i såväl kollegienämnden som i lärar- och försökskollegierna. Rektor skall för en period av högst sex år förordnas av Kungl. Maj:t på förslag av högskolans styrelse, som i ärendet bör höra såväl lärarkollegiet som försökskollegiet.

Med hänsyn till de omfattande och maktpåliggande uppgifter, som ålägges rektor, blir det enligt min mening nödvändigt att bereda rektor möjlighet att uteslutande ägna sig åt rektorsämbetet. Med hänsyn till att försöksverksamheten utgör en mycket väsentlig del av den vetenskapliga verksamheten vid högskolan, bör de föreslagna ändringarna i rektors arbetsuppgifter enligt min mening helt naturligt påverka valet av denne. Självklart torde rektor i allmänhet kunna utses bland högskolans professorer. Formella hinder synes emellertid ej böra möta att välja annan person, som innehar motsvarande vetenskapliga meriter och i övrigt anses vara särskilt lämplig till befattningen.

Rektorn vid lantbrukshögskolan bör enligt min mening utöver lön som professor erhålla dels ett befattningsarvode av 2 640 kronor per år, dels ett särskilt arvode för att leda försöksverksamheten av 2 400 kronor per år. Som representationsbidrag bör han vidare erhålla 2 400 kronor per år.

Rektors ställföreträdare är *prorektor*, som bör utses av högskolans styrelse på förslag av lärarkollegiet för en tid av ett år i sänder. Prorektor

skall samtidigt vara vice ordförande i lärarkollegiet och i denna egenskap närmast under rektor svara för undervisningen vid högskolan. Enligt min mening bör prorektor erhålla ett befattningsarvode av 1 980 kronor per år.

Såsom jag tidigare förordat bör försökskollegiet i huvudsak arbeta på tre sektioner, jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektionerna. Inom varje sådan sektion skall finnas en *sektionsordförande*, som närmast under rektor leder och samordnar verksamheten inom sin sektion, dels mellan försöksavdelningarna inbördes, dels mellan dessa och sektionens försöksstationer. Ordförandena i dessa sektioner bör utses av Kungl. Maj:t för en tid av sex år efter förslag av högskolans styrelse. Därvid bör utses en av institutionsföreståndarna inom respektive sektion. En av sektionsordförandena bör av högskolans styrelse på förslag av försökskollegiet utses till *vice ordförande i försökskollegiet* för en tid av ett år i sänder. Ordföranden i försökskollegiets trädgårdssektion bör samtidigt fungera som ordförande för lärarkollegiets alnarpsdel. Han kommer därigenom att vara *rektors ställföreträdare vid Alnarp* och närmast under rektor svara för verksamheten inom trädgårdsområdet.

Ordförandena inom jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektionerna bör enligt min mening erhålla ett befattningsarvode av 1 980 kronor per år. Ordföranden för trädgårdssektionen, som samtidigt skall vara rektors ställföreträdare vid Alnarp, bör därutöver erhålla ett representationsbidrag av 1 500 kronor per år.

Såsom jag tidigare anfört har jag funnit det lämpligt att biträda utredningens förslag att vid lantbrukshögskolan inrätta en *kollegienämnd*. Åtskilliga frågor synes nämligen enligt min mening böra behandlas inom ett organ, där såväl lärarkollegiet som försökskollegiet är representerat. Lärarkollegiet bör i princip handlägga undervisningsärendena, medan försökskollegiet i huvudsak bör handlägga försöksärendena. Ärenden, som berör båda kollegierna, det vill säga hela högskolan, bör handläggas av kollegienämnden. Hit hör främst anslagsärendena. Sedan institutionerna framlagt sina anslagsäskanden och dessa prövats av lärar- respektive försökskollegiet, bör äskandena förberedande behandlas inom kollegienämnden och sammanjämkas, så att ett förslag kan föreläggas högskolestyrelsen. Vidare bör kollegienämnden handha sakkunnigbedömningen av sökande till befattning inom försöksavdelningarna och vid försöksstationerna samt till befattningen som försöksintendent. Därutöver synes det mig angeläget, att vissa ärenden, som berör såväl undervisning och forskning som försöksverksamhet, kan behandlas inom ett mindre forum än lärar- och försökskollegierna.

Kollegienämnden bör enligt min mening utgöras av högskolans rektor, tillika ordförande i nämnden, ordförandena i försökskollegiets jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektioner samt tre av lärarkollegiet valda ledamöter.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att *lärarkollegiet* skall ut-

göras av samtliga professorer vid högskolan. Utredningen, som haft att överväga frågan om även laboratorerna vid högskolan skall ingå i lärarkollegiet, har ansett, att kollegiet bör begränsas till att omfatta enbart professorerna, intill dess klarhet vunnits över hur förhållandena kommer att gestalta sig i stort vid rikets universitet och övriga högskolor. Mot vad utredningen sålunda anfört har jag intet att erinra.

Lärarkollegiet, som är av traditionell akademisk typ, bör handlägga frågor, som hör samman med undervisningen, såsom examina, disputationer, kompetensbedömning av personal inom institutionernas undervisnings- och forskningsdelar och i övrigt avgiva yttranden över ärenden, som remitteras till kollegiet. Vidare synes frågor rörande den föreslagna propedeutiska utbildningen böra beredas inom lärarkollegiet.

Försökskollegiet bör enligt min mening utgöras av de professorer, som har sig underställda försöksavdelningar, samtliga statsagronomer och statshortonomer vid högskolan, samtliga distriktsförsöksledare, en för varje jordbruks-, trädgårds- och husdjursförsöksdistrikt vald representant för det praktiska jordbruket eller trädgårdsnäringen. Vidare bör i försökskollegiet och dess olika sektioner ingå professorn i företagsekonomi vid högskolan, en av högskolans statistiker samt försöksintendenten. Kollegiet och dess sektioner bör dessutom med sig kunna adjungera andra befattningshavare inom eller utom högskolan, såsom exempelvis professorn i marknadslära eller föreståndaren för Sveriges utsädesförenings ultunafilial.

Såsom nyss anförts bör försökskollegiet i huvudsak arbeta på sektioner, vilka utgöres av en jordbruks-, en trädgårds- och en husdjurssektion. Någon av institutionsföreståndarna inom respektive sektion bör efter förslag av högskolans styrelse av Kungl. Maj:t utses till ordförande inom sektionen. Då hela försökskollegiet sammanträder bör rektor vara ordförande. Till vice ordförande i försökskollegiet bör av kollegiet för en tid av ett år i sänder väljas en av de tre sektionsordförandena.

Försökskollegiet bör vara centrum för det vetenskapliga försöksarbetet inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Kollegiet skall leda och samordna den försöksverksamhet, som bedrivs av högskolan, både centralt vid försöksavdelningarna och inom fältförsöksorganisationen. Kollegiet bör eftersträva att de medel, som står till förfogande för försöksändamål, fördelas på ett sådant sätt, att de samlade försöksresultaten blir till största möjliga nytta för jordbruket. Försökskollegiet bör sålunda taga initiativ till nya försöksuppgifter samt överhuvudtaget medverka till att inriktningen av försöksverksamheten blir så ändamålsenlig som möjligt.

Ordföranden i var och en av sektionerna bör vara ansvarig för ledningen och samordningen av försöksverksamheten inom sektionens område. Sektionsordföranden kommer därvid att i viss mån fullgöra de uppgifter, som nu handhaves av cheferna för statens jordbruksförsök, statens trädgårdsförsök och statens husdjursförsök.

Såsom jag tidigare anfört bör försökskollegiets jordbrukssektion, för-

stärkt med chefen för lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå, handlägga de frågor rörande hushållningssällskapens egen statsunderstödda försöksverksamhet, som nu handhaves av ett särskilt råd.

Jag torde i detta sammanhang något närmare få beröra det tidigare omnämnda *riksförsöksprogrammet*. I enlighet med jordbrukshögskoleutredningens förslag bör preliminära förslag till försöksprogram inom var och en av försöksverksamhetens tre grenar uppgöras dels inom de centrala försöksavdelningarna, dels vid de lokalt förlagda försöksstationerna i samråd med distriktsförsöksnämnderna. Dessa förslag bör därefter samordnas sektionsvis. Sedan under rektors ledning det samlade försökskollegiet sammanjämkat de tre sektionernas förslag och äskanden, bör de uppgjorda programmen och äskandena av rektor framläggas för högskolestyrelsen för fastställelse.

För att ytterligare stärka försöksverksamhetens ställning i den nya högskoleorganisationen har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att föredraganden av riks-försöksprogrammet i högskolestyrelsen skall — om statsagronoms förslag rörande den egna delen av försöksprogrammet inte beaktats eller blivit ändrat — för styrelsen även framlägga det av statsagronomen förordade förslaget och tillse, att denne inför styrelsen får tillfälle att framföra sina synpunkter. Vad utredningen sålunda förordat anser jag mig kunna godtaga. Motsvarande bör, såsom utredningen framhållit, givetvis gälla primärförslag från statshortonom och i tillämpliga delar även förslag från distriktsförsöksledare.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att institutionerna vid lantbrukshögskolan skall sammanföras till *ämnessektioner* med *sektionskollegier*. I anledning härav vill jag erinra om att jag tidigare i samband med behandlingen av institutionsindelningen förordat att frågan om större organisatoriska enheter vid högskolan och därmed också frågan om särskilda ämnessektioner närmare bör övervägas av högskolans styrelse. I avvaktan härpå anser jag mig inte böra taga ställning till utredningens förslag i denna del.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att en *undervisningsnämnd* alltså skall finnas vid lantbrukshögskolan. Enligt utredningens mening bör denna nämnd i tillämpliga delar ges den sammansättning och de uppgifter, som föreskrives för motsvarande undervisningsnämnder vid rikets universitet. För min del har jag intet att erinra emot den föreslagna förändringen, som innebär att studentkåren erhåller en starkare förankring i nämnden, vilket får anses vara riktigt med hänsyn till nämndens uppgifter.

Försöksledarmötet, som närmast har till uppgift att årligen samla försöksmän av olika kategorier för information och överläggningar, har enligt jordbrukshögskoleutredningens mening haft en betydande uppgift att fylla. Utredningen har därför förordat, att dessa möten bibehållas. Häremot har jag intet att erinra. Den föreslagna omorganisationen av den statliga försöksverksamheten medför emellertid vissa ändringar i försöksledarmötets

sammansättning. I enlighet med utredningens förslag bör sålunda trädgårds- sidan i fortsättningen tillförsäkras en plats inom mötets ram. Mötet bör vidare kunna uppdelas på tre sektioner, en jordbruks-, en trädgårds- och en husdjurssektion. Lantbrukshögskolans rektor bör vara ordförande för mötet i dess helhet. Sektionsordförandena bör utses av mötet självt. I försöks- ledarmötet bör ingå samtliga ledamöter av försökskollegiet, byråcheferna för jordbruks- och husdjursbyråerna och byrådirektören för trädgårdsären- den vid lantbruksstyrelsen, samtliga jordbruks-, husdjurs-, trädgårds- och ekonomikonsulenter samt de övriga representanter hushållningssällskapen utser. Mötet bör liksom hittills ha rätt att med sig adjungera personer utan- för sin egen krets. Såsom utredningen föreslagit bör mötets trädgårdssek- tion, om så befinnes lämpligt, kunna sammanträda i Alnarp. Ledningen för mötet bör då så bedömes lämpligt vara oförhindrad att upptaga speciella frågor i en mer begränsad krets.

Rektor bör svara för att försöksledarmötet årligen kommer till stånd och med biträde av försöksintendenten jämte ett särskilt arbetsutskott uppgöra förslag till program för mötet.

Genom beslut av 1948 års riksdag tillkom ett särskilt försöksråd, som skulle ha till uppgift att främja det fackliga samarbetet mellan den inom lantbrukshögskolans ram bedrivna försöksverksamheten och den verksam- het av liknande slag, som bedrivs vid övriga statliga och statsunderstödda forsknings- och försöksinstitutioner på jordbrukets och trädgårdsodlingens område. Rådet skulle även verka som ett förbindelseorgan mellan försöks- verksamheten och det praktiska jordbruket. Genom beslut av 1952 års riksdag nedlades detta försöksråds verksamhet, då dess funktion som sam- arbetsorgan av olika anledningar bedömdes vara överflödig.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att ett samarbetsorgan, be- nämnt *lantbrukets försöksråd*, skall inrättas för kontakt mellan olika forsk- nings- och försöksanstalter. Detta samarbetsorgan har av utredningen före- slagits skola få uppgifter av liknande slag som det tidigare försöksrådet hade.

I likhet med åtskilliga remissinstanser vill jag i anslutning till nämnda förslag först framhålla det angelägna i att om möjligt söka reducera det an- tal organ och nämnder, som finnes inom den lantbruksvetenskapliga verk- samheten. Jag vill också erinra om att försökskollegiet enligt den av mig förordade utformningen med representanter för jordbruks- och trädgårds- näringarna samt en direkt anknytning till distriktsförsöksnämnderna och hushållningssällskapen bör kunna fylla uppgiften att vara kontaktorgan med närmast berörda delar av näringslivet. Med hänsyn härtill torde ett lant- brukets försöksråd — lika litet som dess föregångare — enligt min mening ha förutsättningar att få någon större funktion att fylla. Behovet av kon- takt mellan lantbrukshögskolan och vissa övriga forsknings- och försöks- institutioner på jordbruks- och trädgårdsområdena bör enligt min mening kunna tillgodoses på ett mera ändamålsenligt sätt genom att direkt kontakt tages i varje särskild fråga, där behov av samarbete uppstår. Det bör åligga

rektor att medverka till att erforderliga kontakter av dylikt slag tages men även varje forskare och försöksman vid lantbrukshögskolan bör naturligt nog vara angelägen att hålla sig underrättad om vad som sker på närliggande områden vid övriga försöks- och forskningsinstitutioner i landet och i erforderlig utsträckning taga nödvändiga kontakter. Då jag sålunda inte kan finna, att ett särskilt organ för kontaktfrågor under nyss angivna förutsättningar torde ha någon större uppgift att fylla, anser jag mig böra avstyrka utredningens förslag, att ett lantbrukets försöksråd inrättas.

Beträffande *den administrativa och kamerala verksamheten vid lantbrukshögskolan* torde jag få erinra om att lantbrukshögskolans kansli för närvarande står under ledning av en ekonomidirektör, som tillika är kanslichef. Arbetet inom kansliet är organiserat på sekreteraravdelning, kamreraravdelning och överinspektörens kansli. Därjämte biträder en försöksgårdsföreståndare styrelsen vid övervakningen av förvaltningen av statens försöksgårdar. Högskolans olika servicebetonade ekonomiarbeten utföres under ledning av en byggnadsassistent.

Jordbrukshögskoleutredningen, som i fråga om organisationen av högskolans kansli biträtts av statens organisationsnämnd, har föreslagit, att de administrativa och kamerala verksamheterna vid lantbrukshögskolans utbildning skall omhändertas av två parallellställda organ, en kansliavdelning och en ekonomiavdelning. Som chef för vardera avdelningen har föreslagits en byrådirektör. Vid trädgårdssektionen i Alnarp skall enligt förslaget inrättas en särskild sektionsexpedition med en förste byråsekreterare som chef.

Med hänsyn till att universitetsutredningen avser att i sitt slutbetänkande behandla motsvarande frågor för bland annat universiteten, är jag inte nu beredd att taga slutlig ställning till vad jordbrukshögskoleutredningen förordat i denna del förrän i samband med prövningen av universitetsutredningens motsvarande förslag. Organisationen av lantbrukshögskolans kansli bör sålunda enligt min mening tills vidare i huvudsak vara oförändrad. De olika förslag till rationaliseringar av arbetet vid kansliet, som organisationsnämnden framlagt, bör dock högskolestyrelsen genomföra redan nu. Vidare bör i samband med omorganisationen och tillkomsten av befattningen som försöksintendent den nuvarande anordningen med en särskild övervakare av förvaltningen av försöksgårdarna upphöra. Jag torde även få erinra om att jag i samband med behandlingen av personalen vid institutionerna förordat, att tjänsten som förste kansliskrivare i lönegrad Ao 12 vid statens jordbruksförsök i samband med omorganisationen den 1 juli 1962 skall överflyttas till högskolans kansli. Jag har också ansett mig böra förorda, att tjänsten som kamrerare vid kansliet redan från och med den 1 juli 1961 höjes från nuvarande lönegrad Ao 21 till lönegrad Ao 23. Vidare bör från samma tidpunkt tjänsten som kanslibiträde i lönegrad Ae 7 ändras till kontorist i lönegrad Ae 9.

I avvaktan på en mera definitiv lösning av organisationen av den administrativa och kamerala verksamheten vid lantbrukshögskolan torde det böra uppdragas åt högskolans styrelse att med beaktande av de av mig i olika

sammanhang förordade, denna verksamhet berörande förslagen uppgöra plan för en provisorisk organisation av sagda verksamhet. Förslaget synes av högskolestyrelsen böra redovisas i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1962/63. Någon särskild sektionsexpedition vid Alnarp synes i vart fall tills vidare inte böra inrättas. Jag avser att i ett senare sammanhang föreslå, att en särskild utredning tillsättes angående samordningen av de skilda verksamheterna vid Alnarp. I avvaktan härpå synes personal under den nuvarande institutsstyrelsen böra handlägga högskoleärenden av administrativ och kameral natur.

Anslagsberäkningar

I. UTREDNINGEN

Jordbrukshögskoleutredningen redovisar i detta kapitel kostnaderna för de åtgärder som föreslagits. Dessa kostnader är av två slag, dels *investeringskostnader* av engångskaraktär, dels årligen återkommande *driftskostnader*.

Investeringskostnader

Denna typ av kostnader omfattar A) markinköp, B) ny- och ombyggnader inkl. fast inredning och yttre arbeten såsom ytplanering, ledningar och vägar, samt C) utrustning av ny- och ombyggda lokaler.

A. Markinköp. Som tidigare anförts kan det bli aktuellt att inköpa ca 15 ha åkerjord för jordbruksförsöksstationen i västra distriktet (Skara), såvida erforderlig mark ej kan arrenderas. Kostnaden för det eventuella inköpet uppskattas av utredningen till ca 50 000 kr.

B. Ny- och ombyggnader inkl. fast inredning och yttre arbeten. De av utredningen föreslagna byggnadsåtgärderna har kostnadsuppskattats av byggnadsstyrelsen och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader (SFL). Kostnadsuppskattningarna är sammanfattade i följande tablå.

Kostnader för av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan, tusental kr.

	Byggnadskostnader uppskattade av		Summa
	Byggnadsstyrelsen	SFL	
Ultuna	18 000	750	18 750
Alnarp:			
Trädgårdssektionen	5 600	70	5 670
Jordbruks- och husdjursförsöksstationerna		150	150
Skara: Jordbruksförsöksstationen		60	60
Nyckelby: Trädgårdsförsöksstationen		110	110
Öjebyn: Trädgårds- och husdjursförsöksstationerna ..		640	640
Summa	23 600	1 780	25 380

För påbörjande av utbyggnadsetapp 1 av byggnadsprogrammet erfordras enligt byggnadsstyrelsens beräkningar ca 2,5 milj. kr. för arbeten vid Ultuna och 0,5 milj. kr. för arbeten vid Alnarp under första utbyggnadsåret.

C. Utrustning av nybyggda och ombyggda lokaler. I förut redovisade byggnadskostnader ingår ej kostnader för utrustning. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor räknar erfarenhetsmässigt med att utrustningskostnaden vid nybyggnader av högre läroanstalter uppgår till mellan 25 och 45 procent av byggnadskostnaderna. Den lägre siffran gäller för kontorsbetonade institutioner och den högre för utpräglat experimentell inriktade institutioner. Utredningen framhåller i detta sammanhang att lantbrukshögskolans byggnader bör ha en utrustning av samma standard som närmast motsvarande institutioner vid universiteten och de under ecklesiastikdepartementet sorterande högskolorna erhåller.

Driftskostnader

Driftskostnaderna är i den nuvarande staten för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök fördelade på posterna: A. avlöningar, B. omkostnader, C. materiel, D. nyanskaffning och underhåll av utrustning, E. bokinköp och bokbindning, F. stipendier, G. lokal och fast försöksverksamhet samt H. jordbruksdriften vid statens försöksgårdar. Fördelningen i fråga tillämpas även för den högre trädgårdskursen samt vid statens trädgårdsförsök vid alnarpsinstitutet dock att posten H. ej ingår.

Utredningen föreslår i det följande, att fördelningen av driftskostnaderna på olika poster skall ändras i vissa avseenden bl. a. för att få bort en del onödiga barriärer mellan posterna, som hindrar verksamheten, och för att skapa nödvändig likformighet mellan högskolans ultuna- och alnarpsdelar samt för att möjliggöra, att universitetsutredningens normer kan följas vid beräkning av materielanslag m. m. Utredningen föreslår vidare, att de olika anslagsposterna för skilda arbetsområden redovisas på ett sådant sätt, att det klart framgår, hur kostnaderna fördelar sig på administration, bibliotek, undervisning och forskning, försöksverksamhet, baljväxtlaboratoriet, lantbruksdriften och analyslaboratoriet. Härigenom erhålles en önskvärd överblick över kostnaderna för olika verksamhetsgrenar. I en tabell, som jag vill återropa (s. 281—282) samt mera detaljerat i betänkandet s. 374—383 redovisas anslagen till lantbrukshögskolan, statens trädgårdsförsök samt den högre trädgårdskursen för budgetåret 1959/60 omfördelade enligt del av utredningen föreslagna nya systemet.

A. Avlöningar. För avlöningsanslaget innebär omfördelningen endast, att avlöningar till kollektivavtalsanställd personal inom försöksverksamheten brutits ut och överförts till ett nytt anslag som av utredningen benämnts försöksanslaget. Löner till kollektivavtalsanställd personal redovi-

sas f. n. under löneanslaget vid Ultuna men under omkostnadsanslaget vid Alnarp.

Anslagsposten till arvoden till viss tillfällig personal vid institutionerna och försöksanstalterna föreslås av utredningen bli uppräknad med 30 procent för ultunadelen. Vid Alnarp redovisas f. n. inga medel under detta anslag. Utredningen föreslår, att ett belopp om 50 000 kr. tages upp under denna rubrik vid trädgårdssektionen.

B. Omkostnader. De omfördelningar, som utredningen föreslår beträffande denna anslagspost, innebär i huvudsak följande. *Övriga expenser*, som inrymmer kostnader för telefon, skriv- och räknemaskiner, möbler, böcker, papper, annonser etc., överföres till materielanslaget. Redan nu betalas institutionernas kostnader av detta slag över materielanslaget. Ändringen innebär, att även administrationens, bibliotekets och försöksverksamhetens kostnader för övriga expenser kommer att föras över materielanslaget. *Ersättning till försöksgårdarna* (försöksstationerna) samt *resor* för försöksändamål m. fl. poster, överföres till försöksanslaget. Resterande poster föres på omkostnadsanslaget.

Det framtida behovet av medel under omkostnadsanslaget enligt utredningens beräkningar framgår av tabellen. Av de olika delposterna under omkostnadsanslaget har kostnaden för sjukvård räknats upp i proportion till lönekostnadernas ökning. Till *reseersättningar* upptages endast medel till administrationen och försöksverksamhetens centrala ledning (försöksdirektören och chefen för försöksverksamhetens serviceavd.). Kostnaden för *bränsle, lyse och vatten* har räknats upp i proportion till lokalytans och växthusytans ökning. Även kostnaden för städning har förutsatts öka proportionellt med lokalytan. Nuvarande anslagspost till *publikationstryck*, som utredningen funnit mycket otillräcklig, särskilt för undervisning och forskning, har höjts avsevärt. Som en ny post har *Genetiska trädgården* tagits upp. Medel för skötsel av denna trädgård erhålles nu från vissa forskningsanslag m. m. Enligt utredningens mening bör ett särskilt anslag utgå för skötsel av denna trädgård, eftersom den växtgenetiska forskningsverksamheten har ett stadigvarande behov av en trädgård. Av den beräknade kostnaden bör lantbrukshögskolan svara för 2/3 och Uppsala universitet för 1/3. *Alnarps park* har ansetts böra erhålla medelstilldelningen över lantbrukshögskolan, eftersom parkens anläggningar i huvudsak kommer att tjäna trädgårdssektionens verksamhet. De olika delposternas storlek framgår av betänkandet s. 374—383.

Anslag till lantbrukshögskolan, 1 000-tal kr.

	Admi- nistra- tion	Biblio- tek	Under- visning och forsk- ning	För- söks- verk- samhet	Balj- växt- labora- toriet	Lant- bruks- drift	Analys- labora- toriet	Summa
I. Lantbrukshögskolans ultunadel:								
A. 1959/60 års omfördelade anslag								
Avlöningar	635,8	106,4	2 974,0	2 086,2	147,6	31,2	315,0	6 296,2
Omkostnader	75,6	12,9	340,1	180,5	90,7	0,1	30,4	730,3
Materiel m. m.	31,8	5,4	250,1	114,1				401,4
Nyanskaffning av appa- rater m. m.		6,6	126,0	79,0	5,0	48,5	6,6	271,7
Bokinköp och bokbind- ning		75,0						75,0
Stipendier			132,8					132,8
Anslag till ograduerade forskare								—
Försöksanslag				916,1				916,1
Lantbruksdriften						0,1		0,1
Summa anslag	743,2	206,3	3 823,0	3 375,9	243,3	79,9	352,0	8 823,6
Uppbördsmedel (balj- växtlaboratoriet)		—0,2			—150,0			—150,2
Nettoutgift	743,2	206,1	3 823,0	3 375,9	93,3	79,9	352,0	8 673,4
Fristående poster								
Statsbidrag till hushåll- ningssällskapen				317,6				317,6
Statsbidrag till Skånes fröodlareförening				3,7				3,7
Summa				321,3				321,3
B. Anslag enligt utredning- ens förslag¹								
Avlöningar	631,2	130,8	5 018,1	2 624,7	147,6	31,2	315,0	8 898,6
Omkostnader	101,3	13,3	547,6	328,4	91,5		30,1	1 112,2
Materiel m. m.	40,0	8,0	938,1	342,9				1 329,0
Nyanskaffning av appa- rater m. m.	15,0	10,0	250,0	100,0	5,0		6,6	386,6
Bokinköp och bokbind- ning		125,0						125,0
Stipendier			150,0					150,0
Anslag till ograduerade forskare			150,0					150,0
Försöksanslag				1 500,0				1 500,0
Lantbruksdriften						0,1		0,1
Summa anslag	787,5	287,1	7 053,8	4 896,0	244,1	31,3	351,7	13 651,5
Uppbördsmedel (balj- växtlaboratoriet)		—0,2			—150,0			—150,2
Nettoutgift	787,5	286,9	7 053,8	4 896,0	94,1	31,3	351,7	13 501,3
Fristående poster								
Statsbidrag till hushåll- ningssällskapen				317,6				317,6
Statsbidrag till Skånes fröodlareförening				3,7				3,7
Summa				321,3				321,3

¹ Här redovisas utredningens alt. I. Alt. II är 8 500 kr. lägre beroende på att distriktsförsöksledarna inom husdjursområdet har lägre lönegradsplacering.

Anslag till lantbrukshögskolan, 1 000-tal kr. (Forts.)

	Admi- nistra- tion	Biblio- tek	Under- visning och forsk- ning	För- söks- verk- samhet	Balj- växt- labora- toriet	Lant- bruks- drift	Analys- labora- toriet	Summa
II. Lantbrukshögskolans alnarpsdel:								
<i>A. 1959/60 års omfördelade anslag</i>								
Avlöningar	21,5	2,7	119,1	468,3				611,6
Omkostnader	16,1		29,1	47,2				92,4
Materiel m. m.	0,9		7,4	18,3				26,6
Nyanskaffning av appa- rater m. m.			5,0	9,0				14,0
Bokinköp och bokbind- ning			2,3	3,1				5,4
Stipendier			5,7					5,7
Anslag till ograduerade forskare								—
Försöksanslag				434,2				434,2
Summa anslag	38,5	2,7	168,6	980,1				1 189,9
Uppbördsmedel för för- sålda trädgårdsprodukter				—115,5				—115,5
Nettoutgift	38,5	2,7	168,6	864,6				1 074,4
<i>B. Anslag enligt utredning- ens förslag¹</i>								
Avlöningar	77,5	21,1	834,1	770,4				1 703,1
Omkostnader	38,2	4,1	137,0	93,7				273,0
Materiel m. m.	8,0	2,0	160,0	99,6				269,6
Nyanskaffning av appa- rater m. m.	3,0	2,0	50,0	25,0				80,0
Bokinköp och bokbind- ning		25,0						25,0
Stipendier			30,0					30,0
Anslag till ograduerade forskare			30,0					30,0
Försöksanslag				500,0				500,0
Summa anslag ²	126,7	54,2	1 241,1	1 488,7				2 910,7

C. Materiel m. m. Utredningen framhåller, att materielanslaget är av central betydelse för forskningsverksamheten vid institutionerna, eftersom huvuddelen av den förbrukningsmateriel, den apparatur och de instrument samt övrig utrustning, som behövs för institutionernas forskningsverksamhet, ges över detta anslag. Enligt utredningens mening tyder åtskilligt på, att den begränsande faktorn för forskningsverksamheten vid lantbrukshögskolan ofta varit just materielanslaget. För att möjliggöra en rationellt be-driven verksamhet är det enligt utredningen av väsentlig betydelse, att de olika anslagsposterna såsom löner till olika personalgrupper, omkostnader,

¹ Här redovisas utredningens alt. I. Detta alternativ är 12 600 kr. högre än utredningens alt. II, enligt vilket vissa distriktsförsöksledare föreslås få en lägre lönegradsplacering.

² Uppbördsmedel från försålta trädgårdsprodukter förutsättes få användas för täckande av löpande driftskostnader inom trädgårdsproduktionen på motsvarande sätt som vid försöksgårdarna.

materielanslag etc. är lämpligt avvägda i förhållande till varandra. Alltför låga materielanslag kan tvinga forskarna att använda onödigt tidskrävande metoder eller mindre lämpliga instrument och kan i vissa fall t. o. m. hindra dem från att genomföra önskvärda undersökningar och experiment, trots att såväl forskare som biträdespersonal finns tillgänglig. Eftersom målsättningen bör vara att inom en given kostnadsram uppnå bästa möjliga resultat av den verksamhet en institution bedriver, ifrågasätter utredningen, om inte institutionsföreståndaren borde ges friare händer att disponera vissa anslagsmedel, som kunde sättas in på den punkt, som utgör flaskhalsen för det effektivaste utnyttjandet av institutionens resurser.

Universitetsutredningen har då det gällt att finna en allmänt tillämpbar metod för beräkning av materielanslagen stannat för att ange dessa i relation till lönekostnaden för fast personal. Materielanslaget föreslås därvid inom varje ämnesområde utgöra en viss procent av den totala lönekostnaden. För de ämnesområden, som är närmast jämförbara med lantbruks-högskolans, har därvid tillämpats följande procenttal.

	Procentuell andel av den totala lönekostnaden
Universiteten	
Fysisk-kemiska ämnesgruppen.....	29,3
Biologisk-geografiska ämnesgruppen	20,5
Samhällsvetenskapliga ämnesgruppen	11,3
Tekniska högskolorna	
Experimentella ämnen	29,3

Med ledning av vad universitetsutredningen föreslagit för universiteten och de under ecklesiastikdepartementet lydande högskolorna föreslår jordbruks-högskoleutredningen, att materielanslaget till de båda kemiska institutionerna samt institutionerna för mikrobiologi och marklära beräknas efter 30 procent av lönekostnaden för fast anställd personal. Institutionerna inom den ekonomiska sektionen föreslås få ett materielanslag av 11 procent utav lönekostnaden och övriga institutioner vid lantbrukshögskolan 20 procent. För att undvika vissa påpekade olägenheter, som ansetts vara förknippade med beräkningen av materielanslaget enligt denna metod, därigenom att de anslagsbeviljande myndigheterna för det kommande året inte känner, vilken slutgiltig personalförstärkning som kommer att genomföras, föreslår utredningen, att materielanslaget beräknas på föregående års lönekostnad för fast anställd personal.

Om materielanslaget vid lantbrukshögskolan skall kunna beräknas efter samma normer som vid universiteten förutsätter detta att anslaget i fråga erhåller samma användning vid lantbrukshögskolan som vid universiteten. Utredningen föreslår därför, att erforderlig anpassning i materielanslagets användning sker vid lantbrukshögskolan. Dock bör institutionerna lämnas största möjliga frihet att disponera materielanslaget på det sätt, som bäst främjar deras verksamhet.

I betänkandet redovisas på s. 366 de materielanslag, som institutionerna

vid lantbrukshögskolan erhåller, om nyss angivna normer tillämpas. Materielanslagets totala storlek framgår av förut redovisade tabell.

Även *försöksavdelningarna* bör enligt utredningen tilldelas materielanslag av samma storlek som institutionernas undervisnings- och forskningsavdelningar erhåller, d. v. s. 20 procent av lönekostnaden för fast anställd personal. Detta motiveras bl. a. därav att åtskilliga av de utgifter, som materielanslaget är avsett att täcka, är gemensamma för hela institutionen, såsom telefonsamtal, böcker, apparatur, instrument, skrivmateriel och annan förbrukningsmateriel. Till försöksavdelningarnas resor bör anslag erhållas över försöksanslaget, eftersom materielanslaget inte är avsett att täcka resekostnader av den omfattning, som erfordras inom försöksverksamheten. Utredningen betonar emellertid, att någon barriär inte bör byggas upp mellan materielanslaget och försöksanslaget utan båda dessa anslag skall kunna sättas in på sådana uppgifter, som bedömes vara av störst betydelse för försöksverksamheten.

D. Nyanskaffning av apparater m. m. Lantbrukshögskolans nuvarande anslag till nyanskaffning och underhåll av utrustning motsvarar universitetens apparatanslag. I fortsättningen benämnes därför detta anslag på samma sätt som vid universiteten. Anslaget är närmast avsett att användas för anskaffning av större och dyrbarare apparatur, som mera har karaktär av engångsanskaffning och därför inte bör föras på materielanslaget. Någon klar gränsdragning gentemot materielanslaget finns emellertid inte. En del utrustning kan anskaffas både på materielanslaget och på apparatanslaget. Därför bör enligt utredningen kvoten mellan materielanslag och apparatanslag vid lantbrukshögskolan vara densamma som vid universiteten för att universitetens normer beträffande materielanslag skall kunna tillämpas. Apparatanslaget utgör vid universiteten ca 1/4 å 1/3 av materielanslaget.

Storleken av anslaget till nyanskaffning av apparater m. m. för år 1959/60 och enligt utredningens förslag framgår av den förut redovisade tabellen. Det bör observeras att medel till »underhåll av utrustning», som nu erhålles över nyanskaffningsanslaget, i framtiden skall tilldelas över materielanslaget. Till lantbruksdriften vid statens försöksgårdar utgick 1959/60 ett nyanskaffningsanslag om 48 500 kr. för inventarieanskaffning. För framtiden förutsätter utredningen, att försöksverksamheten betalar full ersättning för utförda försök. I den mån tillskott av statsmedel till själva lantbruksdriften erfordras, bör detta anvisas över anslagsposten »Lantbruksdriften vid försöksstationerna». Nyanskaffningsanslaget till lantbruksdriften bör alltså upphöra.

E. Anslag till bokinköp och bokbindning samt till stipendier. För dessa anslag föreslås ingen ändring av användningsområden men anslaget till bokinköp betecknas av utredningen som synnerligen otillräckligt. Anslag till elevstipendier redovisas fr. o. m. budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln, medan medel för licentiand- och doktorandstipendier utgår ur en särskild anslagspost under lantbrukshögskolans omkostnadsanslag.

F. Anslag till ograduerade forskare. F. n. utgår inte något särskilt anslag till ograduerade forskare vid lantbrukshögskolan. Däremot har sådana anslag, avsedda till materiel, apparatur m. m. för yngre forskare, vilka ännu inte avlagt licentiatexamen eller disputerat för doktorsgrad, prövats med framgång under mer än tio år vid de medicinska fakulteterna, tandläkarhögskolorna, veterinärhögskolan och farmaceutiska institutet samt fr. o. m. höstterminen 1958 vid universitetens filosofiska fakulteter. Universitetsutredningen framhåller, att sådana anslag bör införas för forskarutbildningen vid bl. a. lantbrukshögskolan.

Även jordbrukshögskoleutredningen är av den uppfattningen, att ett sådant anslag fyller ett angeläget behov vid lantbrukshögskolan. Utredningen föreslår sålunda, att tills vidare ett anslag om 150 000 kr. för ultunadelen och 30 000 kr. för alnarpsdelen upptages för detta ändamål. I den mån ökat behov av medel till ograduerade forskare kommer att föreligga i framtiden bör anslagets storlek anpassas därefter.

G. Försöksanslag. F. n. lämnas statliga anslag till försöksverksamheten över ett relativt stort antal olika poster avsedda för bestämda användningsområden. Jordbrukshögskoleutredningen framhåller, att denna starka fixering till vissa användningsområden ofta försvårar, att tillgängliga anslagsmedel fördelas på ett sådant sätt, att effektivast möjliga användning uppnås. Erfarenheten har visat, att det ofta skulle vara till fördel, om de olika anslagen kunde användas mera fritt. Variationerna i anslagsbehoven från år till år medför, att en del anslag kan bli förhållandevis rikliga vissa år, medan andra är så knappa, att verksamheten blir lidande. Bästa resultat torde enligt utredningen uppnås, om de medel, som ställes till försöksverksamhetens disposition, ges över ett mindre antal anslag, som har så vida användningsområden som möjligt. I detta syfte föreslår utredningen, att huvuddelen av de medel, som tillföres försöksverksamheten, skall sammanföras i ett större försöksanslag. Detta anslag bör disponeras av försöksverksamhetens ledning på det sätt, som denna finner vara mest ändamålsenligt och ge bäst utbyte för försöksverksamheten. Försöksanslaget är avsett att användas till utgifter i samband med försöksverksamheten såsom löner till kollektivavtalsanställd personal, försöksverksamhetens resekostnader, ersättning till jordbruksdriften för intrång i samband med försök samt övriga anslag till den statligt bedrivna försöksverksamheten. År 1959/60 uppgick anslagen för dessa ändamål som framgår av tabellen i det föregående till 916 100 kr. för jordbruks- och husdjursförsök. I detta sammanhang bör beaktas, att försöksverksamheten i likhet med undervisning och forskning kommer att erhålla bl. a. ökade materiel- och nyanskaffningsanslag. Å andra sidan bortfaller de vinstmedel, som statens husdjursförsök erhållit genom att i egen regi driva avdelningarna för fjäderfä, pälsdjur och bin.

Vid bedömningen av det framtida anslagsbehovet för de ändamål som försöksanslaget är avsett att täcka bör enligt utredningen bl. a. beaktas följande.

Utvecklingen går mot mera komplicerade och därmed mera kostnadskrävande försök. En stor del av försöken är genom låg ersättning för markarrende m. m. f. n. subventionerade av försöksvårdar m. fl. i en omfattning, som inte torde kunna påräknas för framtiden. Vidare bör försöksverksamheten i likhet med övrig vetenskaplig verksamhet bli delaktig av en viss upprustning.

På grundval av bl. a. nu redovisade synpunkter har jordbrukshögskoleutredningen funnit, att försöksanslaget till jordbruks- och husdjursförsök bör uppgå till 1 500 000 kr. Enligt utredningens mening kommer härigenom de medel, som är avsedda att användas för utförandet av försök att bringas någorlunda i paritet med de resurser försöksverksamheten i övrigt kommer att erhålla. Utredningen har vid denna bedömning utgått från den förutsättningen, att nuvarande bidrag från fonder, forskningsråd m. m. kommer att ställas till försöksverksamhetens förfogande i samma omfattning som f. n. är fallet. Skulle en ändring ske i detta avseende, så att dessa bidrag minskar, bör försöksanslaget ökas i motsvarande grad.

Försöksanslaget till trädgårdsförsöksverksamheten bör enligt utredningen få användas på i princip samma sätt som motsvarande anslag till jordbruks- och husdjursförsöksverksamheten.

Nuvarande provningsinkomster (ersättningar för klassificerande sort- och stamförsök för enskilda firmors räkning, 10 000 kr.) tillföres nu statskassan under särskilda uppbördsmedel. Även inkomster från försäljning av försöksprodukter redovisas f. n. under särskilda uppbördsmedel och tillföres statskassan. Utredningen föreslår i stället, att en ekonomisk förvaltning får ansvaret för trädgårdsdriften på samma sätt, som föreslagits för jordbruks- och husdjursområdena. Detta innebär, att inkomster från försäljning av produkter från trädgårdsförsöksverksamheten skall få användas för att bestrida kostnaderna för produkternas framställning. De inkomster, som således erhålles genom försäljning av trädgårdsprodukterna, skall därvid användas till att täcka utgifter för arbetskraft, maskiner, handelsgödsel m. fl. kostnader för produkternas framställning.

Som framgår av tabellen i det föregående uppgick de anslag, som nu sammanföres under trädgårdsförsökens försöksanslag till 434 200 kr. under 1959/60. Utredningen har kommit till den slutsatsen att försöksanslaget till trädgårdsförsöksverksamheten bör utgöra 500 000 kr., förutsatt att inkomsterna från försäljningen av trädgårdsprodukter får disponeras av trädgårdsdriften vid trädgårdssektionen. Om däremot dessa inkomster skall inlevereras till staten (redovisas under särskilda uppbördsmedel) erfordras ett årligt försöksanslag om 700 000 kr.

H. Lantbruksdriften vid försöksstationerna. Under denna rubrik skall enligt utredningens förslag samtliga statliga bidrag till själva lantbruksdriften redovisas. Detta innebär, att nuvarande anslag till nyanskaffning av inventarier vid försöksgårdarna (48 500 kr.) avvecklas. Vidare utgår f. n. särskilda löneanslag till två driftsledare vid försöksgårdarna. I den mån denna anställningsform anses böra bibehållas för personal inom jordbruks-

driften vid försöksgårdarna bör lantbruksdriften i stället debiteras ett motsvarande belopp. För framtiden förutsättes, att försöksverksamheten betalar full ersättning för intrång i samband med försök. Sådan ersättning lämnas över försöksanslaget. I den mån tillskott av statsmedel till själva lantbruksdriften erfordras, bör detta anvisas under denna rubrik.

I. Statsbidrag till hushållningssällskapens försök. Över anslaget Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Lokal och fast försöksverksamhet lämnas bidrag från staten till hushållningssällskapens försöksverksamhet. Enligt utredningens mening bör dessa bidrag inte ingå som en kostnadspost i lantbrukshögskolans stat i framtiden. Under en övergångstid kan dock fördelningen av bidragen handhas av högskolans styrelse. På längre sikt bör övervägas om ej lantbruksstyrelsen skall bli målsman härför. För den närmaste framtiden synes medel för ändamålet böra upptagas till oförändrat belopp under ett nytt anslag till statsbidrag till hushållningssällskapens försök.

II. YTTRANDEN

Jordbrukshögskoleutredningens förslag i detta avsnitt har endast i mycket begränsad omfattning blivit föremål för kommentarer och ställningstaganden från remissinstansernas sida. De remissinstanser, som yttrat sig, har i princip varit positiva till utredningens förslag. Bl. a. finner man det värdefullt, att samma normer tillämpas vid lantbrukshögskolan som vid motsvarande institutioner inom universiteten. Vissa avvikande synpunkter förekommer dock.

Statens sakrevision anser, att utredningens program för förstärkning av resurserna för högre undervisning, forskning och försök har givits en rimlig omfattning. Revisionen understryker särskilt värdet av att utredningen framlagt fullständiga beräkningar rörande kostnaderna för upprustningen.

Riksräkenskapsverket framhåller, att för den kvarvarande jordbruksdriften och trädgårdsdriften bör gälla samma principer för reglering av utgifterna, som nu tillämpas för försöksgårdarna. Riksräkenskapsverket motsätter sig utredningens förslag, att ersättning för intrång från försöksverksamheten skall utgå till lantbruksdriften vid försöksstationerna. Inte heller bör enligt verkets uppfattning något särskilt driftskapital ställas till gårdarnas förfogande utan uppkommande likviditetssvårigheter får avhjälpas genom utanordnande av förskott inom ramen för de å staterna beräknade bruttoutgifterna. Vad utredningen i övrigt föreslagit i fråga om omfördelningen av dessa anslagsmedel har icke föranlett riksräkenskapsverket till annan erinran än att ämbetsverket anser, att någon ändring icke bör ske beträffande medelsanvisningen för reseersättningar.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium har i huvudsak icke något att erinra mot utredningens anslagsberäkningar. Vissa mindre justeringar i de-

samma torde dock bli erforderliga. Lärarkollegiet föreslår bl. a. uppjustering av vissa anslag.

Beträffande materielanslaget anföres, att samtliga naturvetenskapliga ämnen vid lantbrukshögskolan är jämförbara med de tekniska högskolornas experimentella ämnen och därför bör erhålla materielanslag enligt den högre kvoten (29,3 procent av lönekostnaden). I fråga om de ekonomiska ämnena vid lantbrukshögskolan framhålles, att insamlingsarbetet av statistiskt material från jordbruksnäringen och dess marknadsorgan är mycket kostnadskrävande, vilket motiverar materielanslag enligt den högre kvoten också för dessa ämnen. Materielanslaget bör sålunda beräknas på ett enhetligt sätt och procenttalet bli 29,3 procent eller det procenttal, som enligt universitetsutredningen angives för de tekniska högskolorna. Under det föreslagna försöksanslaget beräknas den ersättning, som är avsedd att utgå till Ultuna egendom och kvarvarande försöksgårdar för där utlagda försök, till ca 150 000 kr. per år.

1955 års universitetsutredning finner det värdefullt, att lantbrukshögskoleinstitutionernas resurser bl. a. i form av materielanslag dimensioneras efter de normer, som universitetsutredningen föreslagit för universitetsinstitutionernas del, och tillstyrker därför jordbrukshögskoleutredningens förslag i dessa delar.

III. DEPARTEMENTSCHEFEN

De av jordbrukshögskoleutredningen i förevarande avsnitt framlagda förslagen föranleder i huvudsak inga erinringar från min sida. Jag vill särskilt framhålla värdet av att utredningen framlagt fullständiga beräkningar rörande kostnaderna för den föreslagna utrustningen. Vidare anser jag det värdefullt, att utredningens förslag syftar till att göra det möjligt att vid lantbrukshögskolan tillämpa samma normer som vid motsvarande institutioner vid universiteten. Till frågan om anvisande av medel för olika ändamål torde såsom hittills ställning få tagas vid den årliga budgetbehandlingen.

Vad gäller i n v e s t e r i n g a r n a förordar jag i likhet med utredningen, att utrustningen av de ny- och ombyggnader vid lantbrukshögskolan, som statsmakterna fattar beslut om, skall genomföras i samråd med utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Såsom utredningen framhållit bör givetvis lantbrukshögskolans byggnader ges en utrustning av samma standard som närmast motsvarande institutioner vid universiteten och de under ecklesiastikdepartementet hörande högskolorna erhåller.

Utredningens förslag i övrigt om investeringar torde jag få behandla i samband med byggnadsfrågorna i nästa avsnitt. I detta sammanhang vill jag endast framhålla, att det torde böra uppdragas åt lantbrukshögskolans styrelse att snarast vidtaga åtgärder för att anskaffa erforderlig mark för den till trakten av Skara planerade jordbruksförsöksstationen i västra distriktet.

Vad gäller de årliga kostnaderna ansluter jag mig till utredningens förslag att redovisa de olika anslagsposterna på sådant sätt, att därav framgår, hur kostnaderna fördelar sig på administration, bibliotek, undervisning och forskning, försöksverksamhet, baljväxtlaboratoriet, lantbruksdriften och analyslaboratoriet. I samband med att den vetenskapliga verksamheten på trädgårdsområdet omorganiseras samt från och med budgetåret 1963/64 kommer att ingå i lantbrukshögskolan och göras högskolemässig torde de till statens trädgårdsförsök och högre trädgårdskursen hörande driftskostnaderna böra utbrytas ur alnarpsinstitutets anslag och där efter redovisas tillsammans med lantbrukshögskolans motsvarande anslag.

Såsom utredningen föreslagit bör avlöningar till kollektivavtalsanställd personal, som arbetar inom försöksverksamheten, utbrytas ur det nuvarande *avlöningsanslaget* för lantbrukshögskolan och omkostnadsanslaget för alnarpsinstitutet och i fortsättningen redovisas under ett nytt anslag till försöksverksamheten. Kostnaderna för avlöning till försöksintendenten och till den fast anställda personalen inklusive skrivhjälp vid försöksstationerna bör emellertid redovisas under avlöningsanslaget.

Befattningsarvoden och representationsbidrag — vilka det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa — bör redovisas å avlöningsanslaget under posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Delposterna till övriga expenser och till ersättningar till försöksgårdarna bör, såsom utredningen föreslagit, vid omorganisationen avföras från *omkostnadsanslaget*. Medel till bestridande av de med delposten till övriga expenser avsedda ändamålen bör i fortsättningen anvisas under materielanslaget. Kostnaderna för ersättningar till försöksgårdar och försöksstationer liksom de nu under omkostnadsanslaget redovisade kostnaderna för reseersättningar m. m., som är att hänföra till försöksverksamheten — utom i vad avser ordförande och sektionsordförandena i försökskollegiet och försöksintendenten, för vilka reseersättningarna bör utgå från omkostnadsanslaget — bör i framtiden anvisas under försöksanslaget. Å andra sidan bör i enlighet med utredningens förslag å omkostnadsanslaget under nya poster upptagas medel för skötsel av den genetiska trädgården samt från och med budgetåret 1963/64 för underhåll av alnarpsinstitutets park och prydnadsanläggningar. Kostnaderna för skötsel av den genetiska trädgården synes enligt min mening lämpligen i sin helhet böra bestridas av medel ur högskolans omkostnadsanslag. I övrigt torde nuvarande anslagsposter i huvudsak böra bibehållas.

Under lantbrukshögskolans omkostnadsanslag bör sålunda i fortsättningen upptagas i huvudsak följande poster och delposter, nämligen sjukvård m. m., reseersättningar, bränsle, lyse och vatten, städning och renhållning, publikationstryck, licentiand- och doktorandstipendier, bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar m. m., exkursioner och studieresor, skötsel av genetiska trädgården, underhåll av alnarpsinstitutets park och prydnad.

nadsanläggningar, väg- och parkunderhåll m. m., driftskostnader för fordon, driftskostnader för baljväxtlaboratoriet samt diverse utgifter. Som särskilda uppbördsmedel bör även i fortsättningen upptagas försålda baljväxter och publikationer m. m.

Vad gäller *materielanslaget* är jag ense med utredningen om att samma normer beträffande användningsområden och anslagstilldelning m. m. i möjligaste mån bör tillämpas vid lantbrukshögskolan som vid universiteten och övriga högskolor under ecklesiastikdepartementet. I enlighet härmed bör kostnaderna för följande ändamål vid undervisnings- och forskningsavdelningarna samt försöksavdelningarna bestridas ur materielanslaget, nämligen förbrukningsmateriel såsom kemikalier, glas och skrivmateriel, apparatur och instrument, böcker och övrig utrustning för handbibliotek, telefonkostnader, vissa resor för respektive avdelnings räkning såsom resor för inköp av instrument m. m., vissa löner för mycket tillfällig personal samt underhåll av utrustning. Vidare bör ur materielanslaget även täckas de kostnader för administration och bibliotek, som motsvarar vad som nu utgår ur omkostnadsanslagets delpost till övriga expenser. Medel till bestridande av kostnaderna för resor vid försöksavdelningarna bör emellertid med hänsyn till dessa resors särskilda karaktär utgå ur försöksanslaget. Materielanslaget bör liksom hittills vara ett reservationsanslag.

Vad gäller anslagstilldelningen har jordbrukshögskoleutredningen i anslutning till universitetsutredningens förslag förordat, att materielanslaget vid olika institutioner under visst år skall beräknas med utgångspunkt från lönekostnaden för all lönegradsplacerad personal vid respektive institution under närmast föregående år. Sålunda har jordbrukshögskoleutredningen föreslagit, att materielanslaget till de båda kemiska institutionerna samt institutionerna för mikrobiologi och marklära skall beräknas efter 30 procent, till de ekonomiska institutionerna efter 11 procent och till övriga institutioner efter 20 procent av sagda lönekostnad. Den av jordbrukshögskoleutredningen förordade metoden synes mig utgöra en rimlig utgångspunkt för fördelning av materielanslaget mellan de olika institutionerna vid lantbrukshögskolan. Takten i upprustningen av anslaget torde emellertid liksom eljest få bli beroende av de överväganden, som kan ske vid den årliga budgetbehandlingen. Jag vill vidare betona, att — oavsett vad nyss anförts — vid fördelning av medlen under materielanslaget hänsyn måste tagas till de olika institutionernas ofta från år till år skiftande behov av medel. Institutionerna torde emellertid, såsom utredningen framhållit, böra lämnas största möjliga frihet att disponera de medel, som tilldelats dem ur materielanslaget, på det sätt, som bäst främjar deras verksamhet. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbrukshögskolans styrelse att bestämma anslagets fördelning på olika institutioner m. fl.

Det nuvarande reservationsanslaget till nyanskaffning och underhåll av utrustning bör vid omorganisationen ersättas med ett reservationsanslag

till *nyanskaffning av apparater m. m.* Liksom universitetens apparatanslag bör det nya anslaget användas för anskaffning av större och dyrbarare apparatur, som mera har karaktär av engångsanskaffning och därför inte bör föras under materielanslaget. Frågan om storleken av detta anslag torde få prövas vid den årliga budgetbehandlingen.

Under det hittillsvarande anslaget till nyanskaffning och underhåll av utrustning har såsom redan framgår av benämningen, även anvisats medel för underhåll. Till underhåll torde, som jag redan förut föreslagit, i fortsättningen medel böra utgå ur materielanslaget. Ej heller bör för framtiden över apparatanslaget anvisas medel för nyanskaffning för lantbruksdriften vid högskolans egendomar eller försöksgårdar och försöksstationer. I den mån tillskott av statsmedel till själva lantbruksdriften erfordras, bör detta anvisas över ett särskilt anslag till lantbruksdriften vid försöksstationerna, till vilket jag återkommer i det följande.

Liksom nu bör även i fortsättningen anvisas ett särskilt reservationsanslag till *bokinköp och bokbindning*. Något särskilt anslag till *stipendier* behöver emellertid inte upptagas, enär medel till elevstipendier från och med budgetåret 1960/61 anvisas från åttonde huvudtiteln anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter och medel till licentiand- och doktorandstipendier föreslagits liksom nu skola utgå ur en särskild anslagspost under lantbrukshögskolans omkostnadsanslag.

I likhet med jordbrukshögskole- och universitetsutredningarna anser jag, att även *ograduerade forskare* vid lantbrukshögskolan bör äga möjlighet att erhålla forskningsbidrag. Jag har för avsikt att i det följande föreslå, att för detta ändamål för budgetåret 1961/62 anvisas ett belopp av 50 000 kronor under lantbrukshögskolans materielanslag. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet anser jag mig emellertid böra föreslå, att från och med budgetåret 1962/63 anvisning av medel för ändamålet sker från det under åttonde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m.

För att söka ge de för försöksverksamheten tillgängliga medlen effektivast möjliga användning anser jag mig i likhet med jordbrukshögskoleutredningen böra föreslå, att dessa medel sammanföres i ett reservationsanslag till *försöksverksamheten* och att lantbrukshögskolans styrelse bemyndigas att i samband med fastställandet av riksförsöksprogrammet disponera anslaget på det sätt, som denna finner vara mest ändamålsenligt och ge bäst utbyte av försöksverksamheten. Ur försöksanslaget bör bestridas kostnader i samband med den statliga försöksverksamheten såsom för löner till kollektivavtalsanställd personal, försöksverksamhetens resor, ersättning till jordbruksdriften för intrång i samband med försök samt nu pågående undersökningar av skilda slag, vilka i fortsättningen kommer att sortera under försöksverksamheten.

Såsom jordbrukshögskoleutredningen föreslagit bör det nuvarande förslagsanslaget till jordbruksdriften vid statens försöksgårdar ersättas med

ett förslagsanslag, benämnt *lantbruksdriften vid försöksstationerna*. Det nya anslaget synes liksom det hittillsvarande böra normalt bli av formell karaktär. För framtiden förutsätter jag nämligen, att försöksverksamheten ur försöksanslaget skall betala full ersättning för intrång i samband med försök. Dessa ersättningar tillsammans med intäkterna från försäljning av de vid försöksstationerna (försöksgårdarna) framställda produkterna bör användas för att bestrida kostnaderna för produkternas framställning. I den mån tillskott av statsmedel till själva lantbruksdriften skulle erfordras, bör emellertid detta anvisas under förevarande anslag. Som jag i ett tidigare sammanhang förordat bör lantbruksdriften omhänderhas av särskilda driftsledare. Dessa bör avlönas med medel ur lantbruksdriftens intäkter. I den mån den i ett par fall nu förekommande anställningsformen med anlitande av medel från avlöningsanslaget anses böra bibehållas för personal inom lantbruksdriften, bör försöksstationerna (försöksgårdarna) i stället debiteras ett motsvarande belopp.

Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att särskilt rörelsekapital för att täcka oförutsedda kostnader eller inkomstbortfall inom lantbruksdriften skall ställas till förfogande för lantbrukshögskolans styrelse. Detta förslag anser jag mig emellertid inte böra biträda. I enlighet med vad riksräkenskapsverket förordat synes mig i stället uppkommande likviditetssvårigheter böra avhjälpas genom att förskott utanordnas inom ramen för de å staterna för försöksstationerna (försöksgårdarna) beräknade bruttoutgifterna.

Under det nuvarande anslaget till lokal och fast försöksverksamhet har hittills lämnats statsbidrag till hushållningssällskapens försöksverksamhet samt till Skånes fröodlingsförening för utförande av stamförsök med foder-
sötfrukter inom Skåne. Anslag för nu nämnda ändamål bör enligt jordbrukshögskoleutredningen i framtiden inte ingå i lantbrukshögskolans stat. Medel till nämnda ändamål bör såsom utredningen föreslagit i fortsättningen anvisas under ett särskilt anslag benämnt statsbidrag till hushållningssällskapens försöksverksamhet, m. m. Tills vidare synes anslaget liksom nu böra äskas och fördelas av lantbrukshögskolans styrelse.

Byggnadsfrågor

I. UTREDNINGEN

A. Byggnadsåtgärder vid lantbrukshögskolans ultunadel

Principerna för beräkning av lokalbehovet. Den av jordbrukshögskoleutredningen redovisade beräkningen av lokalbehovet vid lantbrukshögskolan är baserad på den organisation och personaluppsättning samt de arbetsuppgifter, som utredningen tidigare föreslagit. För undervisningen kräves föreläsningssalar, seminarium och kurslaboratorier. Utrymmen av detta slag föreslås komma att användas gemensamt av flera institutioner i den mån dessa förlägges tillsammans. Även en del andra lokaler såsom vissa laboratorier, växthus och djurstallar, handbibliotek etc. kan ofta utnyttjas av mer än en institution, utan att detta medför någon större olägenhet. Genom att så många lokaler som möjligt ges gemensam användning begränsas nybyggnadsbehovet. Större delen av de lokaler en institution behöver måste den dock helt disponera för egen räkning. Hit hör arbetsrum, forskningslaboratorier etc.

Vid beräkningen av lokalbehovet har utredningen så långt möjligt tillämpat vissa normer, som uppställts av byggnadsstyrelsen.

Sålunda har för institutionsföreståndarna beräknats arbetsrum om ca 20 m² (4 moduler), för laboratorer, lektorer och statsagronomer om ca 15 m² (3 moduler). För övrig personal, som bedömts vara i behov av eget rum, har räknats med arbetsrum om ca 10 m² (2 moduler). De större rummen för institutionernas ledande personal har ansetts nödvändiga med hänsyn till att dessa personer skall kunna ta emot besök för tentamina etc. Det stora flertalet arbetsrum kommer emellertid att bli av storleken 10 m². Denna utrymmesstandard är förhållandevis låg men utredningen har ansett det viktigare, att erforderligt antal rum ställes till förfogande än att dessa göres större.

Undervisningslokaler såsom föreläsningssalar, kurslaboratorier etc. har dimensionerats med hänsyn till det antal studerande, som beräknats komma att använda dem. Vid beräkningen av lokalbehovet för forskningsverksamheten har beaktats de forskningsuppgifter och det antal forskare, som de olika institutionerna erhållit. I görligaste mån har utredningen vid beräkningen av dessa lokalbehov tagit hänsyn till de önskemål, som framförts av resp. institutionsföreståndare.

Beräknat lokalbehov vid lantbrukshögskolans institutioner på Ultuna. Enligt utredningens beräkningar, som är mera detaljerat redovisade i betänkandet (tabell 1 s. 386) och i en till betänkandet fogad särskild bilaga¹ föreligger vid högskolans ultunadel ett totalt behov av institutionslokaler omfattande ca 15 600 m². F. n. disponerar högskolan sammanlagt 11 800 m²

¹ Byggnadsplaner och kostnadsuppskattningar för av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna byggnadsarbeten vid Ultuna och Alnarp (stencilerad).

lokalutrymmen, som kan användas som institutionslokaler. Dessa uppgifter över beräknat utrymmesbehov och disponibla utrymmen är inte direkt jämförbara, eftersom det beräknade utrymmesbehovet har baserats på normer, vilka i sin helhet kan tillämpas endast vid nybyggen. Nybyggnadsbehovet blir alltså större än skillnaden mellan nu redovisade uppgifter över beräknat utrymmesbehov och disponibla utrymmen. Sålunda erfordras sammanlagt 4 700 m² nya institutionslokaler för att de olika institutionerna skall kunna inrymma den personal, de laboratorier och undervisningsutrymmen, som utredningen funnit, att institutionerna bör tilldelas. Detta innebär en utökning av institutionslokalerna med omkring 40 procent i jämförelse med nuvarande lokalbestånd.

Förläggningsplan för institutioner och andra organ vid högskolans ultunadel. Det nyss konstaterade nybyggnadsbehovet, liksom den av utredningen föreslagna integrationen av försöksverksamheten i undervisningsinstitutionerna, nödvändiggör vissa omflyttningar av institutionerna. Utredningen har därvid ansett det lämpligt att endast ange en slutgiltig förläggningsplan. Därmed avses den förläggning, som institutionerna enligt utredningens mening bör ha fått, när den omorganisation och de nybyggnader, som utredningen föreslår, blivit genomförda. De förläggningsproblem, som uppkommer allt eftersom omorganisationen genomföres eller nya byggnader blir färdigställda t. ex. i form av tillfällig förläggning av någon institution till lokaler, som den senare skall överlåta till annan institution, bör enligt utredningens mening handläggas av högskolans styrelse.

Utredningens bedömning av vilka institutioner som skall förläggas tillsammans liksom också av vilka institutioner som bör erhålla de nybyggda lokalerna, har grundats främst på två förutsättningar. Dels har de institutioner, som har störst behov av inbördes kontakt, förlagts så nära varandra som möjligt, dels har eftersträövats, att de olika institutionerna med beaktande av deras skiftande behov skulle få så ändamålsenliga lokaler som möjligt inom den ram, som nu befintlig lokaltillgång och minsta möjliga nybyggnad kan ge.

Utredningen föreslår, att de nuvarande byggnaderna resp. planerade nybyggnader disponeras på följande sätt.

Administrationsbyggnaden. Denna byggnad bör liksom nu inrymma de administrativa enheterna vid högskolan. Därjämte kan den västra flygelbyggnaden, som nu står tom, användas för detta ändamål. Denna byggnad föreslås därför bli inredd till kontorslokaler.

Biblioteksbyggnaden. Då det visat sig, att en tillbyggnad av den nuvarande byggnaden är diskutabel bl. a. ur byggnadsteknisk synpunkt, förordar utredningen en omdisponering. I bottenvåningen, som nu inrymmer bokmagasin, läsesal och tjänsterum, bör antalet studieplatser fördubblas och om möjligt avgränsas något från varandra för att möjliggöra bättre studiero för de studerande. Vindsvåningen (två trappor), som nu utgöres av ej utnyttjad vind, bör förses med konventionell hyllinredning, medan

källarvåningen, som tål en ökad belastning, bör förses med koncentrerade hyllor (handcompactus e. d.). Utöver de utrymmen, som kan uppbringas inom biblioteksbyggnaden, erfordras ca 200 m² med konventionell hyllinredning. Detta utrymme erhålles på så sätt att en biblioteksfilial förlägges i den närliggande stora institutionsbyggnaden. Genom denna lösning av bibliotekets lokalproblem ges möjligheter till ytterligare framtida expansion i stora institutionsbyggnaden.

Aula. I samband med byggandet av kårhus och restaurang planerades en aula, där den gamla restaurangbyggnaden nu ligger. Denna planerade aulabyggnad beräknades omfatta 900 m² golvyta. Detta byggnadsprojekt hade framskridit så långt, att även vissa medel härtill var beviljade. Då ett angeläget behov av en större samlingslokal föreligger, har utredningen ansett att den planerade aulabyggnaden bör komma till stånd. Utredningen har emellertid bedömt utrymmesbehovet för aula med biutrymmen, bastuavdelning m. m. till 630 m².

Stora institutionsbyggnaden. I denna byggnad inrymmes f. n. de båda kemiska institutionerna, samtliga husdjursinstitutioner samt institutionerna för marklära och växtpatologi. Utredningen har funnit det lämpligt, att stora institutionsbyggnaden i framtiden reserveras för de båda kemiska institutionerna samt för institutionen för marklära. Allt eftersom lokalerna i stora institutionsbyggnaden ställes till de tre kvarvarande institutionernas disposition, bör de upprustas och anpassas för sitt nya ändamål. Därvid bör särskilt frågan om ett större kemiskt kurslaboratorium lösas. Utredningen förordar därvid, att vissa till det nuvarande kurslaboratoriet angränsande utrymmen friställes och att det nuvarande kurslaboratoriet utvidgas till att omfatta större delen av bottenvåningen i den flygelbyggnad, där det nu är inrymt. Institutionen för marklära, som har behov av 100 m² växthus, bör tilldelas erforderliga utrymmen i den av utredningen föreslagna växthuscentralen vid norra hållplatsen.

Gamla institutionsbyggnaden. I denna byggnad inrymmes f. n. institutionerna för allmän jordbrukslära, växtodlingslära, driftsekonomi och marknadslära. Byggnaden, som är olämplig för laboratorier, bör i första hand förbehållas ej experimentella institutioner, vilka icke har behov av laboratorieutrymmen. De två översta våningarna föreslås få disponeras av de båda ekonomiska institutionerna inkl. statistiska avdelningen. I bottenvåningen bör institutionen för husdjursförädling förläggas. På lång sikt bör dock denna senare institution förses med nya lokaler, lämpligen i anslutning till de övriga genetiska institutionerna. I gamla institutionsbyggnaden bör plats också reserveras för vissa ämnen, i vilka undervisningen handhas av speciallärare, såsom pedagogik, matematik, skogshushållning etc. samt för vissa arkiv- och förrådsutrymmen i källaren för högskolans behov. Institutionen för husdjursförädling föreslås vidare få disponera Ultuna egendoms ladugård för försök med nötkreatur samt en del av stallutrymmena i Bäcklösa för försök med svin och höns.

Statens jordbruksförsöks nuvarande byggnader. Nuvarande utrymmen i dessa byggnader jämte ca 500 m² nybyggnader av laboratorier m. m. motsvarar i stort sett de utrymmen, som institutionerna för växtnäringsslära och jordbearbetning behöver. Utredningen har därför ansett, att dessa två institutioner lämpligen bör förläggas dit. Utöver institutionslokaler behövs för nämnda institutioner även vissa nybyggnader av näthallar (800 m²), växthus (300 m²) och försöksutrymmen. Enligt utredningen bör de växthus, som behöver nyuppföras, förläggas till en för hela högskolan gemensam växthuscentral, som lämpligen kan placeras vid Ultuna norra hållplats i anslutning till växtodlingsinstitutionerna. Byggnad för försöksut-

rymmen om ca 500 m² bör uppföras i anslutning till växtnärings- och jordbearbetningsinstitutionerna.

Statens husdjursförsöks nuvarande byggnad. I denna byggnad och i vissa tillbyggnader bör enligt utredningens mening institutionerna för husdjurens utfodring och vård, näringsfysiologi och djurfysiologi förläggas. Här kommer alltså högskolans husdjurscentrum att bli förlagt. I anslutning till detta bör också lokaler för individuella försök med större husdjur samt för laboratorier placeras. Erforderliga tillbyggnader av institutionslokaler beräknas av utredningen till 1 140 m². Därutöver föreligger behov av utrymmen för laboratoriedjur, för uppställning av försöksdjur, arbetshall för foderkonservering, foderutrymmen m. m. om 900 m². Institutionen för utfodring och vård har vidare behov av betydande djurstallar för försöksändamål. För utfodringsförsök med nötkreatur bör Kungsängens ladugård få disponeras och för motsvarande försök med svin, höns och pälsdjur bör institutionen tilldelas vissa stallutrymmen i Bäcklösa.

Ny institutionsbyggnad för växtodlingsgruppen. Redan år 1952 ägde en arkitekttävlan rum om utformningen av en sådan institutionsbyggnad. Denna nybyggnad bör förläggas i anslutning till redan uppförda växthus vid norra hållplatsen samt utformas så, att den kan inrymma institutionerna för allmän växtodling, speciell växtodling och växtpatologi. Enligt utredningens bedömning erfordras nybyggnad av 2 780 m² institutionslokaler. Vidare erfordras nybyggnad av 380 m² gröningslaboratorium m. m., 650 m² växthus, 1 400 m² näthall, 200 m² arbetshall och 1 500 m² försöksutrymmen för uppställning av maskiner, förvaring av växtprover m. m. Växthusen bör ingå i den av utredningen föreslagna gemensamma växthuscentralen.

Genetiska gruppen. Utredningen anser, att vissa skäl talar för att de genetiska institutionerna — genetik, växtförädling och husdjursförädling — förlägges tillsammans, när i en framtid institutionen för husdjursförädling skall erhålla nya institutionslokaler. Härigenom blir det möjligt att utnyttja viss dyrbar utrustning, laboratorier och andra anläggningar gemensamt, samtidigt som goda möjligheter till inbördes kontakt mellan forskarna inom det genetiska området skapas. Med denna lokalisering kommer vidare institutionen för husdjursförädling att bli förlagd på bekvämare avstånd till djurstallarna vid Bäcklösa.

Den nuvarande botanisk-genetiska institutionen disponerar nybyggda institutionslokaler, som tills vidare kommer att täcka den nya genetiska institutionens behov även med hänsyn till det av 1955 års riksdag beslutade samarbetet med Uppsala universitet. Institutionen för växtförädling kan lämpligen förläggas i det s. k. trädgårdshuset, där utrymme finns för skrivrum etc. Några nybyggnader av laboratorier behöver inte nu genomföras, då institutionen för växtförädling kan utnyttja de flesta utrymmen utöver skrivrum gemensamt med den genetiska institutionen.

Växtfysiologiska institutionsbyggnaden bör bli föremål för vissa ombyggnader bl. a. i syfte att utnyttja det nuvarande utrymmet mera effektivt.

Vid *institutionsbyggnaden för hydroteknik* bör ett grovlaboratorium och hall för skrymmande fältutrustning omfattande 110 m² uppföras. De nuvarande institutionslokalerna föreslås vidare bli föremål för vissa inrednings- och upprustningsarbeten. Det behov av ett mindre växthus, som föreligger, bör tillgodoses på så sätt att institutionen får disponera erforderliga utrymmen i den av utredningen föreslagna växthuscentralen vid norra hållplatsen.

Vid *maskintekniska institutionens byggnad* behöver verkstadslokalerna utvidgas med 400 m² och de egentliga institutionslokalerna med 120 m²

bl. a. med hänsyn till att undervisningen i husbyggnadslära skall ske vid denna institution.

Panncentraler. Enligt beräkningar utförda av byggnadsstyrelsen torde en mera ändamålsenlig värmeförsörjning för ultunaområdet uppnås genom en viss centralisering av uppvärmningsanläggningarna. Sålunda föreslås att panncentralerna i de mikrobiologiska och maskintekniska institutionsbyggnaderna bygges ut, så att de kan förse hela *västra byggnadsgruppen* med värme. Denna grupp anges böra omfatta förutom de två nämnda institutionerna statens jordbruksförsöks byggnader, planerad byggnad för lantbrukskemiska laboratoriet, statens maskinprovningar, statens husdjursförsök med planerade tillbyggnader, planerad institutionsbyggnad för de tre växtodlingsinstitutionerna samt en viss reserv för kommande byggnader inom detta område. *Östra byggnadsgruppen* beräknas kunna förse med värme från den panncentral, som nu finns i stora institutionsbyggnaden, om en befintlig högttryckspanna utbytes mot en ny och större sådan. Denna byggnadsgrupp föreslås omfatta administrationsbyggnaden, aula, bibliotek, stora och gamla institutionsbyggnaderna samt institutionsbyggnaderna för lantbruksbotanik och hydroteknik. Flertalet av dessa byggnader förse redan med värme från den nuvarande panncentralen i stora institutionsbyggnaden.

Växthus. Enligt utredningens beräkningar erfordras nybyggnad av sammanlagt 960 m² växthusyta vid institutionerna på Ultuna. Utredningen framhåller, att alla växthus, som nybygges, bör uppföras på *en* plats för att i form av en växthuscentral stå till samtliga institutioners förfogande.

Häri genom vinnes, att driftskostnaderna kan hållas lägre till följd av att samma växthusyta kan skötas med mindre sammanlagd personal, som därtill kan vara mera specialiserad och bättre utbildad. Vidare ökar möjligheterna att utnyttja växthusutrymmet kontinuerligt, eftersom de olika institutionernas behov av växthusutrymme varierar tid efter annan. Enligt utredningens mening skall växthuscentralen drivas av försöksverksamhetens serviceavdelning som i samråd med institutionsföreståndarna skall fördela utrymmet mellan de olika institutionerna. Den föreslagna växthuscentralen bör lämpligen förläggas till norra hållplatsen i anslutning till växtodlingsgruppens institutionsbyggnad.

Djurstallar. Inom ultunaområdet finnes f. n. djurstallar vid Ultuna egen- dom, vid Bäcklösa samt Kungsängen och Nántuna. Enligt utredningens mening bör samtliga dessa stallar och djurbesättningar tas i anspråk för försöksändamål. Husdjursskötseln i dessa djurstallar liksom de, vilka föreslås komma att nybyggas, bör driftsekonomiskt inordnas under Ultuna egendom, som enligt utredningens förslag skall sortera under försöksverksamhetens serviceavdelning.

Djurförsök i större skala erfordras främst vid institutionerna för utfodring och vård samt husdjursförädling. För att möjliggöra ett rationellt utnyttjande av de stallar och djurbesättningar, som kommer att ställas till försöksverksamhetens förfogande, föreslår utredningen, att i den mån nybyggnader av djurstallar sker, dessa hör utformas som gemensamma anläggningar för såväl utfodrings- som avelsförsök. Häri genom vinnes enligt utredningen, att djurskötseln kan drivas i större och därmed mera ekonomisk skala än om de båda institutionerna skall ha var sina stallar för resp.

djurslag. Serviceavdelningen skall efter samråd med resp. institutionsföreståndare fördela utrymme och djurbesättningar mellan de olika institutionerna.

Stallar för nötkreatur. Utfodringsförsök med nötkreatur bör, framhåller utredningen, liksom nu utföras vid Kungsängens ladugård. I vilken omfattning husdjursgenetiska försök behöver utföras på Ultuna blir bl. a. beroende av huruvida det diskuterade halvstatliga institutet för kött och mjölkproduktion kommer till stånd. Oavsett om ett sådant institut kommer till stånd eller ej, behövs emellertid enligt utredningen vissa djurresurser för den husdjursgenetiska forskningen vid Ultuna. Genetisk forskningsverksamhet med nötkreatur torde därvid kunna utföras vid Ultuna egendoms ladugård. På längre sikt bör dock enligt utredningens mening denna ladugård, som ligger i högskoleområdets centrum, ersättas med en ny sådan med lämplig förläggning. Eftersom försöksverksamhetens behov av centralt belägna djurstallar för nötkreatur ej kan överblickas f. n., föreslår utredningen inte några nybyggnader vid Ultuna härför utan förutsätter, att högskolestyrelsen, när frågan om nämnda husdjursinstitut avgjorts, tar ställning till utflyttning och eventuell ersättningsbyggnad för Ultuna egendoms ladugård. I den mån stallar för nötkreatur bedömes erforderliga inom ultunaområdet väster om Fyrisån, bör de förläggas till Bäcklösa för att icke hindra framtida förläggning av institutionsbyggnader inom det centrala högskoleområdet.

Stallar för svin och fjäderfä. Det nuvarande svinstallet vid Bäcklösa betecknas av utredningen som helt otillräckligt ur försökssynpunkt. En fördubbling av resurserna för utfodringsförsök vid Bäcklösa uppställs som ett minimibehov. Härtill kommer behovet av djur för husdjursgenetisk forskning på Ultuna. Det sammanlagda behovet av svin för försöksändamål vid Ultuna beräknar utredningen till ca 70 suggor och 500 ungsvin. Stallar för dessa djur föreslås bli förlagda till Bäcklösa i anslutning till redan befintligt svinstall. Utredningen föreslår vidare, att ett fjäderfästall avsett för ca 5 000 höns och 20 000 kycklingar samt ett mindre antal gäss och kal koner uppföres vid Bäcklösa och utformas som en gemensam anläggning för såväl utfodrings- som avelsförsök.

Byggnadsplanering inom högskoleområdet. Utredningen framhåller, att om Ultuna lantbruksskola nedlägges i enlighet med tidigare framfört förslag, skapas möjlighet att avveckla större delen av egendomens ekonomibyggnader från högskoleområdet. Med hänsyn till att utredningen inte ansett sig kunna taga ställning till ersättningsbyggnad för nuvarande ladugård vid Ultuna egendom upptar det förordade byggnadsprogrammet beträffande ekonomibyggnaderna inom själva högskoleområdet endast sådana omdisponeringar m. m., som kan göras oberoende av en utflyttning på längre sikt till Bäcklösa. Bl. a. föreslås att östra stallflygeln (det nuvarande häststallet) inredes till reparationshall, smides- och snickarverkstad samt garage för traktorer. På längre sikt bör även övriga

stallbyggnader, när dessa friställes, kunna utnyttjas som garage och uppställningsplats för bilar, traktorer och övriga jordbruks- och försöksmaskiner tillhörande egendomen och serviceavdelningen. Utredningen har vidare låtit företa en översyn över erforderliga reparationer av de bostäder, som tillhör Ultuna egendom.

I syfte att underlätta kommunikationerna mellan de nya och gamla institutionsområdena förordar utredningen, att en ny kommunikationsled anläggs i öst—västlig riktning över egendomens nuvarande område, lämpligen på så sätt att vägen söder om hydrotekniska institutionen förbindes med vägen söder om den nuvarande lantbruksskolan. En sådan väg skulle ge bekväm förbindelse för växtodlingsgruppens och husdjursgruppens institutioner med det gamla institutionsområdet. Utredningen framhåller, att denna förbindelseled bör ges en sådan standard, att regelbundna bussturer kan gå ned i en slinga till det gamla institutionsområdet via denna led och stora infartsvägen.

Kostnader för föreslagna byggnadsarbeten på Ultuna. De av jordbrukshögskoleutredningen föreslagna byggnadsarbetena har planerats och kostnadsuppskattats genom försorg av byggnadsstyrelsen (institutionslokaler m. m.) och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader (vissa stallbyggnader, bostadshus m. m.). De sammanlagda byggnadskostnaderna vid Ultuna har uppskattats till 18 750 000 kr. Följande byggnadsåtgärder vid Ultuna har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till sammanlagt 18 000 000 kr.

Administrationsbyggnaden	Ombyggnad
Västra flygelbyggnaden	»
Biblioteksbyggnaden	»
Aula	Nybyggnad
Stora institutionsbyggnaden (institutionerna för kemi I, kemi II och marklära)	Ombyggnad
Gamla institutionsbyggnaden (institutionerna för driftsekonomi, marknadslära, husdjursgenetik m. m.)	Ombyggnad
Institutionen för växtfysiologi:	
Institutionsbyggnad	Ombyggnad
Varmväxthus	»
Hofman-Bangs villa	»
Institutionen för hydroteknik:	
Institutionsbyggnad	Ombyggnad
Arbetshall	Nybyggnad
Vid statens jordbruksförsök, nuvarande byggnader (institutionerna för jordbearbetning och växtnärlärlära):	
Institutionslokaler i befintliga byggnader	Ombyggnad
Laboratorier och föreläsningssal	Nybyggnad
Vid statens husdjursförsök, nuvarande byggnad (institutionerna för djurfysiologi, näringsfysiologi samt utfodring och vård):	
Institutionslokaler	Nybyggnad
Stallar för laboratoriedjur i anslutning till institutionsbyggnaderna	»
Växtodlingsgruppen (institutionerna för allmän växtodling, speciell växtodling och växtpatologi):	
Institutionsbyggnad	Nybyggnad
Groningslaboratorium	»
Växthuscentral vid norra hållplatsen:	
Varmväxthus	Nybyggnad
Kallväxthus	»

Näthallar	Nybyggnad
Arbetshallar	»
Maskintekniska institutionen:	
Institutionslokaler	»
Verkstadslokaler	»
Nuvarande Ultuna lantbruksskola:	
Bostäder för propedeutiska kursens studenter i nuvarande lantbruksskolans lokaler	Ombyggnad
Centralisering av värmecentraler (2 centraler)	
Ny väg (ca 300 m) som skall förbinda vägen söder om hydrotekniska institutionen och vägen söder om nuvarande lantbruksskolan	
Upprustning av befintliga vägar	
Utökning av transformatorstation samt utbyte av högspänningskablar	
Komplettering av ytterbelysning	

Följande byggnadsåtgärder vid Ultuna har av *statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader* kostnadsberäknats till sammanlagt 750 000 kr.

Reparationer och ombyggnader av vissa personalbostäder inom ultunaområdet

Reparationer av ekonomibygnader:

Ultuna egendoms ladugård

Östra stallflygeln (häststallet)

Olika yttre upprustningsarbeten

Nybyggnad av:

Centralgarage söder om Ultuna egendoms ladugård

Svinstall vid Bäcklösa

Fjäderfäanläggning vid Bäcklösa

Försökslador för institutionerna för allmän och speciell växtodling samt växtnärlära och jordbearbetning

Maskinhall vid Kungsängen

B. Byggnadsåtgärder vid lantbrukshögskolans trädgårdssektion i Alnarp

Jordbrukshögskoleutredningens förslag om högskolemässig trädgårdsutbildning samt i samband därmed viss utökning av forsknings- och försöksverksamheten inom trädgårdsområdet medför ett ökat behov av olika lokaler, växthus m. m. vid Alnarp. Enligt utredningens förslag skall fyra fullständiga institutioner och fyra underavdelningar samt ett mindre kemiskt analyslaboratorium förläggas till Alnarp.

Till förfogande för statens trädgårdsförsök och högre trädgårdskursen står f. n. statens trädgårdsförsöks huvudbyggnad, på Mellangård och Östergård belägna byggnader samt vissa lokaler för kansli, bibliotek och kamrerarexpedition gemensamma för hela alnarpsinstitutet.

Behov av institutionslokaler. Utredningen föreslår, att institutionen för frukt- och bärodling förläggas till nuvarande statens trädgårdsförsöks huvudbyggnad. Utrymmena i denna motsvarar ungefärligen institutionens behov.

Den nuvarande köksväxtavdelningen av statens trädgårdsförsök är förlagd till Mellangård och disponerar där vissa utrymmen, som lämpligast bör övertas av institutionen för köksväxtodling. Vidare har för köksväxtavdelningens räkning Alnarps skola inköpts. Med anledning härav har utredningen ansett, att institutionen för köksväxtodling bör förläggas till Alnarps skola. De nuvarande institutionslokalerna vid Mellangård är gamla